

กสศ

รายงานประจำปี 2568
Annual Report 2025

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
Equitable Education Fund

ฝ่าวิกฤตทุนมนุษย์ ด้วยพลังข้อมูลและความร่วมมือ

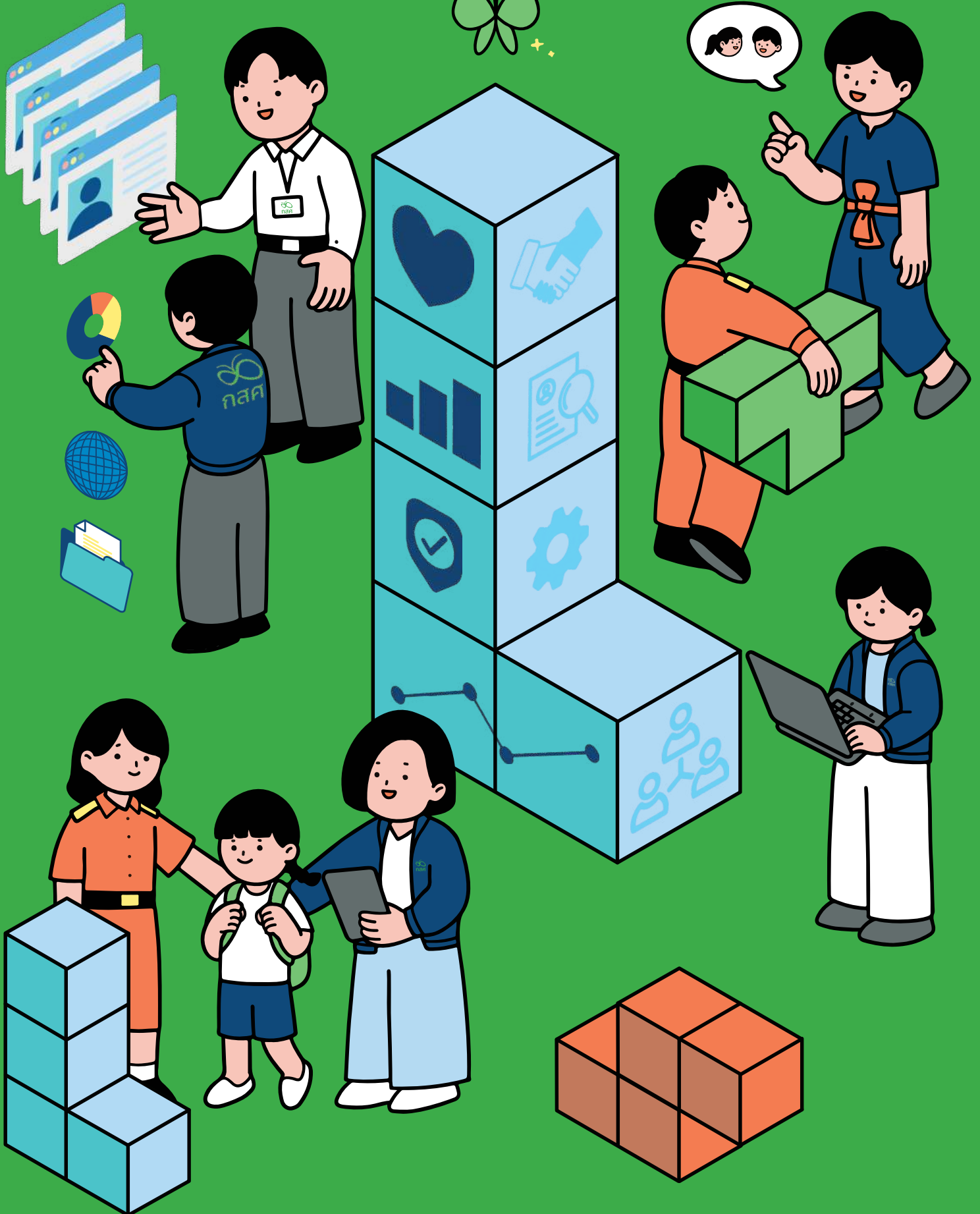

สารบัญ

ส่วนที่ 1	ข้อมูลสำคัญขององค์กร	5
	1.1 สารประธานกรรมการบริหาร	6
	1.2 สารผู้จัดการ	8
	1.3 บทสรุปผู้บริหาร	10
	1.4 ความเป็นมา ภารกิจ และโครงสร้างองค์กร	16
	1.5 ทิศทางการดำเนินงานสำคัญ ในปัจจุบันประมาณ พ.ศ. 2568	18
ส่วนที่ 2	สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไทยปี 2568 และแนวโน้มในปี 2569	23
ส่วนที่ 3	ผลการดำเนินงานในปัจจุบันประมาณ พ.ศ. 2568	39
	3.1 การพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา	42
	3.2 การสร้างโอกาสการศึกษาเพื่อก้าวข้ามความยากจนข้ามรุ่น	51
	3.3 การพัฒนาตัวแบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น	72
	3.4 การพัฒนาครูและสถานศึกษา เพื่อเชื่อมโยงโอกาสการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ	86
	3.5 การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อโอกาสใหม่ของเด็กและเยาวชน	102
	3.6 การขับเคลื่อนองค์ความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	115
	3.7 ความร่วมมือภาคีเครือข่ายเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	122
ส่วนที่ 4	ก้าวต่อไปของ กสศ. ปี 2569	137
ส่วนที่ 5	รายงานทางการเงินและประสิทธิภาพองค์กร	141
	5.1 รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการตรวจสอบภายใน	142
	5.2 รายงานการเงินและรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต	145
	5.3 สรุปข้อมูลสำคัญทางการเงิน	152
	5.4 การพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานและธรรมาภิบาลที่ดี	155
	รายนามคณะกรรมการบริหาร กสศ.	161
	รายนามคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ที่ปรึกษาของคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ	162
	รายนามคณะผู้จัดทำรายงานประจำปี 2568	166

ส่วนที่ 1

ข้อมูลสำคัญขององค์กร

สารประธานกรรมการบริหาร

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

ปี 2568 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของโลกและประเทศไทย ท่ามกลางความผันผวนทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่รุนแรงและแปรปรวน และโครงสร้างประชากรที่กำลังหดตัวอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยยังคงประสบปัญหาการชะลอตัวทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้ประเทศไทย และคนไทยยังคงติดอยู่ในกับดักรายได้ปานกลาง และกับดัคความยากจนข้ามรุ่น จึงอาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยกำลังเผชิญภาวะวิกฤตซ้อนวิกฤต (perfect storm) ที่ทับซ้อนกันทั้งวิกฤตด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจระดับประเทศ และระดับครัวเรือน รวมทั้งปัญหาความท้าทายเชิงโครงสร้างที่เกิดจากปัจจัยทั้งระดับชาติ และนานาชาติซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว ซึ่งนำไปสู่การตั้งคำถามอย่างจริงจังต่อทิศทางการพัฒนาคนเพื่อการพัฒนาให้ประเทศไทยออกจากวิกฤตซ้อนวิกฤตดังกล่าว และสร้างโอกาสแก่ประชากรทุกกลุ่มให้สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการเจริญเติบโตของประเทศไทยอย่างเสมอภาคและยั่งยืน

ในบริบทเช่นนี้ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ได้ทำหน้าที่ร่วมกับหน่วยงานภาคีทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศในการฝ่าวิกฤตความเหลื่อมล้ำด้านการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยมุ่งสร้าง “โอกาสใหม่” ผ่านการขับเคลื่อนเชิงนโยบายที่ยึดข้อมูลองค์ความรู้ และการทำงานร่วมกันเชิงระบบเป็นฐาน

สาระสำคัญของบทบาท กสศ. ในห้วงการเปลี่ยนผ่านนี้ คือ การเปลี่ยนข้อมูลและองค์ความรู้ให้เป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ กสศ. ได้บูรณาการฐานข้อมูลขนาดใหญ่จากหลายหน่วยงาน ซึ่งครอบคลุมเด็กและเยาวชนหลายล้านคน ผสานกับงานวิจัยและนวัตกรรมเชิงพื้นที่ เพื่อพัฒนาเป็นองค์ความรู้เชิงนโยบายที่พร้อมนำไปใช้ ข้อมูลจึงไม่ใช่เพียงหลักฐานประกอบการตัดสินใจ หากแต่เป็นเข็มทิศที่ช่วยให้ประเทศสามารถชี้เป้าปัญหา ออกแบบมาตรการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง และจัดสรรทรัพยากรได้อย่างแม่นยำและยืดหยุ่น ภายใต้ข้อจำกัดของโลกยุคใหม่

อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างไม่อาจสำเร็จได้ด้วยองค์กรใดองค์กรหนึ่ง กสศ. จึงมุ่งยกระดับการทำงานจากความร่วมมือเชิงโครงการไปสู่ “การสร้างระบบนิเวศแห่งความเสมอภาค” ที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมอย่างเป็นเจ้าของร่วมกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาควิชาการ การทำงานบนฐานข้อมูลและเป้าหมายร่วมได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า สามารถขยายผลจากระดับการช่วยเหลือเฉพาะราย ไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบและเชิงนโยบายได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในนามของคณะกรรมการบริหาร ผมขอยืนยันว่า กสศ. จะยังคงทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อน การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบด้านทุนมนุษย์ของประเทศอย่างโปร่งใส คล่องตัว และยึดหลักฐานเชิงประจักษ์เป็นฐานในการตัดสินใจ เราจะใช้ข้อมูล องค์ความรู้ และพลังความร่วมมือ เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชากรวัยแรงงานที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และด้อยโอกาส ไม่ว่าจะอยู่ในหรือนอกระบบการศึกษา สามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

เพราะในท้ายที่สุด ความเสมอภาคทางการศึกษาไม่ใช่เพียงนโยบายด้านสังคม หากแต่เป็นยุทธศาสตร์ระยะยาวของประเทศ ในการเสริมสร้างความมั่นคง ขีดความสามารถในการแข่งขัน และการเติบโตอย่างยั่งยืนของประเทศไทย

นายประสาร ไตรรัตน์วรกุล
ประธานกรรมการบริหาร
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

สารผู้จัดการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

ปี 2568 เป็นปีเริ่มต้นของการเปลี่ยนผ่านเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ภายใต้การดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ระยะ 3 ปี ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2568–2570) ในช่วงเวลาที่ประเทศไทยกำลังเผชิญความท้าทายเชิงระบบทั้งในและต่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภูมิรัฐศาสตร์ โครงสร้างประชากร และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ความท้าทายเหล่านี้ไม่เพียงกระทบต่อแนวโน้มสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การพัฒนาทุนมนุษย์ และการมีงานทำหลังจบการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่ความเสี่ยงในการบรรลุเป้าหมายการแก้ไขปัญหาความยากจนข้ามรุ่น และการออกจากกับดักรายได้ปานกลางของประเทศไทย ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาระยะยาวของประเทศไทยที่ กสศ. มุ่งสนับสนุนผ่านผลการดำเนินงานภายใต้แผนกลยุทธ์ กสศ.

ภายใต้บริบทความไม่แน่นอนดังกล่าวในแทบทุกระดับ และมีปัจจัย ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 กสศ. ได้ร่วมมือกับหน่วยงานภาคีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อตอบโจทย์ชีวิต และการทำงาน ผ่านการพัฒนาต่อยอดจากตัวแบบที่มีอยู่ในระบบการศึกษา เพื่อสร้าง “หลักประกันโอกาสทางการศึกษา” ที่สอดคล้องกับเงื่อนไขชีวิตเด็ก เยาวชน และครอบครัว รวมทั้งโอกาสในการสร้างงานสร้างรายได้ ในชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยอาศัยการทำงานกับกลไกการจัดการในพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมโอกาสในการขยายผลตัวแบบสู่การขับเคลื่อนการขยายผลและสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่เริ่มต้นจากความสำเร็จจากรากฐานในพื้นที่

การขับเคลื่อนงานในปีแรกของแผนกลยุทธ์ใหม่นี้ กสศ. ได้ยกระดับวิธีการทำงานโดยใช้ **ข้อมูล องค์กรความรู้ และการเหนี่ยวนำให้ทุกภาคส่วนมาร่วมเป็นเจ้าของความเสมอภาคทางการศึกษา** เป็นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายของแผนกลยุทธ์ เพื่อให้การตัดสินใจเชิงนโยบายและการปฏิบัติในระดับพื้นที่มีความชัดเจน แม่นยำ และสามารถวัดผลลัพธ์การดำเนินงานโดยยึดกลุ่มเป้าหมายเป็นศูนย์กลาง ตัวอย่างมาตรการที่ กสศ. ได้สนับสนุนนโยบายลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่สำคัญของรัฐบาลในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 คือ การขับเคลื่อนมาตรการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบให้กลายเป็นศูนย์ (Thailand Zero Dropout) ต่อยอดการดำเนินงานจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ผ่านการสนับสนุนการพัฒนา และขับเคลื่อนกลไกเชิงรุกในระดับจังหวัดและท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงข้อมูลจากหลายภาคส่วนและหน่วยงาน เพื่อชี้เป้า ค้นหา และส่งต่อความช่วยเหลือให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับเข้าสู่การเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับโจทย์ชีวิต และศักยภาพของตนเอง

จุดเน้นสำคัญของปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 นี้คือ การผลักดัน**ตัวแบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (flexible learning)** เพื่อรองรับเด็กเยาวชนที่เริ่มกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา พร้อมทั้งขยายทางเลือกในการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อาทิ มาตรการ “1 โรงเรียน 3 รูปแบบ” หรือโรงเรียนเคลื่อนที่ (Mobile School) ที่เปิดพื้นที่ให้การเรียนรู้ไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน แต่สามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริง การทำงาน และบริบทของชุมชน ความยืดหยุ่นดังกล่าวไม่ใช่เพียงทางเลือกทางการศึกษา หากแต่เป็น**กลไกเชิงป้องกัน** ที่ช่วยลดความเสี่ยงที่เด็กและเยาวชนจะหลุดออกจากระบบการเรียนรู้ในโลกที่ไม่แน่นอน

ผลลัพธ์เชิงระบบที่เป็นรูปธรรมในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 นี้ ยังสะท้อนผ่านการลงทุนด้านนวัตกรรมการศึกษา อาทิ โครงการครุรักษ์ถิ่น ซึ่งผู้สำเร็จการศึกษารุ่นที่ 2 ได้บรรจุเป็นข้าราชการครูและเข้าปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาในพื้นที่ห่างไกลทั่วประเทศ ซึ่งเป็นตัวอย่างของการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง ผ่านระบบการผลิตครูระบบปิดที่เชื่อมโยงการพัฒนาคนกับการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน ขณะเดียวกัน กสศ. ยังได้ยกระดับการทำงานด้านการวิจัยพัฒนา องค์กรความรู้สู่ระดับนานาชาติผ่านการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาพันธ์สมาคมวิจัยด้านการศึกษาโลก (World Education Research Association: WERA) ซึ่งจะช่วยให้ กสศ. และภาคีด้านการวิจัยได้มีโอกาสในการเชื่อมโยงองค์ความรู้

งานวิจัย และนวัตกรรมระดับนานาชาติ รวมทั้งการพัฒนากลไกวิจัยระบบการศึกษาของประเทศไทยในอนาคต เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้วยฐานความรู้และข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างยั่งยืน

ในนามของสำนักงาน กสศ. ผมขอขอบคุณคณะกรรมการบริหาร กสศ. ภาควิชาเครือข่ายทุกภาคส่วน ครู และบุคลากรทางการศึกษาทั่วประเทศ ที่ร่วมกันขับเคลื่อนภารกิจนี้อย่างเข้มแข็ง พลังความร่วมมือของทุกท่าน คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงความเสมอภาคทางการศึกษาเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างยั่งยืน และทำให้ “โอกาสใหม่” ถูกส่งต่อไปถึงเด็กและเยาวชนไทยอย่างเป็นรูปธรรม

กสศ. ขอยกย่องภาควิชาเครือข่ายทุกท่านที่เข้าร่วมเป็นหุ้นส่วนการเปลี่ยนแปลงในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 นี้ ความร่วมมือเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วม และความไว้วางใจเช่นนี้ คือรากฐานสำคัญที่จะทำให้ความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นจุดคานงัดที่สำคัญในการพัฒนาประเทศไทยให้ก้าวออกจากกับดักความยากจนข้ามรุ่น และกับดักรายได้ปานกลางท่ามกลางปัจจัยความไม่แน่นอนต่างๆ ได้อย่างมั่นคง ด้วยการเปิดโอกาสใหม่ให้เด็กเยาวชนทุกคนในวันนี้ได้รับการพัฒนาทุนมนุษย์เต็มศักยภาพสูงสุดอย่างเสมอภาค เพื่อให้พวกเขาทุกคนได้มีโอกาสร่วมพัฒนาประเทศไทยสู่อนาคตที่ทุกคนตั้งเป้าหมายไว้ร่วมกัน

นายไกรยศ ภัทราวาท

ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

1.3 | บทสรุปผู้บริหาร

ปี 2568 เป็นปีแรกแห่งการดำเนินงานภายใต้แผนกลยุทธ์ 3 ปี ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2568–2570) ของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ด้วยวิสัยทัศน์ “เด็ก เยาวชน และประชาชน ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพได้เต็มตามศักยภาพ” ท่ามกลางวิกฤตทุนมนุษย์ที่ประเทศไทยเผชิญทั้งความผันผวนทางเศรษฐกิจและปัญหาโครงสร้างสังคมที่ซับซ้อน ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนเชื่อมโยงหลายมิติ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างบูรณาการ กสศ. ได้ประมวลข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อสะท้อนสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น พร้อมแสดงผลการดำเนินงานตลอดปี 2568 ที่ตอบโจทย์ความท้าทายต่าง ๆ ด้วยพลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ดังนี้

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปี 2568 และแนวโน้มในปี 2569

ท่ามกลางวิกฤตซ้อนวิกฤต (perfect storm) ทั้งความผันผวนทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กสศ. พบข้อบ่งชี้สำคัญของความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างที่ทวีความรุนแรงขึ้น สะท้อนจากตัวเลขดังนี้

วิกฤตด้านการเข้าถึงโอกาส นักเรียนยากจนพิเศษเพิ่มขึ้นเป็น 1.39 ล้านคน ครอบครัวยากจนได้เฉลี่ยเพียง 1,236 บาท ต่อคนต่อเดือน คิดเป็นเพียงร้อยละ 40 ของเส้นความยากจนของประเทศ โครงสร้างครอบครัวยากจนบาง กว่า 1 ใน 3 ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ และมากกว่าครึ่งอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีภาระพึ่งพิงสูง ทำให้ปัญหาการเงินอาจซ้ำเติมปัญหาชีวิตมิติอื่น ๆ นอกจากนี้ มีเด็กและเยาวชนกว่า 6 แสนคนที่ไม่พบชื่อในระบบการศึกษา ส่วนใหญ่หลุดออกจากระบบในช่วงชั้นรอยต่อ (ก่อนขึ้นชั้น ม.1 และ ม.4) และนักเรียนกลุ่มยากจนมีโอกาสดูแลต่อมหาวิทยาลัยเพียงร้อยละ 12.5 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศถึง 2.5 เท่า

ช่องว่างคุณภาพการเรียนรู้ ผลคะแนน O-NET ปีการศึกษา 2567 พบว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ในทุกรายวิชาอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้าง เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมักขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษาและนักเรียนส่วนใหญ่มาจากครัวเรือนยากจน นอกจากนี้ เด็กในพื้นที่ห่างไกลมีระดับเชาวน์ปัญญา (IQ) ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยสากลและมีแนวโน้มลดลงเมื่อระดับชั้นสูงขึ้น

ผลกระทบต่อการเรียนรู้จากภัยพิบัติและภาวะวิกฤต ในปี 2568 โรงเรียนกว่า 5,568 แห่ง ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย แผ่นดินไหว และความไม่สงบชายแดน นำไปสู่ภาวะการเรียนรู้ถดถอย (learning loss) โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนยากจนที่มีแนวโน้มฟื้นตัวได้ช้ากว่ากลุ่มอื่น เช่นเดียวกับที่เคยเกิดในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ผลการดำเนินงานที่สำคัญ : ฝ่าวิกฤตทุนมนุษย์ ด้วยพลังของข้อมูลและความร่วมมือ

การสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของประเทศไทยในปี 2568 ก้าวสู่จุดเปลี่ยนสำคัญจากการมุ่งเน้นความช่วยเหลือรายบุคคลไปสู่การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ โดยอาศัยพลังของข้อมูลสารสนเทศ นวัตกรรมองค์ความรู้ และการผนึกกำลังของหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ทุกภาคส่วน เพื่อให้มั่นใจว่าเด็กและเยาวชนทุกคนจะได้รับการดูแลและส่งต่อโอกาสทางการศึกษาที่สอดคล้องกับศักยภาพและวิถีชีวิต สรุปผลการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

1 การพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา

กสศ. บูรณาการความร่วมมือกับ 6 หน่วยงานต้นสังกัด¹ ขับเคลื่อนระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาผ่าน 3 มาตรการสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องและเต็มศักยภาพ เริ่มจากการสร้างมาตรการเข้าถึงโอกาส ผ่านระบบคัดกรองความยากจน โดยเครือข่ายครูกว่า 4 แสนคนทั่วประเทศ ช่วยให้นักเรียนยากจนพิเศษ 1.39 ล้านคน ได้รับทุนเสมอภาคเพื่อลดอุปสรรคการมาเรียน ส่งผลให้อัตราการคงอยู่ในระบบสูงถึงร้อยละ 97.08 และเพิ่มอัตราการมาเรียนในกลุ่มเสี่ยงได้ ควบคู่กับการดำเนินมาตรการป้องกันการหลุดออกจากระบบผ่านระบบ HERO OBEC CARE ที่เฝ้าระวังสุขภาพจิตนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย 3.6 ล้านคน และส่งต่อกลุ่มเสี่ยงกว่า 6,000 คน สู่การดูแลของนักจิตวิทยาในระดับพื้นที่อย่างทันที่

นอกจากนี้ ยังได้ยกระดับมาตรการส่งต่อโอกาส โดยผลักดันนโยบายให้สังกัด สก. และ บข.ตชด. ใช้ฐานข้อมูลคัดกรองเพื่อจัดสรรงบประมาณปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนให้เป็นมาตรฐานเดียวกับ สพฐ. พร้อมพัฒนาแพลตฟอร์ม “ส่องทางทุน” ที่รวบรวมทุนการศึกษา 481 ประเภท เพื่อเข้าไปโอกาสการศึกษาระดับสูงและลดช่องว่างในวงรอยต่อทางการศึกษา ตลอดจนหนุนเสริมบทบาท อปท. ใน 22 จังหวัด ให้ร่วมบริหารจัดการงบประมาณและติดตามการส่งต่อเด็กและเยาวชนไปสู่ทุนการศึกษาที่เหมาะสมกับศักยภาพรายบุคคลอย่างเป็นระบบ

2 การสร้างโอกาสการศึกษาเพื่อก้าวข้ามความยากจนข้ามรุ่น

เพื่อทลายกับดักความยากจนข้ามรุ่น กสศ. มุ่งเปลี่ยนชีวิตเยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เป็นการกำลังสำคัญของชาติผ่านทุนการศึกษาเชิงยุทธศาสตร์ 4 ประเภทหลัก จำนวนสะสมกว่า 16,000 ทุน ได้แก่ **ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง** ที่สร้างผลตอบแทนทางสังคม (SROI) 1.93 เท่า โดยผู้สำเร็จการศึกษาร้อยละ 85.32 สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือศึกษาต่อและมีรายได้สูงกว่าผู้ปกครองถึง 4-5 เท่า ขณะที่**ทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ** มุ่งบ่มเพาะบัณฑิตอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง (ปริญญาตรี-โท-เอก) ก้าวสำคัญคือ การส่งต่อสู่เส้นทางวิชาชีพครู 12 คน ในสถานศึกษาอาชีวศึกษา 11 แห่งทั่วประเทศ นำไปสู่ความร่วมมือผลิตครูอาชีวศึกษาที่มีสมรรถนะสูงร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.)

ในมิติการแก้ปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล **ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น** ได้สร้างนวัตกรรมการผลิตครูระบบปิดที่มีอัตราการคงอยู่ในระบบสูงถึงร้อยละ 99.8 โดยเตรียมยกระดับเป็นมาตรการระดับชาติภายใต้ความร่วมมือกับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) และกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ในระยะถัดไป และ**ทุน ODOS** ที่เฟ้นหานักเรียนช้างเผือกในสาขา STEM รวม 4,800 ทุน ผ่านระบบการดูแลรายบุคคลที่มีประสิทธิภาพ หัวใจสำคัญของความสำเร็จนี้ไม่ได้เป็นเพียงการให้เงินทุน แต่คือการสร้างระบบบ่มเพาะและคัดเลือกที่แม่นยำ เพื่อให้ทรัพยากรของรัฐถูกส่งต่อไปยังกลุ่มเป้าหมายที่คู่ควรและมีศักยภาพในการขับเคลื่อนประเทศอย่างแท้จริง รวมทั้งต้องขยายผลสู่การร่วมมือ ร่วมทุน (co-funding) กับภาคีเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อลดภาระงบประมาณภาครัฐในระยะยาว

¹ หน่วยงานต้นสังกัด 6 สังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (บข.ตชด.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) กรุงเทพมหานคร (กทม.) และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.)

3 การพัฒนาตัวแบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

กสศ. และภาคีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมได้ร่วมขับเคลื่อนการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เดินไปพร้อมกับวิถีชีวิตเพื่อรองรับเงื่อนไขชีวิตที่แตกต่างของผู้เรียน ภายใต้**นโยบาย Thailand Zero Dropout** ผ่าน 8 แนวทางสำคัญเชิงรุก เริ่มจากการสร้างหลักประกันโอกาสทางการศึกษา ผ่านระบบ OBEC CARE เพื่อติดตามและป้องกันเด็กกว่า 1.4 แสนคนไม่ให้หลุดออกจากระบบซ้ำ ควบคู่กับการผลักดันนวัตกรรม “1 โรงเรียน 3 รูปแบบ” ของ สพฐ. ที่ขยายผลสู่เป้าหมายครอบคลุม 927 อำเภอทั่วประเทศ รองรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงกว่า 29,000 คน และนำนวัตกรรม “โรงเรียนมือถือ” (Mobile School) มาหลายข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับข้อจำกัดรายบุคคล นอกจากนี้ ได้ส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 รองรับเด็กนอกระบบกว่า 5,000 คน และบทบาทของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) ในการนำเยาวชนช่วงอายุ 15-18 ปี กลับเข้าสู่ระบบผ่านแนวคิด Learn to Earn ตลอดจนการยกระดับความร่วมมือกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ได้ขยายผล ตำบล/อปท. ต้นแบบ 7,850 แห่งทั่วประเทศ เพื่อเป็นหน่วยปฏิบัติการค้นหาและช่วยเหลือในระดับฐานราก อย่างไรก็ตาม ความท้าทายสำคัญคือ การเร่งพัฒนาระบบธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank) และการเทียบคุณวุฒิจำกัดร่วมกับหน่วยงานเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อเชื่อมโยงหน่วยกิตการศึกษาเข้ากับทักษะอาชีพเข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

นอกจากนี้ กสศ. ยกระดับหน่วยจัดการเรียนรู้สู่การเป็น “**ต้นแบบนิเวศการเรียนรู้เชิงพื้นที่**” 670 แห่ง ใน 71 จังหวัด ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายประเภอบางทั้งแรงงานนอกระบบ ผู้พิการ เยาวชนที่หลุดออกจากระบบ และเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งตั้งแต่ระดับบุคคลถึงระดับครอบครัว โดยเปลี่ยนชุมชนเป็นห้องเรียนมีชีวิต ผ่านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดและเชื่อมโยงกับเครือข่ายตลาดสมัยใหม่เพื่อให้พึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว ในปี 2567-2568 สามารถสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายรวม 8,070 คน นอกจากนี้ ยังเกิดความร่วมมือกับกระทรวงยุติธรรม ที่ขับเคลื่อนนวัตกรรม “**กุญแจ 3 ดอก**” (เรือนจำ-มหาวิทยาลัย-วิสาหกิจเพื่อสังคม) เพื่อเตรียมความพร้อมให้คนหลังกำแพง ขณะที่ภาคเอกชนร่วมสร้างพื้นที่เรียนรู้และกองทุนพัฒนาอาชีพ เช่น โครงการ KFC Bucket Search ที่สร้างเส้นทางเรียนรู้ยืดหยุ่นให้เยาวชนนอกระบบใน 5 จังหวัดนำร่อง พร้อมสนับสนุนเงินทุนตั้งต้นอาชีพ และมูลนิธิเอสซีจีที่จัดตั้งกองทุนพัฒนาอาชีพเชื่อมโยงกับโอกาสทางการศึกษาเพื่อสร้างหลักประกันระยะยาวแก่เยาวชนและแรงงานนอกระบบ

4 การพัฒนาครูและสถานศึกษาเพื่อเชื่อมโยงโอกาสการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

กสศ. มุ่งยกระดับครูและสถานศึกษาให้เป็นกลไกหลักเชิงระบบเพื่อส่งต่อการเรียนรู้ที่เสมอภาคมากกว่าเพียงการเข้าถึงโอกาส การ**ขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง (Teachers Schools Quality Movement: TSQM)** ได้เปลี่ยนผ่านจากการทำงานเชิงโครงการสู่การสร้างระบบนิเวศคุณภาพ โดยในปี 2568 ขับเคลื่อนผ่านกลไกจังหวัด (TSQM-A) ใน 10 จังหวัดนำร่อง กลไกเครือข่าย (TSQM-N) 26 เครือข่าย และการแก้ไขเร่งด่วนเชิงประเด็น (TSQM-I) ควบคู่กับการสนับสนุนสถานศึกษากว่า 3,000 แห่ง ให้ใช้ระบบสารสนเทศ Q-Info เพื่อขี้น้ำความช่วยเหลือรายบุคคลอย่างแม่นยำและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ให้สูงขึ้น

สำหรับกลุ่มสถานศึกษาที่มีสัดส่วนนักเรียนที่ด้อยโอกาสสูง กสศ. สนับสนุนการพัฒนาเชิงคุณภาพ ทั้งการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) รวม 118 แห่ง ใน 33 จังหวัด ผ่านนวัตกรรม “ห้องเรียนคละชั้น” เพื่อลดภาระครูและเพิ่มปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ระหว่างวัย ควบคู่ไปกับการพัฒนาครู ตชด. ผ่านหลักสูตร “นวัตกรรม การศึกษาตลอดชีวิตและบูรณาการครูชุมชน” ร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา 4 แห่ง โดยให้การเทียบโอนประสบการณ์จริง เป็นหน่วยกิตวิชาชีพ นอกจากนี้ ยังได้พัฒนาคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา รวม 45 แห่ง ในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อสร้างพื้นที่แห่งโอกาสให้แก่สามเณร ซึ่งได้รับการขยายผลเชิงนโยบาย โดยสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (สศป.) ที่นำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรพัฒนาผู้บริหาร สถานศึกษาครอบคลุม 404 โรงเรียนทั่วประเทศ

ในมิติของเครือข่ายครู กสศ. ได้ขยายผลการพัฒนาผ่าน เครือข่ายครูรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามาหัจกรี (Princess Maha Chakri Award: PMCA) โดยใช้ความเชี่ยวชาญของครูต้นแบบสร้างผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนในพื้นที่กว่า 28,100 คน จนเกิดกลไกความร่วมมือเชิงระบบที่เชื่อมโยงระดับโรงเรียน จังหวัด และภูมิภาค รวมถึงการบูรณาการ ร่วมกับเครือข่ายครูรัก(ษ์)ถิ่น เพื่อสร้างนิเวศการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและต่อเนื่องผ่านฐานข้อมูลครูต้นแบบที่สามารถนำไป ปรับใช้ซ้ำเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

5 การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อโอกาสใหม่ของเด็กและเยาวชน

กสศ. ได้วางรากฐานการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำผ่านแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-Based Education: ABE) ตั้งแต่ปี 2562 โดยมุ่งปรับเปลี่ยนบทบาทของกลไกระดับท้องถิ่นจากผู้รับนโยบายสู่การเป็นผู้มีส่วนร่วมหลัก ในการกำหนดทิศทางและบูรณาการทรัพยากรเพื่อดูแลเด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่ เจตนารมณ์นี้ได้รับการขยายผล สู่ระดับชาติภายใต้นโยบาย Thailand Zero Dropout ซึ่งเป็นวาระสำคัญของรัฐบาลที่พนักกำลัง 11 หน่วยงานหลัก² ร่วมขับเคลื่อน 4 มาตรการสำคัญ ผ่านกลไกคณะกรรมการระดับชาติ (คกศ.) และคณะกรรมการระดับจังหวัด โดยมีก้าวสำคัญในปี 2568 คือ การยกระดับบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กว่า 7,850 แห่งทั่วประเทศ สู่การเป็นกลไกขับเคลื่อน “ตำบลแห่งโอกาส” เพื่อสร้างระบบปฏิบัติการส่วนหน้าที่เข้มแข็งในการค้นหาและช่วยเหลือ เด็กและเยาวชนในระดับฐานรากอย่างทั่วถึง

พลังของข้อมูลสารสนเทศจากการบูรณาการฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ทำหน้าที่เป็นเข็มทิศชี้เป้า ความช่วยเหลือได้อย่างแม่นยำ ส่งผลให้จำนวนเด็กและเยาวชนนอกระบบในภาคเรียนที่ 1/2568 มีแนวโน้มลดลง อย่างต่อเนื่องถึงร้อยละ 31.50 เมื่อเทียบกับปี 2567 โดยคงเหลือ 603,095 คน พลังของข้อมูลยังสามารถจำแนก ความเข้มข้นของปัญหาออกเป็นกลุ่มชัดเจน คือ มีกลุ่มที่อยู่นอกระบบต่อเนื่อง 3 ปี กว่าร้อยละ 49 (2.9 แสนคน) ซึ่งต้องการมาตรการช่วยเหลือเชิงลึกเป็นพิเศษ ขณะที่กลุ่มเสี่ยงใหม่ ร้อยละ 28 ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนอายุ 15-16 ปี ซึ่งเป็นจุดวิกฤตที่เสี่ยงหลุดจากระบบมากที่สุดในช่วงชั้นรอยต่อสำคัญทางการศึกษา

การปฏิบัติการเชิงรุกของทุกหน่วยงานส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาในปี 2567 กลับเข้าสู่ ระบบการศึกษาในภาคเรียนที่ 1/2568 ได้ถึง 3.3 แสนคน หรือคิดเป็นร้อยละ 34.08 ซึ่ง กสศ. และหน่วยงานต้นสังกัด ได้เชื่อมโยงการสนับสนุนเงินอุดหนุนทุนเสมอภาคและเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนเพื่อลดอุปสรรค ในการมาเรียน พร้อมใช้ระบบ HERO OBEC CARE เพื่อเฝ้าระวังสุขภาพจิตและสภาพความเป็นอยู่รายบุคคล ซึ่งมีข้อค้นพบว่าปัญหาเศรษฐกิจครอบครัวยังคงเป็นปัจจัยหลักที่กระทบต่อสวัสดิภาพและการเรียนรู้ของเด็ก และเยาวชนในทุกระดับชั้น

² 11 หน่วยงานหลัก ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม กระทรวงแรงงาน กระทรวงยุติธรรม สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ และกรุงเทพมหานคร

6 การพัฒนาองค์ความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

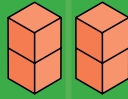
กสศ. มุ่งเน้นการใช้ “พลังแห่งองค์ความรู้และข้อมูลเชิงประจักษ์” (Evidence-Based Knowledge) เป็นฐานรากสำคัญในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยปรากฏผลลัพธ์ที่ชัดเจนจากการประเมินผลกระทบทางนโยบายของการปรับเพิ่มเงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไขหรือ “ทุนเสมอภาค” ที่ยืนยันว่ามีส่วนช่วยลดอัตราการศึกษาขาดเรียนโดยเพิ่มวันมาเรียนได้ 7-12 วันต่อภาคเรียน และส่งเสริมความต่อเนื่องในการเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบจำลองพยากรณ์ความเสี่ยงในการหลุดออกจากระบบการศึกษา (AI Dropout Prediction Model) ช่วยให้ผู้เรียนรายบุคคลและเข้าช่วยเหลือเด็กกลุ่มเสี่ยงได้ทันเวลาที่ด้วยต้นทุนที่ต่ำ นอกจากนี้ กสศ. ร่วมกับ OECD พัฒนาแพลตฟอร์ม Thai PILA (Platform for Innovative Learning Assessment in Thailand) เพื่อเปลี่ยนระบบการประเมินผลสัมฤทธิ์ปลายทางสู่การประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) นำร่องใน 6 จังหวัด เพื่อปรับการเรียนการสอนในห้องเรียนให้ตรงตามพัฒนาการของผู้เรียนรายบุคคล พร้อมทั้งขยายผลการใช้กลไกนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้แบบออฟไลน์สำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อลดข้อจำกัดอินเทอร์เน็ตในพื้นที่ห่างไกล

สำหรับมิติการสร้างที่ยั่งยืน กสศ. ได้ขับเคลื่อนนวัตกรรมการเงิน (Innovative Finance) โดยต่อยอดสู่ความร่วมมือระดับนานาชาติกับเครือข่าย AVPN (สิงคโปร์) เพื่อพัฒนากลไกการระดมทุนที่จ่ายตามผลลัพธ์ (outcome-based contract) มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะอาชีพและการันตีการมีงานทำแก่เยาวชนกลุ่มเปราะบาง พร้อมทั้งศึกษาวิจัยมาตรการสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนร่วมจัดการศึกษา อาทิ มาตรการทางภาษีและการร่วมลงทุนเพื่อสะท้อนถึงการใช้นวัตกรรมนำนโยบาย” เพื่อเปลี่ยนบทบาทภาคส่วนต่าง ๆ สู่การเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ที่ร่วมสร้างหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา

7 ความร่วมมือภาคีเครือข่ายเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

ในปี 2568 กสศ. ยกกระดับความร่วมมือเชิงโครงการสู่การเป็น “หุ้นส่วนยุทธศาสตร์” ผ่านนวัตกรรมการระดมทรัพยากรและองค์ความรู้ ความก้าวหน้าที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นแผนบูรณาการฐานข้อมูลร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจการคลังเพื่อเทียบข้อมูลบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ สำหรับการชี้เป้าความช่วยเหลือและใช้ข้อมูลรายได้เป็นสัญญาณเตือนภัยเชิงรุกเพื่อป้องกันเด็กกลุ่มเสี่ยงหลุดจากระบบ ขณะเดียวกันได้ปรับบทบาทภาคธุรกิจจากผู้บริจาคสู่การร่วมออกแบบนิเวศการเรียนรู้แบบ Learn to Earn อาทิ ความร่วมมือกับ KFC Thailand และ Sea (ประเทศไทย) นอกจากนี้ ยังได้ผนึกภาคีเครือข่ายสร้างภูมิคุ้มกันทางการศึกษาในภาวะวิกฤต โดยจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเด็กที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์สู้รบกว่า 2,600 คน และฟื้นฟูการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนที่ประสบอุทกภัยยาวนานผ่าน Mobile School โครงการธนาคารโอกาส และโครงการคอมพิวเตอร์เพื่อน้อง

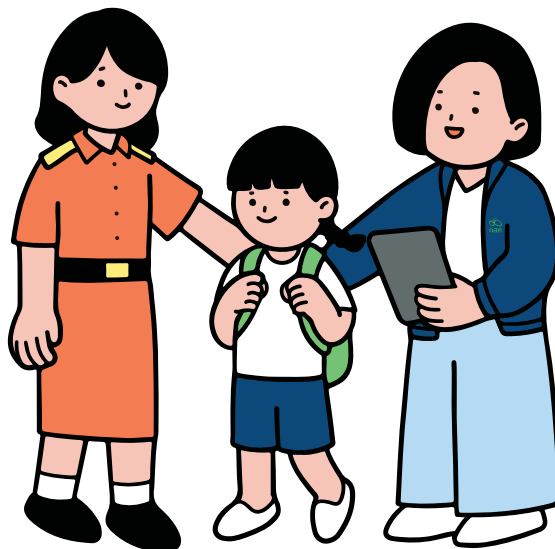
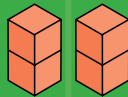
ในมิติความร่วมมือระดับนานาชาติ เกิดก้าวสำคัญในการยกระดับความร่วมมือด้านงานวิจัยการศึกษาบนเวทีสากลในฐานะภาคีสมาชิกสหพันธ์สมาคมวิจัยด้านการศึกษาโลก (World Education Research Association: WERA) นำไปสู่การเตรียมจัดตั้งสมาคมวิจัยด้านการศึกษาแห่งประเทศไทย (Thailand Education Research Association: THERA) ร่วมกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ตลอดจนการผลักดัน 5 เมืองของไทยเข้าสู่สมาชิกเครือข่ายระดับโลกด้านเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO (GNLC) และต่อยอดโครงการ Adult Skills Assessment in Thailand ร่วมกับธนาคารโลกในพื้นที่นำร่อง 3 จังหวัด ได้แก่ ระยอง พะเยา และปัตตานี เพื่อยกระดับทักษะและความพร้อมของประชากรวัยแรงงานสู่มาตรฐานสากล

กสศ. ขอยกย่อง “หุ้นส่วนการเปลี่ยนแปลง”

ทุกภาคส่วนที่ร่วมผนึกกำลังฝ่าวิกฤตทุนมนุษย์ของประเทศ
ความสำเร็จข้างต้นเกิดจากความทุ่มเทของคุณครูทั่วประเทศที่ปกป้องโอกาส
การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน พสานความร่วมมือจาก 11 หน่วยงานหลัก
ที่ร่วมทลายกำแพงการทำงานสู่หุ้นส่วนยุทธศาสตร์อย่างบูรณาการ
ตลอดจนภาคท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่ก้าวข้ามบทบาทเดิม
สู่การเป็นผู้ร่วมสร้างระบบนิเวศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

ทั้งนี้ พลังของฐานข้อมูลที่แม่นยำและนวัตกรรมเชิงระบบ
จะเป็นจุดคานงัดสำคัญในการทลายข้อจำกัดและขับเคลื่อนความเสมอภาค
ทางการศึกษาให้กลายเป็นความจริงที่ยั่งยืนในทุกพื้นที่
เพื่อให้เด็กและเยาวชนไทยทุกคนไม่ว่าจะมีข้อจำกัดใดได้เติบโต
เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

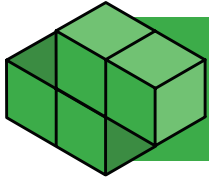

1.4 | ความเป็นมา ภารกิจ และโครงสร้างองค์กร

เจตนารมณ์ในการจัดตั้งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) มาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 54 วรรคหก ที่กำหนดให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ดังกล่าวและกำหนดให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นอิสระ นำไปสู่การจัดทำพระราชบัญญัติของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (พ.ร.บ. กสศ.) และประกาศบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 14 พฤษภาคม 2561 เป็นต้นมา

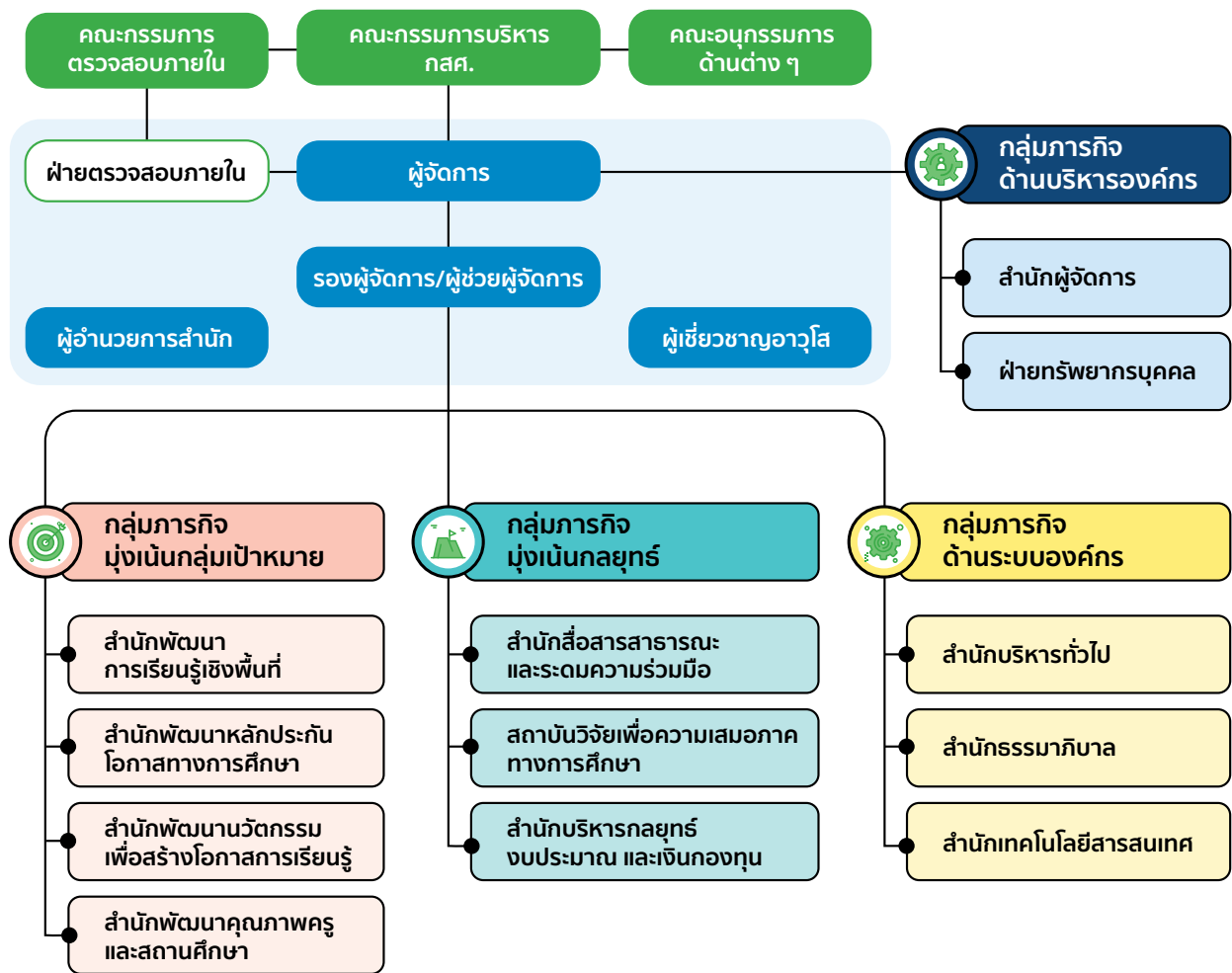
กสศ. เป็นหน่วยงานของรัฐภายใต้การกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรี โดยมีพันธกิจสำคัญในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ตามมาตรา 5 แห่ง พ.ร.บ.กสศ. นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว ยังรวมถึงวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1 ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม เพื่อให้เด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กปฐมวัย ได้รับการพัฒนา ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย
- 2 ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา และสนับสนุนเงินและค่าใช้จ่าย ให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส และผู้ด้อยโอกาส จนสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3 เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน สามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพื้นฐานและศักยภาพที่แตกต่างกัน
- 4 ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษา หรือพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัด และมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้
- 5 ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือสถานศึกษา เพื่อให้มีการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสามารถรู้และพัฒนาได้ตามความถนัดและศักยภาพของตน
- 6 ดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย หรือค้นคว้าแนวทางในการพัฒนาครู ให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความรู้ และมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาโดยมีแรงจูงใจที่เหมาะสม รวมถึงส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครู
- 7 ดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา สนองความต้องการทางด้านกำลังแรงงาน และการยกระดับความสามารถของคนไทย

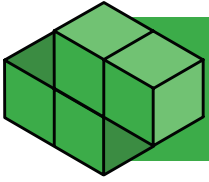
โครงสร้างองค์กร

กสศ. มุ่งมั่นขับเคลื่อนภารกิจให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญและ พ.ร.บ.กสศ. กำหนดไว้โดยกำหนดให้โครงสร้างองค์กรสอดคล้องกับการขับเคลื่อนภารกิจให้เกิดประสิทธิภาพ จำแนกเป็น 4 กลุ่มภารกิจสำคัญ ได้แก่ กลุ่มภารกิจมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มภารกิจมุ่งเน้นกลยุทธ์ กลุ่มภารกิจด้านบริหารองค์กร และกลุ่มภารกิจด้านระบบองค์กร ด้วยบุคลากรจำนวน 100 กว่าคน ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการบริหาร กสศ. และคณะกรรมการด้านต่าง ๆ เพื่อให้ระบบการบริหารจัดการองค์กรมีความถูกต้อง โปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้ ดังแผนภาพด้านล่าง

อัตรากำลังและโครงสร้างที่ กกก. กสศ. มีมติอนุมัติ (ประกาศ กสศ. ลงวันที่ 24 ธ.ค. 2567)

แผนภาพที่ 1-1 : โครงสร้างองค์กร

หลักการจัดสรรเงินกองทุน

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของมาตรา 5 แห่ง พ.ร.บ. กสศ. ในการจัดสรรเงินกองทุน กสศ. จึงมุ่งเน้นให้เกิดการใช้งบประมาณและการทำงานอย่าง **คุ้มค่า โปร่งใส เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ** ที่ส่งผลโดยตรงต่อการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาแก่เด็ก เยาวชน ประชากรวัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยมีแนวคิดหลักในการจัดสรรเงินกองทุน³ ดังนี้

- เพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของผลสัมฤทธิ์ในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 5
- การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดำเนินงานเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา
- การช่วยเหลือทั้งรูปแบบการสนับสนุนค่าใช้จ่ายผ่านหน่วยงาน ไม่ว่าจะ เป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม และรูปแบบการสนับสนุนค่าใช้จ่ายต่อผู้รับประโยชน์โดยตรง
- ให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์ความรู้ ระบบสารสนเทศ และนวัตกรรมเพื่อเป็นฐานในการสร้างความเสมอภาค และการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 5
- ติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนระบบธรรมาภิบาลของกองทุน โดยมุ่งเน้นความโปร่งใสและตรวจสอบได้

1.5 | กิจการดำเนินงานสำคัญ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

ปี 2568 นับเป็นปีแรกของการดำเนินงานภายใต้แผนกลยุทธ์ ระยะ 3 ปี ฉบับใหม่ (ปี 2568-2570) ด้วยวิสัยทัศน์ “เด็ก เยาวชน และประชาชน ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพได้เต็มตามศักยภาพ” ภายใต้พันธกิจสำคัญ คือ “การเหนี่ยวนำทุกภาคส่วน ร่วมขับเคลื่อนการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาพัฒนาคุณภาพครูและหน่วยจัดการเรียนรู้ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา” ด้วยมุ่งหวังให้เกิดผลลัพธ์ตามเป้าประสงค์ 3 เรื่อง ได้แก่

1 เกิดหลักประกันการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาหรือการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพสำหรับเด็กเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส

มุ่งสนับสนุนกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ในระบบและนอกระบบการศึกษา (ในช่วงอายุ 0-25 ปี) มีโอกาสเข้าถึงระบบการศึกษาที่คุณภาพ จนมีโอกาสสำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงสุดตามศักยภาพ และเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสนอกระบบการศึกษามีโอกาสได้เรียนรู้ตามความต้องการความสนใจและความถนัดของตนเองได้ จนมีความรู้เพียงพอที่จะประกอบอาชีพ ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายมีโอกาสก้าวข้ามความยากจนข้ามรุ่น

³ ระเบียบ กสศ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และลำดับความสำคัญในการจัดสรรเงินกองทุน พ.ศ. 2561

2 เกิดต้นแบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีทางเลือกและยืดหยุ่น อย่างมีคุณภาพ เหมาะสมกับบริบท

มุ่งเสริมสร้างและพัฒนาต้นแบบการจัดการศึกษาและต้นแบบการจัดการเรียนรู้ คือ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือหน่วยจัดการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ตลอดจนการสร้างทางเลือกการเรียนรู้นอกระบบการศึกษา ที่สนับสนุนการพัฒนาทักษะของเยาวชน อันสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ ความถนัด และบริบทของตนเอง จนนำไปสู่การประกอบอาชีพ การมีรายได้ การพึ่งพาตนเอง และมีโอกาสก้าวข้ามความยากจนข้ามรุ่น

3 ทุกภาคส่วนร่วมเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการสร้างความเสมอภาค ทางการศึกษา

มุ่งส่งเสริมการกระจายความเป็นเจ้าของให้กับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง คือ การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคี ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาร่วมกัน ผ่านการระดมความร่วมมือ และการระดมทรัพยากรเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับประเทศ ระดับจังหวัด ระดับพื้นที่ หรือระดับหน่วยงานอันนำไปสู่การเสริมสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการศึกษาและเรียนรู้ที่มีคุณภาพ สำหรับเด็ก เยาวชน และประชาชนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ กสศ. ดำเนินการได้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ จึงวางทิศทางการดำเนินงาน ด้วย 6 กลยุทธ์สำคัญ ประกอบด้วย

กลยุทธ์ที่ 1

ชี้เป้าเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสทั้งในและนอกระบบการศึกษา เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลและส่งต่อให้หน่วยงานระดับนโยบายและระดับพื้นที่ที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน ติดตามการศึกษาและการเรียนรู้ให้เต็มตามศักยภาพ

กลยุทธ์ที่ 2

ลดอุปสรรคการเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส เพื่อให้คงอยู่ในระบบการศึกษาและการเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ที่ 3

ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพต้นแบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น หน่วยจัดการเรียนรู้ หน่วยงานผลิตและพัฒนาครู รวมทั้งกระบวนการจัดการเรียนการสอนและเครือข่ายครู

กลยุทธ์ที่ 4

เหนี่ยวนำความร่วมมือภาคีเครือข่ายโดยสนับสนุนให้ภาคีเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนผ่านนวัตกรรม การระดมทรัพยากร และข้อมูล เพื่อร่วมสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

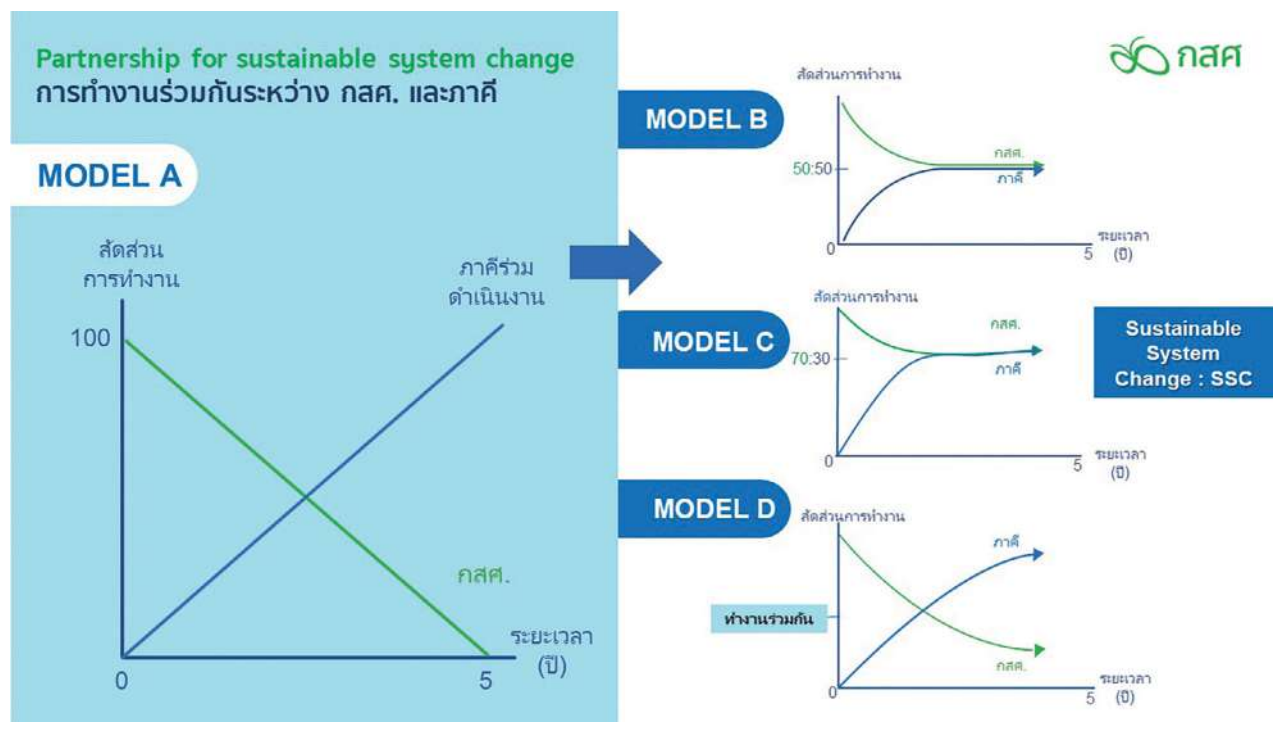
กลยุทธ์ที่ 5

สื่อสารและผลักดันองค์ความรู้ วิจัย และนวัตกรรม ร่วมกับหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งต่อข้อเสนอเชิงนโยบายและต้นแบบการทำงาน

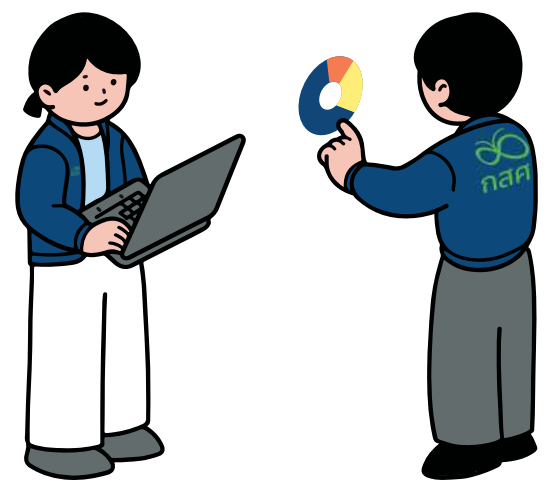
กลยุทธ์ที่ 6

พัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการขับเคลื่อนองค์กร

กสศ. ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนกลยุทธ์ร่วมกับหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งระดับนโยบายและระดับพื้นที่ โดย กสศ. ทำหน้าที่ “กระตุ้นการเปลี่ยนแปลง” (catalyst for change) เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่จะปรับเปลี่ยนการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาคีและ กสศ. ซึ่งมีรูปแบบและสัดส่วนหลากหลายตามบริบทของแต่ละโจทย์การทำงาน ประกอบกับบทบาท หน้าที่ และความพร้อมของหน่วยงานภาคี ด้วยมุ่งหวังให้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาในทุกระดับที่ยั่งยืน

แผนภาพที่ 1-2 : รูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่าง กสศ. และหน่วยงานภาคี

กรอบทิศทางในการดำเนินงานที่กล่าวมา ประกอบกับพลังความร่วมมือของภาคีทุกภาคส่วน เป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนภารกิจต่าง ๆ ในปี 2568 ที่เป็นโจทย์การทำงานสำคัญขนาดใหญ่ของประเทศได้ ไม่ว่าจะเป็นการผลักดันมาตรการขับเคลื่อนประเทศไทยเพื่อแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ (Thailand Zero Dropout) ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2567 ผ่านการบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลรายบุคคลและการผลักดันให้เกิดการทำงานของหน่วยงานและผู้คนในพื้นที่ตั้งแต่ชุมชนจนถึงระดับจังหวัด ให้เกิดการดูแล ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาเป็นรายกรณีเพื่อให้ได้รับโอกาสในการศึกษา และการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับข้อจำกัดของแต่ละบุคคล

อีกหนึ่งในการก้าวสำคัญคือ การปรับตัวของระบบการจัดการศึกษา เกิดตัวแบบของการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นถูกนำไปผลักดันโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐระดับยุทธศาสตร์ การประกาศแนวปฏิบัติ “1 โรงเรียน 3 รูปแบบ” สำหรับโรงเรียนทุกแห่งในสังกัด สพฐ. นำไปสู่การส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและยืดหยุ่น ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 12 และมาตรา 15 เพื่อให้สอดคล้องกับชีวิตจริงของเด็กแต่ละคน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่อาจมีข้อจำกัดในการเข้าเรียนแบบปกติ

นอกจากนี้ ยังมีผลลัพธ์เชิงประจักษ์ที่เป็นต้นแบบและนวัตกรรมจากการทำงานที่ผ่านมา อาทิ การพัฒนาต้นแบบพัฒนาความร่วมมือระดับท้องถิ่นเพื่อพัฒนาระบบดูแลเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบ ร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมส่งเสริมการเรียนรู้ และกระทรวงยุติธรรม การยกระดับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน OBEC CARE โดยพัฒนาจากฐานข้อมูลระบบคัดกรองนักเรียนที่คุ้นเคยทั่วประเทศร่วมกับจากการทำงานร่วมกันกับกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และฟื้นฟู เด็กกลุ่มเปราะบางที่ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง และไม่หลุดออกจากระบบการศึกษาใน 245 เขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ

การขับเคลื่อนภารกิจการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ไม่อาจสำเร็จได้ด้วยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่ต้องอาศัยการผนึกกำลังจากทุกภาคส่วนในระบบนิเวศการศึกษา ขับเคลื่อนด้วยพลังข้อมูลและองค์ความรู้ เพื่อเป็นรากฐานในการทลายข้อจำกัดด้านโอกาสและยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นตอบโจทย์ชีวิตเด็กและเยาวชนในทุกบริบทอย่างยั่งยืน เพราะทุกความร่วมมือคือฟันเฟืองสำคัญที่จะร่วมสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงระบบให้เกิดขึ้นจริง (รายละเอียดผลการดำเนินงานที่สำคัญปรากฏในส่วนที่ 3 หน้า 39 เป็นต้นไป)

ส่วนที่ 2

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ
ทางการศึกษาไทยปี 2568 และแนวโน้มปี 2569

ในปี 2568 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไทยยังคงเป็นความท้าทายที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ สถานการณ์ดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าศักยภาพ ขณะเดียวกัน ปัญหาด้านครอบครัวและสังคมยังคงซ้ำเติมโอกาสทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนจำนวนมากไม่น้อย ส่งผลให้เด็กและเยาวชนบางส่วนหลุดออกจากระบบการศึกษา ก่อให้เกิดความสูญเสียในมิติเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ขณะที่สาธารณสุขทั้งจากภัยธรรมชาติ และความรุนแรงอันเนื่องมาจากสถานการณ์ตามแนวชายแดน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง

ภายใต้ปัจจัยแวดล้อมดังกล่าว กสศ. จำแนกกลุ่มสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไทยปี 2568 และแนวโน้มปี 2569 ภายใต้ประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย

- 1 โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ที่ไม่เสมอภาค
- 2 ความเหลื่อมล้ำในผลลัพธ์การเรียนรู้และคุณภาพทุนมนุษย์ที่ไม่เพียงพอ
- 3 ความไม่พร้อมในการรับมือและผลกระทบต่อการเรียนรู้จากภัยพิบัติและภาวะวิกฤต

สรุปข้อมูลและข้อค้นพบสำคัญตามประเด็นต่าง ๆ และข้อเสนอเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและการพัฒนาทุนมนุษย์ ได้ดังนี้

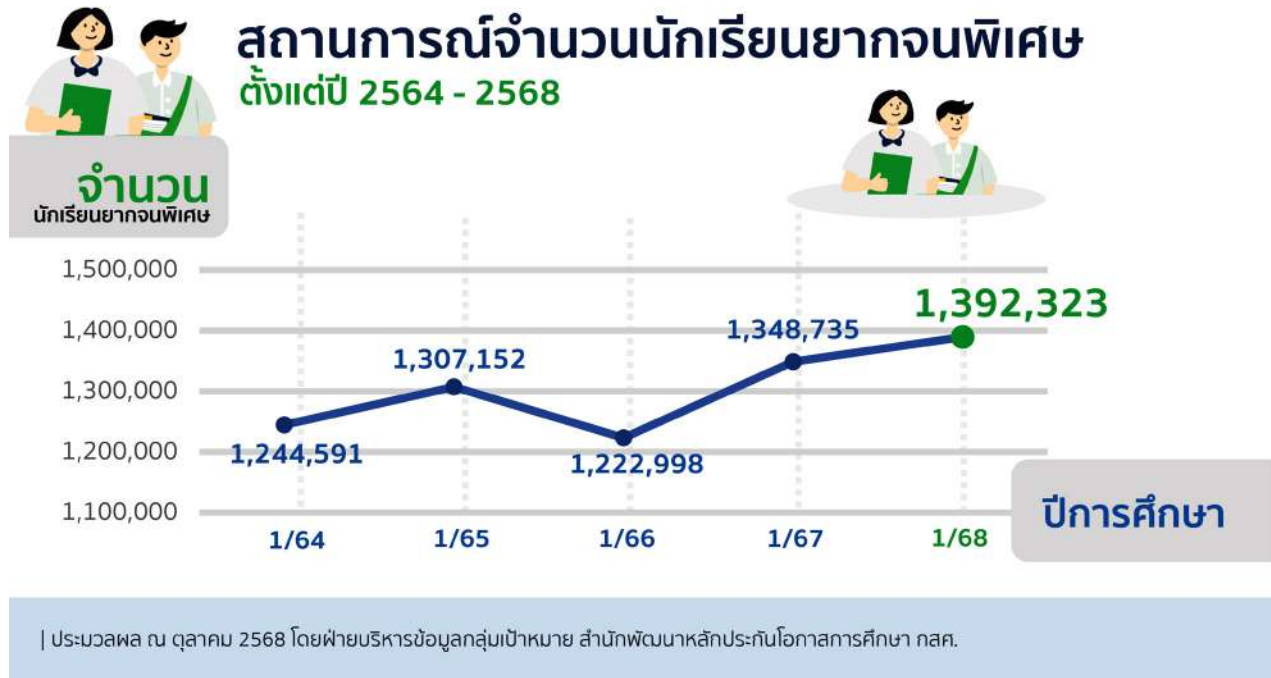
1 โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ที่ไม่เสมอภาค

1.1 การเพิ่มขึ้นของนักเรียนยากจน ท่ามกลางปัญหาเศรษฐกิจ

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สะสมมาอย่างยาวนานในสังคมไทย โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนจากครัวเรือนยากจน ที่ต้องเผชิญข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างครอบครัว ซึ่งส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและคุณภาพการเรียนรู้

กสศ. ได้วิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนของครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษ ในปีการศึกษา 2568 เพื่อแสดงภาพรวมของฐานะความเป็นอยู่ ปัจจัยเสี่ยง และระดับความเปราะบางที่ส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนในกลุ่มเปราะบางที่สุดของประเทศ ผลการวิเคราะห์พบว่า ประเทศไทยมีประชากรนักเรียนวัยเรียนในช่วงอายุ 3-14 ปี จำนวน 8.4 ล้านคน ในจำนวนดังกล่าวเป็นนักเรียนที่อยู่ในครัวเรือนยากจนที่สุดร้อยละ 15 ล่างสุดของประเทศ หรือกลุ่มนักเรียนยากจนพิเศษที่ผ่านการคัดกรองโดยวิธีการวัดรายได้ทางอ้อม (Proxy Means Test: PMT)⁴ และได้รับเงินอุดหนุนทุนเสมอภาคจาก กสศ. จำนวน 1,392,323 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2567 ร้อยละ 3.23 โดยเป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนเส้นความยากจนรายได้เฉลี่ยของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ที่ 3,043 บาทต่อคนต่อเดือน และการนับรวมนักเรียนยากจนพิเศษที่ได้รับความช่วยเหลือต่อเนื่องจาก กสศ. ในปีก่อนหน้า ทำให้ยอดรวมสะสมเพิ่มขึ้น โดยแนวโน้มจำนวนนักเรียนยากจนพิเศษแสดงในแผนภาพที่ 2-1

⁴ วิธีการวัดรายได้ทางอ้อม (Proxy Means Test: PMT) เป็นวิธีการทางสถิติเพื่อใช้ในการคัดกรองนักเรียนยากจนด้วยการประมวลผลเป็นค่าคะแนนความยากจนของนักเรียนเป็นรายบุคคล ภายใต้เงื่อนไขการมีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนยากจน ไม่เกิน 3,000 บาทต่อคนต่อเดือน และข้อมูลที่บ่งบอกระดับความยากจนของครัวเรือน จำนวน 8 ด้าน

แผนภาพที่ 2-1 : สถานการณ์จำนวนนักเรียนยากจนพิเศษ ปีการศึกษา 2564–2568

เมื่อพิจารณาฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษ พบว่ารายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนในปีการศึกษา 2568 อยู่ที่ 1,236 บาท หรือเฉลี่ยวันละ 41.20 บาท เพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2567 ร้อยละ 9.1 ที่มีรายได้เฉลี่ย 1,133 บาทต่อคนต่อเดือน หรือเฉลี่ยวันละ 37 บาท อย่างไรก็ตาม ระดับรายได้ดังกล่าว ยังต่ำกว่าเส้นความยากจนปี 2566 ของ สศช. ซึ่งกำหนดไว้ที่ 3,043 บาทต่อคนต่อเดือน อย่างมีนัยสำคัญ โดยรายได้ของครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษคิดเป็นเพียงร้อยละ 40.62 ของเส้นความยากจนดังกล่าว สะท้อนถึงความเปราะบางทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษา ดังแสดงในแผนภาพที่ 2-1

นอกจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจแล้ว โครงสร้างครอบครัวยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่สะท้อนความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักเรียนยากจนพิเศษมากกว่า 1 ใน 3 (ร้อยละ 37.68) ไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา แต่ต้องอาศัยอยู่กับญาติ ผู้อุปการะ หรืออยู่ตามลำพัง นอกจากนี้ นักเรียนยากจนพิเศษร้อยละ 1.09 มีความพิการหรือป่วยเรื้อรัง โดยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 8-13 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพอันอาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และโอกาสทางการศึกษาในระยะยาว สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการดูแลการติดตามผลการเรียน และการสนับสนุนด้านจิตใจของเด็ก ขณะเดียวกัน ครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษยังมีภาระพึ่งพิงในระดับสูง โดยประกอบด้วยผู้สูงอายุที่อายุเกิน 60 ปี (ร้อยละ 44.86) คนว่างงาน (ร้อยละ 28.62) ผู้พิการทางร่างกายหรือสติปัญญา (ร้อยละ 9.58) และผู้ป่วยเรื้อรัง (ร้อยละ 9.93) อีกทั้งมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยสูงถึง 5 คน ส่งผลให้ทรัพยากรที่สามารถจัดสรรให้เด็กแต่ละคนมีอยู่อย่างจำกัด และไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในระยะยาว ดังแสดงในแผนภาพที่ 2-2

ภาระพึ่งพิงของครัวเรือนนักเรียนยากจน ภาคเรียนที่ 1/2568

หมายเหตุ : ประมวลผลจากข้อมูลนักเรียนที่สมัครคัดกรองความยากจน ปีการศึกษาที่ 2568
| ประมวลผล ณ วันที่ 27 สิงหาคม 2568 โดยฝ่ายบริหารข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย สำนักพัฒนาหลักประกันโอกาสการศึกษา กสศ.

แผนภาพที่ 2-2 : ภาระพึ่งพิงของครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษ ปีการศึกษา 2568

ในด้านสถานการณ์การหลุดออกจากระบบการศึกษาของนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษ ยังคงอยู่ในภาวะที่ต้องเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงรอยต่อระหว่างมัธยมศึกษาตอนต้นกับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จากการติดตามข้อมูลการเรียนต่อของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว และการเชื่อมโยงข้อมูลร่วมกับสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สพ.อว.) และที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) พบว่า ในปีการศึกษา 2564 มีนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 167,989 คน อย่างไรก็ตาม ในปีการศึกษา 2565 มีเพียงร้อยละ 81.5 (136,961 คน) ที่ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 หรือเทียบเท่า ขณะที่อีกร้อยละ 18.5 ไม่ปรากฏข้อมูลการศึกษาต่อ ที่น่ากังวลยิ่งคือ เมื่อดำเนินการติดตามต่อเนื่องจนถึงปีการศึกษา 2568 พบว่ามีนักเรียนกลุ่มดังกล่าวเพียงร้อยละ 12.5 (21,079 คน) ที่ยังคงอยู่ในระบบ และสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่งต่ำกว่าอัตราการเรียนต่อผ่านระบบ TCAS ของนักเรียนทั่วประเทศ ร้อยละ 32 ถึงประมาณ 2.5 เท่า ดังแสดงในแผนภาพที่ 2-3 สะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาในช่วงชั้นรอยต่อที่ยังคงปรากฏอย่างชัดเจน

แผนภาพที่ 2-3 : เส้นทางการศึกษาต่อของนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษ ปีการศึกษา 2568

เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนยากจนและยากจนพิเศษได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องจนสำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา กสศ. ได้ร่วมมือกับ สป.อว. และ ทปอ. ในการส่งต่อข้อมูลนักเรียนกลุ่มดังกล่าวที่เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาให้แก่สถาบันอุดมศึกษาต้นสังกัด ความร่วมมือนี้เป็นกลไกสำคัญในการสร้างหลักประกันโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ในระดับอุดมศึกษา

1.2 แนวโน้มและสถานการณ์เด็กและเยาวชนที่ไม่พบข้อมูลในระบบการศึกษา

ในปี 2568 จำนวนเด็กและเยาวชนที่ไม่มีชื่ออยู่ในระบบการศึกษาของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงจากการดำเนินงานร่วมกันระหว่าง กสศ. กระทรวงศึกษาธิการ และภาคีเครือข่าย ภายใต้การขับเคลื่อนมาตรการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและเยาวชนนอกระบบการศึกษา (Thailand Zero Dropout) ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2568 พบว่า มีเด็กและเยาวชนที่ไม่ปรากฏชื่อในระบบการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 603,095 คน จำแนกเป็น กลุ่มวัยการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 268,934 คน (ร้อยละ 44.59) กลุ่มหลังการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 252,336 คน (ร้อยละ 41.84) และเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับอายุ 3-5 ปี จำนวน 81,825 คน (ร้อยละ 13.57) ทั้งนี้ ในจำนวนดังกล่าวเป็นเด็กและเยาวชนที่ไม่มีชื่อในระบบการศึกษาต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2567 จำนวน 413,118 คน และเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนรายใหม่ในปี 2568 จำนวน 189,977 คน ดังแสดงในแผนภาพที่ 2-4

แผนภาพที่ 2-4 : เด็กและเยาวชนที่ไม่พบข้อมูลในระบบการศึกษา ปีการศึกษา 2568

ทั้งนี้ จากการสำรวจเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาโดย กสศ. พบว่า การหลุดออกจากระบบการศึกษามักเกิดขึ้นในช่วงรอยต่อการศึกษา โดยเฉพาะช่วงก่อนขึ้นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยสาเหตุสำคัญอันดับแรกเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านทัศนคติและพฤติกรรม รวมทั้งไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาได้ สำหรับเด็กที่ไม่เคยเข้าสู่ระบบการศึกษามาก่อนนั้น ยังพบข้อจำกัดเฉพาะกลุ่ม โดยเด็กเล็กขาดความพร้อมด้านพัฒนาการ ขณะที่เด็กโตมักมีปัญหาสุขภาพหรือเงื่อนไขส่วนบุคคลที่ไม่สอดคล้องกับการเรียนในระบบปกติ

ผลจากการทำงานกับเด็กและเยาวชนรายกรณีของ กสศ. และภาศิรร่วมดำเนินงานสะท้อนว่าแม้อุปสรรคของเด็กแต่ละคนแตกต่างกัน แต่ปัญหาร่วมที่พบบ่อยที่สุดคือข้อจำกัดด้านการเงินของครอบครัว ซึ่งเป็นฐานของปัญหาอื่น ๆ เด็กและเยาวชนจำนวนมากจำเป็นต้องออกจากระบบการศึกษาเพื่อหารายได้หรือช่วยเหลือครอบครัว ขณะที่บางส่วนเลือกเข้าสู่การศึกษานอกระบบหรือการศึกษาทางเลือกเพื่อลดต้นทุนการเรียนรู้ สถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ปัญหาเด็กนอกระบบมิได้เกิดจากการขาดสิทธิทางการศึกษา

2 ความเหลื่อมล้ำในผลลัพธ์การเรียนรู้และคุณภาพทุนมนุษย์ที่ไม่เพียงพอ

นอกเหนือจากมิติการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่ไม่เสมอภาคแล้ว เด็กไทย โดยเฉพาะในกลุ่มยากจนหรือด้อยโอกาส ยังเผชิญกับความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพของการเรียนรู้ ซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบทพื้นที่ ภูมิศาสตร์ ปัจจัยแวดล้อม ทรัพยากร และข้อจำกัดในการจัดการศึกษาในแต่ละพื้นที่ ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินักพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2567 (จัดสอบเดือนกุมภาพันธ์ 2568) สะท้อนความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมีคะแนนเฉลี่ย O-NET ต่ำกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ⁵ ในทุกรายวิชาอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญต่อการศึกษาระดับที่สูงขึ้น สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้าง เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมักขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษา และนักเรียนส่วนใหญ่มาจากครัวเรือนยากจนหรือด้อยโอกาส

เมื่อพิจารณาในมุมมองของการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) ซึ่งมองการศึกษาเป็น “การลงทุน” ที่มีการสั่งสมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา⁶ กสศ. ร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย (RIPED) มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ที่ติดตามกลุ่มตัวอย่างเด็กในพื้นที่ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ผลการศึกษา พบข้อมูลที่น่ากังวลว่า เมื่อเด็กเลื่อนระดับชั้นเรียนจากระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 เด็กกลุ่มนี้มีระดับเขาวนปัญญาที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของเด็กในสหรัฐอเมริกาในอายุนั้น ๆ ที่ 100 และมีแนวโน้มที่จะมีระดับเขาวนปัญญา (IQ) โดยเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยดังกล่าวมากยิ่งขึ้น แม้จะเป็นเด็กในระดับชั้นสูงขึ้น

แผนภาพที่ 2-5 : ค่าคะแนนเขาวนปัญญา (IQ) ของกลุ่มตัวอย่างตามระดับชั้น

⁵ อ้างอิงหลักเกณฑ์การจำแนกขนาดสถานศึกษาระดับประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก (มีจำนวนนักเรียน 119 คนลงมา) ขนาดกลาง (มีจำนวนนักเรียน 120-719 คน) ขนาดใหญ่ (มีจำนวนนักเรียน 720-1,679 คน) ขนาดใหญ่พิเศษ (มีจำนวนนักเรียน 1,680 คนขึ้นไป)

⁶ เป็นการประเมินเขาวนปัญญาด้วยเครื่องมือ Raven's 2 Progressive Matrices จากกลุ่มตัวอย่างเด็ก ซึ่งคณะผู้วิจัยติดตามเป็นกลุ่มตัวอย่างซ้ำจำนวน 1,292 คน โดยเริ่มติดตามอย่างต่อเนื่องตั้งแต่วัยเป็นเด็กเล็กในปี 2559 จากการสุ่มเลือกจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เข้าร่วมโครงการลดความเหลื่อมล้ำด้วยการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพ (RIECE Thailand)

จากผลการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำในผลลัพธ์การเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพทุนมนุษย์ข้างต้น สะท้อนปัญหาเชิงซ้อนของการศึกษาไทยสำหรับผู้เรียนจากครัวเรือนที่ยากจนหรือขาดแคลนโอกาส กล่าวคือ แม้นักเรียนบางส่วนจะสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และเรียนในห้องเรียนเช่นเดียวกับเพื่อนในวัยเดียวกัน แต่คุณภาพทางการศึกษา และผลลัพธ์การเรียนรู้ที่พวกเขาได้รับยังคงด้อยกว่ากลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงกว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องดำเนินมาตรการหลายมิติควบคู่กัน ทั้งการจัดสรรทรัพยากรอย่างเสมอภาค โดยคำนึงถึงต้นทุนและบริบทพื้นที่ การเติมเต็มครูให้เพียงพอและการพัฒนาเครื่องมือการสังเกตการณ์ห้องเรียน และนวัตกรรมกรรมการประเมิน เพื่อให้ครูสามารถติดตามสถานะการเรียนรู้ของผู้เรียนและช่วยเหลือได้อย่างทันที่ทันที่ อันนำไปสู่การ “ลด” และ “ปิด” ช่องว่างในผลลัพธ์การเรียนรู้ และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

3 ความไม่พร้อมในการรับมือและผลกระทบต่อการเรียนรู้ จากภัยพิบัติและภาวะวิกฤต

ปี 2568 นับเป็นปีที่ประเทศไทยเผชิญสถานการณ์วิกฤตที่มีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ทั้งจากภัยธรรมชาติและสถานการณ์ความรุนแรงในบริเวณชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้นักเรียนจำนวนมากต้องหยุดเรียนกะทันหัน และโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาได้รับความเสียหาย

ในมิติภัยธรรมชาติ ประเทศไทยยังคงเผชิญผลกระทบจากภาวะโลกร้อนรุนแรง ทั้งอากาศร้อนจัดผิดปกติ ฝนตกหนักและภาวะแห้งแล้งสลับกันจากปรากฏการณ์ลานีญา (La Niña) ส่งผลให้เกิดภัยพิบัติในหลายพื้นที่ อาทิ⁷

- **อุทกภัยภาคเหนือในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน 2567** ในจังหวัดเชียงราย ที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง โรงเรียนเสียหาย 205 แห่ง คิดเป็นมูลค่าความเสียหายกว่า 192.6 ล้านบาท
- **ภาวะฝุ่น PM 2.5** ที่เกินค่ามาตรฐาน ตัวอย่างเช่น ในกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้ต้องสั่งปิดการเรียนการสอนชั่วคราวในโรงเรียนกว่า 185 แห่ง จากทั้งหมด 437 แห่ง
- **แผ่นดินไหวเมื่อ 28 มีนาคม 2568** ซึ่งมีจุดศูนย์กลางอยู่ในประเทศเมียนมา ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างในหลายพื้นที่ของประเทศไทย รวมถึงกรุงเทพมหานคร โดยมีโรงเรียนและหน่วยงานการศึกษาได้รับความเสียหายทั้งหมด 3,306 แห่ง แบ่งเป็นเสียหายเล็กน้อย 2,900 แห่ง เสียหายปานกลาง 348 แห่ง และเสียหายหนัก 58 แห่ง
- **อุทกภัยภาคกลางระหว่าง สิงหาคม-พฤศจิกายน 2568** เช่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีน้ำท่วมขังเป็นระยะเวลามากกว่า 4 เดือน ส่งผลกระทบต่ออาคาร ระบบสาธารณูปโภค และการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนกว่า 85 แห่ง
- **อุทกภัยภาคใต้ในเดือนพฤศจิกายน 2568** ส่งผลให้โรงเรียนได้รับผลกระทบจากการปิดเรียนและความเสียหายด้านโครงสร้างพื้นฐานและอาคารเรียนจำนวน 822 แห่ง ใน 10 จังหวัด มีผู้ได้รับผลกระทบทั้งหมดกว่า 100,591 คน ประกอบด้วย นักเรียน 92,225 คน ครูและบุคลากรฯ 8,366 คน

⁷ รวบรวมข้อมูลโดยสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา กสศ. จากการให้สัมภาษณ์หรือการให้ข้อมูลของผู้แทนหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องและปรากฏตามสื่อสาธารณะ ในช่วงปี พ.ศ. 2567-2568

แผนภาพที่ 2-6 : ภาพน้ำท่วมที่โรงเรียนวัดน้ำเต้า(อุดมราษฎร์นิมิต) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แผนภาพที่ 2-7 : ภาพการซ้อมแผนเผชิญเหตุภัยสงครามโรงเรียนบ้านทดวงศ์สมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว

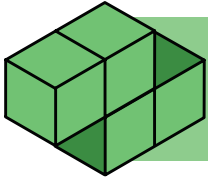
นอกจากนี้ ในปี 2568 ยังมีสถานการณ์ความรุนแรงตามแนวชายแดนระหว่างไทย-กัมพูชา โดยในการปะทะกันครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 24-28 กรกฎาคม 2568 ส่งผลให้ต้องปิดโรงเรียนกว่า 914 แห่ง และในการปะทะครั้งที่ 2 ในเดือนธันวาคม 2568 ส่งผลให้มีโรงเรียนในพื้นที่ชายแดนกว่า 1,168 แห่ง ในพื้นที่ 7 จังหวัด ต้องปิดการเรียนการสอนชั่วคราว สถานการณ์วิกฤต ดังกล่าว ส่งผลให้โรงเรียนจำนวนมากต้องปรับรูปแบบการเรียนการสอนจากการเรียนการสอนในสถานที่ (onsite) ไปเป็นการเรียนรู้แบบออนไลน์ (online) ในช่วงที่เกิดเหตุหรืออยู่ระหว่างการฟื้นฟูหรือซ่อมแซมความเสียหาย โดยผลกระทบส่วนใหญ่จึงตกอยู่กับเด็กและเยาวชนยากจนหรือด้อยโอกาส ซึ่งต้องเผชิญทั้งความเปราะบางทางเศรษฐกิจ ความสามารถในการอพยพย้ายถิ่นที่จำกัดและข้อจำกัดในการเข้าถึงอุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตต่อการเรียนออนไลน์ส่งผลให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพลดลงอย่างมาก จากข้อจำกัดในการสื่อสารและรูปแบบการเรียนรู้ที่จำกัด เช่น การแจกใบงาน ที่ไม่อาจทดแทนรูปแบบการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยการลงมือปฏิบัติหรือการทดลองทำได้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจนำมาสู่ภาวะการเรียนรู้ถดถอย (learning loss) เช่นเดียวกับที่เคยเกิดขึ้นเมื่อครั้งการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ โดยเด็กและเยาวชนยากจนมีแนวโน้มฟื้นตัวได้ช้ามากกว่ากลุ่มอื่น

นอกเหนือจากมิติด้านการเรียนรู้แล้ว สถานการณ์วิกฤตยังส่งผลต่อสภาพปกติของเด็กทั้งชีวิตที่ต้องเปลี่ยนไปทั้งความเป็นอยู่ การเข้าถึงอาหาร โดยเฉพาะเด็กยากจนที่พึ่งพาอาหารกลางวันโรงเรียน รวมถึงกิจกรรมการเล่น ตลอดจนกิจวัตรภายในครอบครัว ซึ่งล้วนส่งผลต่อสภาวะจิตใจ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กปฐมวัยที่การเรียนรู้ต้องอาศัยกิจกรรมทางกายภาพและปฏิสัมพันธ์ หากไม่ได้รับการฟื้นฟูหรือแก้ไขโดยเร่งด่วน อาจถึงเป็นรอยแผลเป็นที่ส่งผลต่อทักษะอารมณ์สังคมและการทำงานในอนาคต

ภาพที่ 2-8 :

5 ข้อค้นพบ ปลดล็อกวิกฤตทุนมนุษย์ สู่อนาคตที่เสมอภาค

ข้อเสนอเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการพัฒนาทุนมนุษย์

จากสถานการณ์ข้างต้นทั้ง 3 ประเด็นหลัก สะท้อนให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน เชื่อมโยงหลายมิติ การสร้างความเสมอภาคจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างบูรณาการ กสศ. จึงมีข้อเสนอที่สำคัญเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและการพัฒนาทุนมนุษย์ ดังนี้

1 คนไทยมีทุนมนุษย์ที่ต่ำกันมากขึ้น : ปิดช่องว่างของคุณภาพประชากรที่ห่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจ

ประเทศไทยต้องมุ่งลงทุนในการพัฒนาทั้งทักษะพื้นฐาน ทักษะการคิดขั้นสูง และสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับโลกอนาคต โดยเน้นการดำเนินมาตรการส่งเสริมทักษะและการเรียนรู้แบบมุ่งเป้า (targeted intervention) ไปที่กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มาจากครัวเรือนด้อยโอกาส อยู่ในพื้นที่ห่างไกล หรือเป็นกลุ่มที่ยังมีสมรรถนะต่ำกว่าเกณฑ์ พื้นฐานที่อายุหรือระดับชั้นนั้นควรทำได้ ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนจำนวนมากของประเทศ โดยสนับสนุนให้ผู้เรียนในกลุ่มดังกล่าวเข้าถึงสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการเรียนรู้ที่มีคุณภาพได้อย่างเสมอภาค มิให้สมรรถนะแห่งอนาคตหรือการเรียนรู้คุณภาพสูงกระจุกตัวอยู่แต่เพียงเด็กจากครอบครัวที่มีฐานะหรืออยู่ในเขตเมืองเท่านั้น ซึ่งนอกจากจะเป็นการยกระดับการพัฒนาทุนมนุษย์ของเด็กและเยาวชนกลุ่มดังกล่าว ยังมีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดการกระจายตัวของพัฒนาไปยังพื้นที่ต่าง ๆ และเพิ่มผลิตภาพของประเทศในภาพรวมด้วย

2 คนไทยมีทุนมนุษย์ที่ทันต่ออนาคตและการเปลี่ยนแปลง : ก้นต่อ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกเทคโนโลยีและความไม่แน่นอน

จากผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ในปี 2565 แสดงให้เห็นว่านักเรียนไทยมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา⁸ สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการพัฒนาทุนมนุษย์เด็กไทยที่จะต้องเปลี่ยนผ่านจากระบบการศึกษาที่เน้นการท่องจำ การสอบแข่งขัน และการให้ความสำคัญเฉพาะผู้เรียนที่มีความพร้อม มาสู่ระบบที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับโลกอนาคตแก่ผู้เรียนทุกกลุ่ม ประเทศไทยจึงควรมุ่งเน้นสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นในชั้นเรียน ให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้ สามารถออกแบบ วางแผน คิด วิเคราะห์ และประยุกต์ใช้ทักษะอย่างแท้จริง รวมทั้งระบบการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน (formative assessment) ที่เน้นการประเมินและพัฒนาสมรรถนะและทักษะในศตวรรษที่ 21 มากกว่าการทดสอบความจำ เป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้ครูและผู้เรียนสามารถติดตามพัฒนาการและปรับปรุงการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ระบบการประเมินแบบนี้ไม่เพียงช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลป้อนกลับที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง แต่ยังช่วยให้ครูสามารถออกแบบและปรับวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน

นอกจากนี้ การพัฒนาทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างการศึกษาในระบบ การฝึกอบรมทักษะอาชีพ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต พร้อมทั้งสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Project-Based Learning และ Problem-Based Learning ที่เชื่อมโยงกับโจทย์จริงในสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งจะช่วยเตรียมความพร้อมให้แรงงานไทยสามารถปรับตัวและเติบโตได้ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

⁸ OECD (2023), PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>.

3 คนไทยมีระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นมากขึ้น : พลดลือกศกยภพและอนาคตของเด็กยวชนไทยเพื่อสร้งสรรคอนาคตไทยที่ท่วโลกตองการ

ระบบการศึกษาไทยที่แข็งตัวและรวมศูนย์กลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ที่หลากหลายและตอบสนองต่อบริบทที่แตกต่าง⁹ การปฏิรูประบบการศึกษาให้มีความยืดหยุ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็น ประกอบด้วย

- การเปิดพื้นที่ให้สถานศึกษาและชุมชนมีอิสระในการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบท วิถีชีวิต และความต้องการของผู้เรียน
- ระบบการศึกษาต้องรองรับเส้นทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย ไม่จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน แต่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาทักษะในโลกแห่งการทำงานจริง
- การยอมรับและรับรองทักษะที่ได้จากการเรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัยต้องได้รับการผลักดันอย่างจริงจัง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่มักหลุดออกจากระบบการศึกษาแบบดั้งเดิม สามารถพัฒนาศักยภาพและได้รับการยอมรับในทักษะที่มี ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ และตอบโจทย์ความต้องการที่หลากหลายของสังคมและเศรษฐกิจไทย
- การสร้างความยืดหยุ่นในระบบการศึกษายังหมายถึงการกระจายอำนาจการตัดสินใจและการบริหารจัดการสู่สถานศึกษาและชุมชนอย่างแท้จริง ประสบการณ์จากหลายประเทศชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนที่มีอิสระในการบริหารจัดการและปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นมีแนวโน้มที่จะสร้างผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดีกว่า
- แนวคิด “Learning Passport” หรือระบบหน่วยกิตวิ่งตามผู้เรียน เป็นนวัตกรรมสำคัญที่ควรได้รับการผลักดันเพื่อสร้างความยืดหยุ่นให้กับระบบการศึกษาไทย โดยผู้เรียนสามารถสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน และสามารถโอนย้ายหน่วยกิตระหว่างสถาบันการศึกษาหรือระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบได้ ระบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถออกแบบเส้นทางการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างยืดหยุ่น สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการเฉพาะบุคคล โดยเฉพาะผู้เรียนกลุ่มเปราะบางที่อาจต้องออกจากระบบการศึกษาชั่วคราวด้วยเหตุจำเป็นทางเศรษฐกิจหรือครอบครัว
- ระบบการศึกษาไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากการกำหนดมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ มาเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน แต่เปิดโอกาสให้แต่ละพื้นที่สามารถออกแบบวิธีการและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง
- ระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นยังต้องสามารถรองรับการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการเรียนรู้แบบผสมผสาน (blended learning) การเรียนรู้ตามอัตราก้าวหน้าของผู้เรียน (self-paced learning) และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง (experiential learning) เพื่อให้ผู้เรียนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้ตามศักยภาพและความต้องการของตนเอง

⁹ Nicholls, P., & Apiwattanakorn, P. (2015). Thailand: Where culture and the classroom collide. *The New English Teacher*, 9(1), 1-14.

4 ระบบการศึกษาไทยพร้อมรับต่อสถานการณ์วิกฤต : โรงเรียน และเด็กไทยมีทางเลือกไม่ต้องยุติการเรียนรู้เมื่อภัยมา

จากบทเรียนจากเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในปี 2568 โดยเฉพาะในพื้นที่ขนาดใหญ่และจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง รวมถึงวิกฤตการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชาที่มีการปะทะด้วยกำลังทางทหาร ได้แสดงให้เห็นถึงความเปราะบางของระบบการศึกษาไทยในภาวะวิกฤต การพัฒนา “ระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นและรองรับวิกฤต” (resilient education system) ที่แข็งแกร่งพอจะโอบอุ้มเด็กทุกคนไว้ได้ในทุกสถานการณ์ จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ประเทศไทยควรให้ความสำคัญ ระบบนี้หมายถึงระบบการศึกษาที่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอน พื้นตัวจากผลกระทบของวิกฤตได้อย่างรวดเร็ว และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบสำคัญของระบบนี้ประกอบด้วย

- การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่ครอบคลุมและเข้าถึงได้และมีความยืดหยุ่น ให้ความสำคัญกับการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโดยการสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนรู้ทางไกล การมีอินเทอร์เน็ตฟรีที่ครอบคลุมทั่วถึง แม้ในพื้นที่ห่างไกลหรือได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ
- พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ควบคู่ไปกับการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ไม่ต้องพึ่งพาอินเทอร์เน็ตเพียงอย่างเดียว และการสร้างระบบติดตามช่วยเหลือนักเรียนที่มีความเสี่ยงจะหลุดออกจากระบบ
- การเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาในภาวะวิกฤตต้องเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการศึกษาระดับชาติ และมีแผนรับมือในระดับพื้นที่ โดยมีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์ฉุกเฉินได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้มั่นใจว่าวิกฤตต่าง ๆ จะไม่ทำลายโอกาสทางการศึกษาของเด็กไทย โดยเฉพาะกลุ่มที่เปราะบางที่สุด
- การสนับสนุนทางสังคมและจิตวิทยา การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพทางสังคมและจิตใจรวมถึงการให้คำปรึกษาในภาวะวิกฤตก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการสนับสนุนด้านวิชาการ เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถรับมือกับความเครียดและความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้

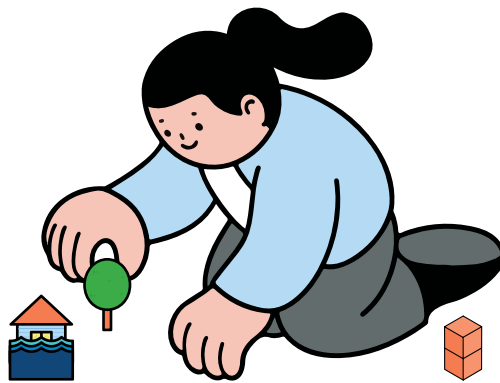
5 การศึกษาไทยที่ “ฟรี” จริง : ครอบคลุมค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกระดับ สำหรับคนไทยทุกระดับรายได้

แม้ประเทศไทยจะมีนโยบายสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ (เรียนฟรี 15 ปี) แต่ในความเป็นจริง ครอบครัวยากจนยังคงแบกรับภาระค่าใช้จ่ายแฝงจำนวนมาก¹⁰ ทั้งค่าเดินทาง อุปกรณ์การเรียน และค่าใช้จ่ายเสริมต่าง ๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ การปฏิรูปการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาจึงเป็นเรื่องเร่งด่วน โดยต้องปรับเปลี่ยนจากการจัดสรรแบบเหมาจ่ายรายหัวเท่ากันทุกคน มาเป็นการจัดสรรตามความต้องการจำเป็นและบริบทที่แตกต่าง (differentiated financing) โดยเฉพาะในพื้นที่ยากจนและห่างไกล โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลที่มีต้นทุนต่อหัวสูงกว่า ควรได้รับการจัดสรรงบประมาณรายหัวเพิ่มเติม ซึ่งคาดว่าจะต้องใช้งบประมาณราว 55 ล้านบาท เพื่ออุดหนุนโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลสังกัด สพฐ. จำนวน 907 โรงเรียน

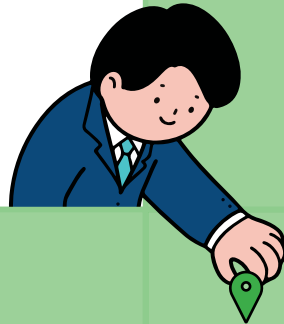
¹⁰ อ้างอิงข้อมูลจากรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2567 ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นอกจากนี้ ต้อง**ปรับการจัดสรรเงินอุดหนุนนักเรียนให้ครอบคลุมต้นทุนแฝง**ในการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การศึกษาฟรีเป็นฟรีจริง ครอบคลุมทั้งค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยตรง และค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นต่อการให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงโอกาสทางการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ การปฏิรูปการจัดสรรงบประมาณยังต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการใช้จ่าย เพื่อให้มั่นใจว่าทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดจะถูกใช้อย่างคุ้มค่าและตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการความช่วยเหลือมากที่สุด

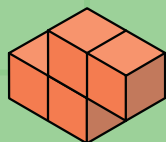
งานวิจัยของธนาคารโลก¹¹ พบว่า ประเทศไทยมีการลงทุนด้านการศึกษาในสัดส่วนที่สูงเมื่อเทียบกับ GDP แต่ผลลัพธ์ทางการศึกษายังไม่สะท้อนการลงทุนดังกล่าว สะท้อนถึงปัญหาด้านประสิทธิภาพในการใช้งบประมาณ **การจัดทำงบประมาณแผ่นดินในลักษณะบูรณาการด้านการศึกษาเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Equity-based Education Budgeting: EBB)** เป็นแนวทางสำคัญที่ควรได้รับการผลักดัน แนวคิดนี้มุ่งเน้นการจัดสรรงบประมาณที่คำนึงถึงความเหลื่อมล้ำและความแตกต่างของผู้เรียนและพื้นที่ โดยมีการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและต้นทุนที่แท้จริงในการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ไม่เพียงมุ่งเน้นการจัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรมมากขึ้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการบูรณาการงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้จ่าย การปฏิรูปจึงควรมุ่งเน้นการกระจายอำนาจในการบริหารงบประมาณสู่สถานศึกษาและท้องถิ่น พร้อมกับพัฒนาระบบความรับผิดชอบ (accountability) ที่เข้มแข็ง โดยให้ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการกำกับติดตาม นอกจากนี้ ควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการงบประมาณและการติดตามการใช้จ่าย เพื่อลดความเสี่ยงด้านการทุจริตและเพิ่มความโปร่งใส รวมถึงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณเป็นไปอย่างแม่นยำและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่มีความเสี่ยงจะหลุดออกจากระบบการศึกษา

¹¹ The World Bank. (2023). Thailand Public Revenue and Spending Assessment—Promoting an Inclusive and Sustainable Future. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052523201515270/pdf/P17715706b8dee0540b1d10b6c2c1a8bd5c.pdf>

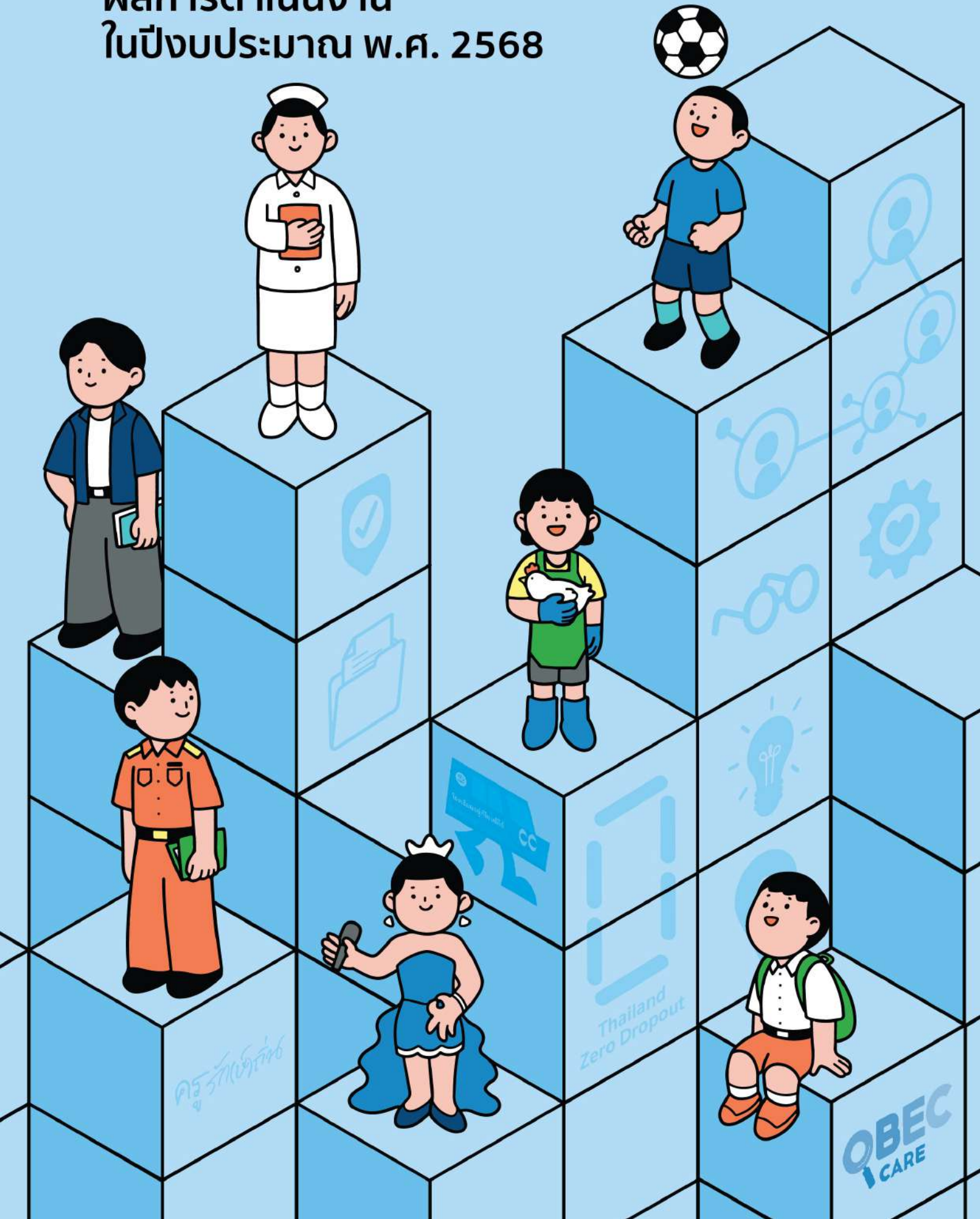

การดำเนินการทั้งหมดนี้
ต้องเกิดขึ้นพร้อมกันอย่างบูรณาการ
ไม่สามารถแยกส่วนหรือเลือกทำเพียงด้านใดด้านหนึ่ง
เปรียบเสมือนการใช้แรงผลักดันจากหลายทิศทาง
เพื่อนำพาประเทศไทยออกจาก
“หล่ม” ของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
หากทุกภาคส่วนประสานความร่วมมืออย่างจริงจังและต่อเนื่อง
ประเทศไทยจะสามารถสร้างระบบการศึกษา
ที่มีคุณภาพ เสมอภาค และยั่งยืน
อันจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศไทย
ให้ก้าวหน้าสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้วในอนาคต

ส่วนที่ 3

ผลการดำเนินงาน
ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

ปี 2568 เป็นปีแห่งการเริ่มต้นการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ กสศ. ระยะ 3 ปี ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2568–2570) กสศ. ได้ยกระดับวิธีการดำเนินงานโดยเปลี่ยนข้อมูลให้เป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ โดยบูรณาการฐานข้อมูลขนาดใหญ่ จากหลายหน่วยงาน ซึ่งครอบคลุมเด็กและเยาวชนหลายล้านคน ผสานกับงานวิจัย และนวัตกรรมเชิงพื้นที่ เพื่อพัฒนา เป็นองค์ความรู้เชิงนโยบายที่พร้อมนำไปใช้เป็นเข็มทิศที่ช่วยให้ประเทศสามารถชี้เป้าปัญหา ออกแบบมาตรการแก้ไข ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเชิงโครงสร้างได้อย่างแม่นยำ โดยมี “**หุ้นส่วนการเปลี่ยนแปลง**” สำคัญ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่ทำงานร่วมกันเชิงระบบตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึง ระดับพื้นที่

ผลการดำเนินงานในปี 2568 เป็นข้อพิสูจน์ถึงความมุ่งมั่นของ กสศ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการร่วมสร้าง “**หลักประกันโอกาสทางการศึกษา**” เพื่อวางรากฐานให้ประชากร ทุกกลุ่มสามารถเติบโตและร่วมขับเคลื่อนประเทศไทยไปข้างหน้าได้ ท่ามกลางบริบทความท้าทายเชิงโครงสร้างที่ ซับซ้อน ทั้งความผันผวนทางเศรษฐกิจ การก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ฉับพลัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อตรงต่อต้นทุนมนุษย์และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

กสศ. เชื่อมั่นว่า ศักยภาพของมนุษย์ไม่ควรถูกปิดกั้นด้วยสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดปี 2568 ได้ผลักดันนวัตกรรมทางการศึกษาและกลไกความช่วยเหลือที่หลากหลาย เพื่อให้มั่นใจว่าเด็ก เยาวชน และประชากร วัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส จะสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับวิถีชีวิตและเงื่อนไขที่แตกต่างได้

สรุปภาพรวมการดำเนินงานที่สำคัญ จำนวน 7 เรื่อง ดังนี้

1

การพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา

2

การสร้างโอกาสการศึกษาเพื่อก้าวข้ามความยากจนข้ามรุ่น

3

การพัฒนาตัวแบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

4

การพัฒนาครูและสถานศึกษา เพื่อเชื่อมโยงโอกาสการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

5

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อโอกาสใหม่ของเด็กและเยาวชน

6

การพัฒนาองค์ความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรม เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

7

ความร่วมมือภาคีเครือข่ายเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

ความเชื่อมโยงการดำเนินงานกับวัตถุประสงค์มาตรา 5 ของ พ.ร.บ. กสศ. และกลุ่มผู้รับประโยชน์

	การดำเนินงานสำคัญ	วัตถุประสงค์ ตามมาตรา 5 แห่ง พ.ร.บ.กสศ.	กลุ่มผู้รับประโยชน์	งบประมาณ ที่ได้รับจัดสรร (ล้านบาท) ¹²
1	การพัฒนาระบบหลักประกัน ความเสมอภาคทางการศึกษา	ม.5 (1) (2)	เด็กปฐมวัยและเด็กในช่วงชั้น การศึกษาภาคบังคับ (3-14 ปี) ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาส	5,018.20
2	การสร้างโอกาสทางการศึกษา เพื่อก้าวผ่านความยากจนข้ามรุ่น	ม.5 (3) (4) (5) (6)	เยาวชนในระดับสูงกว่าภาคบังคับ (15-24 ปี) ที่มีศักยภาพ แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาส	963.52
3	การพัฒนาตัวแบบ การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ ที่ยืดหยุ่น	ม.5 (4) (7)	เยาวชนนอกระบบการศึกษา และประชากรวัยแรงงาน ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาส	172.47
4	การพัฒนาครูและสถานศึกษา เพื่อเชื่อมโยงโอกาสการเรียนรู้ ที่มีคุณภาพ	ม.5 (3) (5) (6)	ครู โรงเรียน และสถานศึกษา ที่มีเด็กด้อยโอกาสหนาแน่น	128.59
5	การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อโอกาสใหม่ของเด็กและเยาวชน	ม.5 (1) (2) (3) (4) (5) (7)	เด็ก เยาวชน และประชากร วัยแรงงานที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาสในพื้นที่	319.75
6	การขับเคลื่อนองค์ความรู้งานวิจัย และนวัตกรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ทางการศึกษา	ม.5 (7)		94.90
7	ความร่วมมือภาคีเครือข่าย เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	ม.5 (1) (2) (4) (5) (7)		45.16
	การบริหารและพัฒนาระบบงาน			241.06
			รวมงบประมาณ	6,983.65

หมายเหตุ : ¹² งบประมาณที่ได้รับจัดสรรตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

3.1 | การพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา

กสศ. มุ่งพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา โดยมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนการช่วยเหลือแบบเดิมให้กลายเป็นการสร้างระบบรองรับที่เอื้อต่อความยั่งยืนในระยะยาว หัวใจสำคัญคือ “All for Education” หรือ “ความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นเรื่องของทุกคน” ซึ่งเน้นการทำงานร่วมกันอย่างเชื่อมโยงไม่แยกส่วน โดยอาศัยแนวคิดห่วงโซ่มูลค่า (policy value chain) เพื่อระดมทรัพยากรและองค์ความรู้มาขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบให้เห็นผลลัพธ์ที่รวดเร็วและแม่นยำยิ่งขึ้น แนวคิดดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงสิทธิในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างไร้รอยต่อภายใต้ 3 มาตรการหลักสำคัญ ดังนี้

1 มาตรการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา :
การค้นหาและคัดกรองเพื่อให้ความช่วยเหลือไปถึงมือเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาส

2 มาตรการป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษา :
การสร้างกลไกเฝ้าระวังและดูแลช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา

3 มาตรการส่งต่อโอกาสทางการศึกษาและข้อเสนอเชิงยั่งยืน :
การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายทุกระดับเพื่อสร้างเส้นทางสู่ออนาคตที่มั่นคงให้กับเด็ก ๆ ในระยะยาว

ในปี 2568 กสศ. และหน่วยงานต้นสังกัด 6 หน่วยงาน¹³ ขับเคลื่อนการพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาผ่าน 3 มาตรการสำคัญ เพื่อให้มั่นใจว่าเด็กทุกคนจะได้รับการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องและได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ โดยมีผลสำเร็จสำคัญ ดังนี้

1 มาตรการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา

กสศ. สนับสนุนการใช้นวัตกรรมการคัดกรองความยากจนด้วยวิธีการวัดรายได้ทางอ้อม (Proxy Means Test: PMT) ให้แก่นักเรียนในสถานศึกษา 6 สังกัด รวมกว่า 1.5 ล้านคน เพื่อเสริมศักยภาพการค้นหาและคัดกรองกลุ่มเป้าหมายในระดับสถานศึกษา โดยมีคุณครูทั่วประเทศกว่า 4 แสนคน เข้าร่วมกระบวนการคัดกรอง เพื่อช่วยระบุเด็กและเยาวชนที่มีความจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเร่งด่วนในระดับต่าง ๆ จากกระบวนการดังกล่าว กสศ. ได้สนับสนุนเงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไข หรือ “เงินอุดหนุนทุนเสมอภาค” ให้แก่นักเรียนยากจนร้อยละ 15 ล่างสุดในระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1,392,323 คน ครอบคลุมสถานศึกษาจำนวน 28,927 แห่ง เพื่อช่วยบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของครัวเรือน และสนับสนุนการมาเรียนของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

¹³ หน่วยงานต้นสังกัดที่ร่วมดำเนินการ 6 สังกัด ประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (บช.ตชด.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) กรุงเทพมหานคร (กทม.) และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.)

จากข้อมูลการคัดกรองนักเรียนในปีการศึกษา 2568 พบว่า รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้า อย่างไรก็ตาม หากพิจารณารายได้เฉลี่ยต่อสมาชิกครัวเรือน ยังคงอยู่ในระดับต่ำกว่าเส้นความยากจนของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ ความเปราะบางของครัวเรือนสะท้อนผ่านแหล่งที่มาของรายได้ โดยกว่าร้อยละ 63 ของครัวเรือนต้องพึ่งพาเงินอุดหนุนและสวัสดิการจากภาครัฐ ควบคู่กับรายได้จากการรับจ้างรายวันหรือเงินเดือน รายได้ที่เพิ่มขึ้นในบางช่วงจึงมีลักษณะเป็นผลจากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจระยะสั้น มากกว่าการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่มีความมั่นคงในระยะยาว

นอกจากนี้ ข้อมูลระดับครัวเรือนยังสะท้อนภาวะพึ่งพิงที่ซับซ้อนของนักเรียน โดยนักเรียนประมาณ 4 ใน 10 คน เติบโตในครอบครัวที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ขณะที่มากกว่าครึ่งหนึ่งของครัวเรือนมีผู้สูงอายุที่ต้องดูแลควบคู่กับสมาชิกที่ว่างงาน คนพิการ หรือผู้ป่วยเรื้อรัง ปัจจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า **อุปสรรคทางการศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติด้านรายได้เท่านั้น**

ภายใต้มาตรการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา การจัดสรรเงินอุดหนุนทุนเสมอภาค ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการคงอยู่ของนักเรียนในระบบการศึกษา โดยมีผลลัพธ์สำคัญ ดังนี้

- นักเรียนที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนเสมอภาค มีอัตราการคงอยู่ในระบบการศึกษาร้อยละ 97.08
- การได้รับเงินอุดหนุนทุนเสมอภาคอย่างต่อเนื่องส่งผลเชิงบวกอย่างชัดเจนต่อพัฒนาการทางร่างกาย (น้ำหนักเทียบอายุ) โดยเฉพาะในเด็กเล็กอายุ 6-11 ปี และที่สำคัญที่สุดคือ ช่วยเพิ่มอัตราการมาเรียน โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนที่มีความเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา (เฉลี่ยเพิ่ม 7-12 วันต่อภาคเรียน)
- นักเรียนยากจนและยากจนพิเศษที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2564 จำนวนทั้งสิ้น 167,989 คน สามารถก้าวเข้าสู่ร่วมมหาวิทยาลัยและยืนยันสิทธิ์ผ่านระบบ TCAS68 ได้ถึง 21,079 คน คิดเป็นร้อยละ 12.55

แผนภาพที่ 3(1)-1 : ผลลัพธ์จากการพัฒนาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนยากจนพิเศษ

2 มาตรการป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษา

ปัญหาความยากจนไม่ใช่เพียงเหตุผลเดียวที่ทำให้เด็กนักเรียนหลุดออกจากระบบการศึกษา ในปี 2568 กสศ. จึงร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และกรมสุขภาพจิต พัฒนาการดำเนินงานเชิงรุกผ่านการเสริมสร้างระบบสารสนเทศเพื่อการแนะแนว ดูแล และเฝ้าระวังนักเรียนในสถานศึกษา สังกัด สพฐ. คือ ระบบ HERO OBEC CARE เพื่อเป็นหนึ่งในเครื่องมือสนับสนุนสถานศึกษาจัดเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล และการคัดกรองความเสี่ยงของนักเรียนในหลายมิติ อาทิ การเรียน สุขภาพกาย สุขภาพจิต เศรษฐกิจ สวัสดิภาพ ความปลอดภัย และพฤติกรรมของนักเรียน รวมทั้งได้เชื่อมโยงและส่งต่อข้อมูลการเฝ้าระวังความเสี่ยงด้านสุขภาพจิต ร่วมกับระบบสุขภาพจิตโรงเรียนวิถีใหม่ (School Health HERO) ของกรมสุขภาพจิต เพื่อสนับสนุนให้ครูสามารถขอรับคำปรึกษา หรือประสานการดูแลช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตในศูนย์สุขภาพจิตและสถานพยาบาลในพื้นที่ ตามความจำเป็นของนักเรียนเป็นรายบุคคล

การดำเนินงานขยายผลครอบคลุมไปยัง 245 เขตพื้นที่การศึกษา โดยอาศัยการสร้าง ความเข้าใจจากหน่วยงานต้นสังกัดและเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อสื่อสารและสร้างความร่วมมือในการใช้เครื่องมือ HERO OBEC CARE ตามความพร้อมและความสนใจของโรงเรียน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 คุณครูทั่วประเทศได้ร่วมกันบันทึกข้อมูลการรู้จักนักเรียนรายบุคคลผ่านการเยี่ยมบ้าน จำนวน 3,664,422 คน และนักเรียนได้รับการเฝ้าระวังผ่านการคัดกรองความเสี่ยงครอบคลุมทุกมิติ จำนวน 3,162,291 คน

นอกจากนี้ สถานศึกษาได้มีการรายงานผลการดำเนินงานทั้งการส่งเสริมพัฒนานักเรียน และการป้องกันแก้ไข ปัญหาตามกลไกระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 278,093 คน ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ภาพรวมของ สถานการณ์ความเสี่ยง และชี้เป้าประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไขเร่งด่วนใน 3 มิติหลัก ได้แก่

1) วิกฤตเศรษฐกิจที่กระทบการเรียน (ร้อยละ 18.33)

นักเรียนกว่า 5.7 แสนคน เผชิญข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ซึ่งส่งผลกระทบต่อโอกาสทางการศึกษาและความต่อเนื่องในการมาเรียน

2) อุปสรรคด้านการเรียน (ร้อยละ 14.36)

นักเรียนกว่า 4.5 แสนคน มีความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียน พฤติกรรมการเรียน และปัจจัยด้านทักษะพื้นฐานที่มีความซับซ้อน อาทิ การอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ และทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ยังไม่สอดคล้องกับช่วงวัย ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการดูแลและประคับประคองเพื่อสนับสนุนสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ต่อพัฒนาการของผู้เรียน

3) สุขภาพกาย ภาวะทุพโภชนาการ (ร้อยละ 9.27)

นักเรียนกว่า 2.9 แสนคน ยังคงมีปัญหาด้านสุขภาพกายและโภชนาการที่ไม่สมวัย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสมรรถนะในการเรียนรู้ของนักเรียน

กสศ. ได้เชื่อมโยงข้อมูลนักเรียนกลุ่มเสี่ยงด้านสุขภาพจิตไปยังระบบของกรมสุขภาพจิต (School Health HERO) จำนวน 180,181 คน เพื่อการเฝ้าระวังและประเมินความเสี่ยงเพิ่มเติม โดยมีนักเรียนจำนวน 6,609 คน ที่ได้รับการส่งต่อเพื่อขอรับคำปรึกษาจากนักจิตวิทยาในระดับพื้นที่ (HERO Consultants) เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อใจให้กับนักเรียน อีกทั้งการจัดการปัญหาเชิงรุกร่วมกับภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาหลัก เพื่อ “เจาะจง” การแก้ปัญหาให้ถูกจุด ดังนี้

- กสศ. ร่วมกับมูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อการพัฒนาคน และ สฟฐ. รายงานสถานการณ์ความเสี่ยงด้านพฤติกรรมการใช้สารเสพติด (บุหรี่/บุหรี่ไฟฟ้า) เพื่อการรณรงค์และกระตุ้นการรับรู้ผลกระทบของบุหรี่ไฟฟ้าให้แก่สาธารณะ และเผยแพร่องค์ความรู้การป้องกันบุหรี่ไฟฟ้าในสถานศึกษา
- กสศ. ร่วมกับสภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ นำร่องแก้ปัญหานักเรียนที่มีความเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา ในพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยใช้ข้อมูลชี้เป้าให้นักสังคมสงเคราะห์และทีมสหวิชาชีพลงพื้นที่ทำงานร่วมกับโรงเรียนที่มีความเสี่ยงสูง เพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาเชิงสังคมอย่างเป็นระบบ

ระบบสารสนเทศดังกล่าว นับเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดการบริหารจัดการข้อมูลระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในสถานศึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษา ฐานข้อมูลที่เกิดขึ้นผสมผสานกับองค์ความรู้ ความเข้าใจด้านการดูแลนักเรียนที่มีแนวโน้มมีความเสี่ยงจึงเป็นจุดคานงัดสำคัญ เพื่อร่วมกันบูรณาการ ทั้งทรัพยากรและการทำงานร่วมกันหลายภาคส่วนทั้งสถานศึกษาและหน่วยงานที่มีบทบาทที่หลากหลายมิติ เพื่อนำไปสู่การดูแลช่วยเหลือได้อย่างเป็นระบบและทันเวลา

3 มาตรการส่งต่อโอกาสทางการศึกษาเพื่อสร้างความยั่งยืน

หากการเข้าถึงโอกาสและการป้องกันการหลุดออกจากระบบคือ การสร้างรากฐานที่มั่นคง “มาตรการส่งต่อโอกาสทางการศึกษาและการจัดทำข้อเสนอเพื่อสร้างความยั่งยืน” ก็คือการสร้างเส้นทางหลักประกัน ที่สร้างโอกาสให้นักเรียนไปสู่ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นตามศักยภาพและบริบทของตนเอง

ในปีที่ผ่านมา กสศ. ได้ปรับบทบาทจากผู้สนับสนุนสู่การเป็น “ผู้ประสานความร่วมมือ” ระหว่างภาคีเครือข่าย ทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างเต็มรูปแบบ โดยผสมผสานความร่วมมือจากทุกระดับเข้าด้วยกัน ตั้งแต่กลไกในสถานศึกษา หน่วยงานกำกับติดตามระดับพื้นที่ ไปจนถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานนโยบายระดับประเทศ และภาคเอกชน เพื่อให้เกิดระบบการส่งต่อเด็กและเยาวชนที่ไร้รอยต่อ คือ เป้าหมายสูงสุดของระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา สะท้อนผลการขับเคลื่อนที่สำคัญ ใน 3 ด้าน ดังนี้

1) การผลักดันนโยบายเพื่อสร้างหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา

- การสนับสนุนให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สอ.) และกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (บช.ตชด.) ใช้ฐานข้อมูลคัดกรองความยากจนเป็นเกณฑ์ในการจัดตั้งงบประมาณปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน เพื่อให้นักเรียนในสังกัดได้รับความช่วยเหลือที่ครอบคลุม
- นวัตกรรม One Application เชื่อมโยงระบบ HERO OBEC CARE สู่การทำงานร่วมกับกรมสุขภาพจิตแบบไร้รอยต่อ เพื่อให้สถานศึกษาทั่วประเทศมีเครื่องมือในการดูแลนักเรียนกลุ่มเสี่ยงด้านสุขภาพจิตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
- การผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาแก่นักเรียนกลุ่มข้างเผือก โครงการทุนการศึกษาเพื่อขยายโอกาสและพัฒนาประเทศ (Outstanding Development Opportunity Scholarship: ODOS) จำนวน 4,800 ทุน โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในโครงการทุนการศึกษาเพื่อขยายโอกาสและพัฒนาประเทศ เพื่อส่งต่อนักเรียนทุนเสมอภาคที่มีผลการเรียนดีไปศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศ โดยเน้นสาขา STEM เพื่อสร้างบุคลากรคุณภาพกลับมาพัฒนาประเทศด้วยงบประมาณกว่า 4,500 ล้านบาท

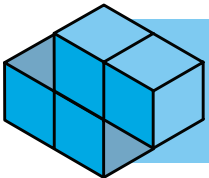
2) การระดมทรัพยากรเพื่อส่งต่อโอกาสทางการศึกษา

- แพลตฟอร์มช่องทางทุน findstudentship.eef.or.th รวบรวมทุนการศึกษาจากภาครัฐและเอกชนกว่า 166 แห่ง รวมจำนวน 481 ประเภททุนเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลทุนการศึกษาของนักเรียนทุนเสมอภาค
- ชี้เป้าส่งต่อโอกาส ช่วยให้นักเรียนทุนเสมอภาคเข้าถึงทุนสนับสนุนจากภาคเอกชนและประชาสังคม เช่น ทุนเซ็นทรัล, ทุนเอ็ม เอส ไอ จี, ทุนก้าวเพื่อน้อง และมูลนิธิยุวพัฒน์ กว่า 40,000 คน รวมถึงการส่งต่อนักเรียนเข้าสู่ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงอีกกว่า 37,000 คน

3) การสร้างกลไกและเสริมพลังกลไกเครือข่ายเพื่อสร้างความเสมอภาคในระดับพื้นที่

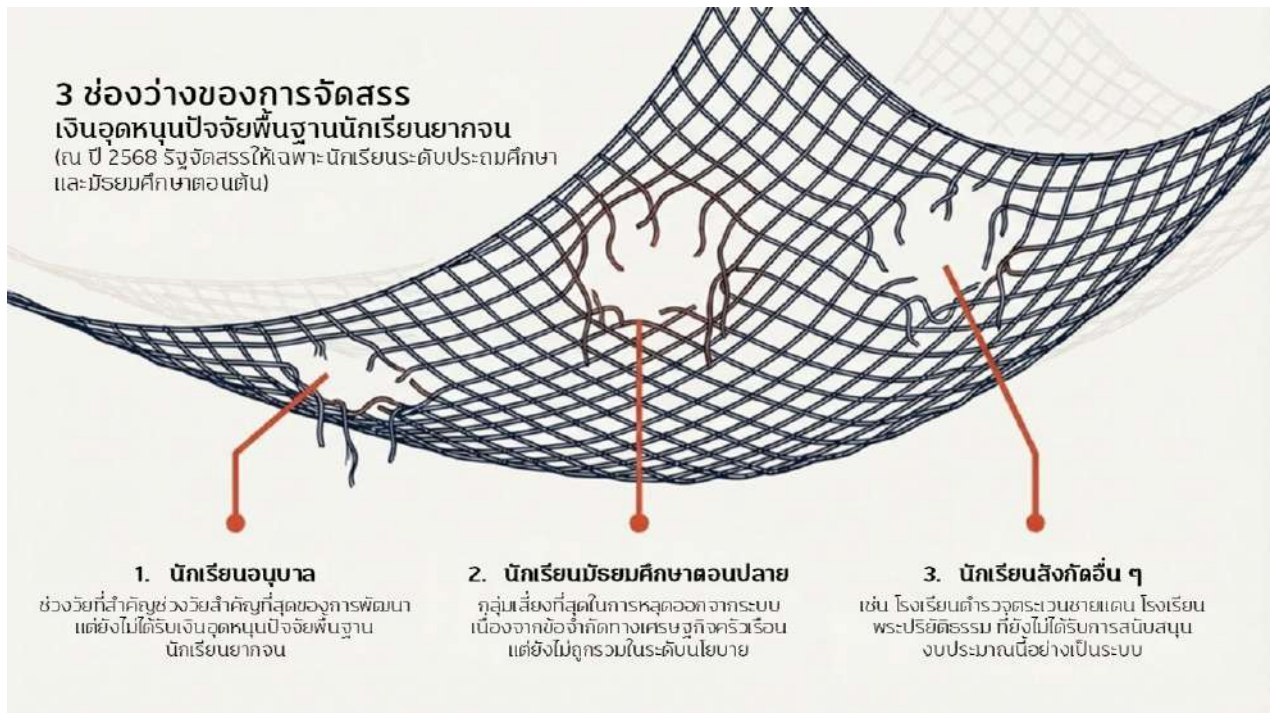
- การขับเคลื่อนกลไกท้องถิ่นใน 22 จังหวัด เพื่อสนับสนุนบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ให้มีส่วนร่วมบริหารจัดการงบประมาณด้านการดูแลเด็กและเยาวชนยากจนในพื้นที่
- การพัฒนาเครือข่ายครูแกนนำ 70 คน ที่พัฒนาคุณครูให้เป็นทั้ง “นักเล่าเรื่อง” “สายดูแลใจ” และ “กระบอกเสียง” เพื่อสื่อสารและแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำจากการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่
- การจัด Equity Award 2025 เพื่อเชิดชูเกียรติสถานศึกษาและภาคีเครือข่ายต้นแบบ 116 แห่ง ที่มีบทบาทและเป็นพลังสำคัญในการป้องกันไม่ให้เกิดหลุดออกจากระบบการศึกษา

**ก้าวต่อไปสู่ปี 2569-2570
เพื่อสร้างหลักประกันความเสมอภาคให้เกิดขึ้นจริง**

จากการดำเนินงานกว่า 8 ปีที่ผ่านมา สะท้อนบทเรียนสำคัญว่า การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาต้องอาศัยมากกว่าการช่วยเหลือเพียงด้านเดียว แต่ต้องเชื่อมโยงทุกมิติอย่างครบถ้วน ตั้งแต่การเข้าถึงโอกาส การป้องกันการหลุดออกจากระบบ ไปจนถึงการส่งต่อเส้นทางอนาคตแบบไร้รอยต่อเพื่อสร้างให้เกิดระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาให้เกิดขึ้นจริงในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ยังคงมีกลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่ครอบคลุมในนโยบายของประเทศปัจจุบัน รวมทั้งยังมีข้อจำกัดและความท้าทายที่ต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็นความซับซ้อนของปัญหาความยากจน ภาระฟุ้งฟางที่มองไม่เห็น

แผนภาพที่ 3(1)-2 : กลุ่มเป้าหมายที่ควรผลักดันต่อในระดับนโยบาย

กสศ. จึงวางหมุดหมายสำคัญที่มุ่งเน้นการขยายผลนวัตกรรมและสร้างความยั่งยืนในทุกมิติ ผ่านกลยุทธ์สำคัญ 3 ด้าน ในการขับเคลื่อนร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ดังนี้

ด้านที่ 1 มาตรการเข้าถึงโอกาส

1

- ขยายการใช้นวัตกรรมการคัดกรองเข้าสู่สถานศึกษาเฉพาะทาง ได้แก่ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สพฐ. กลุ่มการเรียนรู้นอกระบบ สกร. และขยายผลสู่เขตพื้นที่เมืองพัทยา
- ยกระดับการช่วยเหลือเชิงลึกสำหรับนักเรียนยากจนระดับวิกฤต พัฒนาแนวทางต้นแบบช่วยเหลือแบบเต็มจำนวนควบคู่กับการวิจัยทบทวนอัตราเงินอุดหนุนให้สอดคล้องกับค่าครองชีพจริงพร้อมเชื่อมโยงการช่วยเหลือมิติที่ซับซ้อนร่วมกับหน่วยงานพันธมิตร
- ผลักดันเชิงนโยบายให้นักเรียนในกลุ่มที่อยู่ใต้เส้นความยากจนทั้งหมดได้รับการจัดสรรงบประมาณปัจจัยพื้นฐานจากหน่วยงานต้นสังกัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างครอบคลุมทุกระดับชั้น
- สนับสนุนการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มปฐมวัย ด้วยการเร่งสร้างความร่วมมือเชิงวิชาการกับหน่วยงานหลัก เพื่อวางรากฐานการดูแลเด็กเล็กตั้งแต่ก้าวแรก

ด้านที่ 2 **มาตรการป้องกันการหลุดออกจากระบบ**

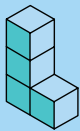
2

- การขับเคลื่อนนโยบาย HERO OBEC CARE ให้ครอบคลุมทุกสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาสังกัด สพฐ. ทั่วประเทศ เพื่อเป็นตาข่ายรองรับนักเรียนที่มีความเสี่ยงด้านสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิต
- การยกระดับเครื่องมือคัดกรอง ทบทวนและพัฒนาแบบฟอร์มการรู้จักนักเรียนรายบุคคลให้ทันสมัย เพื่อให้เห็นความเสี่ยงในทุกมิติได้อย่างรวดเร็ว พร้อมเชื่อมโยงฐานข้อมูลเข้ากับหน่วยงานหลักของประเทศเพื่อการส่งต่อความช่วยเหลือแบบไร้รอยต่อ

ด้านที่ 3 **มาตรการส่งต่อโอกาสและข้อเสนอเชิงนโยบาย**

3

- Scholarship Education Ecosystem แพลตฟอร์ม “ส่องทางทุน” จากพื้นที่ประชาสัมพันธ์ ให้กลายเป็น “ระบบจับคู่อัจฉริยะ” ที่เชื่อมโยงแหล่งทุนการศึกษากับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายทั่วประเทศ ได้ตรงตามศักยภาพ ความถนัด และบริบทของแต่ละบุคคล
- สร้างความเป็นเจ้าของในระดับพื้นที่ (local ownership) ผ่านการพัฒนาระบบติดตามการจัดตั้งงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้มั่นใจว่าเด็กทุกคนที่อยู่ใต้เส้นความยากจน จะได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนจากหน่วยงานในพื้นที่ของตนเอง

ก้าวต่อไปของ กสศ. ในปี 2569-2570

ไม่ใช่เพียงการทำหน้าที่เป็นผู้ส่งมอบโอกาส แต่คือการสร้าง

“ระบบนิเวศแห่งความเสมอภาค”

ที่มีความมั่นคง แข็งแรงเพียงพอที่จะดำเนินต่อไปได้

ด้วยพลังของทุกภาคส่วน

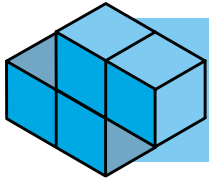
เพื่อให้หลักประกันโอกาสทางการศึกษาของเด็กไทย

ไม่ได้เป็นเพียงโครงการระยะสั้น แต่เป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคง

และยั่งยืนของสังคมไทยในระยะยาวอย่างแท้จริง

ความเสมอภาคที่มีชีวิต

พลังของภาคี:

จุดประกายความหวังเพื่อสร้างระบบหลักประกันโอกาส

ครูภัทรชัย สุขุมวัฒน์

โรงเรียนอุ้มผางวิทยาคม จังหวัดตาก
ผู้ได้รับรางวัลประเภทบุคคล
ผู้สร้างความเสมอภาคทางการศึกษา
(People Award)
ในงาน EQUITY AWARD 2025

ครูภัทรชัย สุขุมวัฒน์ คือภาพแทนของ “กลไกมนุษย์” ที่ทำให้ระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาทำงานได้จริงในพื้นที่ห่างไกลที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ ในพื้นที่ที่เด็กจำนวนมากเป็นชาติพันธุ์ พูดภาษาไทยไม่ชัด ขาดปัจจัยพื้นฐาน และเสี่ยงหลุดออกจากระบบ

“รางวัลนี้คือสิ่งที่ยืนยันความสำคัญของการเยี่ยมบ้านนักเรียนหนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ เพื่อให้เราเห็นข้อเท็จจริงต่าง ๆ และนำข้อมูลกลับมาช่วยเหลือเด็กทั้งในเรื่องความเป็นอยู่ และหาทางช่วยพัฒนาศักยภาพ หาทุนการศึกษา”

ครูภัทรชัยสร้างหอพักให้เด็กชาติพันธุ์ พัฒนารนาคาโรงเรียนเพื่อฝึกวินัยการออม และก่อตั้ง “ทุนพ่อแม่อุ้มผาง” เปิดพื้นที่ให้เด็กได้เขียนจดหมายด้วยลายมือตัวเอง เพื่อเรียนรู้ว่าตนเองมีคุณค่า มีเสียง และมีคนพร้อมสนับสนุน เหมือนสิ่งอื่นใด ครูภัทรชัยไม่ปล่อยให้ภาษา เชื้อชาติ หรือความยากจน มานิยามศักยภาพของเด็กคนใดคนหนึ่ง ประโยคเรียบง่ายอย่าง “หนูพูดไทยไม่ชัด ก็ไม่เป็นไร ครูก็พูดอังกฤษไม่ชัดเหมือนกัน” กลายเป็นจุดเริ่มต้นของความกล้า และเยียวยาบาดแผลทางใจของเด็กจำนวนมาก

สำหรับรางวัล People Award ที่ครูภัทรชัยได้รับ จึงไม่ใช่เพียงการยกย่องบุคคล แต่สะท้อนความสำคัญของครูและภาคีหน้างาน ในฐานะหัวใจของระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาที่ กสศ. ร่วมขับเคลื่อน

ผอ.สมบัติ ยาวิชัย

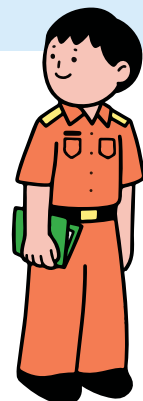
โรงเรียนบ้านห้วยสิงห์
อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

“ทุนเสมอภาค” มอบทั้งโอกาสการศึกษา และความต่อเนื่องการเรียนรู้”

ในมุมมองของ ผอ.สมบัติ “ทุนเสมอภาค” ไม่ได้เป็นเพียงเงินช่วยเหลือระยะสั้น แต่คือระบบหลักประกันที่ดูแลเด็กอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การดำรงชีวิตประจำวัน ไปจนถึงการเปิดโลกการเรียนรู้ หนึ่งในกลไกสำคัญ คือโครงการ “SIM พร้อมเรียน” ซึ่ง กสศ. ร่วมกับ กสทช. และภาคเอกชน สนับสนุนให้นักเรียนทุนเสมอภาคระดับ ป.6-ม.3 ทุกคน เข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษา โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

“สำหรับเด็กที่อยู่ไกลจากศูนย์กลางความเจริญเป็นร้อยเป็นพันกิโลเมตร การส่งเสริมให้เขาแสวงหาความรู้ด้วยตัวเองได้ มีลักษณะนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนติดตัวไป เท่ากับเราช่วยเพิ่มโอกาสเติบโตและใช้ชีวิตในสังคม และวิธีที่สะดวก เร็วที่สุดที่ทำได้ตอนนี้คือทำให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงอินเทอร์เน็ตอย่างเสมอภาคมากขึ้น”

ผอ.สมบัติ บอกว่า การที่นักเรียนมีโอกาสเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ผลลัพธ์จะต่อเนื่องไปถึงการจัดการเรียนรู้ ที่ครูสามารถวางแผนการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์เด็กได้เป็นรายคน ทั้งยังช่วยบรรเทาปัญหาครูไม่พอสอดจำนวนเด็ก และเป็นการเปลี่ยนบทบาทครูเป็นผู้แนะนำ ผู้ให้คำปรึกษา หรือผู้ชี้ทางไปสู่ความรู้ ทำให้การเรียนรู้นั้นก้าวไปได้ไกลขึ้น กรณีของโรงเรียนบ้านห้วยสิงห์สะท้อนว่า การลงทุนเชิงระบบของ กสศ. และภาคีสามารถสร้างผลลัพธ์เชิงโครงสร้างที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาในพื้นที่ห่างไกลได้อย่างเป็นรูปธรรม

3.2 | การสร้างโอกาสการศึกษา เพื่อก้าวข้ามความยากจนข้ามรุ่น

วงจรความยากจนอาจส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่สิ้นสุด หากขาดโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาตนเอง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต กสศ. จึงมุ่งมั่นใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือหลาย “กักตักความยากจนข้ามรุ่น” โดยติดอาวุธทางปัญญาแก่เด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส ไม่เพียงแค่การให้ทุนการศึกษา แต่มุ่งเปลี่ยน “กลุ่มเป้าหมาย” ให้กลายเป็น “พลังขับเคลื่อนประเทศ” โดยมีเป้าหมายเพื่อผลักดันให้เด็กและเยาวชนจากครัวเรือนยากจนร้อยละ 20 ล่างสุดของประเทศ สามารถเข้าถึงการศึกษาระดับสูงกว่าภาคบังคับตามขีดความสามารถ เพื่อบ่มเพาะบุคลากรที่มีทักษะตามความต้องการของประเทศ นำไปสู่การมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง และก้าวเข้าสู่ระบบฐานภาษีและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

หัวใจสำคัญคือการสร้าง “ระบบนิเวศการให้โอกาส” ที่ยั่งยืน ซึ่งไม่เพียงช่วยลดภาระงบประมาณสวัสดิการภาครัฐ แต่ยังเป็นการขยายฐานภาษีและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ (GDP) ผ่านการสร้างแรงงานทักษะสูงที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน ผลลัพธ์สูงสุดที่มุ่งหวังคือการเปลี่ยนจากผู้รับการสงเคราะห์สู่การเป็นพลเมืองคุณภาพที่มีรายได้มั่นคง และมีความพร้อมที่จะส่งต่อโอกาสทางการศึกษาคืนสู่ท้องถิ่น เพื่อตัดวงจรความยากจนข้ามรุ่นอย่างเป็นรูปธรรม

ในปี 2568 กสศ. ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากหน่วยจัดการศึกษาภาครัฐและภาคเอกชนผ่านการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

1 ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง

นวัตกรรมระบบนิเวศสายอาชีพ : โมเดลสร้างโอกาสที่ยั่งยืน

ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง คือ ความพยายามเชิงยุทธศาสตร์ของ กสศ. ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) และกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) โดยมุ่งเน้นการสร้างตัวแบบ (model) การพัฒนากลุ่มเป้าหมายที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส ร้อยละ 20 ที่ยากจนที่สุดให้เข้าถึงการศึกษาระดับสูงกว่าภาคบังคับในสายอาชีพ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการผลิตและพัฒนาคุณภาพของบุคลากรสายอาชีพให้กลายเป็นกำลังสำคัญในการรองรับยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 หัวใจสำคัญคือการสร้าง “ตัวแบบการลงทุนที่คุ้มค่า” ผ่านการจัดการความรู้จากการลงมือทำจริงในพื้นที่เพื่อพิสูจน์ผลลัพธ์ในเชิงประจักษ์ว่า การติดอาวุธทักษะชั้นสูงให้แก่กลุ่มขาดแคลนทุนทรัพย์ ไม่เพียงแต่เป็นการตัดวงจรความยากจนข้ามรุ่น แต่คือการผลิตกำลังคนคุณภาพเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 และขยายฐานภาษีของประเทศ โดยมุ่งหวังให้ตัวแบบนี้เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อปฏิรูประบบการผลิตกำลังคนของประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว

“ทุนแฝด” พัฒนาคู่มือพัฒนาสถานศึกษา

กสศ. เชื่อมั่นว่าการจะสร้างเด็กที่มีคุณภาพ ต้องเกิดจากระบบดูแลที่มีประสิทธิภาพ จึงออกแบบการสนับสนุนในลักษณะทุนคู่ขนาน “ทุนแฝด” เพื่อสร้างผลลัพธ์แบบองค์รวม

- **ด้านผู้รับทุน:** มุ่งเน้นเยาวชนอายุ 15-24 ปี รวมถึงกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ โดยเลือกสาขาวิชาที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงานในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ซึ่งการศึกษาสายอาชีพถือเป็น “ทางด่วน” ที่ช่วยให้เยาวชนกลุ่มนี้จบมามีงานทำทันที มีรายได้ที่มั่นคง และช่วยดึงครอบครัวออกจากกับดักความยากจน
- **ด้านสถานศึกษา:** กสศ. สนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถานศึกษา ทั้งการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (competencies) นวัตกรรมการแนะแนวเชิงรุก และระบบดูแลความเป็นอยู่ เพื่อป้องกันนักเรียนหลุดออกจากระบบการศึกษาซึ่งถือเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด

เส้นทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย ปิดช่องว่างรอยต่อ

เพื่อให้สอดคล้องกับความถนัดของเยาวชนและความต้องการของภาคอุตสาหกรรม กสศ. ได้ออกแบบทุนออกเป็น 3 ประเภทหลัก ซึ่งช่วยป้องกันการหลุดจากระบบในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

(1) ประเภททุนต่อเนื่อง 5 ปี (ปวช.-ปวส.):

นวัตกรรมการศึกษาที่ปิดรอยต่อระหว่างการศึกษาภาคบังคับสู่ระดับวิชาชีพชั้นสูง ช่วยให้เยาวชนไม่ต้องกังวลเรื่องภาระค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนช่วงชั้น

(2) ประเภททุน 2 ปี (ปวส./อนุปริญญา):

มุ่งเน้นการผลิต “แรงงานทักษะสูง” ในอุตสาหกรรมเป้าหมาย S-Curve และ STEM เพื่อรองรับการลงทุนจากต่างชาติและเพิ่มผลิตภาพให้แก่ภาคอุตสาหกรรมไทย

(3) ประเภททุน 1 ปี (ผู้ช่วยพยาบาล/ผู้ช่วยทันตแพทย์):

หลักสูตรเร่งรัดที่สร้างงานทันที ตอบโจทย์วิกฤตการขาดแคลนบุคลากรสาธารณสุขในระดับฐานราก โดยเฉพาะในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ซึ่งถือเป็นความสำเร็จร่วมกับคณะพยาบาลศาสตร์และคณะทันตแพทยศาสตร์ทั่วประเทศ

ผลผลิตแห่งโอกาส: การสร้างเส้นทางสายอาชีพแก่เยาวชน

จากการดำเนินงาน พบว่าผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญจากการสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ช่วงอายุ 18-24 ปี ได้เข้าสู่การศึกษาระดับที่สูงกว่าภาคบังคับระหว่างปีการศึกษา 2562-2568 จำนวน 7 รุ่น จำนวนทุนสะสมรวม 15,278 คน ดังนี้

- คุณภาพการเรียนรู้ที่โดดเด่น แม้จะมาจากครัวเรือนที่เปราะบาง แต่นักศึกษาทุนกว่า ร้อยละ 83.40 สามารถรักษาผลการเรียนในระดับดีมาก (3.00-4.00) ในปีการศึกษา 2567

- จากความร่วมมือของสถานศึกษาสายอาชีพทั่วประเทศ ร่วมกับคณะอนุเสรมิวิชาการ ตั้งแต่กระบวนการลงพื้นที่ค้นหา แนะนำประชาสัมพันธ์ คัดกรองความยากจน และคัดเลือกนักศึกษาทุน รวมถึงการพัฒนากระบวนการดูแลนักศึกษาทุน ทำให้สามารถลดอัตราการหลุดออกจากระบบอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2568 เหลือเพียงร้อยละ 0.76 เท่านั้น (จากเดิมที่อัตราการเฉลี่ยอยู่ในช่วงร้อยละ 2-4) สาเหตุการหลุดจากระบบการศึกษาส่วนใหญ่มาจากปัญหาส่วนตัวหรือปัญหาครอบครัว ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาการเรียน รวมถึงการขาดต้นแบบในการดำเนินชีวิต
- ผลสำรวจโดยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่าผู้สำเร็จการศึกษาทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง ทุนปี 2566 จำนวน 4 รุ่น (ระหว่างปีการศึกษา 2562-2565) มีงานทำหรือศึกษาต่อสูงถึงร้อยละ 85.32 โดยมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่ารายได้เดิมของบิดามารดาถึง 4-5 เท่า โดยเฉพาะในสาขาเทคโนโลยีระบบขนส่งทางราง เทคนิคเครื่องกล และแมคคาทรอนิกส์
- การประเมินผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment: SROI) ระหว่างปี 2562-2567 พบว่า ทุกการลงทุน 1 บาท ก่อให้เกิดผลตอบแทนกลับสู่สังคมเฉลี่ย 1.93 บาท รายละเอียดตามประเภททุนดังนี้

(1) ประเภททุน 1 ปี (ประกาศนียบัตรผู้ช่วยพยาบาล/ผู้ช่วยทันตแพทย์)

มีผลการประเมิน SROI เฉลี่ยจะอยู่ที่ประมาณ 2.772 คือ เงินลงทุน 1 บาทก่อให้เกิดผลประโยชน์ประมาณ 2.772 บาท ซึ่งคุ้มค่าในการให้ทุน

(2) ประเภททุน 2 ปี (ปวส./อนุปริญญา)

มีผลการประเมิน SROI อยู่ที่ประมาณ 1.772 ซึ่งคุ้มค่าการลงทุน อย่างไรก็ตามกลุ่มทุน 2 ปี มีค่า SROI ที่น้อยกว่ากลุ่มทุน 1 ปี เนื่องจากใช้เวลาในการศึกษาที่มากกว่าซึ่งต้องมีการให้ทุนทั้งเป็นค่าใช้จ่ายรายเดือน ค่าพัฒนาผู้เรียน และค่าธรรมเนียมการศึกษาที่มากกว่ากลุ่ม 1 ปี และการเกิดผลประโยชน์ของกลุ่ม 1 ปี เกิดได้เร็วกว่า

(3) ประเภททุน 5 ปี (ปวช. ต่อเนื่อง ปวส.)

มีผลการประเมิน SROI อยู่ที่ประมาณ 1.611 ผลมีความคุ้มค่า รวมถึงจากระยะเวลาของการเกิดผลประโยชน์ เช่น การสะสมเงินออม การช่วยเหลือครอบครัวที่มีระยะเวลาที่ยาวกว่ากลุ่มอื่น

(4) ประเภททุน 2 ปี (ปวส./อนุปริญญา)

สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีผลการประเมิน SROI สูงกว่าประเภททุนอื่น ๆ คือ 4.134 หรือการลงทุน 1 บาทให้ผลตอบแทน 4.134 บาท ซึ่งถือว่าคุ้มค่า เนื่องจากฐานเทียบของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษคือการที่ไม่ได้รับการศึกษาและไม่สามารถประกอบอาชีพได้ และครอบครัวต้องดูแลตลอด

เชื่อมพลังภาคี ถอดรหัสความสำเร็จสู่ก้าวต่อไป

กสศ. มุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านจากการทำงานเชิงโครงการสู่การสร้างระบบนิเวศแห่งความร่วมมือที่ยั่งยืน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นตัวตั้ง เพื่อส่งมอบโอกาสทางการศึกษาที่ตอบโจทย์การพัฒนาเศรษฐกิจและลดความเหลื่อมล้ำในระดับโครงสร้าง

บูรณาการภาครัฐ เอกชน ตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ผลิตคนตรงใจยกพื้นที่

โดยความสำเร็จของทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงไม่ได้หยุดอยู่ที่การให้เงินทุน แต่คือการสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายที่จับต้องได้ผ่านการทำงานร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ดังนี้

- กสศ. ร่วมกับหอการค้าไทยและหอการค้าจังหวัด (นำร่องในภูเก็ต ขอนแก่น และกำแพงเพชร) พร้อมสถานประกอบการกว่า 25 แห่ง เพื่อพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจในพื้นที่ สร้างกลไกจับคู่ผู้เรียนกับสถานประกอบการ (job matching) เพื่อให้มั่นใจว่าเด็กจบมามีงานทำทันที
- กสศ. กระตุ้นให้เกิดรูปแบบการลงทุนร่วมระหว่างภาคีภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน ร่วมสนับสนุนงบประมาณในรูปแบบ “ร่วมมือ ร่วมทุน” ได้แก่ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล (สนับสนุนทุนอาชีวศึกษาและผู้ช่วยพยาบาล) มูลนิธิ 50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) (สนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่กลุ่มอาชีวศึกษาและผู้ช่วยพยาบาล) และสถาบันวิทยาการตลาดทุน (วตท.) (สนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่กลุ่มผู้ช่วยพยาบาล) และภาคีเอกชนได้ร่วมดำเนินงาน ได้แก่ หอการค้าไทย หอการค้าจังหวัด กลุ่ม Young Entrepreneur Chamber (YEC) และสมาชิกเครือข่ายบริษัทและธุรกิจที่หลากหลายทั่วประเทศ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวแบบการขยายผลที่ลดภาระงบประมาณภาครัฐในระยะยาว

ยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ จาก “โรงเรียน” สู่ “ฐานการผลิตสมรรถนะ”

กสศ. สนับสนุนให้สถานศึกษาอาชีวศึกษากว่า 57 แห่ง ปรับกระบวนการเรียนการสอนมุ่งสู่การศึกษาที่ยืดหยุ่น และตอบโจทย์อนาคต

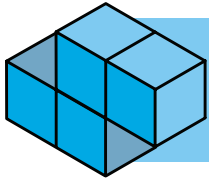
- โรงเรียนในโรงงาน เป็นการพัฒนาทักษะผ่านประสบการณ์จริงในสถานประกอบการ ช่วยให้ผู้เรียนมีสมรรถนะตรงตามเทคโนโลยีที่ภาคอุตสาหกรรมใช้จริง ลดระยะเวลาการฝึกงานใหม่เมื่อเข้าทำงาน
- กสศ. ร่วมกับ สอศ. สร้างนวัตกรรมการศึกษาสำหรับเยาวชนที่มีความต้องการพิเศษและกลุ่มเปราะบาง ในกระบวนการยุติธรรม เพื่อเปลี่ยนสถานะจากกลุ่มที่สังคมหวงกังวลให้กลายเป็นกำลังคนคุณภาพ
- หลักสูตรเฉพาะทางระดับพรีเมียม เป็นการพัฒนาหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลและผู้ช่วยทันตแพทย์ร่วมกับสถาบันการศึกษาชั้นนำ 6 แห่ง ที่เน้นทักษะเฉพาะด้าน เช่น การบริหารผู้สูงอายุด้วยหัวใจ และทักษะภาษาต่างประเทศ (อังกฤษ-อาหรับ) เพื่อรองรับตลาดบริการสุขภาพระดับสูง

กลไกหนุนเสริมวิชาการ : พลังเบื้องหลังความยั่งยืน

กสศ. ออกแบบโครงสร้างการทำงานแบบ “เครือข่ายคู่คิด” โดยมีสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำ (เช่น มจร., สจล., จุฬาฯ, มข.) ทำหน้าที่เป็นคณะหนุนเสริมวิชาการ เพื่อยกระดับศักยภาพผู้บริหารและครูอาชีว

- พัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม ทั้งด้านวิชาชีพ ทักษะชีวิต และสุขภาพจิต ด้วยกระบวนการพัฒนาตามกรอบคุณภาพและคุณลักษณะเยาวชนที่พึงประสงค์ (enrichment program)
- การใช้ระบบสารสนเทศ TVET (Technical and Vocational Education and Training System) เพื่อติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงรายคน ด้วยเครื่องมือ SDQ (The Strengths and Difficulties Questionnaire) และ WHO5 (WHO-5 Well-Being Index) ทำให้สามารถป้องกันการหลุดออกจากระบบได้อย่างแม่นยำ จนทำให้อัตราการหลุดจากระบบลดลงจากร้อยละ 4 เหลือเพียงร้อยละ 0.76

ความเสมอภาคที่มีชีวิต

พลังแห่ง “โอกาส” ที่เปลี่ยนชีวิตเยาวชน

นายอาชญ แสงว่าง

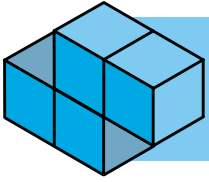
ก้าวสู่การเป็น “Young Professional”
ในสายอาชีพที่ต้องการ

อาชญเป็นเยาวชนชาติพันธุ์ อาศัยอยู่กับญาติที่จ.สิงห์บุรี ได้รับโอกาสศึกษาต่อระดับ ปวส. ภายใต้โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง รุ่นที่ 2 ประเภททุน 2 ปี (ปวส.) สาขาเมคคาทรอนิกส์ และหุ่นยนต์ วิทยาลัยเทคนิคสิงห์บุรี (ปี 2564–2566)

Mr.Vesa เจ้าของบริษัท ซาโล เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) ถ่ายทอดความประทับใจที่มีต่ออาชญ นักศึกษาทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง มีพัฒนาการที่ดีมากทั้งทักษะการเขียนโปรแกรมและการสื่อสารภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากทำงานที่ไต้หวัน ประเทศบราซิล ทำให้เห็นว่าถ้าให้โอกาสคนได้เรียน พวกเขาจะเรียนรู้ และต้องเชื่อมั่นในตัวพวกเขา คนส่วนใหญ่ทำได้ทุกอย่าง ถ้าได้รับโอกาส

อาชญ คือตัวแทนความสำเร็จที่แสดงให้เห็นว่า การได้รับโอกาสทางการศึกษาในระดับสูงเพิ่มขึ้นอีก 2 ปี นับเป็นแรงส่งที่ทำให้เยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้ก้าวสู่ความสำเร็จในสายอาชีพที่ต้องการได้เร็วขึ้น

ก้าวต่อไปในปี 2569 จากความสำเร็จสู่ความยั่งยืน

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา กสศ. เล็งเห็นถึงองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางการศึกษา ผ่านการบูรณาการฐานข้อมูลนักเรียนทุนเสมอภาคเชื่อมโยงกับสถานศึกษาสายอาชีพ เพื่อค้นหาและบ่มเพาะ “นักเรียนช่างเผือก” เข้าสู่สายอาชีพได้อย่างไร้รอยต่อ พร้อมยกระดับมาตรการเชิงรุกด้วยการจัดกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจและแนะแนวเป้าหมายชีวิต (open house/camp) เพื่อป้องกันความเสี่ยงในการหลุดออกจากระบบจากการเลือกเส้นทางการเรียนผิดพลาด ควบคู่ไปกับการวางระบบสนับสนุนรอบด้าน ทั้งระบบหอพักและระบบครูที่ปรึกษาในบทบาท “โค้ชชีวิต” ที่ทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชนอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ กสศ. มุ่งพัฒนาระบบ TVET ให้เป็นฐานข้อมูลอัจฉริยะร่วมกับภาคี เพื่อวิเคราะห์ทิศทางการตลาดแรงงานในอนาคต เพื่อปรับทิศทางการให้ทุน และการจัดการศึกษาสายอาชีพสอดคล้องกับความต้องการของประเทศได้อย่างแม่นยำ ซึ่งจะนำไปสู่การก้าวข้ามความยากจนข้ามรุ่นของกำลังคนคุณภาพเพื่อขับเคลื่อนประเทศและขยายฐานภาษีของประเทศ

ความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นไม่ได้เป็นเพียงความสำเร็จของ กสศ. แต่จะเป็นความสำเร็จของ “เครือข่ายความร่วมมือเชิงระบบ” กสศ. มุ่งหวังที่จะนำบทเรียนเหล่านี้ไปสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบายร่วมกับภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้าง “ระบบนิเวศการสร้างงาน” (employment ecosystem) ที่ไม่จบเพียงแค่การได้ปริญญา แต่คือการส่งต่อเยาวชนสู่โลกการทำงานจริงอย่างมีศักดิ์ศรีและมีสมรรถนะสูง พร้อมเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ

2 ทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ

การสร้าง “ยอดพีระมิด” กำลังคนสายอาชีพสมรรถนะสูง

ทุนพัฒนาเต็มศักยภาพสายอาชีพ หรือ “ทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ” คือยุทธศาสตร์การเจียระไนเยาวชนที่มีศักยภาพและขีดความสามารถพิเศษ (Gifted) ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ให้ก้าวสู่เส้นทางการศึกษาระดับปริญญาตรีจนถึงระดับสูงอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างผู้เชี่ยวชาญและนวัตกรรมสายอาชีพศึกษาที่จะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

บ่มเพาะอัจฉริยภาพเชิงระบบ

กสศ. มุ่งหวังที่จะเปลี่ยนค่านิยมสังคมให้เห็นถึงศักยภาพของผู้เรียนสายอาชีพที่สามารถพัฒนาไปสู่ระดับสูงสุดได้ไม่ต่างจากสายสามัญ โดยมีผลผลิตที่เป็นรูปธรรมจากนักศึกษาทุนสะสม 7 รุ่น (ระหว่างปีการศึกษา 2562–2568) รวม 236 คน ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นถึงอัจฉริยภาพผ่านผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่โดดเด่น

- นักศึกษาทุนระดับปริญญาตรี กว่าร้อยละ 82.50 มีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีเยี่ยม (3.50–4.00) ในภาคเรียนที่ 2/2567
- นักศึกษาทุนระดับปริญญาโท ประสบความสำเร็จอย่างก้าวกระโดด โดยในภาคเรียนที่ 2/2567 นักศึกษาทุน ร้อยละ 100 รักษามาตรฐานผลการเรียนในระดับดี-ดีมาก (3.00–4.00) ได้ทั้งหมด

หลักสูตรเสริมศักยภาพแบบองค์รวม

หัวใจของความสำเร็จไม่ได้อยู่ที่การสนับสนุนงบประมาณเพียงอย่างเดียว แต่คือการวางรากฐานผ่านเครือข่ายความร่วมมือเชิงวิชาการร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) และภาคเอกชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนใน 3 มิติ ได้แก่ (1) การหนุนเสริมรายบุคคล ยกกระดับทักษะวิชาการควบคู่กับทักษะศตวรรษที่ 21 เพื่อการเติบโตรายบุคคล (2) การส่งเสริมการเรียนรู้เปิดโลกทัศน์เทคโนโลยีเปลี่ยนโลก (deep tech) และบ่มเพาะจิตวิญญาณผู้ประกอบการ และ (3) การสร้างกลไก “เพื่อนช่วยเพื่อน” และเครือข่ายจิตอาสา เพื่อให้นักศึกษาทุนเติบโตเป็นผู้มีจิตสาธารณะต่อชุมชนและสังคม

การสร้าง “แม่พิมพ์” สายอาชีพ แก่ปัจจัยขาดแคลนครูเฉพาะทาง

เป็นหนึ่งในความสำเร็จที่เป็นนวัตกรรมเชิงระบบ คือ การส่งต่อนักศึกษาทุนเข้าสู่เส้นทางวิชาชีพครู เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูในสาขาที่เป่าหมายประเทศต้องการ ปัจจุบัน นักศึกษาทุนรุ่นที่ 1-4 ที่สำเร็จการศึกษาแล้วจำนวน 12 คน ได้ก้าวสู่การเป็นอาจารย์ประจำในสถานศึกษาอาชีวศึกษาและเทคโนโลยี 11 แห่งทั่วประเทศ ในสาขาวิชาสำคัญ เช่น ระบบไฟฟ้ากำลัง เครื่องกล เทคโนโลยีธุรกิจดิจิทัล และเกษตรสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการหมุนเวียนทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพกลับไปสร้าง “ต้นกล้า” รุ่นใหม่ในระบบอาชีวศึกษาอย่างยั่งยืน

การขยายผลและข้อเสนอเชิงนโยบาย สู่ความยั่งยืนเชิงระบบ

กสศ. มุ่งยกระดับการทำงานจากระดับโครงการสู่การสร้างกลไกเชิงนโยบายที่เข้มแข็ง เพื่อให้มั่นใจว่าการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศจะดำเนินไปอย่างมีทิศทางและไร้รอยต่อ โดยมีจุดเน้นสำคัญดังนี้

(1) ปฏิรูปการผลิตและพัฒนาครูอาชีวศึกษา

กสศ. ได้รื้อคือการแก้ปัญหาการขาดแคลนครูในสาขาเฉพาะทางผ่านตัวแบบการผลิตครูพระภิกษุสามเณร โดยเปลี่ยนจากการผลิตครูแบบแยกส่วน เป็นการบูรณาการแบบครบวงจร สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานผลิตครู (สถาบันอุดมศึกษา) และหน่วยงานใช้ครู (สอศ.) ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ และออกแบบกระบวนการคัดเลือกและหลักสูตรที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริงในสถานประกอบการชั้นนำ เพื่อให้ได้ครูอาชีวศึกษาที่มีสมรรถนะสูงในกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย (S-Curve) ซึ่งจะเป่าพิมพ์สำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพการศึกษาในระดับพื้นที่

(2) นวัตกรรมข้อมูลเพื่อโอกาสที่ไร้รอยต่อ

เพื่อให้เป่าหมายการขับเคลื่อนมาตรการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ (Thailand Zero Dropout: TZD) เป็นจริง กสศ. ได้ยกระดับการจัดการฐานข้อมูล เพื่อการค้นหาและส่งต่อกลุ่มเป่าหมายอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลภายในของ กสศ. จากข้อมูลนักเรียนทุนเสมอภาค ข้อมูลเด็กและเยาวชนที่ไม่พบรายชื่อในระบบการศึกษา จากโครงการ TZD และข้อมูลทุนการศึกษาอื่น ๆ ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน การเชื่อมโยงข้อมูลนี้ช่วยให้ กสศ. สามารถติดตามและส่งต่อเด็กเยาวชนจากระบบคัดกรอง ไปสู่ทุนการศึกษาประเภทต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับศักยภาพรายบุคคลได้อย่างรวดเร็ว ลดช่องว่างที่เด็กจะหลุดออกจากระบบในช่วงรอยต่อทางการศึกษา

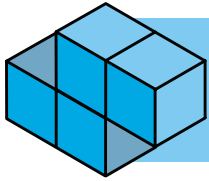
พลังความร่วมมือ การบ่มเพาะอัจฉริยภาพและระบบนิเวศแห่งการหนุนเสริม

ความสำเร็จของทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพไม่ได้เกิดจากการมอบทุนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการวางระบบนิเวศแห่งการพัฒนา ที่ กสศ. ร่วมออกแบบกับ มจร. เพื่อเปลี่ยนผ่านนักศึกษาจากสายวิชาชีพสู่การเป็นนักนวัตกรรมและผู้เชี่ยวชาญระดับสูง ด้วยความเชื่อมั่นในการพัฒนาศักยภาพที่ไร้ขีดจำกัด กระบวนการหนุนเสริมจึงถูกออกแบบอย่างประณีตตามระดับการศึกษาและชั้นปี โดยมีกลไกและรูปแบบการหนุนเสริมนักศึกษาทุนที่เน้นส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะหรือขีดความสามารถ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และคุณลักษณะของบุคคล เพื่อให้เกิดสมรรถนะด้านวิชาการ วิชาชีพ และทักษะชีวิตที่สอดคล้องและเหมาะสมตามระดับการศึกษาและชั้นปี

กสศ. พลิกโฉมระบบดูแลนักศึกษาจากการติดตามทั่วไปสู่การสร้างเครือข่ายอาจารย์ที่ปรึกษาเชิงรุก โดยให้ทั้งอาจารย์และผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่เป็น co-creator (ผู้ร่วมสร้างสรรค์โอกาส) ร่วมกับนักศึกษาร่วมออกแบบเส้นทางการเรียนรู้เฉพาะบุคคลเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาจนสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร สร้างความเชื่อมั่นและเป็นที่ยอมรับทั้งด้านวิชาการและการใช้ชีวิต เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการเรียนในระดับสูง และสร้างความมั่นใจในก้าวแรกของชีวิตการทำงาน

ความเสมอภาคที่มีชีวิต

พลังแห่งโอกาสที่ส่งต่อได้ไม่สิ้นสุด

นางสาวภัทรภรณ์ ไทยเอื้อ (ครูฟ้า)

เส้นทาง “ช่างเผือก”

ผู้กลับไปสร้างโอกาส ณ บ้านเกิด

เรื่องราวของ “ครูฟ้า” คือภาพสะท้อนที่ชัดเจนที่สุดของความสำเร็จในการเชื่อมต่อโอกาสทางการศึกษาของ กสศ. จากระดับอาชีวศึกษา (ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง) สู่ระดับปริญญาตรี (ทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ)

จนกลายเป็นบุคลากรคุณภาพที่กลับมาสร้างแรงกระเพื่อมเชิงบวกให้แก่ระบบการศึกษาไทย ทลายขีดจำกัดด้วยความมุ่งมั่น

ในวันที่จบ ม.6 ฟ้าต้องเผชิญกับทางตันเมื่อคุณย่าไม่สามารถส่งเสียให้เรียนต่อระดับมหาวิทยาลัยได้ แต่ด้วยหัวใจที่ไม่ยอมแพ้ เธอตัดสินใจคว้าโอกาสจากทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง (รุ่น 1) เข้าเรียนสาขาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ณ วิทยาลัยเทคนิคอำนาจเจริญ แม้จะต้องเริ่มนับหนึ่งใหม่ในสายงานช่างที่ไม่มีพื้นฐาน แต่ความพยายามทำให้เธอโดดเด่นและมองเห็นเป้าหมายที่ไกลกว่าเดิม นั่นคือการเป็น “ครูอาชีวศึกษา”

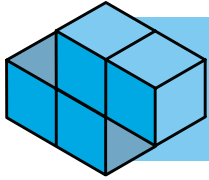
ฟ้าพิสูจน์ศักยภาพด้วยการได้รับคัดเลือกเป็นนักศึกษาทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ (รุ่น 3)

ศึกษาต่อในสาขาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร จนสำเร็จการศึกษาในปี 2566 ทุนนี้ไม่เพียงแต่ให้ “เงินทุนการศึกษา” แต่ยังให้ “ความภาคภูมิใจ” และสร้างความมั่นใจว่าเด็กสายอาชีพสามารถก้าวสู่อุดมศึกษาด้านการศึกษาได้หากได้รับโอกาสที่ตรงจุด

ปัจจุบัน ฟ้าได้ทำตามความฝันในการเป็นครูประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ณ วิทยาลัยเทคนิคอำนาจเจริญ ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของตนเอง เธอเปลี่ยนสถานะจาก “ผู้รับ” กลายเป็น “ผู้ให้” อย่างสมบูรณ์แบบ ด้วยความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนการสอนและอุทิศตนเพื่อนักศึกษา จนได้รับรางวัลครูที่ประพฤติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพดีเด่น (ระดับจังหวัด) ต่อเนื่องถึง 2 ปีซ้อน (พ.ศ. 2568 และ 2569)

“เพราะเคยเป็นผู้ได้รับโอกาส วันนี้ฟ้าจึงตั้งใจจะเป็นผู้ส่งต่อโอกาส และสร้างความฝันให้รุ่นน้องอาชีวะได้เดินตาม”

-ครูฟ้า-

ก้าวต่อไปในปี 2569 การยกระดับขีดความสามารถ และสร้างความเสมอภาคที่ยั่งยืน

กสศ. มุ่งมั่นที่จะขับเคลื่อนการสร้างโอกาสทางการศึกษาในกลุ่มเยาวชนในระบบการศึกษาระดับสูงกว่าภาคบังคับ มีกลยุทธ์จุดเน้นสำคัญดังนี้

- 1) ขยายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาระดับสูงกว่าภาคบังคับให้เยาวชนกลุ่มเป้าหมายได้ศึกษาต่อในการศึกษาสายอาชีพ ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบการศึกษายสายอาชีพ
- 2) ค้นหาและพัฒนาหลักสูตรระยะสั้น (short-course) ที่เน้นทักษะสมรรถนะสูง (high skills) ตอบโจทย์ความต้องการของภาคอุตสาหกรรมปัจจุบัน
- 3) เหนี่ยวนำและขับเคลื่อนความร่วมมือในระดับพื้นที่แบบ area-based ร่วมกับจังหวัด ภาคเอกชนและหน่วยงานท้องถิ่นในการร่วมผลิตกำลังคนที่ตอบโจทย์ ในรูปแบบ co-funding

3 ทูนครูรัก(ษ์)ถิ่น

ยุทธศาสตร์ “สร้างครูจากคนในพื้นที่” การแก้ปัญหาขาดแคลนครูที่ต้นเหตุ

หัวใจสำคัญของ “**ทูนครูรัก(ษ์)ถิ่น**” คือการเปลี่ยนนิยามการผลิตครูจากการจัดสรรบุคลากรจากส่วนกลางสู่การสร้างโอกาสให้เยาวชนในพื้นที่ ได้กลับไปพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง โดย กสศ. ออกแบบกลไกการคัดเลือกและบ่มเพาะนักศึกษาระดับปริญญาตรีในหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น เพื่อมุ่งเป้าการบรรจุแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูในโรงเรียนภูมิล้าเนาของตนเองเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชนบทห่างไกล และยังมีบทบาทเป็นครูนักพัฒนา เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตร (enrichment program)

แนวทางนี้ไม่เพียงแต่แก้ปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนขนาดเล็กและทุรกันดาร แต่ยังลดอัตราการโยกย้ายและสร้างความต่อเนื่องในการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนในท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมเชิงนโยบายที่สร้างความมั่นคงทางการศึกษาให้กับพื้นที่เป้าหมาย

กสศ. และสถาบันผลิตและพัฒนาครูให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับระบบการดูแลและหนุนเสริม เพื่อให้ นักศึกษาทูนครูสามารถก้าวข้ามอุปสรรคทั้งด้านวิชาการและการปรับตัว โดยทูนครูรัก(ษ์)ถิ่น ระยะที่ 1 มีเป้าหมาย 5 รุ่นรวม 1,500 คน ในพื้นที่กว้างขวางถึง 763 ตำบล 62 จังหวัดทั่วประเทศ ผลลัพธ์ที่ภาคภูมิใจ ณ เดือนกันยายน 2568 คือ การมีอัตราการคงอยู่ในสถานะนักศึกษาทูนครูสูงถึง 1,497 คน (ร้อยละ 99.8) ตัวเลขนี้สะท้อนถึงประสิทธิภาพของกระบวนการคัดกรองตั้งแต่ต้นทาง และระบบการดูแลรายบุคคลที่เป็นมิตรและยืดหยุ่น ทำให้เยาวชนกลุ่มเปราะบางสามารถประคองตัวจนสำเร็จการศึกษาได้เกือบทั้งหมด

การคืนถิ่นของบัณฑิต “ครูนักพัฒนา”

ในปี 2567-2568 ทนุครูรัก(ษ์)ถิ่น ระยะที่ 1 ได้ส่งมอบบัณฑิตครูคุณภาพสู่ระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จำนวน 2 รุ่น ดังนี้

- บัณฑิตครูรัก(ษ์)ถิ่น รุ่นที่ 1 จำนวน 327 คน ก้าวสู่การเป็น “ครูผู้ช่วย” อย่างเต็มตัว หลังผ่านการประเมินและสอบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ปัจจุบันปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนเป้าหมายรวม 285 โรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภูมิภาคที่เข้าถึงยากลำบาก อาทิ พื้นที่ภูเขาสูง เกาะ และชายแดน จำนวน 44 จังหวัดทั่วประเทศ
- บัณฑิตครูรัก(ษ์)ถิ่น รุ่นที่ 2 จำนวน 295 คน แม้เพิ่งสำเร็จการศึกษาจากสถาบันผลิตครูทั้ง 10 แห่ง แต่ได้เริ่มบทบาทการเป็น “อาสาสมัครทางการศึกษา” เชิงรุก เข้าไปหนุนเสริมโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลทันที เพื่อบรรเทาภาระของโรงเรียนและช่วยยกระดับการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนจำนวนกว่า 50,000 คน ไม่ให้ขาดช่วงในช่วงรอยต่อการบรรจุข้าราชการ

แผนภาพที่ 3(2)-1 : งานปัจฉิมนิเทศนักศึกษาทุนโครงการ “ครูรัก(ษ์)ถิ่น” รุ่นที่ 2 เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2568

นอกจากนี้ กสศ. และภาคีสถาบันการศึกษา ได้ร่วมกันออกแบบกิจกรรมหนุนเสริมที่มากกว่าแค่หลักสูตรวิชาครูทั่วไป เพื่อปั้นให้บัณฑิตเหล่านี้เป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน” ผ่านการฝึกทักษะการทำงานเชิงพื้นที่ การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน และการใช้นวัตกรรมการสอนที่สอดคล้องกับพหุวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิม เพื่อให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกวัยในตำบล

พลวัตการขับเคลื่อนครูรัก(ษ์)ถิ่น จากห้องเรียนสู่การสร้างนวัตกรรมทางสังคม

เพื่อให้การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในพื้นที่ห่างไกลเกิดความยั่งยืน กสศ. จึงไม่ได้หยุดเพียงแค่การผลิตครู แต่ยังรุกคืบสู่การพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผ่านกลไกสำคัญดังนี้

1) การบ่มเพาะคนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

ในขณะที่บัณฑิตรุ่นที่ 1 และ 2 เริ่มปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จริง กสศ. ยังคงเดินหน้าสร้างกำลังคนทดแทนอย่างเป็นระบบในรุ่นที่ 3-5 จำนวนรวม 874 คน ซึ่งกระจายตัวศึกษาอยู่ในสถาบันผลิตและพัฒนาครู 14 แห่งทั่วประเทศ โดยมุ่งเน้นสาขาวิชาที่เป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนี้

- สาขาการศึกษาปฐมวัย (268 คน): เพื่อวางรากฐานพัฒนาการเด็กในพื้นที่ห่างไกลตั้งแต่ช่วงวัยที่สำคัญที่สุด
- สาขาการประถมศึกษา (540 คน): กำลังสำคัญในการสร้างทักษะการอ่าน เขียน และคิดคำนวณพื้นฐาน
- สาขาวิชาเอกคู่ (66 คน): นวัตกรรมการผลิตครูที่สามารถสอนได้หลากหลายวิชา ตอบโจทย์โรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านอัตรากำลัง

2) การพัฒนาสถานศึกษาปลายทาง

กสศ. บูรณาการความร่วมมือกับครูสภา และสมาคมคนรุ่นใหม่กับนวัตกรรมทางสังคม (SYSI) เพื่อยกระดับโรงเรียนนำร่อง 30 แห่งทั่วประเทศ ให้เป็นพื้นที่แห่งจริยธรรมและคุณธรรม และเน้นการมีส่วนร่วมแบบองค์รวม ตั้งแต่ผู้บริหาร ครู นักเรียน ไปจนถึงชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่บ่มเพาะเด็กให้เติบโตอย่างมีคุณภาพทั้งทางสติปัญญาและจิตใจ

3) การพัฒนาครูอย่างไร้รอยต่อ

ภายใต้คำมั่นสัญญาที่จะติดตามและสนับสนุนครูรัก(ษ์)ถิ่นต่อเนื่องเป็นเวลา 6 ปีหลังสำเร็จการศึกษา กสศ. ร่วมกับ สพฐ. มูลนิธิ IRES และผู้เชี่ยวชาญระดับโลกอย่าง คุณพอล คอลลาร์ด (Paul Collard) จากองค์กร CCE จัดกิจกรรม Summer Camp 2568 เพื่อเป็นพื้นที่เติมพลังและอาวุธทางปัญญาให้กับครูรุ่นที่ 1 ที่ผ่านการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ มุ่งเน้นการสร้าง Growth Mindset และ Teaching Innovation เพื่อให้ครูไม่หยุดพัฒนาตนเอง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม AI ในห้องเรียน เพื่อคลายข้อจำกัดด้านสื่อการเรียนรู้ในพื้นที่ห่างไกล และเสริมทักษะด้านการเงินและการสร้างห้องเรียนปลอดภัย เพื่อให้ครูมีความมั่นคงในชีวิตและพร้อมสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่อบอุ่นให้แก่เด็กๆ

4) การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาระบบ

ข้อมูลจากการถอดบทเรียนประสบการณ์การทำงานจริงของครูรุ่นที่ 1 ในพื้นที่ทุรกันดาร จะถูกนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เพื่อยกระดับกระบวนการบ่มเพาะนักศึกษาครูรุ่นต่อไป นวัตกรรมนี้ทำให้ กสศ. สามารถปรับปรุงแนวทางการสนับสนุนให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกและบริบทพื้นที่ที่ซับซ้อนขึ้นอย่างต่อเนื่อง

แผนภาพที่ 3(2)-2 : การประชุมวิชาการ Inspiring Moral Symposium จากแรงบันดาลใจสู่การเปลี่ยนแปลง เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2568

การขยายผลเชิงยุทธศาสตร์และนวัตกรรมเชิงนโยบาย จากบทเรียนท้องถิ่นสู่เวทีนานาชาติ

ระบบการผลิตและพัฒนาครูสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้างมาอย่างยาวนาน ทั้งด้านคุณภาพที่เหลื่อมล้ำและบริบทพื้นที่ที่ซับซ้อน ทุณครูรัก(ษ์)ถิ่นจึงทำหน้าที่เป็น “จุดคานงัด” สำคัญในการปฏิรูประบบการศึกษาผ่านการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายอย่างไร้รอยต่อ จนนำไปสู่ความสำเร็จเชิงรูปธรรมและการยอมรับในระดับสากล

1) ยกระดับสู่โครงการระยะที่ 2 และการผลิตครูระบบปิด

จากผลลัพธ์เชิงประจักษ์ในระยะแรก กสศ. มุ่งเดินหน้าขยายผลสู่ โครงการครูรัก(ษ์)ถิ่น ระยะที่ 2 (5 รุ่นรวม 1,500 คน) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการผลิตครูในรูปแบบ “ระบบปิด” เพื่อให้มั่นใจว่าครูที่จบมาจะมีความเชี่ยวชาญและตอบโจทย์ความต้องการของโรงเรียนปลายทางอย่างแท้จริง

- กสศ. ร่วมกับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเตรียมผลักดันมาตรการผลิตครูระบบปิดเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อยกระดับทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (หมุดหมายที่ 9) ในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศผ่านการพัฒนาทุนมนุษย์

2) พลังเครือข่ายสากลและการยอมรับจาก UNESCO

- ความโดดเด่นของโมเดลครูรัก(ษ์)ถิ่นไม่เพียงสร้างผลกระทบในไทย แต่ยังคงกลายเป็นต้นแบบในระดับนานาชาติ
- เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงลึกกับสถาบันชั้นนำระดับโลก อาทิ Hiroshima University และ Hokkaido University of Education รวมถึง International School Bangkok (ISB) เพื่อพัฒนาระบบการบ่มเพาะครูให้เท่าทันสากล
 - ในงานครบรอบ 25 ปีวันภาษาแม่สากล ณ กรุงปารีส (21 กุมภาพันธ์ 2568) องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ยกย่องโครงการครูรัก(ษ์)ถิ่นให้เป็นกรณีศึกษาด้านความเสมอภาคทางภาษา ในคู่มือระดับโลก Global Guidance on Multilingual Education

3) นวัตกรรมวิ-พหุภาษาบนฐานภาษาแม่

กสศ. มุ่งเน้นนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยใช้ “ภาษาแม่” เป็นฐานในการเรียนรู้ เพื่อไปสู่การปรับระบบการผลิตและพัฒนาครูที่ตอบโจทย์พื้นที่เฉพาะในโครงการครูรัก(ษ์)ถิ่น และได้รับการยอมรับให้ร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อผลักดันการศึกษาวิ-พหุภาษา พหุวัฒนธรรม โดยใช้ภาษาแม่เป็นฐานในการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนให้เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ร่วมกับเครือข่ายรวมทั้งสิ้น 16 องค์กร¹⁴ ทั้งในประเทศไทยและองค์กรนานาชาติที่ปฏิบัติงานในประเทศไทย ภายใต้เครือข่ายปฏิบัติการด้านการศึกษาวิ-พหุภาษาในประเทศไทย (Thailand MTB-MLE Action Network) เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2568

4) ผลักดันบทเรียนการทำงานโครงการครูรัก(ษ์)ถิ่น

ตลอด 5 ปี นำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายใน “มาตรการการผลิตและพัฒนาครูเพื่อสร้างโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา” โดยใช้ความต้องการของพื้นที่พร้อมสร้างการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนสำคัญ ซึ่งข้อค้นพบสำคัญสะท้อนถึงการยกระดับคุณภาพบุคลากรครูสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่จำเป็นต้องมองเป็น “ระบบ” ที่องค์ประกอบต่าง ๆ เชื่อมโยงกัน ตั้งแต่การสรรหาผู้ที่เหมาะสม การบ่มเพาะผ่านกระบวนการเรียนรู้เฉพาะบริบท การสนับสนุนด้านจิตสังคม ระบบที่ปรึกษา การฝึกประสบการณ์ในโรงเรียนปลายทาง ความร่วมมือกับเครือข่ายโรงเรียน และการติดตามหลังจบการศึกษา ควบคู่กับการใช้ข้อมูล ธรรมชาติ และการประเมินเชิงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนความยั่งยืนของระบบการพัฒนาครูในระยะยาว

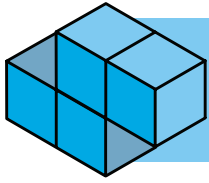
¹⁴ องค์กร ใน “เครือข่ายปฏิบัติการด้านการศึกษาวิ-พหุภาษาในประเทศไทย” ได้แก่ 1. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย (RILCA) มหาวิทยาลัยมหิดล 2. องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย (UNICEF Thailand) 3. สำนักงานยูเนสโก ส่วนภูมิภาค กรุงเทพฯ และสำนักงานเพื่อการประสานงานสหประชาชาติในเอเชียและแปซิฟิก (UNESCO Regional Office in Bangkok and Office for UN Coordination for Asia and the Pacific) 4. SIL Global 5. มูลนิธิหมู่บ้านเด็กเพชดาโลดซี 6. มูลนิธิภาษาศาสตร์ประยุกต์ 7. สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (IMPECT) 8. สภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย 9. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) 10. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 11. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 12. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 13. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 14. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 15. มูลนิธิช่วยเหลือเด็กชายแดนจังหวัดตาก และ 16. ชมรมนักจัดการศึกษาในเขตพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร

แผนภาพที่ 3(2)-3 : พิธีลงนามข้อกำหนดความร่วมมือเครือข่ายปฏิบัติการด้านการศึกษากวี-พหุภาษาในประเทศไทย และแสดงเจตนาเข้าร่วมของพันธมิตรจาก 16 องค์กร เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2568

	ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น		
	เป็นกลไกหนึ่งที่มุ่งพัฒนาครูจากพื้นที่ ให้กลับมาทำงานในโรงเรียนและชุมชนของตนเอง ครูในโครงการจึงมีความเข้าใจบริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้เรียน ซึ่งเอื้อต่อการออกแบบการจัดการเรียนรู้และการดูแลนักเรียน ให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริงในพื้นที่มากขึ้น		

ความเสมอภาคที่มีชีวิต

ครูรัก(ษ์)ถิ่น รุ่นที่ 1 หัวใจของการปฏิรูประบบการศึกษาเชิงพื้นที่

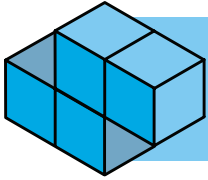
ครูชยพล โคโรจวง

ครูรัก(ษ์)ถิ่น รุ่นที่ 1
โรงเรียนภูซัดรวมไทยพัฒนา
ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย
จังหวัดพิษณุโลก

ครูชยพลเป็นหนึ่งในครูที่เติบโตมากับบริบทความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และตระหนักถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่พบเห็นตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียน โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านโอกาสและทรัพยากร “แม่เด็กของเราจะไม่เก่งเท่าเขา แต่เราต้องพัฒนาทุกวัน ถ้าทำอย่างนี้ได้เด็กของเราก็จะมีพัฒนาการที่ดีขึ้นได้” คือหลักคิดที่ครูชยพลใช้ในการทำงานในพื้นที่

อีกหนึ่งความท้าทายสำคัญคือ อุปสรรคด้านภาษาและการสื่อสาร ครูชยพลจึงปรับวิธีการสอนให้ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับพื้นฐานของผู้เรียน โดยเน้นการค่อย ๆ เปิดพื้นที่ให้เด็กได้เรียนรู้และสื่อสารอย่างมั่นใจ “ถ้าเด็กถูกปิดกั้นด้วยอุปสรรคทางภาษา เราก็ต้องหาวิธียื่นโอกาสให้เด็กได้เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ ทั้งครูและเด็กต้องช่วยกันถึงจะเกิดผลลัพธ์ที่ดี”

ครูชยพลย้ำว่า เด็กทุกคนควรได้รับโอกาสทางการศึกษาพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน และบทบาทของครูคือการปรับกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้อย่างเข้าใจและไม่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

ก้าวต่อไปในปี 2569

การขับเคลื่อนต้นแบบการผลิตครูคุณภาพที่ยั่งยืน

ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น ไม่ได้หยุดเพียงแค่การแก้ปัญหาการขาดแคลนครู แต่กำลังก้าวเข้าสู่ระยะที่สำคัญที่สุดคือ การพิสูจน์ผลลัพธ์เชิงคุณภาพ และการสร้างต้นแบบสถาบันผลิตครูแห่งอนาคต เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ฐานรากของระบบการศึกษาไทยอย่างแท้จริง หัวใจสำคัญของปี 2569 คือ การขยายขอบเขตการประเมินความสำเร็จจากเดิมที่มุ่งเน้นตัวเลขการผลิตและการบรรจุ (output) ไปสู่การติดตามผลลัพธ์เชิงคุณภาพ (outcome) ที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียน ติดตามพัฒนาการของนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลที่ได้รับโอกาสการเรียนรู้จากครูรัก(ษ์)ถิ่น โดยใช้ฐานข้อมูลเพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเด็กเป็นรายพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นจุดแข็งของการผลิตครูระบบปิดที่เติบโตมาจากพื้นที่นั้น ๆ

กสศ. มุ่งหวังที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงของภาคีสถาบันการศึกษาทั้ง 14 แห่ง ให้ยกระดับขึ้นเป็น “สถาบันต้นแบบ” สำหรับการพัฒนาและผลิตครูในระบบเฉพาะทาง ต้องสามารถออกแบบกระบวนการบ่มเพาะที่สร้างครูให้มีทักษะตรงตามความท้าทายของพื้นที่นั้น ๆ (เช่น พื้นที่สูง พื้นที่ชายแดน หรือโรงเรียนขนาดเล็ก) พัฒนาตัวแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่เชื่อมโยงกับชุมชนอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้สถาบันผลิตครูกลายเป็น “คลังปัญญา” (knowledge hub) ที่หนุนเสริมการศึกษาเชิงพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

4 ทุณาการศึกษาเพื่อขยายโอกาสและพัฒนาประเทศ (ODOS)

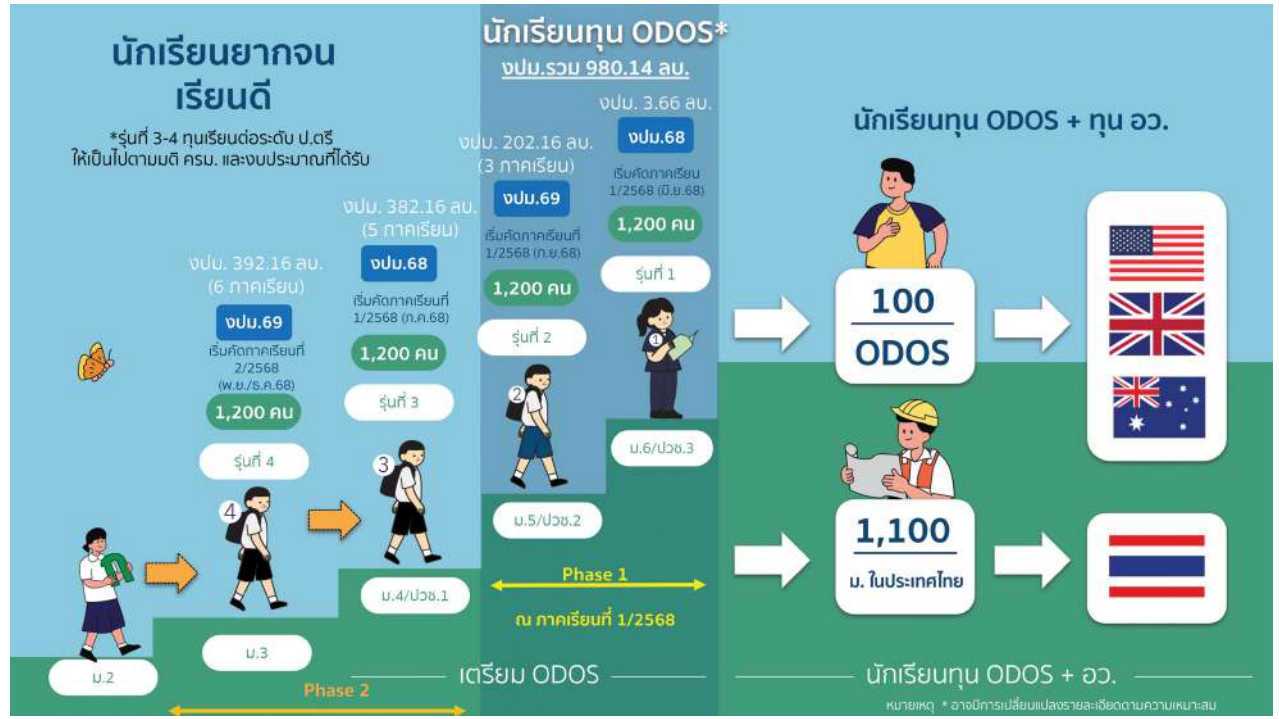
ฟื้นคืนโอกาส และสร้างเส้นทาง “ช่างเผือก” เพื่อพัฒนาประเทศ

ท่ามกลางวิกฤตความเหลื่อมล้ำในปีการศึกษา 2568 สถานการณ์การหลุดออกจากระบบของนักเรียนกลุ่มยากจนและยากจนพิเศษยังคงเป็นสัญญาณเตือนภัยที่ต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด จากการบูรณาการข้อมูลร่วมกับสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สพ.อว.) และที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) พบสถิติที่น่ากังวลว่า มีนักเรียนยากจนและนักเรียนยากจนพิเศษที่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2564 กลุ่มนี้จำนวนเพียง 21,079 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 จากนักเรียนทั้งหมด 167,989 คนที่สามารถประกอบตัวอยู่ในระบบการศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาในปีการศึกษา 2568

อย่างไรก็ตาม ภายใต้ตัวเลขที่ดูหม่นหมอง กลับมี “ประกายไฟ” แห่งความหวังซ่อนอยู่ ข้อมูลจากผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA 2022) เผยให้เห็นว่ามีนักเรียนไทยในกลุ่มยากจนที่สุดถึง 26,896 คนที่มีศักยภาพสูงเทียบเท่าหรือเหนือกว่ากลุ่มที่พร้อมที่สุดของประเทศ นี่คือกลุ่มที่ต้องไม่ปล่อยให้กลายเป็น “The Lost Einstein” หรืออัจฉริยะที่ถูกกลืนเพียงเพราะขาดโอกาส

นวัตกรรมเชิงระบบ เมื่อ “ทุน” ไม่ใช่แค่ “เงิน” แต่คือ “ประตูสู่โอกาส”

กสศ. ร่วมกับรัฐบาล ในการขับเคลื่อนการสร้างโอกาสให้แก่เด็กข้างเผือกในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เพื่อช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนที่มีความสามารถแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ผ่านโครงการทุนการศึกษาเพื่อขยายโอกาสและพัฒนาประเทศ (Outstanding Development Opportunity Scholarship: ODOS) ซึ่งเป็นโมเดลการทำงานเชิงรุกเพื่อเปลี่ยนจาก “การสงเคราะห์” เป็น “การสร้างอนาคต” มุ่งเน้นสร้างขีดความสามารถในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ (STEM) ทั้งในและต่างประเทศ จำนวน 4 รุ่น (รุ่นละ 1,200 ทุน) โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการสลากการกุศลตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2568 ซึ่งเป็นนวัตกรรมการจัดสรรทรัพยากรที่เปลี่ยน “โชคกลาง” ให้กลายเป็น “ทุนทางปัญญา” ของชาติ

แผนภาพที่ 3(2)-5 : ภาพรวมโครงการทุนการศึกษาเพื่อขยายโอกาสและพัฒนาประเทศ (ODOS) จำนวน 4 รุ่น

กลไกการคัดเลือกที่แม่นยำ และการสร้างเส้นทางไร้รอยต่อ (Seamless Transition)

หัวใจสำคัญของโครงการ ODOS ไม่ใช่เพียงการมอบเงินทุน แต่คือการวางระบบคัดเลือกที่มี “มาตรฐาน” และการดูแลที่ “เป็นรายบุคคล” เพื่อให้มั่นใจว่าทรัพยากรของรัฐจะถูกส่งต่อไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการโอกาสอย่างแท้จริง

- 1) นวัตกรรมการคัดกรองบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์** กสศ. ใช้กลไกการทำงานร่วมกับภาคีที่พิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพสูงผ่าน 2 หลักการสำคัญ ได้แก่ (1) การวิเคราะห์สถานะครัวเรือนผ่านเกณฑ์รายได้ทางอ้อม (Proxy Means Test: PMT) เพื่อระบุนักเรียนที่อยู่ใต้เส้นความยากจนและกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 12,000 บาท/คน/เดือน อย่างแม่นยำ ลดความคลาดเคลื่อนในการจัดสรรทรัพยากร และ (2) การเปลี่ยนบทบาทครูให้เป็น “ผู้สำรวจโอกาส” คัดกรองนักเรียนที่มีความโดดเด่นทั้งด้านวิชาการและทัศนคติ ผ่านกระบวนการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ในระดับสาธารณะ ผู้รับทุนรุ่นที่ 1 และ 3 กระจายตามจังหวัดต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่เป็นนักเรียนและนักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ไม่ถึง 150 บาท/วัน แต่มีผลการเรียนดี (ตามแผนภาพ 3(2)-6 ถึง 9)

สรุปข้อมูลการเสนอชื่อและคัดเลือกผู้รับทุน รุ่นที่ 1

การกระจายตัวของผู้รับทุนโครงการ ODOS รุ่นที่ 1

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) 0 3 จำนวน 1,200 คน
เพื่อรับทุนการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงและระดับปริญญาตรี ในประเทศและต่างประเทศ

สรุปจำนวนยื่นยื่นสอบ ก.พ.

ผู้สมัครรับทุน	1,173
โรงเรียน/สถาบัน	415
จังหวัด	75
เขต/อำเภอ	287

กลางวัน

กรุงเทพมหานคร	57
พระนครศรีอยุธยา	18
สพบุรี	17
สระบุรี	17
นนทบุรี	12
สิงห์บุรี	10
ชัยนาท	8
อ่างทอง	6
ปทุมธานี	6
รวม	151

ตะวันออก

สมุทรปราการ	18
ฉะเชิงเทรา	16
ชลบุรี	14
ระยอง	14
ปราจีนบุรี	12
นครนายก	11
สระแก้ว	10
ตราด	3
รวม	98

เหนือ

เชียงใหม่	33
เพชรบูรณ์	22
เชียงราย	17
นครสวรรค์	16
กำแพงเพชร	13
อุทัยธานี	12
พิจิตร	12
ลำปาง	12
อุตรดิตถ์	10
ลำพูน	9
พะเยา	9
รวม	195

อีสาน

นครราชสีมา	44
ชัยภูมิ	39
อุดรธานี	36
ขอนแก่น	36
ศรีสะเกษ	34
สุรินทร์	33
สกลนคร	32
มหาสารคาม	28
บุรีรัมย์	28
กาฬสินธุ์	26
ชัยภูมิ	22
บึงกาฬ	21
อุบลราชธานี	19
ยโสธร	15
เลย	14
นครพนม	12
หนองคาย	9
อำนาจเจริญ	8
มุกดาหาร	8
หนองบัวลำภู	7
รวม	471

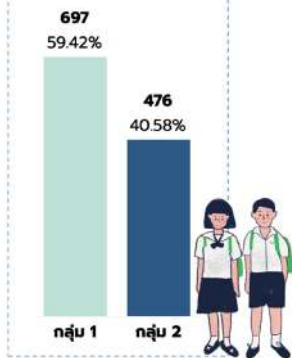
ใต้

สุราษฎร์ธานี	26
สงขลา	21
นครศรีธรรมราช	17
ตรัง	17
นราธิวาส	14
สตูล	13
ปราจีนบุรี	12
ภูเก็ต	11
พังงา	11
ชุมพร	11
ปัตตานี	10
ยะลา	5
เพชรบุรี	5
พังงา	5
ระนอง	3
รวม	181

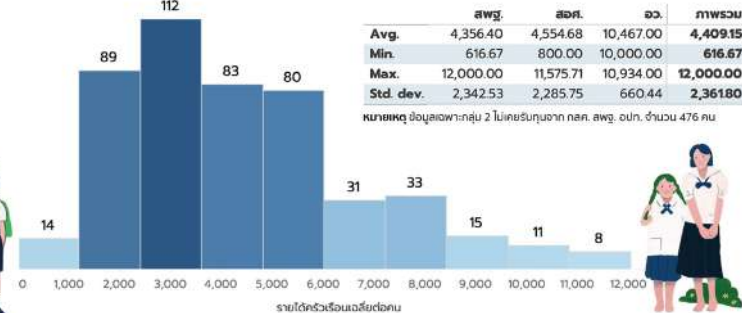
หมายเหตุ จำนวนผู้สมัครที่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติ ส่วนจังหวัดสุโขทัยมีผู้ผ่านเกณฑ์ 8 คน แต่ไม่ยื่นสอบ ก.พ. ทั้งหมด

แผนภาพที่ 3(2)-6 : การกระจายตัวของผู้รับทุนรายจังหวัด รุ่นที่ 1

ผู้ยื่นสอบ ก.พ.
1,173 คน

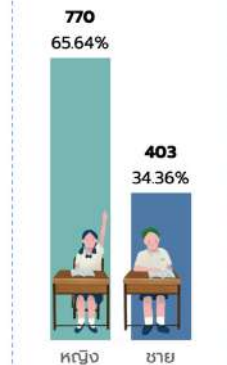
ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหรือนักศึกษาในครอบครัวรายได้ไม่ถึง 100 บาท/วัน มีเกรดเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ที่ 3.75 ขึ้นไป

กลุ่ม 1 หมายถึง เป็นผู้ได้รับหรือเคยได้รับเงินทุนเสมอภาค หรือ ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงของ กศ. หรือ เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน สพฐ. หรือ อปท.
กลุ่ม 2 หมายถึง เป็นผู้อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่สมาชิกมีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 12,000 บาทต่อคนต่อเดือน

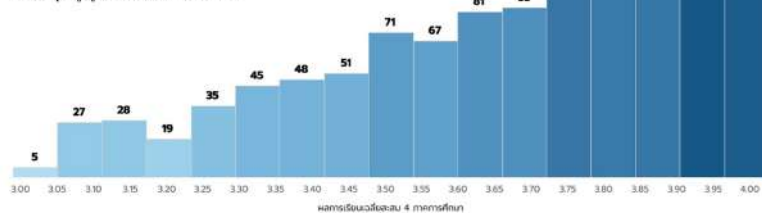
แผนภาพที่ 3(2)-7 : รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อคนของผู้รับทุนรุ่นที่ 1

ผู้ยื่นสอบ ก.พ.
1,173 คน

	สพฐ.	สอศ.	อว.	ภาพรวม
Avg.	3.69	3.61	3.57	3.68
Min.	3.00	3.01	3.25	3.00
Max.	4.00	3.96	3.94	4.00
Std. dev.	0.25	0.24	0.24	0.25

หมายเหตุ ข้อมูลผู้ยื่นสอบ ก.พ. จำนวน 1,173 คน

กลุ่ม 1 หมายถึง เป็นผู้ได้รับหรือเคยได้รับเงินทุนเสมอภาค หรือ ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงของ กศ. หรือ เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน สพฐ. หรือ อปท.
กลุ่ม 2 หมายถึง เป็นผู้อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่สมาชิกมีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 12,000 บาทต่อคนต่อเดือน

แผนภาพที่ 3(2)-8 : ผลการเรียนเฉลี่ยสะสมของผู้รับทุนรุ่นที่ 1

สรุปข้อมูลการคัดเลือกผู้รับทุน รุ่นที่ 3

การกระจายตัวของผู้รับทุนโครงการ ODOS รุ่นที่ 3

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ปี 1 จำนวน 1,200 คน เพื่อรับทุนการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

สรุปจำนวนการเสนอชื่อ

นักเรียน/นักศึกษา 2,112
สถานศึกษา 499

สรุปจำนวนการได้รับทุน

นักเรียน/นักศึกษา 1,200
สถานศึกษา 409

กลาง

กรุงเทพมหานคร	56
พระนครศรีอยุธยา	15
สระบุรี	14
ลพบุรี	13
นนทบุรี	13
ชัยนาท	10
อ่างทอง	7
สิงห์บุรี	6
ปทุมธานี	4
รวม	138

เหนือ

เชียงใหม่	36
เพชรบูรณ์	20
เชียงราย	20
กำแพงเพชร	19
พิจิตร	14
นครสวรรค์	14
สุโขทัย	13
ลำพูน	11
อุทัยธานี	10
ลำปาง	10
พิจิตร	9
พะเยา	9
ตาก	8
อุตรดิตถ์	6
ปาน	6
แม่ฮ่องสอน	4
แพร่	4
รวม	213

อีสาน

นครราชสีมา	51
สกลนคร	38
บุรีรัมย์	36
อุดรธานี	32
สุรินทร์	32
ร้อยเอ็ด	32
อุบลราชธานี	31
ขอนแก่น	31
มหาสารคาม	28
ศรีสะเกษ	25
ชัยภูมิ	20
กาฬสินธุ์	20
นครพนม	17
เลย	16
ยโสธร	12
บึงกาฬ	12
อำนาจเจริญ	8
หนองคาย	7
หนองบัวลำภู	4
มุกดาหาร	3
รวม	455

ตะวันออก

ระยอง	24
ชลบุรี	20
สมุทรปราการ	13
ฉะเชิงเทรา	13
ปราจีนบุรี	12
นครนายก	11
สระแก้ว	9
จันทบุรี	3
ตราด	2
รวม	107

ใต้

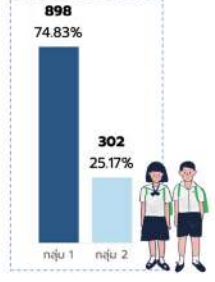
นครศรีธรรมราช	34
สงขลา	24
สุราษฎร์ธานี	23
กระบี่	21
ตรัง	18
สตูล	15
ยะลา	14
นราธิวาส	12
พัทลุง	11
ภูเก็ต	9
ปัตตานี	7
ชุมพร	5
พังงา	4
ระนอง	3
รวม	200

ตะวันตก

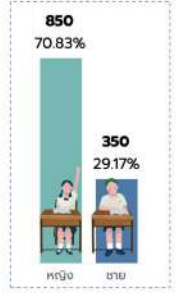
สุพรรณบุรี	24
กาญจนบุรี	16
สมุทรสาคร	12
ราชบุรี	10
นครปฐม	10
ประจวบคีรีขันธ์	8
เพชรบุรี	5
สมุทรสงคราม	2
รวม	87

แผนภาพที่ 3(2)-9 : การกระจายตัวของผู้รับทุนรายจังหวัด รุ่นที่ 3

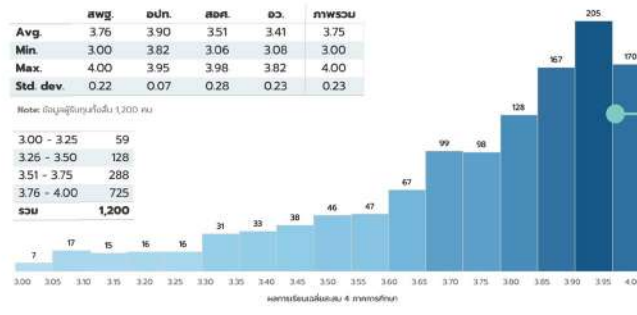
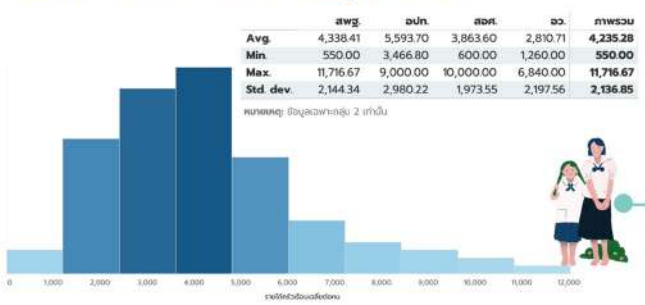
ผู้รับทุนที่ศึกษาแล้ว 1,200 คน

ผู้รับทุนที่ศึกษาแล้ว 1,200 คน

ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหรือนักศึกษาในครอบครัวรายได้ไม่ถึง 150 บาท/วัน มีเกรดเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ที่ 3.75 ขึ้นไป

Outstanding Development Opportunity Scholarship (ODOS)

รายได้เฉลี่ยครัวเรือน/เดือน

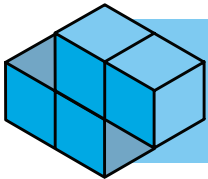
ผลการเรียนเฉลี่ย 6 ภาคการศึกษา

กลุ่ม 1 นักเรียน ทุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน สพฐ. หรือ อปท. หรือ ทุนเสมอภาค กสศ. หรือ ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง กสศ.
กลุ่ม 2 ผู้อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่สมาชิกมีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 12,000 บาท/คน/เดือน

แผนภาพที่ 3(2)-10 : รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อคน และผลการเรียนเฉลี่ยสะสมของผู้รับทุนรุ่นที่ 3

2) **พลังแห่งความร่วมมือ ปี “ช่างเผือก” ให้พร้อมรับอนาคต** จากการทำงานในรุ่นที่ 1 และ 3 กศศ. ได้สนับสนุนนักเรียนไปแล้วกว่า 2,400 คน ครอบคลุมนักเรียน ม.6/ปวช.3 และ ม.4/ปวช.1 โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นนักเรียนที่เผชิญภาวะความยากจนรุนแรง แต่มีศักยภาพสูงด้วยเกรดเฉลี่ยสะสม (GPAX) ตั้งแต่ 3.75 ขึ้นไป ความสำเร็จนี้เกิดขึ้นได้จากการทำงานร่วมกันเชิงระบบระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) และสถานศึกษาทุกแห่ง ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์ และเปิดหน้าต่างแห่งโอกาสให้แก่เด็กที่แม้จะอยู่ท่ามกลางปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่รายล้อมรอบด้าน ให้สามารถใช้การศึกษาเป็นเข็มทิศนำทางและสร้างประโยชน์ให้ประเทศชาติต่อไปในอนาคต

ในปี 2569 กศศ. วางแผนที่จะพัฒนาและจัดกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจและเตรียมความพร้อมให้แก่แก่นักเรียน นักศึกษาทุน ให้สามารถศึกษาต่อได้อย่างเต็มศักยภาพและต่อเนื่องจนถึงระดับอุดมศึกษาในสาขาที่เป็นเป้าหมายประเทศ ตลอดจนการสร้างเส้นทางการเรียนรู้แบบไร้รอยต่อจากระดับมัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาไปสู่ระดับอุดมศึกษา ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน ก.พ. และ อว. และยังได้มีการพัฒนาความร่วมมือกับสมาคมโรงเรียนนานาชาติแห่งประเทศไทย (International Schools Association of Thailand: ISAT) เพื่อเสริมทักษะด้านภาษาและบริบทนานาชาติ ช่วยทลายกำแพงทางสังคมและเศรษฐกิจให้นักเรียนกลุ่มนี้ เพื่อเตรียมความพร้อมหาวันหนึ่งนักเรียนกลุ่มนี้ได้รับโอกาสทางการศึกษาในต่างประเทศได้อย่างสง่างาม

ก้าวต่อไปในปี 2569 จากความสำเร็จสู่ความยั่งยืน

บทเรียนจากการทำงานร่วมกับภาคีในปี 2568 เป็นเครื่องยืนยันว่า “ความเหลื่อมล้ำทางแก้ได้ด้วยความร่วมมือ” ในปี 2569 กศศ. มีเป้าหมายที่จะขยายผลนวัตกรรมการติดตามรายบุคคล (Individual Tracking) ร่วมกับภาคีร่วมดำเนินงาน เพื่อให้มั่นใจว่า “ช่างเผือก” ทุกเชือกจะได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องไม่หลุดออกจากเส้นทาง ไม่ว่าจะสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมจะเป็นเช่นไร

3.3 | การพัฒนาตัวแบบการจัดการศึกษา และการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

เพราะชีวิตของทุกคนอาจมีข้อจำกัดต่างกัน

เอิร์ธเดินมาบอกครูว่าอยากเรียนห้องเรียนระบบสองที่เปิดโอกาสให้ทำงานหารายได้ควบคู่ไปกับการเรียน เพราะคุณพ่อเพิ่งจากไป ในฐานะพี่ชายคนโตเอิร์ธจำต้องลุกขึ้นมาเป็นเสาหลักให้กับแม่และน้อง และอาจต้องออกจากโรงเรียนหากต้องเรียนในระบบปกติ

อັกแพงมีอันต้องพลัดพรากออกจากห้องเรียนสู่คณะหมอลำ ด้วยความจำเป็นที่จะต้องเตรียมตัวเป็นคุณแม่ในเวลาอีกไม่นาน และอັกแพงไม่ใช่คนแรกและคนสุดท้าย แม้ว่าโดยกฎหมายแล้วไม่มีตัวบทใดบังคับให้เด็กสาวอย่างอັกแพงและเด็กสาวคนอื่น ๆ ต้องออกจากโรงเรียนเพราะตั้งครรภาก็ตาม

พีฟ้ารู้สึกเสียใจและไม่พอใจเสมอเมื่อถูกเพื่อน ๆ ล้อเลียน “ความไม่เหมือน” ระหว่างเขากับเพื่อน ๆ พีฟ้าต้องการการเรียนรู้พิเศษที่ทำให้ความสนใจและทักษะศิลปะที่มีอยู่สามารถพัฒนาต่อไป และเป็นเครื่องมือนำพาพีฟ้าไปสู่การเรียนรู้และบทเรียนอื่น ๆ เพื่อชีวิตในวันข้างหน้า

แต่ก็ยังไม่รู้เลยว่าชีวิตนี้จะแก้ 0 แก้ว ร. ที่มีรวมกันถึง 14 ตัวให้เสร็จได้อย่างไร เหมือนติดกับดักความผิดพลาดในชีวิตการเรียน จนกระทั่งคนรักฟุตบอลอย่างเขาถูกยื่นข้อเสนอสำคัญว่าหากไม่จัดการปัญหา 0 และ ร. ที่มีอยู่ เขาจะพลาดโอกาสไปแข่งฟุตบอล 7 สี ร่วมกับเพื่อน ๆ จากแรงจูงใจนี้ ทำให้สิ่งที่ติดค้างอยู่ก็สำเร็จได้ภายในเวลา 2 สัปดาห์ บางการเรียนรู้ต้องเปลี่ยนความฝันและเป้าหมายเป็นแรงผลักดันก่อน

หลายชีวิตข้างต้นอยู่ความเสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษา อาจเป็นเพราะพวกเขาเกิดมาพร้อมเงื่อนไขบางอย่างที่ก่อเป็นกำแพงสูง ทำให้บางช่วงชีวิตพวกเขาไม่สามารถก้าวข้ามมันเพื่อไปถึงโอกาสทางการศึกษา กำแพงที่ปิดกั้นโอกาสนั้นอาจโปร่งแสงจนทำให้คนใกล้ชิดตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน และชุมชนก็มองไม่เห็นปัญหาที่พวกเขาเผชิญ ตัวอย่างข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างชีวิตที่หิบบกมาพิจารณาเท่านั้น ประเทศไทยยังมีเด็กและเยาวชนอีกจำนวนมากที่กำลังเผชิญอยู่กับเงื่อนไขชีวิตบางประการที่ทำให้ได้ไปต่อกับการศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาตนเอง จนเกือบจะกลายเป็นเรื่องที่ได้เห็นได้เจตาในสังคม คำถามสำคัญจึงอยู่ที่ การศึกษาและการเรียนรู้แบบใดที่จะโอบรับความฝัน เป้าหมาย บนศักยภาพและเงื่อนไขชีวิตที่แตกต่างกัน

การศึกษาที่โอบรับชีวิตและความฝัน

“ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีกฎหมายด้านการศึกษาที่ก้าวหน้าที่สุดไม่น้อยหน้าชาติใดในโลก” เป็นถ้อยความสำคัญจากการประชุมวิชาการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาเพื่อประชาธิปไตย หรือ IDEC (International Democratic Education Conference) ที่จัดขึ้นในปี 2568 ณ ประเทศเบลเยียม¹⁵ กฎหมายที่ได้คำชื่นชม คือ พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เนื่องจากเปิดโอกาสให้เกิดทั้งความยืดหยุ่นในการจัดการศึกษา และเปิดโอกาสให้ “หุ้นส่วนทางการศึกษา” หรือ “ภาคีเครือข่ายด้านการศึกษา” เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนเอง ซึ่งสะท้อนถึงการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาจากการเป็นบทบาทของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งไปสู่มือของทุกคน

¹⁵ การประชุมวิชาการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาเพื่อประชาธิปไตย หรือ IDEC (International Democratic Education Conference) ซึ่งการจัดประชุมดังกล่าว จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี 1993 เพื่อให้ผู้คนทั่วโลก ทั้งนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และนักวิชาการ มาแลกเปลี่ยนแนวคิดเรื่องการศึกษาที่เน้นอิสระ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วม

ทิศทางการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในอนาคตจะไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในห้องเรียน แต่คือการสร้างระบบที่เดินไปพร้อมกับวิถีชีวิต เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนไทยไม่ว่ามีเงื่อนไขในชีวิตรูปแบบใดจะสามารถเข้าถึงโอกาสในการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อเป็นอาวุธประจำตัวในการก้าวไปสู่ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของประเทศ และก้าวข้ามความยากจนได้อย่างยั่งยืน ในปี 2568 กสศ. และภาคีร่วมดำเนินงานทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมได้ร่วมขับเคลื่อนภารกิจที่สำคัญ ได้แก่

1 การส่งเสริมการพัฒนาตัวแบบการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

2 การส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ

1 การส่งเสริมการพัฒนาตัวแบบการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

Thailand Zero Dropout นโยบายที่ขยายขอบเขตของการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

จากนโยบายการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา หรือ Thailand Zero Dropout ในปี 2567 ซึ่งเป็นนโยบายที่ทำให้เห็นสถานการณ์ของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่มากถึง 1.02 ล้านคน จากข้อมูลสารสนเทศ Thailand Zero Dropout ปี 2567 และจากการดำเนินการต่อเนื่องในช่วงที่ผ่านมา พบว่า เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาจำนวนมากที่ไม่สามารถคงอยู่ในระบบการศึกษา เรียนรู้ปกติได้ คือ การไม่สามารถพาตัวเองไปเรียนไปสู่การเรียนรู้ในห้องเรียนใดของโรงเรียน หรือวิทยาลัยที่ใดที่หนึ่งได้ เนื่องจากศักยภาพ เงื่อนไข และบริบทชีวิตที่แตกต่างจากคนอื่น ๆ

- **ความยากจน** เป็นสาเหตุลำดับต้น ๆ ที่ลุดดึงเด็กและเยาวชนให้พ้นรั้วโรงเรียน จากการออกจากระบบการศึกษาชั่วคราวชั่วคราวไปสู่การหลุดออกจากระบบการศึกษาถาวร เนื่องจากเด็กและเยาวชนในกลุ่มที่ครัวเรือนเผชิญกับความยากจน จำเป็นต้องแบ่งเวลาส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดมาทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัวให้มีรายได้พอที่เลี้ยงดูทุกคน หรือเป็นผู้เสียสละให้น้องหรือสมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ ได้มีโอกาสเรียนเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาลักษณะนี้จึงจำเป็นต้องได้รับการจัดการศึกษาที่ทำให้พวกเขาสามารถมีเวลาสำหรับการทำงานควบคู่กันไปด้วย
- **พ่อแม่วัยรุ่น** ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ตามกฎหมายแล้วไม่มีข้อใดที่จะทำให้นักเรียนที่อยู่สถานะของการเป็นพ่อและแม่วัยรุ่นจะต้องออกจากระบบการศึกษาก็ตาม แต่เงื่อนไขทางสังคมกลับมีผลเป็นอย่างมากที่เกิดแรงกดดันที่ผลักพวกเขาออกจากระบบการศึกษา ความสำคัญของปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่อยู่ในสถานะพ่อแม่วัยรุ่น คือ การทำให้ประเทศต้องเสียทรัพยากรสำคัญสองคนในคราวเดียว

หากหาวิธีการจัดการที่เหมาะสมไม่ได้ รวมทั้งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของลูกที่จะเกิดมา ดังนั้นการทำงานกับพ่อแม่วัยรุ่นจึงเป็นการทำงานด้านการศึกษาถึง 2 ช่วงวัย (generation) ที่ต้องคำนึงถึงแรงกระทำจากทั้งครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคมแวดล้อม รวมทั้งต้องคำนึงถึงการทำงานทั้งในมิติของการเรียนและอาชีพ ที่จะช่วยให้พ่อแม่วัยรุ่นสามารถประคับประคองครอบครัวไปได้พร้อม ๆ กันทั้งมิติการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม จากการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาชุดพ่อแม่วัยรุ่นของสำนักพัฒนาการเรียนรู้เชิงพื้นที่ กสศ. ในปี 2568 พบว่า ร้อยละ 70 ของพ่อและแม่ของเยาวชนที่อยู่ในสถานะพ่อแม่วัยรุ่น เคยเป็นพ่อแม่วัยรุ่นมาก่อน และการดูแลช่วยเหลือจำเป็นที่ต้องให้การเรียนรู้ทั้งแบบปกติ และการเรียนรู้วางแผนครอบครัวควบคู่ไปด้วยทั้งตัวเด็กและบุคคลรอบข้าง

- **ปัญหาเสพติด** เป็นทั้งต้นทางและระหว่างทางที่เด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาจำนวนมากกำลังเผชิญอยู่ ต้นทางหมายถึงเด็กเข้าสู่วงจรยาเสพติดตั้งแต่ผู้เสพไปจนถึงเป็นผู้ขาย ในบางกรณีถูกตลาดงานดึงดูดเข้าไปเพราะเงื่อนไขความยากจน จุดนี้เองเชื่อมต่อกับพวกเขาไปสู่การหาตัวช่วยที่ทำให้ทำงานได้ชั่วโมงมากขึ้น โดยเฉพาะยาบ้า (Methamphetamine) ประเด็นสำคัญของการจัดการศึกษาของเด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้ คือ ความเข้าใจ สร้างความเชื่อมั่น ที่นำไปสู่การออกแบบสร้างการเรียนรู้ร่วมของผู้ดูแล ผู้สอน และตัวเด็ก ที่จะทำให้พวกเขาค่อย ๆ ลดการเสพ และเรียนรู้ไปด้วย จนกระทั่งยุติวงจรยาเสพติดในที่สุด โดยมีเป้าหมายเพื่อไม่ให้เด็กและเยาวชนเข้าไปถึงการเป็นผู้ขายจิตเวช ซึ่งถือเป็นความเสียหายร้ายแรงที่สุดของการตกอยู่ในวงจรยาเสพติด เพราะจะทำให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถเรียนรู้ และเพิ่มเติมทักษะอื่นใดได้ ถือเป็นความสูญเสียอย่างที่สุดของทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ กสศ. ได้ดำเนินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา โดยทำงานกับกลุ่มนี้อย่างน้อย 700 คน และมีบางส่วนเริ่มที่จะสะท้อนการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น จากการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเยาวชนอายุ 15–18 ปี จำนวนไม่น้อยที่เมื่อหลุดออกจากระบบการศึกษาแล้วไม่สามารถกลับสู่ระบบการศึกษาได้อีกครั้งด้วยหลากหลายเหตุผล ทั้งอายุเพื่อน อายุรุ่นน้องที่ต้องกลับไปเรียนซ้ำกว่าเพื่อนในรุ่น แม้เป็นปัญหาที่ไม่ใหญ่โตในสายตาของผู้ใหญ่ก็ตาม แต่สำหรับเด็กและเยาวชนด้วยตนเองก็ถือว่าเป็นปัญหาที่หนักหน่วงพอที่จะถ่วงพวกเขาไม่ให้เข้าไปสู่สถานศึกษาอีกครั้ง ดังนั้น เด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้จึงต้องการ “พื้นที่ปลอดภัย” ในการกลับเข้ามาเรียนรู้อีกครั้ง โดยเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยในการเรียนรู้ ซึ่งรวมไปถึงพื้นที่ที่ร่างกายและหัวใจของเขาปลอดภัย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นในทุกประเภท ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นที่ปลอดภัยใน “นิเวศการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น”

นิเวศการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

นิเวศการเรียนรู้ หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต โดยเน้นพัฒนาการของผู้เรียน รวมถึงมีการนำองค์ประกอบต่าง ๆ มาใช้ในการออกแบบและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น เวลา พื้นที่ คน เนื้อหา มีการนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการเรียนรู้ โดยครอบคลุมทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ¹⁶ นิเวศการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะสร้างความยืดหยุ่นให้เกิดขึ้น การขับเคลื่อนมาตรการการจัดการศึกษาและเรียนรู้แบบยืดหยุ่น ภายใต้การขับเคลื่อนมาตรการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ (Thailand Zero Dropout) ได้กล่าวถึง 8 แนวทางสำคัญของการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นที่สามารถโยงเส้นความสัมพันธ์ให้เป็นระบบนิเวศของการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ได้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

¹⁶ ศศินันท์ เศรษฐวัฒน์บดี กิ่งกัญญา คลังพล บุชชา จูงาม ปารีชาต ผดุงศิลป์ อภิษฐา สวัสดิ์, “การศึกษาในระบบนิเวศการเรียนรู้ของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานี The Study of Learning Ecosystem of Educational Institutions in Pathum Thani Province”, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2566.

แผนภาพที่ 3(3)-1 8 : แนวทางสำคัญของการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น

แนวทางที่ 1 การสร้างหลักประกันโอกาสการศึกษา

เป็นแนวทางที่มี “โรงเรียน” เป็นหน่วยสำคัญทางการศึกษา มุ่งเน้นให้เกิดการทำงานทั้งติดตาม ดูแล และเฝ้าระวังเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสถานศึกษาไม่ให้เกิดความเสี่ยงจนหลุดออกจากสถานศึกษา ผ่านการทำงานระบบ OBEC CARE ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และ กสศ. พัฒนาร่วมกัน เพื่อเป็นเครื่องมือให้คุณครู และผู้บริหารสถานศึกษาใช้ติดตามดูแลนักเรียนใน 7 มิติ ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต การเรียน พฤติกรรม สวัสดิภาพ เศรษฐกิจ และข้อมูลการศึกษา เพื่อเฝ้าระวังที่จะเกิดความเสี่ยง และไม่ให้ความเสี่ยงนำไปสู่การทำให้เด็กขาดโอกาสทางการศึกษา ปัจจุบันมีการขยายผลไปยังโรงเรียน 28,549 แห่งทั่วประเทศ และมีการดูแลนักเรียนผ่านระบบนี้ 3.3 ล้านคน ระบบดังกล่าวเชื่อมโยงไปสู่ทีมสหวิชาชีพในมิติต่าง ๆ ที่จะช่วยให้คำปรึกษาครูและนักเรียนในการดูแลลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้น ให้กลับเข้าสู่ภาวะปกติและความพร้อมในการศึกษา โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการเพิ่มเติมทรัพยากรในการเรียน โดยเฉพาะในมิติของทุนการศึกษาทั้งทุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน และนักเรียนยากจนพิเศษ เพื่อให้นักเรียนในครอบครัวยากจนและมีปัญหาทางเศรษฐกิจสามารถคงอยู่ได้ในระบบการศึกษามากขึ้น โดยระยะที่ผ่านมา มีนักเรียนที่เป็นเด็กนอกระบบการศึกษา กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา จำนวน 141,434 คน ในภาคการศึกษา 1/2568 และจำนวนหนึ่งอยู่โปรแกรมการดูแลของแนวทางนี้ ผ่านความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แนวทางที่ 2 นวัตกรรม 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ

ใช้ “โรงเรียนเป็นฐาน” ผ่านอำนาจในการจัดการศึกษาตามมาตรา 15 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้ 3 รูปแบบ¹⁷ ถูกนำมาใช้จัดระบบนิเวศด้วย จุดมุ่งหมาย 2 ประการ ได้แก่ 1) การทำให้เกิดความยืดหยุ่นเพื่อลดความเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในระบบการศึกษา ไม่ให้หลุดออกจากระบบการศึกษา และ 2) เพื่อให้โรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญที่สามารถรับเด็กและเยาวชนนอกระบบ การศึกษาที่ต้องการเรียนที่ยืดหยุ่นกลับเข้ามาสู่ระบบได้อีกครั้ง จากการผลักดันระดับนโยบายของ สพฐ. ร่วมกับ กสศ. จึงเกิดการพัฒนารูปแบบของโรงเรียนขึ้นจำนวน 63 โรงเรียน เพื่อขยายผลไปยังโรงเรียนในอีก 927 อำเภอ ที่ สพฐ. ประกาศเป็นนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ เพื่อให้กระจายจุดรับและดูแลนักเรียนที่ต้องการความยืดหยุ่น ในการเรียนรู้ และปัจจุบันมีนักเรียนที่เรียนรู้ในระบบดังกล่าว ทั้งนักเรียนที่เสี่ยงและเคยหลุดออกจากระบบการศึกษา แล้วจำนวนไม่น้อยกว่า 29,000 คน นับเป็นการใช้ “โรงเรียนเป็นฐาน (school-based)” ที่ทำให้โรงเรียนเป็นตาข่าย การศึกษาแรกที่จะป้องกันไม่ให้เกิดและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษา และเป็นการขยายขยายให้ พื้นที่โรงเรียน และพื้นที่การเรียนรู้ขยายกว้างมากขึ้น เชื่อมต่อกับภาคส่วนอื่น ๆ ในการจัดการศึกษาและเรียนรู้ให้กับ เด็กที่ต้องการความยืดหยุ่นเข้าถึงโรงเรียนให้มากที่สุด

แนวทางที่ 3 กลไกศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12

องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน สถานประกอบการ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในลักษณะ Learn to Earn มาตรา 12 แห่ง พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่นนอกเหนือจากการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษา 6 ภาคส่วน ได้แก่ 1) ครอบครัว 2) สถานประกอบการ 3) สถาบันศาสนา 4) องค์กรวิชาชีพ 5) บุคคล และ 6) องค์กรชุมชน โดยศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 เป็นหน่วยทางการศึกษาที่สามารถเชื่อมโยงการทำงานกับ โรงเรียนในแนวทางของการจัดการศึกษา 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ โดยมีตัวอย่างการทำงานในหลายพื้นที่ ทั้งพื้นที่จังหวัด เชียงใหม่ ในศูนย์การเรียนรู้ไร่ส้มวิทยา ที่ทำงานร่วมกับโรงเรียนห้วยซ้อวิทยาคม รัชมิ่งคลาสิก เชียงรายทำให้นักเรียนในศูนย์การเรียนรู้ถูกเติมเต็มในมิติวิชาการเพื่อเตรียมตัวก้าวเข้าสู่ช่วงชั้นการศึกษาที่สูงขึ้นด้วยการจัดการศึกษา ร่วม โดยศูนย์การเรียนรู้มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล โดยเทียบประสบการณ์จาก การทำงานเป็นหน่วยกิตด้านการศึกษา ทำให้ทางเลือกของเด็กและเยาวชนขยายกว้างและยืดหยุ่นมากขึ้น ปัจจุบันมี เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาอยู่ในรูปแบบการเรียนรู้กว่า 5,000 คน

แนวทางที่ 4 การจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น

โดยกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) มีแนวทางในการดำเนินงานโดยการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ผู้เรียน และใช้ข้อมูลเป็นฐานในการช่วยเหลือ โดยมีการทำงานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ควบคู่การทำงาน (Learn to earn) ที่สอดคล้องกับบริบทของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ สกร. มี 2 บทบาทหลัก ได้แก่ 1) การค้นหา ดูแล เด็กและเยาวชน นอกระบบการศึกษา โดย สกร. ดำเนินการร่วมกับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด (ศธจ.) ในการเป็นกำลังสำคัญในการ ค้นหาเด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่ เนื่องจากมีโครงสร้างการทำงานตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ และลงไปในระดับ ตำบล ซึ่งมีกลไกที่ดำเนินการร่วมกับกลไกอื่น ๆ ในตำบล ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. อสม. อพม. ทำให้การค้นหา เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษามีความแม่นยำและติดตาม 2) บทบาทของการเป็นหน่วยจัดการศึกษาและเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และตามอัธยาศัย โดยเป็นหน่วยที่มีเยาวชนโดยเฉพาะช่วงอายุ 15-18 ปี กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา อย่างน้อยจำนวน 465 คน และอยู่ระหว่างการสำรวจอีกจำนวนไม่น้อย นอกจากนี้ สกร. ยังเป็นหน่วยร่วมทำงานกับ งานทุนพัฒนาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของ กสศ. ทำให้เกิดหน่วยการเรียนรู้ควบคู่กับการพัฒนาอาชีพอย่างเป็นระบบ โดยมี สกร. ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันตก รับทุนหน่วยพัฒนาอาชีพ 8 หน่วย

¹⁷ การจัดการศึกษา 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การศึกษาในระบบ ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้อยู่ในระบบโรงเรียนทั่วไป 2) การศึกษานอกระบบ ซึ่งจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นตัวมากขึ้น โดยใช้พื้นที่ทั้งในภายใน และภายนอกโรงเรียนในการสร้างเรียนรู้ 3) การศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ไม่มีการกำหนดหลักสูตร ระยะเวลา หรือรูปแบบที่ตายตัว เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจ ความต้องการ และความพร้อมของผู้เรียนเองตลอดชีวิต

แนวทางที่ 5 การสร้างตำบล/อปท.ต้นแบบ

เป็นการดึงภาคีหุ้นส่วนในพื้นที่จัดการศึกษากับสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเป็น “ตำบล Zero Dropout” โดยมุ่งหมายให้ตำบล และ อปท. เป็นกลไกสำคัญในการติดตาม ช่วยเหลือ และพัฒนาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ผ่านบทบาทหน้าที่ของ อปท. ที่ถูกระบุไว้ตามกฎหมายท้องถิ่น ที่ต้องทำการดูแลช่วยเหลือเด็ก เยาวชนและประชาชนทุกคนที่อยู่ในขอบเขตของพื้นที่ดูแล ด้วยความรับผิดชอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบตามกฎหมาย 2) ความรับผิดชอบทางการเมือง และ 3) ความรับผิดชอบต่อสังคม ในช่วงแรกของปี 2568 มีการพัฒนาตำบลและอปท. จำนวนกว่า 50 แห่ง นอกจากบทบาทของการเป็นผู้ค้นหา ติดตาม ดูแลเด็กและเยาวชนแล้ว ตำบลและ อปท. ยังทำหน้าที่เชื่อมประสานความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับจังหวัด (พมจ.) พัฒนาชุมชน โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ ทำให้เด็กเข้าถึงโอกาสของการเรียนรู้ รวมไปถึงการพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 ซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการไม่น้อยกว่า 5 แห่ง

ความก้าวหน้าที่สำคัญจากการทำงานข้างต้นนำไปสู่การหารือกับกรมส่งเสริมปกครองส่วนท้องถิ่น ในปี 2568 เกิดเป็นความร่วมมือในการขับเคลื่อนนโยบายระดับกรม เพื่อผลักดันให้ อปท. 7,850 แห่ง ทั่วประเทศ เป็นหน่วยสำคัญของการทำงานค้นหา ดูแล ติดตามช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา โดยจะมีการทำงานเชิงลึกใน อปท. อย่างน้อย 70 แห่ง ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อนำไปสู่การขยายผลในอนาคต นอกจากนี้ ยังเป็นฐานทุนสำคัญของการเชื่อมโยงไปยังทุนพัฒนาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งมีหน่วยจัดการเรียนรู้กระจายอยู่ทั่วประเทศ และมีฐานการทำงานในระดับตำบลอย่างน้อย 712 หน่วย ทั่วประเทศ และเชื่อมโยงกับการทำงาน “เมืองแห่งการเรียนรู้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ (Learning city)” ซึ่งสามารถทำให้ตำบลและเทศบาล เป็นฐานการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาทั่วประเทศได้ในอนาคต

แนวทางที่ 6 โรงเรียนมือถือ “Mobile School”

การเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีมาช่วยอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานที่ทุกเวลา (anywhere anytime) มีจุดมุ่งเน้นให้โรงเรียนมือถือเป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น ได้แก่ 1) ยืดหยุ่นเรื่องสถานที่ 2) ยืดหยุ่นเรื่องเวลา เนื่องจากมีเด็กและเยาวชนจำนวนมากไม่น้อยที่ต้องทำงานควบคู่ไปกับการเรียน เพื่อหารายได้ยังชีพ และดูแลครอบครัว และ 3) ยืดหยุ่นเรื่องรางวัลประเมินผล ที่สอดคล้องกับศักยภาพและเงื่อนไขของผู้เรียน

ปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้ผ่านโรงเรียนมือถือ คือ สัญญาณอินเทอร์เน็ต ที่ยังพบความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ตัวอย่างในการขับเคลื่อนที่ดี คือ จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว่าร้อยละ 70 กระจายตัวอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ที่มีการควบคุมอย่างเข้มงวด กลไกการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่แม่ฮ่องสอนที่ประกอบไปด้วยภาคส่วนต่าง ๆ มีความพยายามจะหาวิธีการหลากหลายเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดเรียนของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ห่างไกล หลังจากความร่วมมือระหว่างกลไกการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ บริษัทโทรคมนาคมแห่งชาติ กรมป่าไม้ ทำให้บริษัทโทรคมนาคมแห่งชาติประจำจังหวัด สามารถเดินสายอินเทอร์เน็ตที่ทำให้โรงเรียนมือถือสามารถใช้ได้ในพื้นที่ห่างไกลและอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ทำให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในเขตป่าสามารถเข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ต ที่ทำให้การใช้โรงเรียนมือถือ หรืออุปกรณ์การเรียนการสอนแบบอื่น รวมไปถึงการเรียนแบบทางไกลสามารถเกิดขึ้นได้ โดยปัจจุบันมีเด็กและเยาวชนที่เรียนอยู่ในระบบโรงเรียนมือถือ จำนวนอย่างน้อย 1,000 คน กสศ. และภาคี ยังคงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาระบบเพื่อให้เกิดการรองรับการเรียนรู้ที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง

“เด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษา สามารถสมัครเข้าเรียนรู้ในโครงการ Mobile School เข้าเรียนไม่ได้ ให้โรงเรียนไปหาได้ที่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ mobileschool@eef.or.th หรือ โทร 02-079-5475 กด 0”

แนวทางที่ 7 การเทียบโอนหน่วยกิต (Credit Bank)

มุ่งเน้นการนำเด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบให้กลับเข้ามาสะสมความรู้และประสบการณ์เพื่อรับวุฒิการศึกษาตามความพร้อมของแต่ละบุคคล โดยการออกแบบให้รองรับรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย การดำเนินการดังกล่าวมีสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการพัฒนาให้การเทียบโอนหน่วยกิตสามารถเก็บสะสมข้ามรูปแบบการเรียนหลายรูปแบบ เช่น การเทียบโอนหน่วยกิตจากโรงเรียนกับ สกร. การเทียบโอนหน่วยกิตจาก สกร. ไปยังศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 หากการดำเนินงานดังกล่าวเกิดขึ้นได้ จะทำให้การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนไม่เฉพาะแต่ในนอกระบบการศึกษามีความยืดหยุ่นมากขึ้น ในมิติของความยืดหยุ่นข้ามสถานศึกษา และนำไปสู่นาคาตของการเรียนรู้ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีความพยายามที่จะสร้างรูปแบบของการพัฒนาคุณวุฒิวิชาชีพ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ควบคู่กับการทำงานไม่สูญเปล่า ในปัจจุบันสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (สคช.) เป็นหน่วยงานหลักในการเทียบคุณวุฒิวิชาชีพกับสถาบันอุดมศึกษาและสถาบันการศึกษาที่ยุติแล้ว เมื่อหน่วยกิตด้านการศึกษากับหน่วยด้านอาชีพสามารถพัฒนาและเชื่อมโยงกันได้จะทำให้ข้อจำกัดของการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นรูปธรรม

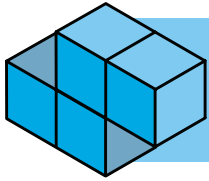
แนวทางที่ 8 การเรียนรู้และส่งเสริมรายได้ (Learn to Earn)

เป็นการดึงผู้ประกอบการมาร่วมออกแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนากำลังคน เป็นแนวทางสำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาใน 2 ระดับ ได้แก่ 1) ทำให้เด็กเข้าถึงการประกอบอาชีพกับผู้ประกอบการระดับต่าง ๆ ด้วยความรู้และความเข้าใจของผู้ประกอบการ 2) แก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานคุณภาพของประเทศไทย การเชื่อมโยงการทำงานทั้ง 2 ระดับจะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถคงอยู่กับระบบการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับมีรายได้ของครอบครัว ในปี 2568 หน่วยงานและองค์กรหลายองค์กร อาทิ สถาบันปัญญาภิวัฒน์ เค.เอฟ.ซี เซ็นทรัลเรสโตรองส์ กรุ๊ป จำกัด ซีเจมอร์ คาเฟ่เมซอน และบริษัทต่าง ๆ ได้เข้ามาสนับสนุนการเรียนรู้และฝึกอาชีพอย่างจริงจังร่วมกับ สกศ. และภาคี บางแห่งเป็นทั้งสถานที่ทำงาน ฝึกงาน และศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 นอกจากนี้ ยังมีผู้ประกอบการขนาดกลางและรายย่อยเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ได้แก่ ร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ ร้านตัดผม ฟาร์มเกษตร ฟาร์มไก่ คณะหมอลำ โดยเกิดจากความร่วมมือกับภาคีหลายภาคีในระดับพื้นที่ที่ร่วมจัดการฝึกทักษะและการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนที่ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบการศึกษาปกติได้

การดำเนินการดังกล่าวยังอยู่ระหว่างการพัฒนามาตรการที่สร้างแรงจูงใจในการทำงานให้ภาคเอกชนให้เกิดความต่อเนื่องยั่งยืน รวมไปถึงการพัฒนาตัวแบบการทำงานของการเรียนรู้ควบคู่การทำงานที่เป็นข้อเสนอระดับนโยบายจากหน่วยงานสำคัญระดับประเทศทั้งกระทรวงแรงงาน สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ควบคู่ไปกับการวิจัยเพื่อค้นหาการทำงานเชิงระบบ ด้วยคาดหวังว่า ในท้ายที่สุดภาคเอกชนในแต่ละระดับจะสามารถร่วมกำหนดทิศทางและลงทุนด้านการศึกษาไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้โอกาสทางการศึกษาเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชนทั้งในและนอกระบบ ตลอดจนทำให้การพัฒนาคนของประเทศสอดคล้องไป

ความยืดหยุ่นของการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ จะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีการทำงานร่วมกันของ “หุ้นส่วนทางการศึกษา” ซึ่งหมายถึง หน่วยและกลไกต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบ การทำงานระยะต่อไปจึงจำเป็นต้องทำงานอย่างน้อย 4 ระดับ ได้แก่ 1) แนวคิดและวิถีคิดของสังคมที่ต้องข้ามพ้นกรอบการศึกษาและการประเมินเด็กและเยาวชนแบบเดิม 2) เครื่องมือและวิธีการที่ต้องสร้างการเข้าถึงความยืดหยุ่นอย่างเสมอภาค 3) กลไกการทำงานที่มีความยืดหยุ่นตัว และเน้นความร่วมมือ และ 4) การทลายกำแพงของหน่วยกิตการศึกษา และคุณวุฒิวิชาชีพ ให้สามารถเชื่อมโยงผสมผสานกันได้อย่างเป็นเนื้อเดียวกัน เพื่อให้การพัฒนาการตนเองของเด็กและเยาวชนมีเส้นทางที่หลากหลาย ยืดหยุ่น และเป็นระบบพร้อมรองรับการพัฒนาคนพัฒนาประเทศในอนาคต

ความเสมอภาคที่มีชีวิต

เส้นทางการเรียนรู้ของผู้ไม่ยอมแพ้

นายวรภพ กาต๊ะจ๊ะ

อยู่ที่สนามฟุตบอล... ก็เรียนได้

“ผมชอบเตะบอลมากครับ” คำพูดสั้น ๆ แฝงด้วยแววตามุ่งมั่นและความสุขเปี่ยมล้นของ “อิกคิว” หรือ นายวรภพ กาต๊ะจ๊ะ หนุ่มน้อยวัย 15 ปี ผู้ชื่นชอบฟุตบอลเป็นชีวิตจิตใจ ถึงขนาดทิ้งห้องเรียนไปอยู่ในสนาม ทำให้ติดศูนย์ ติด ร หลายตัวจนแก่ไม่ไหว จึงร้องขอคุณแม่ให้พาไปลาออกจากโรงเรียนประจำจังหวัดมาเรียนโรงเรียน

ใกล้บ้านแทน แต่สุดท้ายก็จบลงแบบเดิม อิกคิวเรียนแค่ภาคเรียนเดียวของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และขอคุณแม่ให้พาไปลาออกอีกครั้งและตั้งใจว่าจะหันมาเรียนนอกระบบกับ สกร. แทน

“พอได้เรียนกับชีวายเอฟ ผมก็ไม่อยากลาออกแล้วครับ เพราะผมได้มีเวลาอยู่กับฟุตบอล แถมยังรู้สึกปลอดภัยและสบายใจที่ได้ใช้สนามบอลเป็นห้องเรียน ใช้ฟุตบอลเป็นวิชาเรียน ใช้ประสบการณ์ชีวิตที่พบเจอแต่ละวันมาเขียนเป็นใบงานแต่ละวิชาได้ และที่สำคัญ ผมไม่อยากจะให้ตาบอดสายตาอีก เพราะเขาขอให้ผมกลับมาเรียน” อิกคิว กล่าว

ปัจจุบัน อิกคิวใกล้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการนำประสบการณ์รอบตัวมาสร้างการเรียนรู้ซึ่งสามารถเทียบความรู้เป็นวิชาต่าง ๆ ได้ เช่น **วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา** ในเรื่องการเตะบอล การมีน้ำใจนักกีฬา **วิชาภาษาไทยและวิชาคณิตศาสตร์** ในการช่วยตาบอดสายตาทำกับข้าวขาย และดูแลร้านที่ตลาด ทั้งการพบปะผู้คน การคิดเงินทอนเงิน การตวงวัตถุดิบในการทำอาหาร **วิชาสังคมศึกษา** ในเรื่องประวัติศาสตร์ของอาหารแต่ละชนิด ฯลฯ

“สำหรับเพื่อนคนไหนที่กำลังหลงทาง หรือไม่ได้เรียน อยากให้กลับมาตั้งใจเรียนนะครับ เพราะการเรียนเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในชีวิต การเรียนมีหลายรูปแบบ ไม่จำเป็นต้องอยู่แค่ในห้องอยู่ที่ไหนก็สามารถเรียนได้ ขอแค่ใจพร้อม ทุกอย่างเกิดขึ้นได้เสมอครับ” อิกคิว กล่าว

ส่วนเป้าหมายในอนาคตนั้น อิกคิวตั้งใจว่าหากเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วจะเรียนต่อที่วิทยาลัยเทคนิคนครลำปาง สาขาช่างยนต์ เพราะชอบแต่งรถและมีความรู้เรื่องการซ่อมรถบางรุ่น อีกทั้งเทศบาลยังวางแผนตั้งศักยภาพด้านดนตรีไทยของอิกคิวมาช่วยสอนรุ่นน้องในอนาคต พร้อมผลักดันให้อิกคิวเป็นตัวอย่างให้รุ่นน้องหรือแม้กระทั่งรุ่นพี่ได้เห็น ว่า **ทุกคนมีทางไปเสมอ** ขอเพียงแค่กล้าที่จะก้าวไปสู่การเป็นตัวของตัวเองในแบบฉบับที่ดีขึ้น

2 การส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเยาวชน และแรงงานนอกระบบ

กลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบเป็นกลุ่มที่เผชิญกับความเปราะบางและมักตกหล่นจากระบบการศึกษาหลัก ประกอบกับอาจขาดการพัฒนาทักษะและสมรรถนะเพื่อการประกอบอาชีพ ส่งผลให้อยู่ในการจ้างงานหรือกลุ่มอาชีพที่มีแนวโน้มรายได้ต่ำ ซึ่งกลุ่มนี้ถือเป็นทุนมนุษย์ของประเทศ หากปล่อยให้ต้องเผชิญสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีรายได้น้อย ขาดการจ้างงาน ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของตนเองและครัวเรือน ตลอดจนความยากจนอาจถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นซึ่งกระทบกับภาพรวมของการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศ กสศ. จึงได้พัฒนานวัตกรรมเชิงพื้นที่ในการปรับเปลี่ยนจากการให้ทุนรายบุคคลสู่การสร้าง “นิเวศการเรียนรู้เชิงพื้นที่” โดยใช้ชุมชนและพื้นที่เป็นฐานของการสร้างนิเวศการเรียนรู้ควบคู่กับการพัฒนาอาชีพ ผ่านการเหนี่ยวนำภาคที่เกี่ยวข้องหลากหลาย ทั้งองค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรธุรกิจ องค์กรศาสนา องค์กรการศึกษา องค์กรชุมชน ฯลฯ ให้ทำงานร่วมกัน เพื่อเป็นตาข่ายรองรับทางสังคมที่เข้มแข็ง และสร้างความเสมอภาคให้กลุ่มยากจนหรือด้อยโอกาส

นวัตกรรมสร้างโอกาสและยกระดับศักยภาพมนุษย์

ในปีการศึกษา 2568 กสศ. ประสบความสำเร็จในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิตสำหรับเยาวชนและแรงงานนอกระบบ โดยเปลี่ยนจากโครงการนำร่องสู่การสร้างกลไกจัดการศึกษาทางเลือกที่ครอบคลุมทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ดังนี้

1) ต้นแบบกลไกการจัดการศึกษาทางเลือกและการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างโอกาสทางการศึกษา กสศ. ได้ยกระดับหน่วยจัดการเรียนรู้สู่การเป็นต้นแบบนิเวศการเรียนรู้ รวมทั้งสิ้น 670 ตำบล/แห่ง ใน 71 จังหวัดครอบคลุมภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ทั้งสถาบันการศึกษาทั้งรัฐและเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน ศูนย์ปราชญ์ ศูนย์การเรียนรู้ ธุรกิจเพื่อสังคม สถาบันการศึกษา องค์กรสาธารณประโยชน์ และกิจการเพื่อสังคม

- **การเจาะกลุ่มเปราะบาง:** พัฒนาระบบการเรียนรู้เฉพาะสำหรับพ่อแม่วัยใส เยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ผู้พิการ และผู้ต้องขัง เพื่อสร้างความเข้มแข็งตั้งแต่ระดับบุคคลถึงระดับครอบครัว
- **นวัตกรรมชุมชนเชื่อมต่อระบบการศึกษา:** บูรณาการการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เข้าด้วยกัน เพื่อให้เยาวชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในมิติการประกอบอาชีพตามความถนัด

2) นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้บนฐานชุมชน เปลี่ยนชุมชนให้เป็น “ห้องเรียนมีชีวิต” ผ่านโมเดลการพัฒนาศักยภาพเชิงลึก

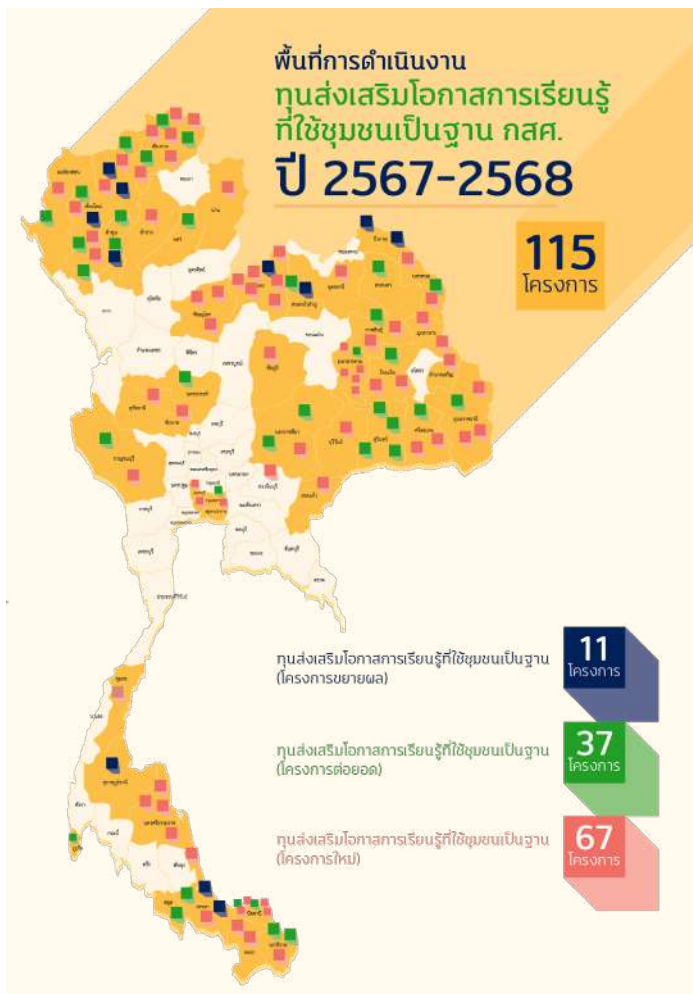
- **สายพานอาชีพบนฐานชุมชน:** ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ยกระดับสินค้าชุมชน เพิ่มมาตรฐาน และเชื่อมต่อเครือข่ายตลาดสมัยใหม่ ทั้งออนไลน์และออฟไลน์
- **การเรียนรู้เพื่อคนพิการ:** พัฒนารูปแบบการสนับสนุนอาชีพที่สอดคล้องกับข้อจำกัดเฉพาะรายบุคคล เพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคง

3) นวัตกรรมการศึกษาที่ยืดหยุ่น ขับเคลื่อนกลไกการเรียนรู้ที่หลายข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา

- ศูนย์การเรียนรู้ มาตรา 12: สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยโดยศูนย์การเรียนรู้ มาตรา 12 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี 2542 เพื่อสร้างเส้นทางการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับ และสามารถเทียบโอนประสบการณ์ เข้าสู่ระบบการศึกษาหลักได้ในอนาคต
- กลไกระดับอำเภอ: นำร่องความสำเร็จจาก “อำเภอลีโมเดล” สู่อำเภอเชื่อมโยงเครือข่ายตำบลและอำเภอ เพื่อจัดการเรียนรู้ให้แก่คนทุกช่วงวัยอย่างยืดหยุ่นให้กับคนทุกช่วงวัย

4) ยกระดับความรู้และทักษะเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบ ในปี 2567-2568 สามารถสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายรวมจำนวน 8,070 คน ใน 44 จังหวัด ครอบคลุมทั้ง กลุ่มแรงงานนอกระบบ ผู้ด้อยโอกาส และเยาวชนที่หลุดออกจากระบบ โดยจำแนกการหนุนเสริมออกเป็น 3 กลุ่มความต้องการ คือ

1	2	3
กลุ่มแรงงานนอกระบบ	กลุ่มผู้ด้อยโอกาส	เยาวชนนอกระบบ
ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ เกษตรกร ผู้ให้บริการ ผู้สูงอายุ ผู้ว่างงาน และผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ	ได้แก่ ผู้พิการ เด็กและเยาวชน ในสถานพินิจ ผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ ผู้ติดเชื้อ HIV และผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ เช่น ผู้ป่วยจิตเวช ผู้ป่วยติดเตียง เป็นต้น	ได้แก่ เยาวชนที่ออกกลางคัน เยาวชนที่ไม่ได้เรียนต่อ พ่อแม่วัยใส และเยาวชนผู้ด้อยโอกาส

แผนภาพ 3(3)-2 : แผนที่ดำเนินงานส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

ข้อเสนอเชิงนโยบายและการขยายผล

จากบทเรียนการดำเนินงานของหน่วยจัดการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ. ได้สังเคราะห์ข้อมูลและองค์ความรู้จากการดำเนินงานของหน่วยจัดการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ ประกอบด้วย **8 ประเด็นหลัก** ดังนี้

- 1) การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมายอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องทำงานที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยความสัมพันธ์ในสังคม ทั้งระดับปัจเจก ระดับครอบครัว และระดับชุมชน

- 2) การพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษา และแรงงานนอกระบบ ต้องใช้องค์ความรู้ในหลากหลายมิติและหลากหลายแง่มุม จำเป็นต้องใช้กระบวนการห้องปฏิบัติการทางสังคม (Social Lab) เพื่อทดลองและปฏิบัติการจริงในพื้นที่ กระบวนการนี้ต้องได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ “พิสูจน์ผล” จนค้นพบเงื่อนไขและปัจจัยแห่งความสำเร็จที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะก่อนที่จะนำไปขยายผลในระดับนโยบาย

- 3) การใช้ชุมชนเป็นฐานจัดการเรียนรู้ มี 3 ส่วน ได้แก่
 - **ฐานทุนของชุมชน** เช่น ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ ศิลปะวัฒนธรรม และทรัพยากรมาต่อยอดขยาย เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ในชุมชน
 - **ฐานทุนของหน่วยจัดการเรียนรู้** เช่น รู้จักว่าตัวเองเก่งอะไร รู้จักพื้นที่ที่จะทำงาน รู้จักกลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้ และทรัพยากรในชุมชน เพื่อให้ง่ายต่อการพัฒนาทักษะอาชีพ
 - **ฐานทุนของภาคี/เครือข่าย** เช่น สามารถดึงศักยภาพที่มีของเครือข่ายเข้ามาช่วยสนับสนุนการทำงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพตามเป้าหมายโครงการ

- 4) การสร้างพื้นที่กลาง เป็นพื้นที่เรียนรู้ของกลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้ในชุมชนเข้าถึงได้ง่าย ต้องเป็นพื้นที่ที่ทำให้กลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้รู้สึกปลอดภัยในการเรียนรู้ ทำให้เขากล้าแสดงออกและกล้าที่จะแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่น

- 5) การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ (Active Learning) เป็นการให้กลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้ได้ศึกษาเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติจริง หรือการให้ลองทำด้วยตนเองลองผิดลองถูก เพื่อให้เกิดการปรับตัวและความภาคภูมิใจ

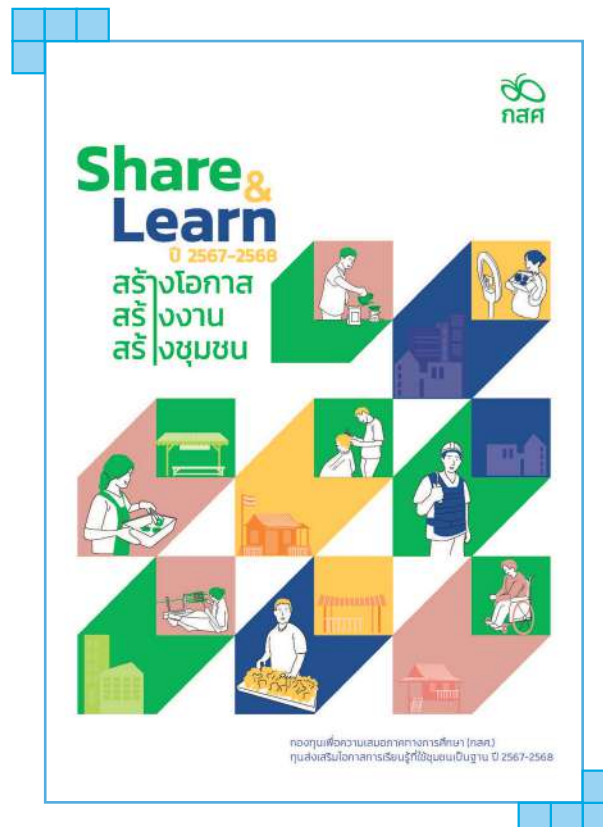
- 6) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ทักษะอาชีพและการประกอบการ ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้มีทักษะอาชีพตามที่ตนเองสนใจและมีความถนัด (2) ทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อรับมือและอยู่รอดในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (3) ทักษะชีวิตด้านการจัดการ มีการวางแผนและจัดการงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย และ (4) ทักษะการดูแลสุขภาพจิต นอกจากร่างกายแล้ว สิ่งที่ไม่ควรละเลยก็คือด้านจิตใจ เพราะทุกอย่างจะประสบผลสำเร็จได้ถ้าใจเรามีความสุข และมีใจที่จะทำเพื่อส่วนรวม

- 7) การปรับตัวให้เท่าทันสถานการณ์ ต้องศึกษาทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันหรือหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ และต้องเตรียมตัวรับมือกับสถานการณ์ให้ได้ เพื่อที่จะได้มาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเป้าหมาย

- 8) การขับเคลื่อนในระดับนโยบาย จำเป็นต้องสร้างความเป็นเจ้าของ (Ownership) ร่วมกับภาคียุทธศาสตร์ โดยดำเนินงานร่วมกันตั้งแต่การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา ช่องว่างการทำงาน ทุนการทำงานที่ผ่านมารวมทั้งร่วมออกแบบการพัฒนาและหาจุดคานงัดในการแก้ปัญหา นอกจากนี้การเพิ่มศักยภาพบุคลากรของหน่วยงานเจ้าภาพหลักให้มีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เป็นหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบอย่างยั่งยืน

หนังสือ share & learn
ปี 2567-2568

พลังเครือข่ายและความร่วมมือ การบูรณาการเชิงระบบเพื่อสร้างโอกาสที่ไร้รอยต่อ

การขับเคลื่อนนโยบายในปี 2568 กสศ. มุ่งเน้นการขยายผลผ่านกระบวนการเหนี่ยวนำภาคีเครือข่ายหลากหลายมิติ เพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง

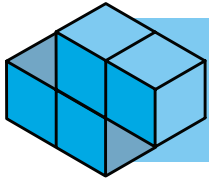
1) ความร่วมมือระดับกระทรวงและกรม กสศ. ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐระดับนโยบาย เพื่อยกระดับนวัตกรรมการทำงานและขยายผลสู่ระดับประเทศ

- **กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) :** พัฒนาด้านแบบความร่วมมือระดับท้องถิ่นเพื่อระบบดูแลเยาวชนและแรงงานนอกระบบ โดยมุ่งเน้น 5 มิติสำคัญ ได้แก่ (1) กลไกความร่วมมือที่ไม่ซ้ำซ้อน (2) ระบบข้อมูลเชิงพื้นที่ (3) การเข้าถึงการเรียนรู้ที่หลากหลาย (4) นวัตกรรมสร้างโอกาสบนฐานข้อมูล และ (5) ระบบหนุนเสริมภาคี ซึ่งได้ขยายผลผ่านจังหวัดนำร่องใน 4 ภูมิภาคทั่วประเทศ เพื่อให้ อปท. ทำหน้าที่เป็น “หน่วยจัดการระดับพื้นที่” อย่างเต็มตัว
- **กรมราชทัณฑ์ (กระทรวงยุติธรรม) :** ขับเคลื่อนนโยบายสำหรับ “คนหลังกำแพง” ผ่านนวัตกรรม “กุญแจ 3 ดอก” (เรือนจำ-มหาวิทยาลัย-วิสาหกิจเพื่อสังคม) เพื่อสร้างทักษะอาชีพที่เชื่อมโยงกับชุมชนและครอบครัวเตรียมความพร้อมสู่เพื่อก้าวข้ามความยากจนข้ามรุ่น
- **กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) :** ขยายผล “บึงกาฬโมเดล” โดยใช้พื้นที่ชุ่มน้ำโลกกุดทิงเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (กกและผือ) เชื่อมโยงกับภาคเอกชนยกระดับสู่แบรนด์สินค้าคุณภาพเพื่อสร้างรายได้และเครือข่ายการพึ่งพาตนเองในระดับชุมชน

2) ความร่วมมือกับภาคเอกชน กสศ. เหนี่ยวนำศักยภาพจากภาคธุรกิจเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้และกองทุนพัฒนาอาชีพที่มีประสิทธิภาพ

- ความร่วมมือกับ**บมจ. ไฮโน โลจิสติกส์ คอร์ปอเรชั่น** และ **บมจ. โรแยล พลัส** ในการจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาปลูกฟาร์มสุข” จ.สมุทรสงคราม เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับกลุ่มเปราะบาง
- ความร่วมมือกับ**มูลนิธิ KFC ประเทศไทย** พัฒนาโครงการ “KFC Bucket Search” เพื่อสร้างเส้นทางเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิต (Flexi-Learning) ให้เยาวชนนอกระบบใน 5 จังหวัดนำร่อง ให้สามารถพัฒนาทักษะอาชีพตามความถนัดพร้อมเงินทุนตั้งต้น
- ความร่วมมือกับ**กลุ่มเซ็นทรัล** พัฒนาผลิตภัณฑ์แบรนด์ GOOD GOODS และร่วมกับ นักออกแบบรุ่นใหม่ นำผ้าฝ้ายเชิงดอยสู่แบรนด์ระดับสากลอย่าง MUJI เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทุนทางทรัพยากรท้องถิ่น
- ความร่วมมือกับ**มูลนิธิเอสซีจี (SCG Foundation)** จัดตั้งกองทุนพัฒนาอาชีพที่เชื่อมโยงกับโอกาสทางการศึกษา เพื่อสร้างหลักประกันในระยะยาวให้แก่เยาวชนและแรงงานนอกระบบ

ความเสมอภาคที่มีชีวิต

“วังชาพิทยาลัย” ต้นแบบการเรียนรู้จากฐานรากชุมชน

“วังชาพิทยาลัย”

จากการสนับสนุนทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานของ กสศ. กว่า 3 ปี วิสาหกิจชุมชนแปรรูปเกษตรอินทรีย์ บ้านวังหินชา (กลุ่มกิจการเพื่อสังคม) อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ได้ขยายจากงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพ ไปสู่การเชื่อมโยงให้เกิดพื้นที่ที่สร้างการเรียนรู้ให้กับคน 3 วัย ทั้งเด็ก เยาวชน แรงงานนอกระบบ และผู้สูงอายุ ต่างมาหลอมรวมทุนภูมิปัญญาาร่วมกัน

“วังชาพิทยาลัย” ฉายให้รูปธรรมความสำเร็จของการทำงานร่วมกับคน 3 วัย และการรวมพลังของหุ้นส่วนการศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่ สู่การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วังชาพิทยาลัย ตาม พ.ร.บ. การศึกษาฯ มาตรา 12 เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาหรือผู้ที่สนใจได้เรียนรู้ “หลักสูตรแห่งชีวิต” ที่ถูกออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทชีวิตและความต้องการ เรียนแล้วมีวุฒิการศึกษารองรับ ผู้สูงอายุมีโอกาสเป็นครูภูมิปัญญาทั้งในชุมชนในรั้วโรงเรียน และนอกสถานที่ ช่วยให้ผู้คนใน 3 ชุมชน ได้แก่ บ้านวังหินชา บ้านโนนสง่า และบ้านดงมะไฟ สามารถลิ้มรสชาติปากได้ ด้วยหลักสูตรเกษตรกรรม หลักสูตรหัตถกรรมและงานจักสาน และหลักสูตรการแปรรูปอาหาร ซึ่งได้รับรางวัล “ออย. คอวลิตี อวอร์ด 2568” จากผลิตภัณฑ์เครื่องต้มผงเห็ด ผลิตภัณฑ์ผ้าทอบางลวดลายก็ได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) สำหรับผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า และมาตรฐานตรานกยูงพระราชทาน ทั้งยังจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนในนามกลุ่มอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมจักสานพื้นดินอีสานด้วย

เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและยังคงเดินต่อไปได้ด้วยตัวเองอย่างยั่งยืน จึงมีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนในนามกลุ่ม “กองทุนสวัสดิการชุมชนนาจังหัน” โดยนำทุกกลุ่มอาชีพในชุมชนมาบริหารจัดการภายใต้กองทุนเดียว เพื่อให้คนในชุมชนรวมกลุ่มออมเงินตามวิถีดั้งเดิม ซึ่งเงินส่วนนี้จะกลายเป็นเงินสวัสดิการฉุกเฉินเพื่อประกอบอาชีพและเกิดรายได้จากดอกเบี้ย นอกจากนี้ ยังได้ร่วมมือกับสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดหนองบัวลำภู สร้างโปรแกรม “ท่องเที่ยวเรียนรู้ในวังชาพิทยาลัย” เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้สัมผัสกับวิถีชุมชน พร้อมเรียนรู้กิจกรรมที่มีอยู่มากมายในพื้นที่ด้วยราคาย่อมเยา

ผลลัพธ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อชุมชนเห็นคุณค่าและลุกขึ้นมาร่วมมือจัดการตัวเองเช่นนี้จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ยั่งยืน และเดินต่อไปได้อย่างมั่นคง โดยมีความแข็งแรงของชุมชนจากฐานราก ที่มีทั้งทุนภูมิปัญญาองค์ความรู้ ทรัพยากรธรรมชาติ และโดยเฉพาะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เหนียวแน่น ส่งผลให้พื้นที่แข็งแรงจากฐานราก

3.4 | การพัฒนาครูและสถานศึกษาเพื่อเชื่อมโยงโอกาสการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

ภาพความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศไทยไม่ได้จำกัดเพียงการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา หากยังสะท้อนความแตกต่างด้านคุณภาพการเรียนรู้ กสศ. จึงมุ่งขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านจากการช่วยเหลือรายบุคคลไปสู่การพัฒนาเชิงระบบ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูและสถานศึกษาในฐานะกลไกหลักในการส่งต่อโอกาสการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม เพื่อให้เด็กทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ตามบริบทของตนเอง ในปี 2568 มีผลการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

1 โรงเรียนพัฒนาตนเองและการขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง

2 การหนุนเสริมกลไกขยายผลการพัฒนาครูและโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

3 การสร้างโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้โดยเครือข่ายครูมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ

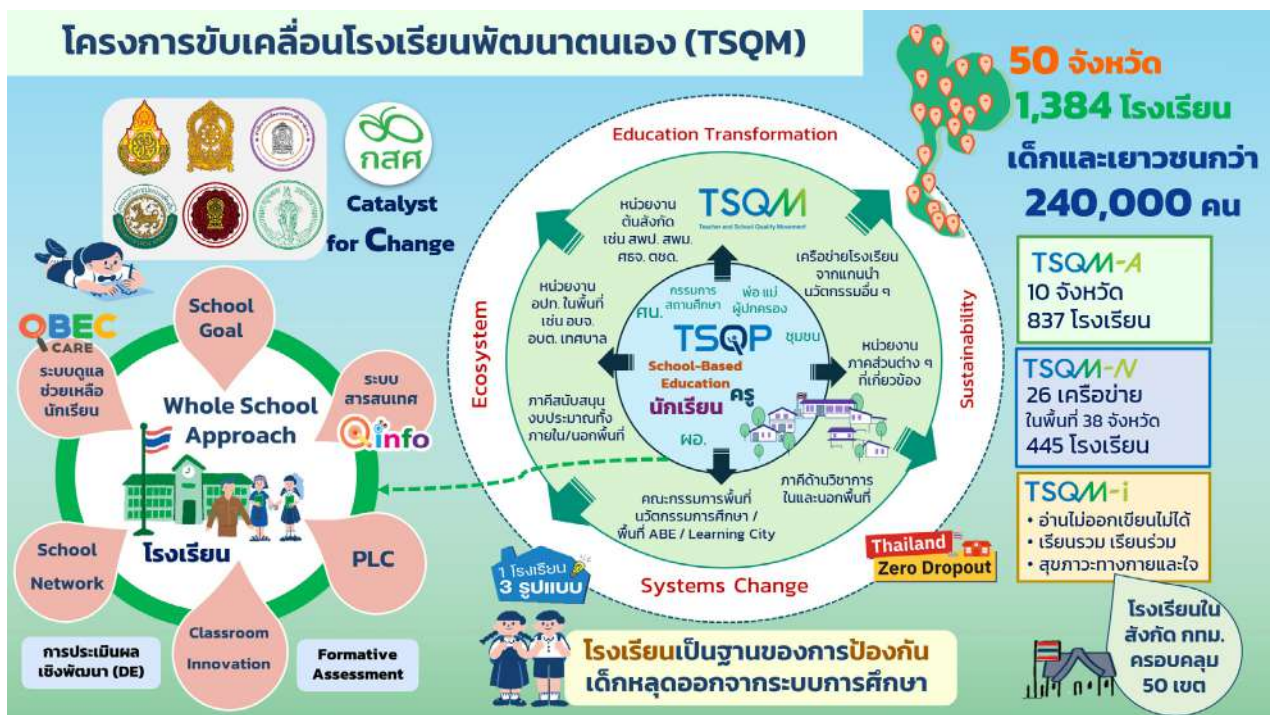
4 การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาสู่ต้นแบบพื้นที่นำร่อง

1 โรงเรียนพัฒนาตนเองและการขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง

การขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง (TSQM)

การขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง (Teachers Schools Quality Movement: TSQM) ยึดเป้าหมายสำคัญคือ ทำให้ “จังหวัด” และ “เครือข่ายโรงเรียน” เป็นกลไกหลักของการพัฒนาคุณภาพ โรงเรียน ครู และการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง TSQM ต่อยอดจากประสบการณ์ของโครงการ TSQP จากการทำงานเชิงโครงการ ไปสู่การเป็น “ขบวนการพัฒนา” ที่อาศัยความร่วมมือของภาคีในพื้นที่ และสามารถปรับตัวได้ตามบริบทที่แตกต่าง

ในปีที่ระบบการศึกษาต้องวิ่งแข่งกับความเปราะบาง ทั้งความเหลื่อมล้ำที่ฝังลึก เด็กกลุ่มเสี่ยงหลุดออกจากระบบ การย้ายถิ่นจากภาวะเศรษฐกิจ และสถานการณ์วิกฤตที่กระทบห้องเรียนแบบไม่เลือกพื้นที่ กสศ. และภาคีร่วมดำเนินงาน TSQM จึงตั้งใจทำให้ “ระบบช่วยเหลือเด็ก” ทำงานได้จริงในระดับพื้นที่ ด้วยการผสมผสาน “พลังของข้อมูล” ที่ทำให้เห็นปัญหาเร็วและชี้เป้าได้ตรง กับ “พลังของผู้คนและภาคี” ที่ทำให้การช่วยเหลือเกิดขึ้นได้ทันทีและต่อเนื่อง ไม่ปล่อยให้เด็กคนใดต้องหลุดจากเส้นทางการเรียนรู้เพราะเงินไม่ใช่สิ่งที่เขาไม่ได้เลือก โดยดำเนินการผ่านการขับเคลื่อน 3 รูปแบบที่เชื่อมต่อกัน ได้แก่ การขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ การขับเคลื่อนเชิงเครือข่าย และการขับเคลื่อนเชิงประเด็น ดังนี้

แผนภาพที่ 3(4)-1 : ภาพรวมการขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง

1

การขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเองเชิงพื้นที่ (TSQM-A)

ทำให้การพัฒนาไม่หยุดอยู่ที่ระดับโรงเรียน แต่ยกระดับสู่ “กลไกจังหวัด” ที่ร่วมกันออกแบบทิศทางและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ในปีงบประมาณ 2568 มีจังหวัดนำร่อง 10 จังหวัด ได้แก่ ภูเก็ต ศรีสะเกษ สุรินทร์ ลำปาง สระแก้ว พิชณุโลก เพชรบูรณ์ สงขลา ขอนแก่น และนราธิวาส ครอบคลุมโรงเรียนเป้าหมาย 837 โรงเรียน หัวใจของความเปลี่ยนแปลง คือ การทำให้จังหวัดมี “ทีมคณะทำงานกลาง” ที่ทำงานจริงเป็นระบบไม่ใช่การรวมตัวเฉพาะกิจ โดยหลายพื้นที่พัฒนาแผนการขับเคลื่อนระดับจังหวัดระยะ 3 ปี พร้อมแผนรายปี และจัดกระบวนการติดตามถอดบทเรียนเพื่อปรับแผนได้ระหว่างทาง กลไกจังหวัดยังขับเคลื่อนด้วยการจัดบทบาทร่วมกันขับเคลื่อนผ่าน 5 ด้านหลัก ได้แก่ (1) การสร้างการมีส่วนร่วม (2) การพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ (3) การบริหารจัดการและการสร้างกลไก (4) การสร้างและขยายเครือข่าย และ (5) การจัดการความรู้และสื่อสารสาธารณะ เพื่อให้การทำงานเดินได้ทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต

2

การขับเคลื่อนเครือข่ายโรงเรียนพัฒนาตนเอง (TSQM-N)

ทำให้ “เครือข่ายโรงเรียน” เป็นสนามจริงของการพัฒนาครูและการเปลี่ยนห้องเรียน ผ่านการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนและการแลกเปลี่ยนเชิงลึก โดยมี 26 เครือข่าย ครอบคลุม 38 จังหวัด รวม 445 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมต่อเนื่องจากปี 2567 จำนวน 311 โรงเรียน และโรงเรียนใหม่ปี 2568 จำนวน 134 โรงเรียน โดยในช่วงปี 2568 เกิดการเปลี่ยนแปลงของ (1) หน่วยงานต้นสังกัดที่เปลี่ยนบทบาทจากผู้สั่งการ มาเป็นพี่เลี้ยง/คู่คิด ทำให้การพัฒนาเกิดขึ้นอย่างใกล้ชิดและยั่งยืน (2) การเชื่อมต่อกับมหาวิทยาลัยในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ เครื่องมือ และบุคลากรที่สามารถหนุนเสริมทางวิชาการได้ และ (3) การทำงานร่วมกันทำให้เกิด Peer-to-Peer Learning ระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัด ลดความรู้สึกลดเดี่ยวและเพิ่มแรงบันดาลใจ

3

การขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเองเชิงประเด็น (TSQM-I)

ในปี 2568 มุ่งยกระดับโจทย์เร่งด่วนของระบบการศึกษาให้กลายเป็นชุดแนวทางและเครื่องมือที่โรงเรียนสามารถนำไปใช้และปรับได้จริง และเชื่อมต่อได้ทั้ง 3 ระดับการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ (TSQM-A) เชิงเครือข่าย (TSQM-N) และการพัฒนาเชิงประเด็นของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อให้นวัตกรรมไม่หยุดอยู่ที่กิจกรรม แต่ถูกต่อยอดเป็นกลไกเชิงระบบ 3 ประเด็นหลักที่ขับเคลื่อน ได้แก่ (1) การอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ (2) การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม/เรียนร่วม และ (3) การส่งเสริมสุขภาพกายและใจ

เมื่อ “กลไกทำงาน” ห้องเรียนจึงเปลี่ยน และผู้เรียนจึงไปต่อได้จริง

จังหวัดเป็นห้องเครื่อง:
ใช้ข้อมูลนำทาง คนทำงานเป็นทีม เด็กไปต่อได้จริง

ผลลัพธ์ที่เห็นชัด เมื่อ “กลไกทำงาน” ห้องเรียนจึงเปลี่ยน และผู้เรียนจึงไปต่อได้จริง ภาพรวมโรงเรียนในการขับเคลื่อน TSQM-A ปี 2568 สะท้อนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีแนวโน้มดีขึ้นในหลายระดับชั้น โดยจากผลการประเมินมาตรฐานระดับประเทศ (RT (ป.1-การอ่าน), NT (ป.3-ความสามารถพื้นฐาน) และ O-NET) พบว่าโรงเรียนในภาพรวมของจังหวัด TSQM-A มีผลการประเมิน “ดีขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า” และโดยภาพรวม “อยู่ในระดับสูงกว่าค่ากลางของจังหวัด” ในหลายพื้นที่ ในมิติการอ่านออกเขียนได้ TSQM-A ทำให้ “การอ่านเป็นวาระของจังหวัด” ไม่ใช่ภาระของครูรายห้องเรียน จังหวัดและโรงเรียนร่วมกันออกแบบมาตรการ ยกระดับการสอนอ่านเขียนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนอ่านออกเพิ่มขึ้น และคุณภาพการเรียนรู้ขยับจาก “อ่านออก” ไปสู่ “คิดวิเคราะห์และเขียนสื่อความหมาย”

ตัวอย่างจาก **โรงเรียนบ้านไอบาตุ** ช่วยทำให้ภาพดังกล่าวชัดเจนยิ่งขึ้น โรงเรียนจัดทีมแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้อย่างจริงจัง ทำงานควบคู่กับทีมด้านคุณธรรม เชื่อมครอบครัวผ่านบันทึกการอ่านที่บ้านและการเยี่ยมบ้าน และดึงพลังจากชุมชนเข้ามาเสริมในจุดที่โรงเรียนไม่สามารถทำได้เพียงลำพัง ส่งผลให้จำนวนนักเรียนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ลดลงจากกว่า 70 คน เหลือ 25 คนในช่วงเวลาหนึ่ง เด็กหลายคนเริ่มใช้ภาษาไทยได้ดีขึ้น กล้าอ่านกล้าสื่อสาร และมีความพร้อมต่อการเรียนรู้มากขึ้น

ผลการดำเนินงานของ TSQM-A สะท้อนว่า เมื่อต้นสังกัดใช้ข้อมูลหนุนเสริมอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนปรับได้เร็ว ห้องเรียนจึงเปลี่ยนจริง และเด็กจึงไปต่อได้จริง พร้อมเป็นสัญญาณเชิงระบบว่าการดูแลเด็กกลุ่มเสี่ยงและการลดการออกกลางคันทำได้ หากกลไกพื้นที่ทำงานเป็นทีมเดียวกัน

เครือข่ายเป็นแรงส่ง ครูเรียนรู้ร่วมกัน ห้องเรียนเปลี่ยนได้จริง

ในมิติเครือข่าย TSQM-N การเปลี่ยนแปลงไม่ได้สะท้อนแค่ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ แต่เห็นพัฒนาการที่สำคัญต่ออนาคตของผู้เรียน ทั้งด้านค่านิยม ทักษะคิด ทักษะ และความรู้ ผู้เรียนจำนวนมากเปิดใจยอมรับความหลากหลาย และนำทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ไปใช้ได้จริง ซึ่งเกิดขึ้นได้เพราะการขับเคลื่อนแบบเครือข่ายโรงเรียน ทำให้ครูและโรงเรียนไม่พัฒนาแบบโดดเดี่ยว แต่เรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องจนห้องเรียนเปลี่ยนได้จริง

เครือข่าย TSQM-N กลุ่ม 10 จังหวัดนครราชสีมา เป็นตัวอย่างของการออกแบบกลไกให้เดินได้ทั้งระบบ โดยมีโรงเรียนแกนนำเชื่อมโรงเรียนเครือข่ายในเขตพื้นที่เดียวกัน ผู้บริหารทุกโรงเรียนร่วมกำหนดเป้าหมายและแผนพัฒนาร่วมกัน มีศึกษานิเทศก์ทำหน้าที่ประสานงานต่อเนื่อง และมีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาเป็นหลังบ้านทางวิชาการ หนุนทั้งองค์ความรู้ใหม่ บุคลากร และงบประมาณ เครือข่ายทำงานด้วยจังหวะร่วมและระบบติดตามที่ชัด ทำให้ข้อมูลจากการปฏิบัติจริงถูกสะท้อนและปรับทันที และแนวทางที่ได้ผลถูกถ่ายทอดระหว่างโรงเรียนผ่านกระบวนการ Super PLC ส่งผลถึงผู้เรียนอย่างจับต้องได้ ทำให้ห้องเรียนปลอดภัยขึ้น เด็กมีสมาธิและความพร้อมเรียนรู้มากขึ้นจากจิตศึกษาและจิตวิทยาเชิงบวก พร้อมพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม ขณะเดียวกันการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยยกระดับการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง

นอกจากนี้ กสศ. ได้ลงนามความร่วมมือในโครงการยกระดับคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โรงเรียนเครือข่าย TSQM-NRRU-Network ร่วมกับ สำนักการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา รวมถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมาเขต 1 ถึงเขต 7 มูลนิธิอิมม็อกอิมใจ และโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา

วารสาร Bottom Up Education
ขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง

เอกสารถอดบทเรียนโครงการ
และโรงเรียนต้นแบบ TSQM

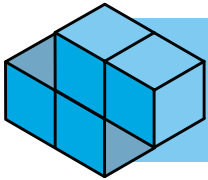

ภาพที่ 3(4)-2 : การลงนามความร่วมมือเครือข่าย TSQM-N เครือข่าย 10 นครราชสีมา

นวัตกรรมที่ขยายผลได้จริง เพราะถูกออกแบบให้ “ใช้ซ้ำได้” และ “เชื่อมระบบได้”

ในปี 2568 การขับเคลื่อนขบวนการโรงเรียนพัฒนาตนเอง เริ่มปรากฏหลักฐานของการต่อยอดในหลายระดับ ทั้งระดับเครือข่าย ระดับนโยบาย และระดับสาธารณะ อาทิ การขยายแนวคิด TSQM สู่พื้นที่เศรษฐกิจ EEC ผ่านการทำงานของภาคีที่เคยมีประสบการณ์ขับเคลื่อนในพื้นที่เดิม และนำบทเรียนไปปรับใช้ในบริบทใหม่ รวมถึงการยกระดับการใช้ข้อมูลผ่านระบบ Q-Info ในโรงเรียนกว่า 3,000 แห่ง เพื่อสนับสนุนการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนรายบุคคลและการป้องกันเด็กหลุดออกจากระบบ โดยเน้นการทำให้ข้อมูลถูกนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจจริงผ่านกระบวนการประเมินเชิงพัฒนา การทำ PLC/CoP และการจัดการความรู้ในระดับโรงเรียนและพื้นที่

ขบวนการโรงเรียนพัฒนาตนเอง หรือ TSQM ยืนยันว่า เมื่อ “กลไกจังหวัด” และ “เครือข่ายโรงเรียน” ทำงานเป็นระบบ นวัตกรรมห้องเรียนในการดูแลช่วยเหลือเด็กในประเด็นต่าง ๆ จะเกิดขึ้นจริงและขยายผลได้เร็ว ผลลัพธ์ผู้เรียนที่ดีขึ้นจึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่เกิดจากการเชื่อมงานตั้งแต่ต้นนโยบายถึงห้องเรียน ทำให้การลงทุนของรัฐคุ้มค่าเพราะสิ่งที่ได้ผลถ่ายทอดและยกระดับเป็นมาตรฐานร่วมได้ โดยไม่ต้องเริ่มใหม่ทุกพื้นที่ ทั้งหมดนี้ยืนยันบนหลักว่าโรงเรียนพัฒนาตนเองได้ ครูเรียนรู้ร่วมกันได้ และผู้เรียนทุกคนไปต่อได้เต็มศักยภาพในโลกการศึกษา 5.0

ก้าวต่อไปของโครงการ TSQM

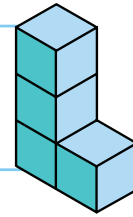
ก้าวต่อไปของโครงการ TSQM คือทำให้การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนและการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้กลายเป็นระบบของพื้นที่ที่ยั่งยืน โรงเรียนแกนนำก้าวสู่ Learning Hub ครูแกนนำและบุคลากรทางการศึกษาทำหน้าที่เป็นโค้ชและร่วมกันขยายผลนวัตกรรม เชื่อมต่อการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นหลากหลาย เดินหน้าเรื่องการยกระดับมาตรฐานคุณภาพโรงเรียน ทั้งหมดนี้จะขับเคลื่อนด้วย การเป็นเจ้าของร่วม เพื่อเป้าหมายเดียวคือเด็กและเยาวชนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือและไปต่อได้ตามศักยภาพ ไม่ว่าจะพวกเขาจะเริ่มต้นจากจุดไหน

2 การหนุนเสริมกลไกขยายผลการพัฒนาครู และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (โรงเรียน ตชด.) เผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างหลายด้านทั้งคุณภาพการศึกษา การขาดแคลนครู ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร ซึ่งส่งผลต่อโอกาสในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่วนใหญ่เป็นเด็กจากครอบครัวขาดแคลนและด้อยโอกาส อย่างไรก็ตามโรงเรียน ตชด. มีต้นทุนสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาในระยะยาว โดยเฉพาะบทบาทของสถาบันและกลไกที่ทำหน้าที่พัฒนาครู ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพครูใหญ่ และนายตำรวจนิเทศให้ทำงานในบทบาทเชิงหนุนเสริมและโค้ชทางวิชาชีพมากกว่าการกำกับสั่งการ

ในปี 2568 กสศ. ได้ต่อยอดการพัฒนาสมรรถนะครูและโรงเรียน ตชด. ต้นแบบที่เข้มแข็ง จำนวน 42 แห่ง (จาก 44 แห่ง) ควบคู่กับการพัฒนาครูในโรงเรียนต้นแบบให้สามารถทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง เพื่อสนับสนุนโรงเรียน กลุ่มเป้าหมายอีก จำนวน 69 แห่ง ประกอบด้วย โรงเรียน ตชด. เพื่อต่อยอดการพัฒนา จำนวน 51 แห่ง และโรงเรียน ตชด. กลุ่มใหม่ จำนวน 25 แห่ง รวมทั้งสิ้น จำนวน 118 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 33 จังหวัด เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา โรงเรียนทั้งระบบอย่างต่อเนื่อง โดย กสศ. สนับสนุนให้โรงเรียนใช้ระบบสารสนเทศ Q-info (Quality Learning Information System) ซึ่งเป็นระบบเพิ่มคุณภาพการศึกษาและพัฒนาคุณภาพนักเรียน พบว่า โรงเรียน ตชด. ประมาณ ร้อยละ 70¹⁸ ที่มีการใช้งานระบบอย่างมีประสิทธิภาพ (ระดับ platinum) สามารถใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อผลักดัน ให้เกิดการพัฒนาคณาจารย์ การเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้จริงอย่างเป็นระบบ

ตัวอย่างผลลัพธ์ความสำเร็จจากโรงเรียน ตชด.

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาขมูก จังหวัดอุดรธานี

โรงเรียนได้พัฒนารูปแบบ “ห้องเรียนต้นแบบการสอน คละชั้น” เดิมห้องเรียนปกติมีจำนวนนักเรียนในแต่ละชั้น เรียนค่อนข้าน้อยกว่าห้องเรียนในโรงเรียนอื่นทั่วไป จึงเกิดการรวมห้องเรียน 2 ช่วงชั้น ในระดับชั้น ป.1-ป.2 และชั้น ป.3-ป.4 กลายเป็นห้องเรียนคละชั้น เพื่อให้ห้องเรียนมีจำนวนนักเรียนที่พอเหมาะสำหรับการเรียนรู้ ให้เป็นห้องเรียนที่ใหญ่ขึ้นแต่ภาระครูลดลง เพื่อรองรับ บริบทโรงเรียนขนาดเล็ก ช่วยให้เกิดปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ ระหว่างผู้เรียนในห้องเรียน เกิดกระบวนการการเรียนรู้ ในลักษณะพี่สอนน้อง และน้องช่วยเหลือพี่ และลดภาระ การเตรียมการสอนของครู จนนำไปสู่การจัดทำคู่มือ การสอนคละชั้นและแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษา ซึ่งถอดบทเรียนจากการปฏิบัติจริงเพื่อขยาย ไปสู่โรงเรียน ตชด. แห่งอื่น ๆ

¹⁸ จากจำนวนโรงเรียน ตชด. ครอบคลุมทั้ง 220 แห่งทั่วประเทศที่มีการใช้งานระบบ

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอำเภอยามา จังหวัดเชียงใหม่

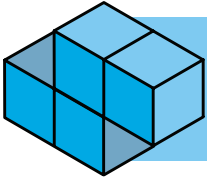
โรงเรียนได้รับการส่งเสริมให้มีสภาพแวดล้อมและสภาวะที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ และได้รับรางวัล Promotion of Well-being in Schools in Southeast Asia Awards ของศูนย์ SEAMEO SEPS เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2567 ซึ่งสะท้อนความพยายามของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ควบคู่กับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนในบริบทพื้นที่ชายแดน

นวัตกรรมหลักสูตรบนฐานคิด “นวัตกรรมการศึกษาตลอดชีวิตและบูรณาการครูชุมชน”

การผลักดันสถาบันอุดมศึกษาให้ ปรับมุมมองและวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้บริบทของครู ตชด. เป็นฐาน ผ่านการพัฒนา นวัตกรรมที่เชื่อมโยงการเรียนรู้เชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติในพื้นที่ เพื่อให้การเรียนการสอนสอดคล้องกับบริบทโรงเรียนและชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ในปี 2568 มีการถอดบทเรียนการดำเนินงานร่วมกันของสถาบันอุดมศึกษา 4 แห่ง นวัตกรรมหลักสูตรบนฐานคิด “นวัตกรรมการศึกษาตลอดชีวิตและบูรณาการครูชุมชน”

หลักสูตรดังกล่าว ใช้การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์จากการทำงานจริงเป็นแกนหลัก เปิดพื้นที่การเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามสาขาและคณะ โดยออกแบบให้สอดคล้องกับข้อบังคับมหาวิทยาลัยและมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พร้อมผนวกคุณค่าเชิงประสบการณ์จากพื้นที่ปฏิบัติงานของครู ตชด. สะท้อนการเปลี่ยนกระบวนทัศน์การผลิตครูจากการเรียนในห้องเรียน ไปสู่การเรียนรู้จากพื้นที่จริง ภูมิปัญญาชุมชน การเรียนรู้นอกห้องเรียน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งผลให้ครู ตชด. รุ่นที่ 1 สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร และขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐานของคุรุสภาได้ ควบคู่กันนี้ ยังมีการเสริมสมรรถนะการนิเทศและการหนุนเสริมทางวิชาชีพ ผ่านกลไกครูใหญ่ นายตำรวจนิเทศ และผู้รับผิดชอบงานการศึกษาระดับกองกำกับการ โดยใช้กระบวนการ “ชวนคิด พาทำ สะท้อนคิด” ภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน เพื่อสร้างระบบสนับสนุนการพัฒนาครู ตชด. อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

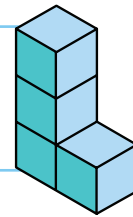

ก้าวต่อไป-ขับเคลื่อนการยกระดับมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ของครูและโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ความร่วมมือระหว่างกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (บข.ตชด.) ตลอดระยะเวลา 7 ปีที่ผ่านมา ได้ร่วมพัฒนาศักยภาพครู ตชด. อย่างต่อเนื่อง ทั้งในมิติความรู้เชิงเนื้อหา ทักษะการจัดการเรียนการสอน คุณลักษณะและจิตวิญญาณความเป็นครู ตลอดจนการสร้างร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่งผลให้เกิดเครื่องมือและกลไกที่ช่วยลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากปัญหาความยากจนและข้อจำกัดเชิงพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในระยะต่อไป การดำเนินงานมุ่งยกระดับจากการพัฒนารายบุคคลไปสู่การพัฒนาเชิงระบบ โดยสนับสนุนให้โรงเรียน ตชด. สามารถขับเคลื่อนการใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทและความเข้มแข็งของโรงเรียน ถ่ายทอดลงสู่ระดับห้องเรียนอย่างมีคุณภาพ ควบคู่กับการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดระบบการประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอกที่ชัดเจนและเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของสถานศึกษาที่มีวัตถุประสงค์พิเศษ อันจะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานการจัดการศึกษาในโรงเรียน ตชด. อย่างยั่งยืน

พลังขององค์ความรู้ สู่หลักสูตรการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ครู ตชด.

การออกแบบหลักสูตรครู ตชด. บนฐานการเรียนรู้เชิงพื้นที่และการบูรณาการข้ามศาสตร์

รศ.ดร. เกียรติสุตา ศรีสุข อดีตคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้แลกเปลี่ยนบทเรียนจากการขับเคลื่อนหลักสูตรครู ตชด. ที่เปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้จากการยึดมหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางสู่การเรียนรู้เชิงพื้นที่ (Area-Based Learning) และ Active Learning โดยใช้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นฐานในการออกแบบการเรียนการสอนทั้งหมด

การดำเนินงานได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิดพื้นที่ให้เกิดการบูรณาการข้ามศาสตร์ เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและที่อยู่อาศัย ร่วมกับสถาปัตยกรรมศาสตร์ ควบคู่กับการลดการเรียนรู้ในชั้นเรียนแบบเดิม และเพิ่มการเรียนรู้ทางไกล ทีมคณะศึกษาศาสตร์ทำหน้าที่เป็นโค้ชและใช้การนิเทศติดตามเป็นกลไกหลัก เพื่อพัฒนาหลักสูตรและโมดูลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทการทำงานจริงของครู ตชด.

การเทียบโอนประสบการณ์เชิงพื้นที่ สู่หลักสูตรจำเพาะสำหรับครู ตชด.

ผศ.ดร. มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ ถ่ายทอดประสบการณ์การพัฒนาหลักสูตรครู ตชด. ของมหาวิทยาลัยทักษิณ ซึ่งขับเคลื่อนผ่านการบริหารหลักสูตรแบบบูรณาการข้ามคณะ โดยมีหน่วยวิจัยด้านการบริหารหลักสูตรเชิงบูรณาการเป็นกลไกสำคัญ

หัวใจของการดำเนินงานคือ การออกแบบระบบเทียบโอนความรู้และประสบการณ์จากการทำงานจริงของครู ตชด. ให้สอดคล้องกับข้อบังคับมหาวิทยาลัยและมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา โดยเริ่มจากการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร วิเคราะห์สมรรถนะรายวิชา และแปลงประสบการณ์เชิงนามธรรมจากพื้นที่ให้เป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ตรวจสอบได้ ผ่านการเรียนรู้ร่วมระหว่างครู อาจารย์ โค้ชพื้นที่ ชุมชน และผู้ประกอบการ

พหุศาสตร์เพื่อพัฒนาครู ตชด. ในฐานะนวัตกรรมและผู้ประสานงานชุมชน

ผศ.ดร. วิวัฒน์ เพชรศรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี แลกเปลี่ยนบทเรียนการจัดการเรียนรู้ที่ระดมองค์ความรู้จากหลายคณะ เช่น คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และคณะสังคมศาสตร์ เพื่อเสริมสมรรถนะครู ตชด. ในบทบาทนวัตกรรม ชุมชนและผู้ประสานงานการเรียนรู้เชิงพื้นที่

หลักสูตรเชื่อมโยงการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ คุณธรรมจริยธรรม และการวิจัยเชิงบูรณาการผ่านกรอบ 8QPlus โดยมีการนิเทศติดตามอย่างใกล้ชิดจากผู้บริหารคณะและอาจารย์ผู้สอน ภายใต้แนวคิด “1 ครูมาเรียน = 1 โรงเรียนพัฒนา” เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในภาพรวม

3 การสร้างโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ โดยเครือข่ายครูมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิรุ

รางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิรุ หรือ Princess Maha Chakri Award (PMCA) เป็นรางวัลพระราชทานระดับนานาชาติอันมีเกียรติยศสูงยิ่ง จากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2558 ตลอดระยะเวลา 1 ทศวรรษที่ผ่านมา รางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิรุจัดขึ้นทุก 2 ปี รวมแล้ว 5 ครั้ง เพื่อเชิดชูเกียรติครูผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงในชีวิตศิษย์ โดยเฉพาะครูที่อุทิศตนเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนผู้ขาดโอกาส และสร้างคุณประโยชน์ต่อการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวม 11 ประเทศ โดยมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิรุ ร่วมกับสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ กสศ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในปี 2568 เป็นการสรรหาและคัดเลือกครูผู้สร้างความเปลี่ยนแปลงชีวิตศิษย์จาก 14 ประเทศ เพื่อเข้ารับรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิรุ ครั้งที่ 6 ซึ่งกำหนดจัดพิธีพระราชทานรางวัลในเดือนตุลาคม 2568 โดยมีประเทศที่เข้าร่วมเป็นปีแรก ได้แก่ บังกลาเทศ ภูฏาน และมองโกเลีย สำหรับประเทศไทย ครูผู้ได้รับรางวัล คือ “ครูไพรวลัย ยาปัญญา” ครูโรงเรียนบ้านกองมั่งทะเล (สาขาบ้านไผ่ไฉ่) บ้านไผ่ไฉ่ ตั้งอยู่กลางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก ในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ด้วยความทุ่มเทในการทำงานและเป็นผู้สร้างความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของลูกศิษย์และมีคุณูปการต่อการศึกษา โดยนำการศึกษาไปสู่ชุมชนชาติพันธุ์ที่อยู่ห่างไกล ทำให้นักเรียนได้รับโอกาสเปลี่ยนแปลงชีวิตและขัดเกลาให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ สร้างรายได้ให้กับชุมชนและเป็นทุนการศึกษาของนักเรียน ส่งเสริมการรู้หนังสือและสิทธิในหมู่เด็กชนกลุ่มน้อย จนได้รับการขนานนามว่า “ดวงตะวันหรือแสงสว่างสำหรับเด็กชายขอบ”

การขยายผลการดำเนินงาน-พลังเครือข่ายครูขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อทุกคน

ในปี 2568 กสศ. ได้สนับสนุนและขยายผลการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนผ่านการทำงานของเครือข่ายครู PMCA รุ่นที่ 5 จำนวน 165 คน พร้อมถอดบทเรียนเชิงประจักษ์จากนวัตกรรมพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และผลลัพธ์การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน จำนวน 144 ชิ้นงาน โดยใช้ต้นทุนองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญของเครือข่ายครู PMCA สร้างผลกระทบต่อผู้รับผลประโยชน์ในพื้นที่ปฏิบัติงานของเครือข่ายครู PMCA ทั้งครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เข้าร่วมและได้รับประโยชน์กว่า 3,669 คน ครอบคลุมนักเรียนที่ได้รับประโยชน์กว่า 26,154 คน เด็กและเยาวชนในพื้นที่กว่า 1,956 คน รวมถึงผู้ปกครอง ปรากฏชาวบ้าน และอาสาสมัครที่เข้ามาร่วมเรียนรู้กว่า 2,517 คน ตลอดจนเครือข่าย/องค์กรที่ได้รับประโยชน์กว่า 2,702 แห่ง ครอบคลุมระดับครอบครัว โรงเรียนเครือข่าย และชุมชน

นอกจากนี้ ยังเกิดกลไกเครือข่ายความร่วมมือเชิงระบบที่เชื่อมโยงการทำงานในระดับโรงเรียน จังหวัด และภูมิภาค ผ่านเครือข่ายครูหลากหลายรูปแบบ รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือกับเครือข่ายครูรัก(ษ์)ถิ่น ในบางพื้นที่ เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในลักษณะเชิงบูรณาการโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (Area-Based) เชื่อมโยงการศึกษาในระบบ นอกโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ครอบคลุมการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีสถาบันอุดมศึกษาหนุนเสริมทางวิชาการและองค์ความรู้ ส่งผลให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ นวัตกรรม และบทบาทของครูในฐานะกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน ผู้ด้อยโอกาสให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

นวัตกรรมเพื่อพัฒนานักเรียนที่บกพร่องทางการเรียนรู้

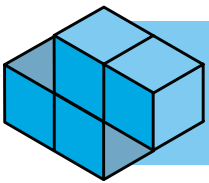
ครูพรณี บุตตะโยธี ครูรางวัลวัลลภศิษย์ โรงเรียนอนุบาลกุมภวาปี อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี สร้างพื้นที่ให้ครูร่วมกันพัฒนานวัตกรรมและสื่อการสอนภาษาไทยร่วมกับการศึกษาพิเศษ ภายใต้เทคนิค “คำคันทา” เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ในโรงเรียนเรียนร่วมในอำเภอกุมภวาปี นวัตกรรมนี้ถูกพัฒนาออกแบบให้สอดคล้องกับความถนัดของครูและระดับความสามารถของนักเรียน

โดยกระบวนการดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงการอ่านได้ง่ายขึ้น แต่ยังส่งผลให้ครูมีความรู้และความเข้าใจในเทคนิคคำคันทาอย่างลึกซึ้ง สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และบูรณาการเทคนิคดังกล่าวเข้ากับบทเรียนได้อย่างเหมาะสม จากนวัตกรรมดังกล่าว เกิดการขยายไปสู่เครือข่ายโรงเรียนในระดับพื้นที่ ให้กับครูผู้สอนระดับประถมศึกษาปีที่ 3-6 ภายในโรงเรียนอนุบาลกุมภวาปี ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของครูกว่า 24 คน และนำไปใช้กับนักเรียนกว่า 120 คน

ครูต้นแบบสู่ครูผู้สานต่อส่งต่ออุดมการณ์ผ่านเครือข่ายครู PMCA

จากครูรางวัล PMCA ประจำปีประเทศสิงคโปร์ ประจำปี 2562 “Mrs. Angeline Chan Xiuwen” สู่ครูรัก(ษ์)ถิ่น ครูประจำการ และบุคลากรทางการศึกษา ในประเด็นการขับเคลื่อนคุณธรรมจริยธรรม ที่มุ่งพัฒนาเด็กให้เติบโตอย่างสมดุล ทั้งด้านคุณธรรม คุณค่า และการเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคม โรงเรียนไม่ได้สอนเพียงความรู้ในห้องเรียน แต่หล่อหลอม “ตัวตนภายใน” ของเด็ก ผ่านการใช้ชีวิตจริงในโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน โดยครูมีบทบาทสำคัญในการดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด ผ่านกิจกรรมการแนะแนวและการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกในห้องเรียน เปิดพื้นที่ให้เด็กได้สื่อสารและกล้าแสดงออกภายใต้พื้นที่ที่ปลอดภัย ทั้งให้การเรียนรู้อย่างขยายออกนอกห้องเรียน ผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ปลูกฝังความเห็นอกเห็นใจ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการสะท้อนคิดจากประสบการณ์จริง โดยไม่เพิ่มภาระให้ครูเกินจำเป็น ผลลัพธ์คือ เด็กเติบโตเป็นผู้เรียนที่มีความสุข มีจิตสำนึกสาธารณะ และพร้อมเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในโลกที่เปลี่ยนแปลง

ก้าวต่อไปของเครือข่ายครู PMCA เพื่อยกระดับคุณภาพครูและนักเรียน

เครือข่ายครูมูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาจักรี ถือเป็นต้นทุนเครือข่ายและองค์ความรู้ที่มีคุณค่าของระบบการศึกษา ในระยะต่อไป จะเป็นการผลักดันให้เกิดฐานองค์ความรู้และกลไกสนับสนุนการพัฒนาครูในระบบการศึกษา ผ่านการจัดทำฐานข้อมูลครูต้นแบบ การรวบรวมแนวปฏิบัติและนวัตกรรมที่ผ่านการทดลองใช้จริง และการเชื่อมโยงการถ่ายทอดอุดมการณ์และองค์ความรู้สู่ครูในพื้นที่และครูรุ่นใหม่เพื่อสนับสนุนการยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และมีส่วนร่วมช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระยะยาว

4 การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สู่ต้นแบบพื้นที่นำร่อง

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือ “พื้นที่โอกาส” สำคัญของประเทศ พื้นที่ที่หล่อหลอม ทั้งความรู้สามัญและคุณค่าทางพุทธธรรมให้กับสามเณรนักเรียน ที่ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ จึงต้องบวชเพื่อเรียนหนังสือ โครงการนี้จึงตั้งใจ “ยกระดับทั้งระบบ” เพื่อให้โรงเรียนเดินหน้าได้ด้วยตนเอง โดยใช้ข้อมูลและการถอดบทเรียนการดำเนินงานเป็นเข็มทิศ และใช้พลังของผู้คนและภาคีเครือข่ายเป็นแรงขับเคลื่อน ให้ทุกการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจริงในห้องเรียน และสะท้อนกลับไปสู่การขยายผลเชิงนโยบายได้อย่างเป็นรูปธรรม การดำเนินงานต่อเนื่องในปี 2567–2568 ได้พัฒนาโรงเรียนต้นแบบ 20 แห่ง ให้ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง และขยายผล สู่โรงเรียนเครือข่าย จำนวน 25 แห่ง ทั้งหมดครอบคลุมพื้นที่ 12 จังหวัด ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสามเณรในชั้นเรียนของครูต้นแบบรวมกว่า 339 รูป ได้รับประโยชน์

ออกแบบการพัฒนาโรงเรียนให้ “ลงมือทำจริง” ผ่าน 5 โมดูล และวงจร CAR-PLC

หัวใจของการดำเนินโครงการคือการพัฒนาแบบเข้มข้น ผ่านการเรียนรู้ 5 โมดูล ครอบคลุมตั้งแต่ (1) ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง (2) การสอนเชิงรุก (Active Learning) (3) การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน (4) วิจัยและนวัตกรรม ในชั้นเรียน และ (5) การนิเทศภายในและกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การพัฒนาดำเนินไป บนฐานของกระบวนการ Collaborative Action Research (CAR) ที่ผสมผสานกับ PLC เพื่อให้โรงเรียนได้ “ทดลองทำจริง สะท้อนผลจริง และปรับปรุงจริง” ในวงจรการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีโครงสร้างบทบาทที่ชัดเจน ได้แก่ ครูต้นแบบ (Model Teacher) ครูคู่พัฒนา (Buddy Teacher) ปริยัตินิเทศก์ โค้ช และผู้บริหารสถานศึกษา ทำหน้าที่ร่วมกัน เป็นผู้ประสานการเรียนรู้ภายในโรงเรียน

ผลลัพธ์ที่ชัดเจน : “เห็นการเปลี่ยนแปลง” ทั้งผู้เรียน ครู ผู้บริหาร และระบบโรงเรียน

1 ผู้เรียน : สมรรถนะศตวรรษที่ 21 สูงขึ้น

สามเณรนักเรียนมีโอกาสพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เช่น การจัดการตนเอง การคิดขั้นสูง การสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม การเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนจากกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียน คือ สามเณรจำนวนหนึ่งเริ่ม “กล้าถาม กล้าคิด และกล้าเล่าเรื่องของตนเอง” มากขึ้น มีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ และเชื่อมโยงบทเรียนกับชีวิตประจำวันได้ดีขึ้นจากการติดตามผลการพัฒนา สามารถจำแนกลักษณะการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ กลุ่มผู้นำตนเอง กลุ่มผู้นำคิด และกลุ่มผู้นำร่วม

2 ผู้บริหาร : เปลี่ยนพฤติกรรมสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน

ผู้บริหารมีผลการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น การเปลี่ยนนี้สะท้อนเป็นพฤติกรรมการทำงานแบบ “กระตุ้นทางปัญญา” มากขึ้น เป็นผู้นำที่สร้างแรงขับเคลื่อนให้ครู “กล้าลอง กล้าปรับ กล้าพัฒนา” ผ่านการหนุนเสริมเชิงวิชาการอย่างเป็นระบบ เปิดพื้นที่ให้ครูได้ทดลองแนวคิดใหม่ และพัฒนาศักยภาพตามบริบทและความถนัดรายบุคคล

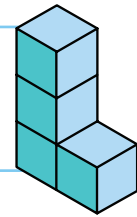
3 ครู : ขยับบทบาทจาก “ผู้สอน” สู่ “ผู้ออกแบบการเรียนรู้”

ครูมีผลการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถออกแบบการสอนเชิงรุกให้สอดคล้องกับหลักทฤษฎี 4 และกระบวนการเรียนรู้แบบสะท้อนคิดแก้ปัญหาเป็นขั้นตอน จนเกิดครูแกนนำ (Model Teacher) และเพื่อนคู่พัฒนา (Buddy Teacher) ที่ช่วยกันยกระดับแผนการสอนให้ทำได้จริงในห้องเรียน

4 ปรัชญา : โอกาสใหม่ของระบบสนับสนุนคุณภาพโรงเรียน

ปรัชญาที่แท้ก็มีบทบาทมากกว่าการติดตามงานในเชิงตรวจสอบ โดยทำหน้าที่เป็น “สะพานเชื่อมทางวิชาการ” ระหว่างต้นสังกัด โรงเรียน และห้องเรียน ผ่านการนิเทศแบบกัลยาณมิตร และการพัฒนาศักยภาพให้สามารถทำงานประสานร่วมกับศึกษานิเทศก์และหน่วยงานด้านการศึกษาทั่วไปได้มากขึ้น บทบาทดังกล่าวช่วยเสริมความต่อเนื่องของการพัฒนา และเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของระบบหนุนเสริมคุณภาพโรงเรียนที่สามารถขยายผลในเชิงระบบได้

เรื่องจริงจากพื้นที่ : ตัวอย่างโรงเรียนและการเปลี่ยนแปลงที่จับต้องได้

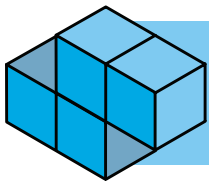
โรงเรียนพุทธรังษีวิทยา : เทคโนโลยีเพื่อโอกาสการเรียนรู้ เรียนได้ทุกที่ทุกเวลา

โรงเรียนพุทธรังษีวิทยา จังหวัดเชียงราย กับนวัตกรรม Active Learning-Seesaw ยกระดับการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง “เรียนได้ทุกที่” และเห็นพัฒนาการรายบุคคลชัดเจน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกแบบสะท้อนคิดแก้ปัญหาควบคู่กับ Application Seesaw เพื่อให้การเรียนรู้เข้าถึงได้ทุกที่ และติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนได้จริง โรงเรียนออกแบบบทเรียนและชิ้นงานลงบนแพลตฟอร์ม ทำให้สามเณรสามารถ เรียนซ้ำ ทบทวนก่อน-หลังเรียน และทำชิ้นงานได้ต่อเนื่องทั้งที่โรงเรียน วัด หรือบ้าน พร้อมมีพื้นที่สื่อสาร แลกเปลี่ยน และสะท้อนผลงานระหว่างครูกับผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

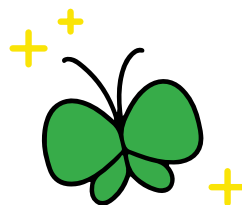
จากพื้นที่สู่นโยบาย: ขยายผลด้วย “3 กลไก” ให้ระบบเดินต่อได้

กลไกการขับเคลื่อนคุณภาพพร้อมกับหน่วยงานต้นสังกัดและภาคีเครือข่าย โดยพัฒนาเป็น 3 กลไกสำคัญ ได้แก่ (1) กลไกเชิงนโยบาย (2) กลไกเชิงความร่วมมือ และ (3) กลไกการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน ซึ่งช่วยให้การพัฒนาคุณภาพสามารถดำเนินต่อได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยจุดเปลี่ยนสำคัญในระดับนโยบาย คือ สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (สศป.) ได้เห็นผลการพัฒนาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ต้นแบบ จึงขอความร่วมมือให้ทีมคณะทำงานโครงการจาก คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปรับหลักสูตรการพัฒนาโรงเรียนจากโครงการพื้นที่นำร่องของ กสศ. ไปปรับเป็นหลักสูตรพัฒนาผู้บริหาร เพื่อใช้พัฒนาบุคลากรประเภทอำนวยการใน 14 เขตการศึกษา ครอบคลุม 404 โรงเรียนทั่วประเทศ และมีผู้เข้ารับการพัฒนา 500 รูป

ก้าวต่อไปของการพัฒนาคุณภาพ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ก้าวต่อไปของการพัฒนา คือ “ยกระดับทั้งระบบ” ให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเดินหน้าได้ด้วยตนเอง โดยขยายผลจากพื้นที่สู่การขับเคลื่อนด้วยข้อมูล สนับสนุนการพัฒนาระบบสารสนเทศ Data-Driven School เพื่อดูแลสามเณรแบบรายบุคคล พร้อมมุ่งสร้างผู้นำวิชาการ ที่เป็นโค้ช และยกระดับธรรมาภิบาลโรงเรียน เดินหน้าสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านกระบวนการ PLC พร้อมพัฒนาปรียัตินิเทศก์เป็นหน่วยหนุนเสริมเชิงวิชาการ และจัดการความรู้ (KM) เพื่อค้นหา ขยายผลต้นแบบ สุดท้ายให้ความสำคัญกับ Wellbeing & Safe Space เพื่อสร้างสมดุลระหว่างเวลาเรียน ศาสนกิจ และคุณภาพชีวิตของสามเณร ให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืนทั้งทางโลกและทางธรรม

3.5 | การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อโอกาสใหม่ของเด็กและเยาวชน

นับตั้งแต่ปี 2562 กสศ. ริเริ่มการผลักดันแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา หรือ Area-Based Education: ABE เพื่อเปลี่ยนผ่านการทำงานจากส่วนกลางสู่การร่วมคิดร่วมทำโดยคนในพื้นที่ ถักทอความร่วมมือของผู้คนในระดับจังหวัดให้กลายเป็นกลไกทรงพลังในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ด้วยความเชื่อมั่นว่าคำตอบสำเร็จรูปจากส่วนกลาง ไม่สามารถแก้โจทย์ความเหลื่อมล้ำที่ซับซ้อนและมีบริบทแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ได้

เจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำไม่ได้มุ่งเพิ่มภาระงานหรือการสร้างโครงการใหม่ในพื้นที่ หากแต่เป็นการเสริมพลัง (empower) ให้หน่วยงานและผู้คนในพื้นที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูล ทรัพยากร และบทบาทหน้าที่เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นซึ่งมองเห็นปัญหาได้ใกล้ชิดที่สุด ได้เข้ามาลงมือทำในฐานะเจ้าของโจทย์เพื่อส่งมอบโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ให้กับลูกหลานในชุมชนของตนเอง โดยตรง

ตลอดระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา บทเรียนจากการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายได้บ่มเพาะจนกลายเป็น “**โครงข่ายความร่วมมือเชิงพื้นที่**” ที่เข้มแข็งและพิสูจน์แล้วว่าได้ผลจริง สิ่งนี้ได้กลายเป็นฐานรากสำคัญที่ กสศ. นำเอาประสบการณ์ และโครงสร้างการทำงานเชิงบูรณาการนี้มาขยายผล (scale-up) สู่ระดับนโยบายชาติ อย่าง Thailand Zero Dropout ในเวลาต่อมา โดยใช้พื้นที่เป็นฐานปฏิบัติการ (area-based approach) เพื่อสร้างระบบและกลไกป้องกันและดูแล เด็กและเยาวชนอย่างครบวงจร เพื่อเป้าหมายที่ท้าทายในการทำให้เด็กหลุดจากระบบการศึกษาลดลงจนกลายเป็นศูนย์ อย่างยั่งยืน

จากฐานคิดเชิงพื้นที่สู่ปฏิบัติการระดับชาติ

ปี 2567 ถือเป็นหมุดหมายสำคัญของการยกระดับงานจากระดับพื้นที่สู่ระดับชาติ เมื่อนโยบาย Thailand Zero Dropout ถูกประกาศเป็นวาระของรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็น ศูนย์ โดยมีหัวใจสำคัญคือการทำงานแบบ “รวมพลังหุ้นส่วนทางการศึกษา” ที่ไร้รอยต่อ ความก้าวหน้าที่เป็นรูปธรรม ที่สุดคือการผนึกกำลังของ 11 หน่วยงานภายใต้กลไกการขับเคลื่อนของรัฐบาล ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงแรงงาน กระทรวงยุติธรรม สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ กรุงเทพมหานคร และ กสศ. ซึ่งถือเป็นการสร้างปรากฏการณ์สำคัญของความร่วมมือที่ก้าวข้ามขอบเขตภาระงานเดิม สู่การเป็นหุ้นส่วนที่ร่วมรับผิดชอบอนาคตของเด็กและเยาวชนไทยที่เป็นทุนมนุษย์ที่สำคัญของประเทศร่วมกัน ภายใต้ การขับเคลื่อน 4 มาตรการสำคัญ ตามแผนภาพที่ 3(5)-1

แผนภาพที่ 3(5)-1 : มาตรการขับเคลื่อน Thailand Zero Dropout

การขับเคลื่อนมาตรการทั้งหมดนี้ไม่สามารถสัมฤทธิ์ผลได้เพียงการดำเนินงานในระดับนโยบายจากส่วนกลางเท่านั้น แต่จำเป็นต้องมีกลไกในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติจริงที่เข้าถึงตัวเด็กและเยาวชนได้อย่างแม่นยำ ด้วยเหตุนี้ ในปี 2567-2568 กสศ. จึงได้นำประสบการณ์และโครงข่ายความร่วมมือเชิงพื้นที่ที่สร้างไว้มาเป็นฐานปฏิบัติการสำคัญ ผสานเข้ากับความร่วมมือของหน่วยงานภาคีในทุกระดับ จนเกิดเป็นกลไกการทำงาน 2 ระดับเพื่อการขับเคลื่อน Thailand Zero Dropout เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1 กลไกระดับเชิงนโยบายและการบูรณาการระดับชาติ (national level)

หัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนนโยบาย Thailand Zero Dropout คือการสร้างเอกภาพในระดับนโยบาย ผ่านการแต่งตั้ง “คณะกรรมการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ (คกศ.)” ตามมติคณะรัฐมนตรี โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน พร้อมด้วยผู้บริหารระดับสูงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิหลากหลายสาขา คกศ. มีบทบาทสำคัญในการติดตามภาพรวมของการขับเคลื่อนการทำงาน ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้มั่นใจว่าการขับเคลื่อนในทุกระดับมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ

คกศ. ทำหน้าที่เป็น “พื้นที่กลางทางนโยบาย” (policy common space) ที่หลายกำแพงการทำงานแบบแยกส่วน (silos) โดยเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐอย่างน้อย 11 หน่วยงาน เข้ามาร่วมบูรณาการทรัพยากรและภารกิจภายใต้กรอบ 4 มาตรการหลักอย่างสอดคล้องประสานกัน สร้างระบบนิเวศนโยบายที่เอื้อให้สามารถทำงานได้อย่างไร้รอยต่อตั้งแต่ระดับชาติลงไปจนถึงตัวเด็กและเยาวชนรายบุคคล

2

กลไกการบริหารจัดการระดับพื้นที่และชุมชน (operational level)

การขยายพื้นที่นโยบายของ Thailand Zero Dropout สู่การปฏิบัติจริงในปี 2568 ประสบความสำเร็จอย่างมากผ่านการสร้างองค์ความรู้เชิงพื้นที่ที่ครอบคลุมทั้ง 77 จังหวัดทั่วประเทศ โดยอาศัยการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ จนถึงระดับตำบล ดังนี้

- **กลไกหลักระดับจังหวัด** ขับเคลื่อนผ่านคณะกรรมการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และศึกษาธิการจังหวัดเป็นเลขานุการ ร่วมกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง กลไกนี้ทำหน้าที่เป็นแปลงนโยบายระดับชาติไปสู่แนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งระดมทรัพยากรและงบประมาณเพื่อสนับสนุนหน่วยปฏิบัติการ โดยมีกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนการทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมต่อระหว่างนโยบายระดับชาติและการดำเนินงานในระดับพื้นที่
- **จากนโยบายสู่การเคาะประตูบ้าน** การทำงานในระดับจังหวัดได้ต่อยอดไปสู่การจัดตั้งกลไกในระดับอำเภอและ/หรือตำบล ซึ่งถือเป็นพื้นที่ปฏิบัติการส่วนหน้าที่สำคัญที่สุด ในการนำข้อมูลชี้เป้าเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาไปสู่การค้นพบตัวตนจริงของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่

การทำงานในระดับนี้ไม่ได้เป็นเพียงการสำรวจข้อมูล แต่คือการ “**เชื่อมโยงและสร้างโอกาส**” โดยทีมปฏิบัติการในชุมชนจะทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อม นำพาเด็กและเยาวชนกลับเข้าสู่ระบบการดูแลและเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามมาตรการช่วยเหลืออย่างทั่วถึง

พลังของข้อมูล: วิเคราะห์สถานการณ์เด็กนอกระบบ ปี 2566–2568

ความร่วมมือเชิงนโยบายระหว่างกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และ กสศ. นำไปสู่การพัฒนาฐานข้อมูลชี้เป้าเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษายุ 3–18 ปี อย่างต่อเนื่อง การมีข้อมูลระดับประเทศจะช่วยให้การค้นหาและระบุกลุ่มเป้าหมายในระดับพื้นที่มีทิศทางที่ชัดเจนและสนับสนุนการวางแผนการทำงานของหน่วยปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

แนวโน้มเชิงบวกของตัวเลขเด็กและเยาวชนนอกระบบ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเด็กและเยาวชนที่ไม่พบชื่อในระบบการศึกษา ปีการศึกษา 2566–2568 พบว่าประเทศไทยมีเด็กและเยาวชนช่วงอายุ 3-18 ปี ที่ไม่พบชื่ออยู่ในระบบการศึกษาเฉลี่ยกว่าร้อยละ 7.75 ของประชากรในช่วงวัยเดียวกัน ซึ่งเป็นกลุ่มอายุที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย อย่างไรก็ตามจากการกระทบเทียบข้อมูลเพื่อค้นหาเด็กและเยาวชนที่ไม่พบชื่อในระบบการศึกษามีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากปีการศึกษา 2566 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการกระทบเทียบข้อมูล

ปี 2567: จำนวนลดลงร้อยละ 14.14 เมื่อเทียบกับปี 2566 (890,463 คน จาก 1,025,514 คน)

ปี 2568: จำนวนลดลงร้อยละ 31.50 เมื่อเทียบกับปี 2567 เหลือจำนวนทั้งสิ้น 603,095 คน¹⁹

¹⁹ จำนวนเด็กนอกระบบในปี 2568 ที่ลดลงส่วนหนึ่งเป็นผลจากการไม่นับรวมเด็กที่ไม่ใช่สัญชาติไทย (เด็กที่มีบัตรประชาชนนำหน้าด้วยเลข 0) ซึ่งมีอยู่จำนวน 270,730 คน

แผนภาพที่ 3(5)-2 : แนวโน้มเด็กและเยาวชนที่ไม่พบชื่อในระบบการศึกษา ปี 2566-2568

พลังข้อมูล: ชี้นำความแตกต่างของปัญหาเด็กนอกระบบรายช่วงวัย

กสศ. และภาคีเครือข่ายได้ใช้พลังของข้อมูลเป็นเข็มทิศในการเจาะลึกสถานการณ์ผ่านการวิเคราะห์กลุ่มประชากรตามช่วงอายุ (cohort analysis) เพื่อนำไปสู่การออกแบบมาตรการและการดำเนินการที่มีความแม่นยำสูงขึ้น เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชนที่ไม่พบรายชื่อในระบบการศึกษาหรือเด็กนอกระบบอย่างต่อเนื่องของเด็กที่อยู่ในช่วงอายุเดียวกัน พบว่า

- **กลุ่มเด็กปฐมวัย อายุ 3-5 ปี** (เทียบเท่าชั้นอนุบาล 1-3) จำนวนเด็กนอกระบบลดลงอย่างต่อเนื่องเมื่อโตขึ้น เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้เริ่มเข้าโรงเรียนช้ากว่าเกณฑ์ปกติในช่วงอนุบาลเท่านั้น อาจไม่ได้เป็นการหลุดออกจากระบบถาวร
- **กลุ่มช่วงชั้นมัธยมศึกษา ช่วงอายุ 13 ปีขึ้นไป** (เทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ขึ้นไป) จำนวนเด็กนอกระบบกลับมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อเทียบกับช่วงวัยอื่น สะท้อนถึงวิกฤตการหลุดออกจากระบบกลางคัน (dropout) ที่มักเกิดขึ้นในช่วงรอยต่อสำคัญทางการศึกษา

แผนภาพที่ 3(5)-3 : เด็กและเยาวชนที่ไม่มีพบชื่อในระบบการศึกษา ปี 2568

เจาะลึกความต่อเนื่องของวิกฤต: ข้อมูลสะท้อนร่องรอยและความเร่งด่วน

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลผ่านมุมมองความต่อเนื่องของการคงอยู่นอกระบบในปี 2568 จากจำนวนเด็กและเยาวชนทั้งหมด 603,095 คน พลังของข้อมูลได้ช่วย “จำแนกความเข้มข้นของปัญหา” ออกเป็น 4 กลุ่มสำคัญ เพื่อให้ภาคีเครือข่ายสามารถจัดลำดับความสำคัญของความช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

- **กลุ่มเป้าหมายหลักที่ต้องเร่งระดับประคอง (ร้อยละ 49)** คือ กลุ่มเด็กที่อยู่นอกระบบการศึกษาต่อเนื่องยาวนานถึง 3 ปี (ตั้งแต่ปี 2566-2568) ซึ่งมีจำนวนสูงถึง 299,243 คน กลุ่มนี้เปรียบเสมือน “โจทย์หิน” ที่ต้องการกลไกช่วยเหลือเชิงลึกและการเยียวยาที่เข้มข้นเป็นพิเศษ
- **กลุ่มเสี่ยงใหม่ที่ต้องเร่งป้องกัน (ร้อยละ 28)** คือ เด็กนอกระบบกลุ่มใหม่ที่เพิ่งหลุดจากระบบ ในปี 2568 จำนวน 167,429 คน ข้อมูลระบุว่าส่วนใหญ่เป็นเยาวชนอายุ 15-16 ปี (เทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5) ซึ่งเป็นช่วงวัยหัวเลี้ยวหัวต่อสู่ตลาดแรงงาน หากเข้าถึงกลุ่มนี้ได้เร็ว โอกาสในการพากลับสู่การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ย่อมเพิ่มสูงขึ้น
- **กลุ่มเฝ้าระวังความต่อเนื่อง (ร้อยละ 19)** คือ เด็กที่อยู่นอกระบบต่อเนื่องมาเป็นปีที่ 2 (ตั้งแต่ปี 2567) จำนวน 113,875 คน ที่จำเป็นต้องติดตามสถานอย่างสม่ำเสมอ
- **กลุ่มที่ต้องดูแลเป็นพิเศษเพื่อป้องกันการหลุดซ้ำ (ร้อยละ 4)** แม้จะเป็นสัดส่วนที่น้อยที่สุดหรือประมาณ 22,548 คน แต่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่เคยกลับเข้าสู่ระบบได้แล้ว ในปี 2567 แต่กลับหลุดออกอีกครั้งในปี 2568 โดยพบมากที่สุดในกลุ่มเด็กอายุ 5 ปี (เทียบเท่า ชั้นอนุบาล 3) ซึ่งสะท้อนถึงความเปราะบางของเด็กเล็กในช่วงรอยต่อก่อนเข้าสู่ประถมศึกษา

เจาะลึกผลลัพธ์การช่วยเหลือ: เมื่อข้อมูลเผยให้เห็นอุปสรรคที่ซ่อนอยู่

จากการทำงานเชิงรุกผ่านกลไกพื้นที่ พลังของข้อมูลได้ช่วยให้ก้าวข้ามการมองเห็นเพียงปริมาณ ไปสู่การเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของเด็กและเยาวชนรายบุคคล โดยสามารถสรุปข้อค้นพบสำคัญได้ดังนี้

1 ปรากฏการณ์เด็กล่องหนและการย้ายถิ่นฐาน

ในกระบวนการตรวจสอบสถานะเบื้องต้น (First Screen) คณะกรรมการระดับพื้นที่และผู้สำรวจพบข้อเท็จจริงที่สำคัญ คือ เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ที่ไม่พบชื่อในระบบได้ย้ายออกจากพื้นที่ตามที่เราจะพบได้ในฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรไปแล้ว ในกลุ่มนี้ จำนวนมากเป็นเด็กและเยาวชนที่เป็นบุคคลต่างด้าวหรือกลุ่มที่ได้รับการแปลงสัญชาติ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องอาศัยกลไกเฉพาะในการติดตาม

2 รอยต่อ : จุดวิกฤตที่เด็กหลุดจากระบบ

จากการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคทางสถิติทั้งการวิเคราะห์แบ่งกลุ่ม (cluster analysis) และการวิเคราะห์ถดถอย (regression analysis) ข้อมูลยืนยันชัดเจนว่าช่วงเวลาที่ยืดเยื้อที่สุดคือ ช่วงรอยต่อของการศึกษา ระหว่าง ป.6 ต่อ ม.1 และ ม.3 ต่อ ม.4 อุปสรรคสำคัญมักจะเป็นปัญหาด้านแรงจูงใจและพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้เด็กหลุดออกจากระบบ ยิ่งไปกว่านั้น สำหรับกลุ่มที่ไม่เคยเข้าสู่ระบบการศึกษามาก่อนเลย มักเผชิญกับข้อจำกัดที่ซับซ้อนกว่า เช่น ปัญหาสุขภาพร้ายแรงและความพิการ

ผลการวิเคราะห์นี้ไม่ใช่เพียงสถิติ แต่เป็น “องค์ความรู้ที่มีชีวิต” ที่ช่วยให้การออกแบบมาตรการ กลไกการให้ความช่วยเหลือ รูปแบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและความจำเป็นของผู้เรียนแต่ละกลุ่มอย่างแท้จริง เพื่อให้มั่นใจว่าการพากลับมาเรียนครั้งนี้จะเป็นการมอบอนาคตที่ยั่งยืนให้แก่พวกเขาได้

พลังของความร่วมมือ: สู่การช่วยเหลือและดูแลเด็ก และเยาวชนแบบบูรณาการรายกรณี

การติดตาม ช่วยเหลือ และดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาแบบบูรณาการรายกรณี อาศัยฐานทุนและประสบการณ์ของหน่วยงานด้านการศึกษาในพื้นที่ รวมถึงการสนับสนุนเชิงกลไกจาก กสศ. ในระยะแรก (ปี 2567) เกิดการจัดตั้งคณะทำงานนำร่องใน 25 จังหวัด ก่อนที่จะขยายการดำเนินงานให้ครอบคลุมทั้ง 77 จังหวัด ในปี 2568 ประเด็นสำคัญของกลไกระดับพื้นที่ภายใต้มาตรการ Thailand Zero Dropout คือ การเปิดโอกาสให้เกิดการสร้างและพัฒนาหุ้นส่วนทางการศึกษา (All for Education) ในระดับพื้นที่ขนาดต่าง ๆ ตั้งแต่จังหวัด อำเภอ ตำบล ไปจนถึงชุมชน โดยเป็นการขยับรูปแบบการทำงานจากการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานไปสู่การทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่าย เพื่อสนับสนุนการค้นหา การส่งต่อ และการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

การทำงานเชิงพื้นที่ที่อาศัยความร่วมมือจากกลไกที่หลากหลาย อาทิ บุคลากรในโรงเรียนและศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอและตำบล กลไกด้านสาธารณสุขทั้งในระดับอำเภอและตำบล เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และหน่วยงานด้านพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึงกลไกท้องถิ่นและท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนภาคประชาสังคมและประชาชนในพื้นที่ที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา กลไกระดับพื้นที่ภายใต้ Thailand Zero Dropout จึงทำหน้าที่เป็นฐานสำคัญของการขับเคลื่อนนโยบาย ที่ช่วยเชื่อมโยงข้อมูล นโยบาย และการปฏิบัติจริงเข้าด้วยกัน และเปิดความเป็นไปได้ของการทำงานร่วมกันของหน่วยงานและภาคีทุกภาคส่วนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องในระยะยาว

นอกจากนี้ นับตั้งแต่ปี 2567-2568 การขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ได้ขยายจากตำบลต้นแบบ 40 ตำบลใน 25 จังหวัด นำร่อง ไปสู่การดำเนินงานในมากกว่า 200 ตำบล ส่งผลให้ขอบเขตการค้นหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา มีความครอบคลุมมากขึ้น โดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศ Thailand Zero Dropout เป็นเครื่องมือสนับสนุนการชี้เป้า และการทำงานเชิงพื้นที่ ยิ่งไปกว่านั้น ในปี 2568 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ได้เข้ามามีบทบาทเป็นอีกกลไกในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ตำบล/อำเภอให้กลายเป็น “ตำบลแห่งโอกาส” ที่จะไม่ทิ้งเด็กและเยาวชนคนใดต้องหลุดออกจากระบบการศึกษาและถูกทิ้งไว้ข้างหลัง ด้วยศักยภาพและความเข้มแข็งของ อปท. กว่า 7,850 แห่ง การถอดบทเรียนและเรียนรู้จากประสบการณ์ของ อปท. ที่ดำเนินงานนำร่องไปก่อนหน้านี้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ อปท. อื่น ๆ นำไปบูรณาการการทำงานภายใต้บริบทของแต่ละพื้นที่

การศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น: กลไกรองรับข้อจำกัด

เมื่อกลไกปฏิบัติการเชิงรุกสามารถค้นพบตัวตนและเข้าถึงเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายได้แล้ว หัวใจสำคัญในลำดับถัดมาคือการเปลี่ยนการพบตัวให้กลายเป็นโอกาสในการเปลี่ยนชีวิต ผ่านการออกแบบเส้นทางการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองที่สอดคล้องกับศักยภาพและข้อจำกัดรายบุคคล การขยายช่องทางการศึกษาให้มีทางเลือกที่หลากหลายและยืดหยุ่น (flexible learning) จึงเป็นกลไกสำคัญในการรองรับเงื่อนไขชีวิตและความต้องการที่แตกต่างกัน โดยอาศัยพลังของ “หุ้นส่วนทางการศึกษา” ที่มาร่วมกันถักทอเส้นทางการเรียนรู้ให้เชื่อมต่อกันอย่างไร้รอยต่อ ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จนนำไปสู่รูปแบบการดำเนินงานที่ตอบโจทย์การขับเคลื่อน Thailand Zero Dropout อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

การจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นในระดับโรงเรียน

รูปแบบที่ 1

การปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาไปสู่การเรียนรู้ใน 3 รูปแบบ ช่วยเพิ่มทางเลือกให้กับเยาวชนที่มีความเสี่ยงจะหลุดออกจากระบบการศึกษา โดยโรงเรียนทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมและภาคเอกชนในพื้นที่ เพื่อสร้างเครือข่ายรองรับผู้เรียนที่จำเป็นต้องเรียนรู้ควบคู่กับการทำงาน แนวทางนี้เป็นการยกระดับบทบาทของโรงเรียนจากการเป็นเพียงสถานที่จัดการเรียนการสอนปกติ สู่การเป็นกลไกป้องกัน การหลุดออกจากระบบที่มีประสิทธิภาพ

รูปแบบที่ 2

การจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสถานศึกษาต่างรูปแบบ

การผนึกกำลังระหว่างโรงเรียนในระบบกับศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 ช่วยเปิดพื้นที่การเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนที่มีลักษณะการเรียนรู้เฉพาะหรือต้องการการดูแลเป็นพิเศษ การแบ่งบทบาทระหว่างครูในโรงเรียน ครูอาสาสมัคร และศูนย์การเรียนรู้ส่งผลให้เส้นทางการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนมากขึ้น

รูปแบบที่ 3

การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับฐานเศรษฐกิจและทรัพยากรในพื้นที่

การทำงานร่วมกันระหว่างศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) ผู้ประกอบการในพื้นที่ และกลไกการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เช่น สมัชชาการศึกษา เพื่อนำทุนทางเศรษฐกิจและทรัพยากรในชุมชนมาใช้ออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้สำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา แนวทางนี้ช่วยให้เยาวชนนอกระบบสามารถเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (learning by doing) สะสมประสบการณ์ชีวิตและทักษะอาชีพ โดยไม่ตัดขาดจากเส้นทางการศึกษา และยังเป็นการเชื่อมโยงมิติการศึกษาสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่

รูปแบบที่ 4

การเทียบโอนประสบการณ์การทำงานร่วมกับภาคเอกชน

ความร่วมมือระหว่างศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 กับภาคเอกชนในสาขาอาชีพ เปิดโอกาสให้เยาวชนที่มีเงื่อนไขชีวิตจำเป็นต้องทำงาน สามารถเข้าถึงการเรียนรู้และการรับรองผลการเรียนผ่านการเทียบโอนประสบการณ์จากการทำงานจริง กลไกนี้ช่วยหลายกำแพงที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา ทำให้การเรียนรู้สามารถดำเนินควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม

(รายละเอียดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น อยู่ในหัวข้อ 3 หน้า 72)

พลังของข้อมูลทำให้พบว่า ความต้องการของผู้เรียนแปรผันตามอายุอย่างมีนัยสำคัญ หัวใจสำคัญของมาตรการช่วยเหลือที่ตรงจุด คือ การออกแบบโอกาสตามช่วงวัย (targeted Intervention)

- **ระดับปฐมวัยและประถมศึกษา** มุ่งเน้นการสนับสนุนค่าใช้จ่ายเพื่อลดภาระและอุปสรรคในการเข้าถึงการศึกษา ตลอดจนสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาและการเรียนรู้เพื่อปรับพื้นฐาน
- **ระดับเยาวชน (15 ปีขึ้นไป)** มีแนวโน้มต้องการ “การศึกษาที่ยืดหยุ่น” ที่สามารถเรียนรู้ควบคู่ไปกับการทำงานเพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว (Learn to Earn)

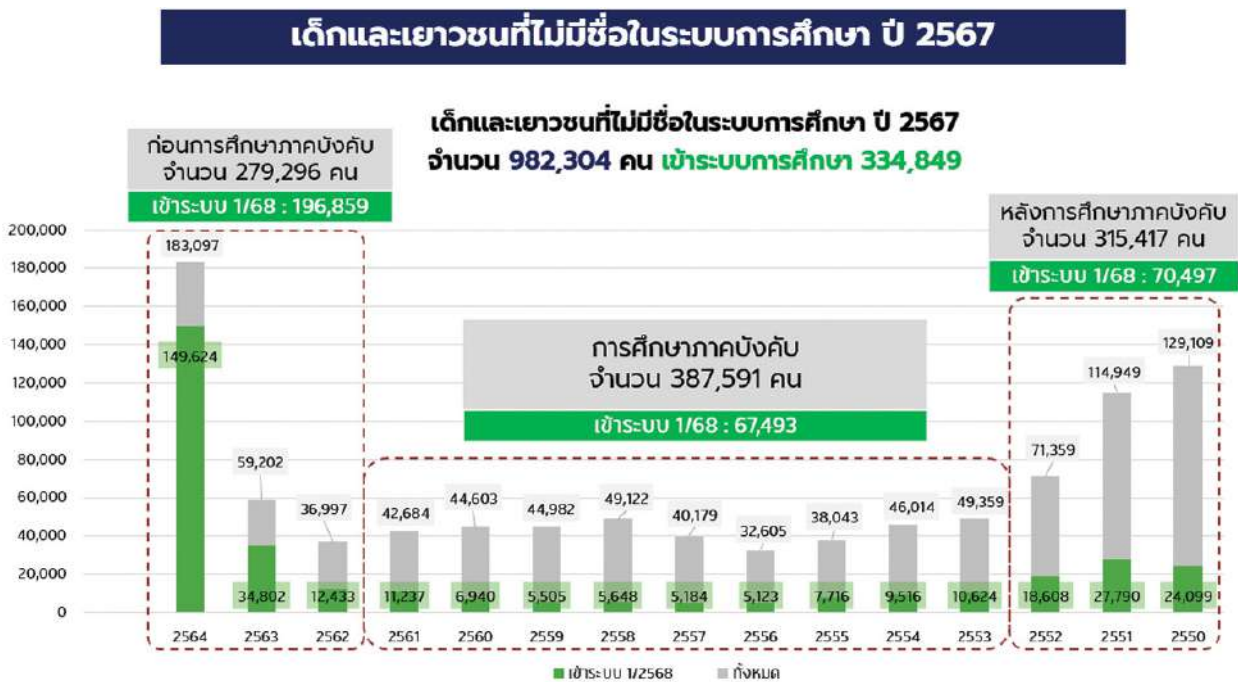
การกลับเข้าสู่ระบบการเรียนรู้: บทสรุปความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ที่วัดผลได้

จากการดำเนินมาตรการเชิงรุกในการติดตาม ค้นหา และช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ไม่มีชื่อในระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ผลลัพธ์ในภาคเรียนที่ 1/2568 ได้ปรากฏเป็นรูปธรรมผ่านตัวเลขการกลับเข้าสู่ระบบที่น่าสนใจ ดังนี้

1 ภาพรวมการคืนสู่ระบบการศึกษา

จากฐานข้อมูลเด็กและเยาวชนที่ไม่พบชื่อในระบบการศึกษาปี 2567 จำนวน 982,304 คน พบว่ามีเด็กและเยาวชนสามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาและปรากฏชื่อในฐานข้อมูลกระทรวงศึกษาธิการในปีการศึกษา 2568 ได้ถึง 334,849 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 34.08 โดยจำแนกตามระดับชั้นได้ดังนี้

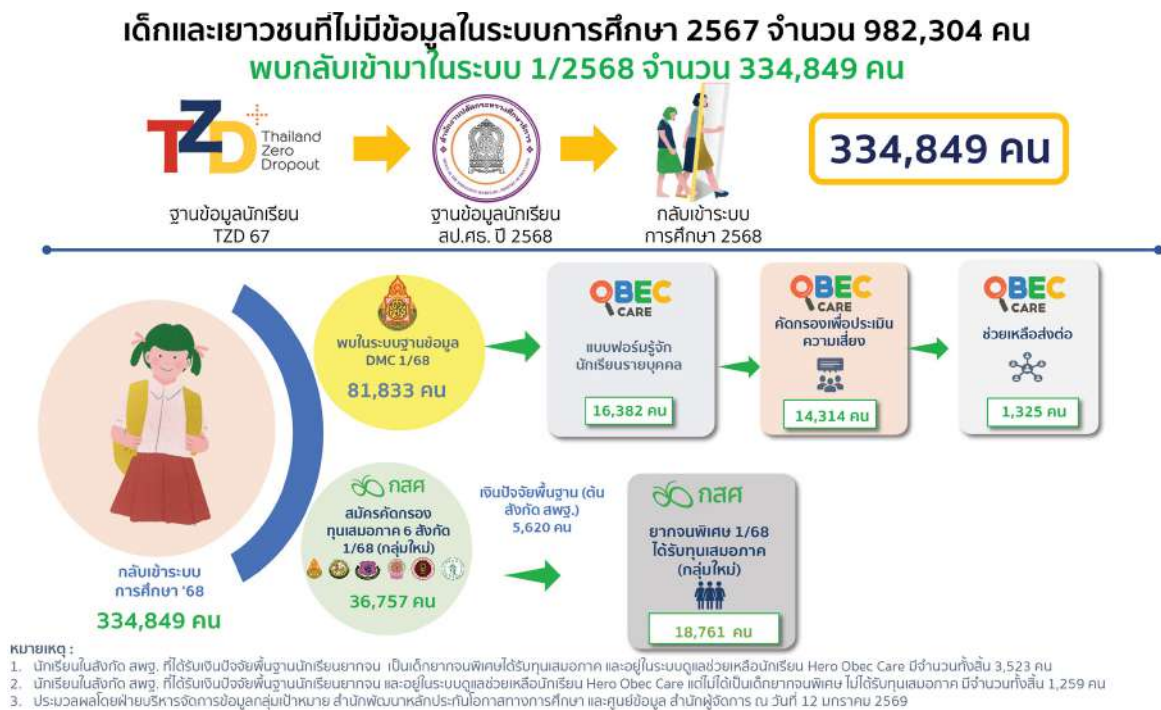
- ระดับอนุบาล จำนวน 196,859 คน
- ระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนต้น) จำนวน 67,493 คน
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. จำนวน 70,497 คน

แผนภาพที่ 3(5)-4 : จำนวนเด็กและเยาวชนที่ไม่มีชื่อในระบบการศึกษา ปี 2567 ที่กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา ในภาคเรียนที่ 1/2568 จำแนกตามระดับชั้น

2 การคัดกรองความยากจน: พลังแห่งหุ้นส่วนเพื่อลดอุปสรรค

เพื่อให้การกลับเข้าเรียนมีความยั่งยืน กลไกความร่วมมือได้มุ่งเน้นการลดภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาผ่านมาตรการการสนับสนุนเงินอุดหนุนของรัฐ โดยนักเรียนที่กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาในหน่วยงาน 6 สังกัด สมัครเข้ารับการคัดกรองความยากจน 36,757 คน โดยมี 5,620 คน (ร้อยละ 15.29) ได้รับปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนจากหน่วยงานต้นสังกัด (สพฐ.) และ 18,761 คน (ร้อยละ 51.04) ได้รับเงินอุดหนุนทุนเสมอภาค (นักเรียนยากจนพิเศษ) จาก กสศ. ซึ่งจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาหรืออุปสรรคการมาเรียนของนักเรียนได้

แผนภาพที่ 3(5)-5 : การส่งต่อการดูแลช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนที่กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา ในภาคเรียนที่ 1/2568

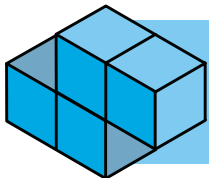
3 HERO OBECCARE: เจาะลึกความเสี่ยงรายบุคคล

พลังของข้อมูลไม่ได้หยุดอยู่แค่การพาเด็กกลับมาสู่ระบบการศึกษา แต่ยังรวมถึงการเฝ้าระวังสุขภาพจิตและสภาพความเป็นอยู่ผ่านระบบการแนะแนวดูแลสุขภาพจิตนักเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัด สพฐ. จำนวน 16,382 คน พบว่า นักเรียนร้อยละ 65 มีสถานะปกติ ไม่มีความเสี่ยง ร้อยละ 26 มีความเสี่ยง 1-2 มิติ ร้อยละ 8 มีความเสี่ยง 3-5 มิติ และร้อยละ 1 มีความเสี่ยงมากกว่า 5 มิติ ข้อเท็จจริงที่สำคัญของกลุ่มที่มีความเสี่ยงหรือปัญหา จำแนกตามระดับชั้น ดังนี้

- **ระดับประถมศึกษา:** อุปสรรคหลักคือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนโดยตรง รองลงมาคือ ปัญหาเศรษฐกิจครอบครัว และความปลอดภัยในการเดินทางหรือที่พักอาศัย
- **ระดับมัธยมศึกษา:** ปัญหาเศรษฐกิจยังคงเป็นลำดับแรกที่กระทบต่อชีวิตและการเรียน รองลงมาคือประเด็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด และพฤติกรรมมการเรียน (ปัญหาติด 0, ร, มส.)

ข้อมูลความเสี่ยงรายบุคคลเหล่านี้เป็นเชิงทิศสำคัญให้สถานศึกษานำไปใช้วางแผนการดูแลช่วยเหลือที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนแต่ละคน เพื่อปรับแก้การคงอยู่ในระบบและสร้างความเชื่อมั่นว่า “โอกาสครั้งใหม่” นี้จะนำไปสู่นาคตที่มั่นคงอย่างแท้จริง

ความเสมอภาคที่มีชีวิต

โมเดลบ่อแดง สู่ “คาบสมุทรแห่งโอกาส”: พลังท้องถิ่น สงขลา ขับเคลื่อน Thailand Zero Dropout

จังหวัดสงขลาเป็นหนึ่งในพื้นที่ต้นแบบที่พิสูจน์ให้เห็นว่า การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาจะสำเร็จได้จริงต้องเริ่มจากความเข้มแข็งในระดับฐานราก ภายใต้การนำของคณะกรรมการระดับจังหวัดที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ร่วมกับศึกษานิเทศก์จังหวัดและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน คือ การสร้าง “หุ้นส่วนทางการศึกษา” ที่เข้มแข็งที่สุดจากฐานรากของชุมชน

ตำบลบ่อแดง อำเภอสทิงพระ คือพื้นที่โดดเด่นที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในฐานะกลไกหลักที่ขับเคลื่อนงานด้วยความเข้าใจบริบทพื้นที่อย่างลึกซึ้ง ผ่าน 3 ภารกิจสำคัญ คือ

1

ปฏิบัติการค้นหาเชิงรุก

ผ่นักกำลังกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และครูอาสาสมัคร ลงพื้นที่สำรวจจนพบตัวตนของเด็กนอกระบบการศึกษา 30 คน

2

ถักทอเครือข่ายความช่วยเหลือ

ร่วมกับ 6 หน่วยงาน ประกอบด้วย ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสทิงพระ สพป.สงขลาเขต 1 สพม.สงขลา สตูลเขต 1 และศูนย์การเรียนเฉพาะทาง เช่น ศูนย์การเรียนเซนต์เทเรซา เซาท์เทิร์น และศูนย์การเรียนยุวชนสร้างสุข ออกแบบทางเลือกการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น จนสามารถส่งเด็กและเยาวชน 25 คนกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้สำเร็จ

3

กลไกสหวิชาชีพ

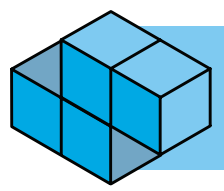
ปลัด อบต. ผู้นำชุมชน ไปจนถึงข้าราชการครูเกษียณร่วมเป็นคณะทำงานเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและดูแลเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง เคสที่ซับซ้อนจะส่งต่อเข้าสู่ “วงสานฝัน” ในระดับจังหวัด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้วิเคราะห์ปัญหาและส่งต่อความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง

แผนภาพที่ 3(5)-6 : ทิศทางการขับเคลื่อน ปี 2569 ของจังหวัดสงขลา

ความสำเร็จของตำบลบ่อแดงไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่นั้นพื้นที่ แต่ถูกยกระดับเป็นยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาในระดับกลุ่มอำเภอในชื่อ “ยุทธศาสตร์คาบสมุทรสทิงพระ” ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ สทิงพระ สิงหนคร กระแสสินธุ์ และระโนด โดยมุ่งหมายที่จะขยายผลไปยัง อบต. อื่นๆ ในพื้นที่รอบทะเลสาบสงขลาทั้งหมด เพื่อสร้างภาคีการทำงานที่เกิดความต่อเนื่องในระยะยาว ที่นำไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือการสร้างระบบนิเวศแห่งการมอบโอกาสที่ครอบคลุมทุกตารางนิ้วของจังหวัดสงขลา โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตมหาอุทกภัยที่ผ่านมา พิสูจน์แล้วว่า กลไกที่ถูกถักสานจากหุ้นส่วนการศึกษาในสงขลาได้แสดงพลังของการดูแลเด็กและเยาวชนที่ตกอยู่ในภาวะหลุดออกจากระบบการศึกษาชั่วคราว และเสี่ยงหลุดจากการศึกษาแบบถาวร ด้วยทุนทั้งภายในและภายนอก เกิดเป็นธนาคารโอกาสจังหวัดสงขลา ที่จะไม่ให้มีเด็กคนไหนในสงขลาถูกทิ้งไว้ข้างหลังอีกต่อไป

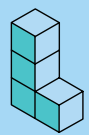
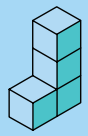

ก้าวต่อไป: เมื่อ “คน” และ “ระบบ” ถักทอโอกาสใหม่ให้ยั่งยืน

จากบทเรียนกว่า 6 ปีของการทำงานเชิงพื้นที่ (ABE) ได้วิวัฒนาการจากโครงการนำร่อง สู่การเป็นกระดูกสันหลัง (backbone) สำคัญในการขับเคลื่อน Thailand Zero Dropout โดยเปลี่ยนวิธีคิดจากการแก้ไขปัญหาแบบรายประเด็น เป็นการสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการติดตาม ช่วยเหลือ และส่งต่อเด็กและเยาวชนกลับเข้าสู่การเรียนรู้ตามศักยภาพ กลายเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้การตั้งเป้าหมาย “เด็กหลุดระบบเป็นศูนย์” ไม่ใช่เพียงความคาดหวัง แต่เป็นแผนปฏิบัติการที่มีพื้นที่เป็นเจ้าของอย่างแท้จริง

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า หัวใจสำคัญไม่ได้อยู่ที่ตัวโครงการ แต่อยู่ที่ผู้ปฏิบัติการ ที่ทำงานต่อเนื่องและเป็นระบบ ซึ่งฝังตัวอยู่ในพื้นที่จริง เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกกลางที่คอยเชื่อมโยงและประคับประคอง เด็กและเยาวชนในระยะยาว

	เป้าหมาย Thailand Zero Dropout ไม่ใช่เพียงการทำให้ตัวเลขเด็กนอกระบบเป็นศูนย์ แต่คือการสร้างสังคมที่ไม่มีเด็กคนไหนถูกทิ้งไว้ข้างหลัง สร้างระบบนิเวศที่ผู้คนในพื้นที่สามารถส่งต่อโอกาส และดูแลลูกหลานของเขาได้อย่างต่อเนื่อง	
	เพื่อให้ Thailand Zero Dropout เป็นความจริงที่ยั่งยืน ในทุกตารางนิ้วของประเทศไทย	

3.6 การขับเคลื่อนองค์ความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

“พลังแห่งองค์ความรู้และข้อมูลเชิงประจักษ์” (evidence-based knowledge) เป็นฐานรากสำคัญในการขับเคลื่อนความเสมอภาคทางการศึกษา กสศ. มุ่งมั่นที่จะสร้างและใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมควบคู่กับการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่แม่นยำ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาโลกเชิงระบบที่เอื้อต่อการขยายโอกาสการเข้าถึงการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน และการทดลองรูปแบบความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อการขยายผลได้จริงในระดับพื้นที่และระดับประเทศ ผ่านการดำเนินงานใน 3 มิติสำคัญ ดังนี้

1 การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการสร้างความเท่าเทียมทางโอกาสสำหรับเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส

2 การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมและยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้

3 การพัฒนาและขยายผลต้นแบบความร่วมมือกับภาคเอกชนในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

1 การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการสร้างความเท่าเทียมทางโอกาสสำหรับเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส

ในปี 2568 กสศ. ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยและพัฒนาหลักฐานเชิงประจักษ์ในหลากหลายมิติ ครอบคลุมทั้งการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา การส่งเสริมต้นแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น การจัดสรรงบประมาณเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา และการเข้าถึงสวัสดิการทางการศึกษา สะท้อนบทบาทของการเสริมพลังภาคส่วนที่มีศักยภาพในการทำงานกับกลุ่มเป้าหมาย ควบคู่กับการผลักดันการปฏิรูประบบเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

1.1 มิติการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้

การประเมินผลกระทบของการปรับเพิ่มอัตราเงินอุดหนุน แบบมีเงื่อนไขแก่นักเรียนทุนเสมอภาค

เนื่องจากค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นส่งผลโดยตรงต่อภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของนักเรียนยากจน คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2566 เห็นชอบให้ปรับเพิ่มอัตราเงินอุดหนุนสำหรับนักเรียนยากจนพิเศษ (ทุนเสมอภาค) ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น จาก 3,000 บาท เป็น 4,200 บาทต่อคนต่อปี แบบขั้นบันได 3 ปี กสศ. ร่วมกับคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดำเนินการประเมินผลกระทบของทุนเสมอภาคระหว่างปีการศึกษา 2565-2567 ผลการประเมินพบว่า ทุนเสมอภาคส่งผลให้นักเรียนมีสุขภาพและการเจริญเติบโตที่ดีขึ้น ลดการขาดเรียนโดยเฉพาะในกลุ่มที่มีอัตราการมาเรียนต่ำกว่าร้อยละ 60 (เพิ่มการมาเรียน 7-12 วัน/ภาคเรียน) และเพิ่มอัตราการเรียนต่อโดยเฉพาะเมื่อได้รับทุนต่อเนื่อง 4 ภาคเรียน

จากผลการประเมินดังกล่าว นำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายให้ กสศ. และหน่วยงานต้นสังกัดให้ความสำคัญกับการรักษาความต่อเนื่องของทุนเสมอภาคเพื่อสนับสนุนโอกาสการเรียนรู้ ควบคู่กับการจัดความช่วยเหลือเพิ่มเติมแบบมุ่งเป้า (targeting) แก่นักเรียนกลุ่มเสี่ยงหลุดออกกลางคัน และผนวกมาตรการด้านโภชนาการระยะยาวเพื่อเสริมประสิทธิภาพของกลไกเงินอุดหนุนต่อผลลัพธ์ด้านสุขภาพและการเรียนรู้

การพัฒนาต้นแบบแบบจำลองการพยากรณ์ความเสี่ยง ในการหลุดออกจากระบบการศึกษา

เพื่อเพิ่มศักยภาพของมาตรการเชิงป้องกันความเสี่ยงในการหลุดออกจากระบบการศึกษา (preventive measures) กสศ. ร่วมกับคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดำเนินการพัฒนาต้นแบบแบบจำลองการพยากรณ์ความเสี่ยงในการหลุดออกจากระบบการศึกษา โดยอาศัยข้อมูลจากระบบสารสนเทศการดูแลช่วยเหลือในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และประยุกต์แนวคิดแบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ประเภท Supervised Machine-Learning แนวทางดังกล่าวมีจุดเด่นคือ ต้นทุนที่ไม่สูงเมื่อเทียบกับมาตรการอื่น และสามารถนำไปต่อยอดเพื่อยกระดับประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

จากผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาระบบพยากรณ์ระดับความเสี่ยงของนักเรียนด้วยเทคนิค Machine Learning เพื่อเสริมกลไกที่มีอยู่เดิม เป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูงในการเสริมมาตรการเชิงป้องกันของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสามารถนำไปทดลองใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย อย่างไรก็ตามภายหลังจากการจำแนกระดับความเสี่ยงของนักเรียนแล้ว สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีมาตรการช่วยเหลือและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากมาตรการช่วยเหลือ อาทิ ผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้น การมาเรียนสม่ำเสมอขึ้น หรือระดับความเสี่ยงที่ลดลง ซึ่งจะช่วยให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษามีความแม่นยำ ทันต่อสถานการณ์ ซึ่งทำให้ผู้เรียนที่เสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาได้รับการช่วยเหลืออย่างทันท่วงที

1.2 มิติการส่งเสริมต้นแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

การจัดสรรซิมอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสำหรับนักเรียนยากจนพิเศษ

ข้อมูลการสำรวจปี 2564 โดย กสศ. และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) พบว่า นักเรียนทุนเสมอภาคสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้เพียงร้อยละ 63.81 ต่ำกว่านักเรียนจากครัวเรือนทั่วไป ซึ่งเข้าถึงได้ร้อยละ 73.2 โดยการใช้งานส่วนใหญ่ผ่านโทรศัพท์มือถือจอขนาดเล็ก และมีภาระค่าใช้จ่ายด้านอินเทอร์เน็ตในสัดส่วนที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกัน

เพื่อลดความเหลื่อมล้ำดังกล่าว กสศ. และสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ได้ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงบริการโทรคมนาคมพื้นฐานที่มีคุณภาพสำหรับนักเรียนยากจนพิเศษ โดยมุ่งลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2568 ได้จัดสรรซิมการ์ดอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสำหรับนักเรียนทุนเสมอภาค ครอบคลุมนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โดยมีนักเรียนที่มีสิทธิ์รับซิมการ์ดจำนวน 434,213 คนทั่วประเทศ ทั้งนี้ สิทธิการใช้งานอินเทอร์เน็ตที่จัดสรรมีความเร็ว 20 Mbps แบบไม่จำกัดปริมาณ เป็นระยะเวลา 6 เดือน ระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์-31 กรกฎาคม 2568 ควบคู่กับการสร้างความร่วมมือกับแพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยรวบรวมแหล่งเรียนรู้ไว้ในแพลตฟอร์มกลาง เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงการเรียนออนไลน์อย่างเหมาะสมจากการดำเนินโครงการพบว่า มีนักเรียนทุนเสมอภาคที่รับซิมการ์ดจำนวนทั้งหมด 113,137 คน โดยมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตเฉลี่ยในช่วง 6 เดือน อยู่ที่ 117.04 กิกะไบต์ต่อคน หรือเฉลี่ย 19.5 กิกะไบต์ต่อคนต่อเดือน นอกจากนี้ กสศ. ยังได้สังเคราะห์องค์ความรู้เชิงกลไกในการสนับสนุนการเข้าถึงซิมการ์ดอินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของนักเรียนทุนเสมอภาคจากการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี เพื่อให้ให้นักเรียนใช้ประโยชน์อินเทอร์เน็ตเข้าสู่การศึกษาที่หลากหลายตามความสนใจ ซึ่งช่วยเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเข้าถึงรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความสนใจและบริบทของตนเองมากขึ้น

1.3 มิติการจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

การทดลองสูตรจัดสรรงบประมาณแบบเงินอุดหนุนรายหัวสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ก้นดาร์ทางไกล

กสศ. ให้ความสำคัญกับบทบาทของสถานศึกษาในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ก้นดาร์ทางไกล ซึ่งผลการศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า เงินอุดหนุนรายหัวตามสูตรจัดสรรงบประมาณเดิมยังไม่เพียงพอต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและตอบโจทย์บริบทพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ กสศ. ร่วมกับคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้พัฒนาสูตรการจัดสรรเงินอุดหนุนเพิ่มเติม โดยออกแบบให้มีความยืดหยุ่นและผันแปรตามความจำเป็นของนักเรียน ความแตกต่างลักษณะภูมิประเทศ และขนาดโรงเรียน

ผลการทดลองพบว่า เงินอุดหนุนเพิ่มเติมสามารถนำไปใช้ในกิจกรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน เมื่อมีคู่มือและแนวทางการใช้จ่ายที่ชัดเจน ขณะเดียวกัน ภาระงานของครูที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการใช้จ่ายของโรงเรียน สะท้อนว่าการเบี่ยงเบนครูออกจากภารกิจหลักด้านการสอนย่อมกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและลดทอนประสิทธิภาพของสูตรจัดสรร นอกจากนี้ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ห่างจากชายแดนน้อยกว่า 10 กิโลเมตร มีแนวโน้มใช้จ่ายงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพต่ำกว่า ซึ่งอาจเชื่อมโยงกับข้อจำกัดด้านภาษา ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และความไม่มั่นคงทางสังคม ข้อค้นพบดังกล่าวเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อปรับรูปแบบการสนับสนุนโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้จ่ายทรัพยากรทางการศึกษา

1.4 มิติการเข้าถึงสวัสดิการ

การส่งเสริมการเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐาน ด้านการคัดกรองและตรวจวินยตาของเด็กและเยาวชน

ปัญหาสายตาเป็นอุปสรรคสำคัญที่ลดทอนคุณภาพการเรียนรู้ และการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในเด็กนักเรียน การมองเห็นที่ไม่ชัดเจนนำไปสู่ความเบื่อหน่าย เครียด และอาจทำให้หลุดออกจากระบบการศึกษา เพื่อลดข้อจำกัดดังกล่าว กสศ. จึงริเริ่มโครงการ I SEE THE FUTURE ตั้งแต่ปี 2565 โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้เยาวชนยากจนพิเศษเข้าถึงสิทธิประโยชน์ด้านสายตาในระบบหลักประกันสุขภาพ ผ่านการเชื่อมโยงหน่วยงานระดับท้องถิ่นและภาคีภาคเอกชนต่าง ๆ ให้เข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นสะพานเชื่อมเด็กกลุ่มเปราะบางกับบริการสุขภาพ

ผลการคัดกรองซ้ำโดยนักทัศนมาตรและจักษุแพทย์พบว่า จากนักเรียนจำนวน 4,297 คนที่ผ่านการคัดกรองเบื้องต้น มีจำนวนนักเรียนกว่า 1,700 คน ได้รับการยืนยันว่ามีปัญหาสุขภาพสายตาและสามารถได้รับแว่นสายตาภายใต้สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ทั้งนี้ ผลการดำเนินการในจังหวัดปัตตานีทำให้เกิดการขยายผลการดำเนินงานต่อเนื่องสู่การคัดกรองสายตาเยาวชนในจังหวัดนราธิวาสทั้งจังหวัด

2 การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมและยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้

การยกระดับคุณภาพการศึกษาผ่านนวัตกรรมการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ (Thai PILA)

กสศ. มุ่งลดช่องว่างด้านผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ ผ่านการพัฒนานวัตกรรมด้านการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ ในปี 2565 กสศ. ร่วมกับมูลนิธิ Creativity, Culture and Education (CCE) ทบทวนเครื่องมือการประเมินจากนานาชาติ และคัดเลือกเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับ เพื่อนำไปใช้เป็นฐานความรู้ในการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ

จากข้อค้นพบที่ว่า เครื่องมือส่วนใหญ่ยังเน้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ปลายทาง (Summative Evaluation) กสศ. จึงพัฒนาแนวทางการประเมินที่ยืดการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) เป็นแกนกลางภายใต้กรอบความร่วมมือกับองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ในช่วงปี 2567-2570 จึงมีการพัฒนา Platform for Innovative Learning Assessment in Thailand (Thai PILA)

ในปี 2568 กสศ. ได้นำร่องใช้งาน Thai PILA กับศึกษานิเทศก์ และครูแกนนำ จากสถานศึกษานำร่องใน 6 จังหวัด ได้แก่ ลำปาง เพชรบูรณ์ ขอนแก่น สุรินทร์ สระแก้ว และกระบี่ สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเชิงโต้ตอบ การสะท้อนผลอย่างทันเวลา และการจัดกลุ่มผู้เรียนเพื่อปรับกระบวนการสอน ซึ่งสะท้อนเชิงนโยบายว่า การยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนทุกกลุ่มควรมุ่งที่ระดับห้องเรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นหน่วยปฏิบัติการที่กระบวนการเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียน และการใช้ข้อมูลการประเมินเกิดขึ้นจริง อันนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย และครูสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง

แผนภาพที่ 3(6)-1 : เครื่องมือ Platform for Innovative Learning Assessment in Thailand (Thai PILA)

การขับเคลื่อนและขยายผลการใช้กลองนวัตกรรมทางการศึกษา

นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพการศึกษาผ่าน Thai PILA แล้ว กสศ. ได้พัฒนาโครงการวิจัยร่วมกับสถาบันรักลูก เลิร์นนิ่ง กรุ๊ป เพื่อพัฒนาเครื่องมือการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนาทักษะสมองส่วนหน้า กลุ่มเป้าหมายคือครุฑำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งมีบทบาทสำคัญกับกลุ่มเยาวชนชนด้อยโอกาสในพื้นที่ห่างไกล

จากข้อจำกัดด้านการเรียนรู้ออนไลน์ การเข้าถึงสื่อการเรียนผ่านแพลตฟอร์มหรือระบบอินเทอร์เน็ตอาจเป็นอุปสรรคสำคัญ จึงได้วางแผนการประยุกต์ใช้เครื่องมือการเรียนรู้ออฟไลน์ ในรูปแบบกลองนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการครอบคลุมครุฑำรวจตระเวนชายแดนจำนวน 40 คน นายตำรวจนิเทศก์จำนวน 3 คน ในพื้นที่กองกำกับการที่ 24 ผลการดำเนินการพบว่า ครุฑำรวจตระเวนชายแดนเกิดความรู้อย่างมีความเข้าใจ มีการประยุกต์ใช้เครื่องมือในกลองนวัตกรรมกับผู้เรียนในชั้นเรียน และกว่าร้อยละ 90 ระบุว่าพึงพอใจมากที่สุดจากการได้รับกลองนวัตกรรมทางการศึกษา ทั้งนี้โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนผ่านนวัตกรรมการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ห่างไกล

3 การพัฒนาและขยายผลต้นแบบความร่วมมือกับภาคเอกชน ในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

การบ่มเพาะนวัตกรรมเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

ในปี 2568 กสศ. มุ่งขยายผลนวัตกรรมร่วมกับภาคีภาคเอกชนและท้องถิ่น โดยเลือกพื้นที่เป้าหมายในจังหวัดระยอง แม้จังหวัดระยองจะมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง มีนิคมอุตสาหกรรมและการจ้างงานจำนวนมาก แต่เยาวชนจำนวนมากในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในช่วงชั้นรอยต่อสู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกลับขาดแรงจูงใจและความเข้าใจในการเลือกเส้นทางอาชีพ

กสศ. ร่วมกับนวัตกรรม 3 กลุ่ม (We-spaces, ONCEs Thailand และ ME Learn) ออกแบบนวัตกรรม การแนะนำอาชีพให้แก่เยาวชน โดยทดลองนวัตกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาของจังหวัดระยอง ผลการทดลอง ทำให้เยาวชนรู้จักตนเอง เรียนรู้จุดเด่นหรือความถนัดเฉพาะทางของตนเอง เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของอาชีพ และมีโอกาสสัมผัสประสบการณ์การทำงานในสาขาอาชีพต่าง ๆ

การพัฒนาและขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการเงิน (innovative finance)

ในปี 2568 กสศ. ได้ต่อยอดการดำเนินงานด้านนวัตกรรมการเงินที่จ่ายเงินตามผลลัพธ์ (Outcome based Contract) ซึ่งเป็นกลไกการระดมทุนที่โปร่งใส วัดผลได้ และช่วยให้เงินทุนเพื่อสังคมเข้าถึงผู้ที่ต้องการจริงอย่างมีประสิทธิภาพ ไปสู่ความร่วมมือกับเครือข่ายทุนต่างประเทศของสิงคโปร์ ผ่านแพลตฟอร์ม Impact Collab Outcomes Marketplace ของ ASEAN Venture Philanthropy Network (AVPN)

ภายใต้ความร่วมมือดังกล่าวในปี 2568 กสศ. ได้ร่วมพัฒนารอบการบริการโครงการที่เหมาะสมกับบริบทและ ประเทศไทย พร้อมส่งเสริมให้ผู้ดำเนินโครงการที่มีศักยภาพในการขยายผล ให้เข้าถึงแพลตฟอร์มเพื่อเตรียมระดมทุน อย่างน้อย 5 ราย โดยมุ่งสร้างผลลัพธ์ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพและรับรองการมีงานทำ ให้แก่เยาวชนประมาณ 500 ราย ซึ่งช่วยส่งเสริมศักยภาพเครือข่าย โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจเพื่อสังคมที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเปราะบาง ให้มีความสำเร็จ ที่ชีวิตได้และยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

เครือข่ายสถานศึกษาเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Equity Partnership School's Network)

การเห็นพ้องภาคีใหม่ที่มีศักยภาพให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนความเสมอภาคทางการศึกษา เป็นกลไก สำคัญของ กสศ. โดยในปีที่ 6 ของโครงการนวัตกรรมเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Equity Partnership School's Network) ภายใต้เป้าหมาย All for Education กสศ. ร่วมมือกับเครือข่ายโรงเรียนนานาชาติ FOBISIA โรงเรียน Rugby School Thailand และเครือข่าย SEA ประเทศไทย มาทำงานร่วมกันกับโรงเรียนขยาย โอกาสในการยกระดับโอกาสการเรียนรู้ของเยาวชน

ก้าวที่สำคัญในปี 2568 คือ การขยายความร่วมมือจากระดับโรงเรียนนานาชาติไปสู่ระดับอุดมศึกษา โดยได้รับการ สนับสนุนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง ในการนำนักศึกษาศรีอยุธยาเข้ามาพัฒนาผลิตภัณฑ์ของ เยาวชนในโรงเรียนขยายโอกาส ผลการดำเนินงานสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนรอบโรงเรียนขยาย โอกาส เกิดการกระจายรายได้สู่ครอบครัวของเยาวชนและเกิดการสร้างงานสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

แผนภาพที่ 3(6)-2 : Equity Partnership's School Network season 6

การส่งเสริมผู้ประกอบการภาคเอกชนให้เข้ามาร่วมจัดการศึกษาหรือการเรียนรู้

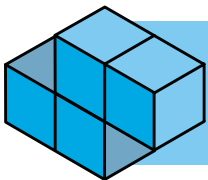
ในปี 2568 กสศ. ได้ศึกษาต้นแบบการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนทั้งในและต่างประเทศ เพื่อขับเคลื่อนมาตรการส่งเสริมผู้ประกอบการภาคเอกชนให้ร่วมจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนนอกระบบ โดยวิเคราะห์บทบาทใน 3 ด้าน คือ ผู้ให้ทุน ผู้ฝึกอบรม และผู้จ้างงาน/ฝึกงาน จากการเก็บข้อมูลใน 16 จังหวัด พบว่าธุรกิจขนาดใหญ่มีแรงจูงใจด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กร ขณะที่ธุรกิจขนาดกลางและเล็กเน้นการเข้าถึงแรงงานคุณภาพ และลดต้นทุนการหมุนเวียนแรงงาน อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญยังคงอยู่ที่กฎหมายแรงงานสำหรับเยาวชนอายุ 15-18 ปี ที่ขาดแนวปฏิบัติชัดเจน และการขาดข้อมูลเชื่อมโยงระหว่างเยาวชนกับโอกาสทำงาน

กสศ. ได้ทดลองพัฒนาต้นแบบร่วมกับบริษัท ซี เจ มอร์ จำกัด และโรงเรียนอนันตรักษ์การบริบาลในจังหวัดราชบุรี เพื่อศึกษาเส้นทางของเยาวชนตั้งแต่การคัดเลือก ฝึกอบรม จนถึงการมีงานทำ ผลการทดลองชี้ให้เห็นความสำคัญของสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการปรับตัว บทบาทพี่เลี้ยงชุมชนในการเชื่อมต่อกับครอบครัว และการให้โอกาสเยาวชนทดลองความถนัดในอาชีพต่าง ๆ

จากผลการศึกษา กสศ. ได้เสนอแนวทางกระตุ้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนใน 2 ระยะ คือ

ระยะสั้น : พัฒนาแพลตฟอร์มกลางเพื่อประสาน จับคู่ และติดตามเด็กและเยาวชนกับโอกาสการเรียนรู้และทำงาน

ระยะกลางถึงยาว : ส่งเสริมให้เอกชนขนาดใหญ่พัฒนาระบบการเรียนรู้ (academy) พร้อมพัฒนาคลังท้องถิ่นและอาสาสมัครชุมชนให้เป็นพี่เลี้ยงแก่เด็กนอกระบบอย่างใกล้ชิด ซึ่ง กสศ. จะนำเอาข้อเสนอไปทดลองเพิ่มเติมต่อไป เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและทำให้เยาวชนมีทางเลือกของรูปแบบการฝึกอบรม พร้อมกับมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น

ก้าวต่อไปในปี 2569

จากบทเรียนการขับเคลื่อนงานวิจัยและนวัตกรรมในปี 2568 กสศ. มุ่งยกระดับระบบนิเวศงานวิจัยด้านการศึกษาผ่านเครือข่ายความร่วมมือระดับชาติและนานาชาติ ควบคู่กับการขยายผลนวัตกรรมที่มีประสิทธิผล โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดช่องว่างการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ และการพัฒนาคลังความร่วมมือกับภาคเอกชนที่ยั่งยืน

การขับเคลื่อนความเสมอภาคทางการศึกษาต่อจากนี้ ได้ก้าวมาถึงจุดเปลี่ยนสำคัญด้วยการใช้ “นวัตกรรมน่านโยบาย” โดยมีฐานข้อมูล องค์ความรู้ งานวิจัยและนวัตกรรมเชิงประจักษ์เป็นเข็มทิศนำทาง พร้อมบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อเปลี่ยนบทบาทจากผู้สนับสนุนสู่การเป็น “หุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์” ที่ร่วมกันสร้างหลักประกันว่าเด็กและเยาวชนทุกคนจะสามารถพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพบนพื้นฐานของความเสมอภาคอย่างแท้จริง

3.7 | ความร่วมมือภาคีเครือข่าย เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

การสร้างความสำเร็จเสมอภาคทางการศึกษาเป็นภารกิจที่ไม่สามารถทำได้เพียงหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่รวมถึงภาคเอกชนและประชาชน ที่ผ่านมากสศ. มุ่งสร้างความตระหนักให้สังคมเห็นถึงความสำคัญในการร่วมสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา และเป็นช่องทางที่สื่อสารให้สังคมสามารถเข้ามีส่วนร่วมในภารกิจต่าง ๆ จนเกิดเป็นพลังของความร่วมมือที่ส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนวาระสำคัญในปี 2568 ประกอบด้วย

1 การส่งเสริมการสร้างโอกาสทางการศึกษาจากภาครัฐ

2 ภาคเอกชนและประชาชนร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ

3 ความร่วมมือระดับนานาชาติเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

รายละเอียดดังนี้

1 การส่งเสริมการสร้างโอกาสทางการศึกษาจากภาครัฐ

Thailand Zero Dropout ประกาศเป็นนโยบายระดับประเทศ

ปัญหาเด็กหลุดออกจากระบบ เปรียบเสมือนยอดภูเขาน้ำแข็งที่มีปัญหาซับซ้อนซ่อนอยู่ใต้ผิวน้ำ ทั้งมิติความยากจนข้ามรุ่น สภาพแวดล้อมทางสังคม และปัญหาสุขภาพภาวะเปราะบาง ซึ่งไม่อาจแก้ไขได้ด้วยเครื่องมือทางการศึกษาเพียงอย่างเดียว รัฐบาลได้ประกาศยกระดับนโยบาย Thailand Zero Dropout (TZD) หรือ “เด็กทุกคนต้องได้เรียน” ให้เป็นวาระระดับชาติ โดยคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2567 มีมติกำหนดให้หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง 11 หน่วยงาน ร่วมเป็นเจ้าของเรื่องในการขับเคลื่อนงานอย่างบูรณาการ นโยบายดังกล่าวนับเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในระบบนิเวศทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2567 จนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่การบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อนำไปสู่การชี้เป้าเด็กและเยาวชนที่ไม่พบรายชื่อในระบบการศึกษา รวมทั้งเกิดการขับเคลื่อนมาตรการเพื่อแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หัวใจสำคัญของการแก้โจทย์ที่ทำทายนี้นี้ จึงต้องอาศัยการ “ทำลายกำแพงระหว่างหน่วยงาน” (Breaking the Silos) เพื่อหลอมรวมทั้งงบประมาณ ข้อมูล และกลไกในพื้นที่ให้เป็นเนื้อเดียวกัน โดยเปลี่ยนบทบาทจากต่างคนต่างทำ มาเป็น ‘หุ้นส่วนยุทธศาสตร์’ ที่ร่วมรับผิดชอบเป้าหมายเดียวกันอย่างแท้จริง

ภาพที่ 3(7)-1 : หน่วยงานภาคี 11 หน่วยงาน ขับเคลื่อนนโยบาย Thailand Zero Dropout (TZD)

บูรณาการฐานข้อมูลบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพื่อการชี้เป้า

กสศ. ทาร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง เพื่อวางแผนการพัฒนาแนวทางการเทียบข้อมูลกลุ่มเป้าหมายในฐานข้อมูล Thailand Zero Dropout กับกลุ่มเป้าหมายที่ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เพื่อประโยชน์ต่อการชี้เป้ากลุ่มเป้าหมายที่อาจตกหล่นในฐานข้อมูลทั้งสองระบบ รวมทั้งสามารถติดตาม และออกแบบการช่วยเหลือเด็ก เยาวชนและครอบครัวที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสได้อย่างเหมาะสม ความร่วมมือครั้งนี้คาดว่าจะเกิดประโยชน์ดังนี้

- **การช่วยเหลือรายบุคคล:** ทราบทันทีว่าเด็กที่หลุดระบบอยู่ในครัวเรือนยากจนระดับใด เพื่อวางแผนการช่วยเหลือทางการเงิน (cash transfer) ได้ทันที
- **ประสิทธิภาพงบประมาณ:** ลดการช่วยเหลือที่ซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งบประมาณของประเทศ
- **การป้องกันเชิงรุก:** ใช้ข้อมูลรายได้ครัวเรือนเป็นสัญญาณเตือนภัย (early warning) สำหรับเด็กที่มีความเสี่ยงจะหลุดจากระบบในอนาคต

นอกจากนี้ กสศ. อยู่ระหว่างการศึกษาวិจัยเพื่อพัฒนามาตรการสร้างแรงจูงใจให้แก่ภาคเอกชนเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งอาจเป็นแรงจูงใจทางการเงิน เช่น มาตรการทางภาษี (tax-incentive) หรือมาตรการอื่น ๆ และอาจรวมถึงมาตรการที่เป็นความร่วมมือร่วมลงทุน (co-finance) และที่ไม่ใช่การเงิน (in-kind)

ปลดล็อกการศึกษาไทย ด้วยแนวทาง 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ

จากการดำเนินงานนำร่องในจังหวัดราชบุรี โดยความร่วมมือเป็นอย่างดีจากบริษัท แสตนลิริ จำกัด (มหาชน) หน่วยงานในพื้นที่ และ กสศ. ในการทดลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อบริบทชีวิตของผู้เรียนผ่านโครงการ “Zero Dropout เด็กทุกคนต้องได้เรียน” นำไปสู่การขับเคลื่อนระดับนโยบาย โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศแนวทาง “1 โรงเรียน 3 รูปแบบ” เพื่อเปิดทางให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงและยืดหยุ่น ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 12 และมาตรา 15 เพื่อให้สอดคล้องกับชีวิตจริงของเด็กแต่ละคน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่อาจมีข้อจำกัดในการเข้าเรียนแบบปกติ เปลี่ยนโรงเรียนให้เป็น “พื้นที่ปลอดภัย” ที่พร้อมโอบรับความแตกต่างหลากหลาย เพื่อเปลี่ยนจากความรู้สึก “ต้องเรียน” ให้เป็น “ได้เรียน” ตามความพร้อมของแต่ละคนอย่างแท้จริง

ภาพที่ 3(7)-2 คู่มือการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นด้วย 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ

ในปีการศึกษา 2568 สถานศึกษาสังกัด สพฐ. จำนวน 54 แห่ง ใน 16 เขตตรวจราชการ ที่เป็นโรงเรียนต้นแบบจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นด้วย 1 โรงเรียน 3 รูปแบบครอบคลุมทุกภูมิภาค และมีโรงเรียนจำนวน 1,146 แห่งที่สมัครพัฒนาตัวแบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ เพื่อบูรณาการดำเนินงานแก้ปัญหาเด็กที่อยู่นอกระบบการศึกษาและเด็กตกหล่นให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา รวมทั้งกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศ 13 รูปแบบการเรียนรู้ ภายใต้แนวคิด “นำการเรียนรู้ไปให้ห้อง” ซึ่งเป็นทางเลือกการศึกษาที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์วิถีชีวิตของเด็กนอกระบบสอดคล้องตามนโยบายทำให้ผู้เรียน เรียนได้ทุกที่ทุกเวลา Anywhere Anytime ซึ่งโรงเรียนสามารถ

เลือกใช้ตามบริบทพื้นที่และความเหมาะสมของผู้เรียน โดย สพฐ. ตั้งเป้าหมายให้ขยายผลครอบคลุม “หนึ่งอำเภอหนึ่งสถานศึกษาที่ยืดหยุ่น” ให้ได้ในทุกพื้นที่

การขับเคลื่อนจากพลังภาคียุทธศาสตร์เพื่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบาง

กรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) ร่วมกับคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มูลนิธิปัญญากลับ และ กสศ. ยกย่องให้ผู้นปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชนในสถานรองรับต้นแบบ จำนวน 6 แห่ง ประกอบด้วย สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านราชสีมา สถานสงเคราะห์เด็กหญิงสระบุรี สถานสงเคราะห์เด็กปัตตานี สถานสงเคราะห์เด็กชายยะลา สถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กขอนแก่น และสถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาธาตุ กรุงเทพฯ ระยะเวลาในการดำเนินงานโครงการ 3 ปี (2568–2570) เพื่อยกย่องให้ผู้นปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชนมีศักยภาพสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางได้รับโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาทักษะตามความสามารถ รวมถึงเกิดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานในระดับจังหวัด และนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ช่วยยกระดับระบบการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

2 ภาคเอกชนและประชาชนร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ

กสศ. มุ่งเน้นการทำงานเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ โดยเชื่อมโยงความร่วมมือกับภาคเอกชนและประชาชน ผ่านการพัฒนานวัตกรรมการเงินและการระดมทรัพยากร (innovative finance & resource mobilization) โดยยกระดับความร่วมมือกับภาคเอกชนจากการบริจาครายครั้ง (charity) ไปสู่การเป็น “หุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์” เพื่อปิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำอย่างต่อเนื่อง สรุปลงเป็นความร่วมมือใน 3 มิติสำคัญ ดังนี้

มิติที่ 1 การร่วมสร้างหลักประกันโอกาสการศึกษา

เด็กและเยาวชนในกลุ่มช่วงชั้นรอยต่อหลังจบการศึกษาภาคบังคับ โดยเฉพาะระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือเป็นช่วงวิกฤตที่มีความเสี่ยงสูงต่อการหลุดออกจากระบบการศึกษา ขณะที่สวัสดิการด้านเงินอุดหนุน การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและสายอาชีพสำหรับเด็กจากครัวเรือนยากจนยังมีข้อจำกัดและไม่ครอบคลุม จากช่องว่างดังกล่าว กสศ. ได้ทำงานร่วมกับภาคเอกชนและภาคประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมถึงความสำคัญของการสนับสนุนการศึกษาต่อเนื่อง และพัฒนาโครงการทุนการศึกษาหลากหลายรูปแบบ เพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถเรียนต่อและหลุดพ้นจากวงจรความยากจนข้ามรุ่น โดยมีตัวอย่างความร่วมมือที่สำคัญ ได้แก่

- **ทุนการศึกษาสายอาชีพ** โดยมูลนิธิ 50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย สนับสนุนเยาวชนจำนวน 77 คน
- **ทุนสานฝันการศึกษาเพื่อน้อง** ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง โดยมูลนิธิตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และบริษัท ซูเปอร์จิว จำกัด จำนวน 500 คน และระดับการศึกษาภาคบังคับ โดยกลุ่มเซ็นทรัล จำนวน 1,362 คน
- **ทุนก้าวเพื่อน้อง** ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยมูลนิธิก้าวคนละก้าว สนับสนุนทุนก้าวเพื่อน้อง รุ่นที่ 5 จำนวน 40 คน และกลุ่มทุนสะสม รุ่นที่ 1-4 จำนวนรวม 209 คน
- **ทุนเด็กวิกฤตทางการศึกษา** ทุนการศึกษาและทุนตั้งต้น เพื่อสร้างอาชีพให้แก่เยาวชนนอกระบบการศึกษา ได้เข้าถึงการศึกษาทางเลือกและได้รับการพัฒนาทักษะอาชีพ ได้ 1,057 คน แบ่งเป็นการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาปอเนาะที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ 5 จังหวัดชายแดนใต้ และการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่สูญเสียผู้ปกครอง (สูญเสียบิดาและมารดา) จากสถานการณ์ต่าง ๆ

มิติที่ 2 การร่วมพัฒนาการศึกษายืดหยุ่นตอบโจทย์ชีวิต

2

- **KFC Thailand ก้าวสู่ปีที่ 3** : สานต่อโมเดล ‘เรียน-รู้-สร้างรายได้จริง’ ขับเคลื่อนวาระ Thailand Zero Dropout สานต่อพันธกิจเป็นปีที่ 3 ในการร่วมออกแบบ “การศึกษารูปแบบยืดหยุ่น (flexible education)” ผ่านหลักสูตรผู้ประกอบการที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้พัฒนาทักษะตามความถนัดควบคู่กับการมีรายได้ระหว่างเรียน (earn & learn) เพื่อแก้ปัญหาเด็กหลุดจากระบบเพราะความยากจน พร้อมใช้ศักยภาพของแบรนด์ร่วมรณรงค์สร้างความตระหนักรู้ให้สังคมเห็นความสำคัญของการพาเด็กไทยกลับสู่ระบบการศึกษาอย่างยั่งยืน
- **ผนิภาคี พัฒนาหลักสูตรทางเลือก หมอลำศึกษา** : ความร่วมมือระหว่าง กสศ. ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาศิลป์ Newgen Entertainment คณะหมอลำ และสถาบันวิชาการในพื้นที่ เพื่อออกแบบห้องเรียนยืดหยุ่นที่เปิดโอกาสให้เยาวชนนอกระบบได้เรียนรู้ผ่านศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ โดยมหาวิทยาลัยร่วมรับรองคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับทั้งทักษะอาชีพและวุฒิการศึกษา

ภาพที่ 3(7)-3 : กสศ. ร่วมมอบวุฒิการศึกษา แก่เยาวชนนอกระบบ ผ่านห้องเรียนยืดหยุ่น “หลักสูตรหมอลำศึกษา” รุ่นแรกจำนวน 6 คน

จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลระดับการศึกษาของสมาชิกในวงหมอลำจาก 29 คณะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยศูนย์การเรียนรู้ปัญญาศิลป์ ภาคีของ กสศ. พบว่า เยาวชนในวงหมอลำ (250 คน) มีผู้ที่ยังไม่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ร้อยละ 12.5 และยังไม่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 30

ทั้งนี้ นักเรียนหลักสูตรหมอลำศึกษารุ่นแรกจำนวน 6 คน สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 2 คน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 4 คน โดยผู้สำเร็จการศึกษา ม.6 ทุกคนได้รับการติดต่อเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาแล้ว

- **ขยายโอกาสการเรียนรู้และการมีรายได้ผ่านทักษะดิจิทัล :** ความร่วมมือระหว่าง Sea (ประเทศไทย) และ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) โดยนำแพลตฟอร์ม Shopee มาร่วมขับเคลื่อนโครงการพัฒนาการศึกษาและทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่อง ผ่าน โครงการ Equity Partnership's School Network Program และ โครงการ Thailand Zero Dropout เพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาทักษะจากการลงมือทำจริง ตั้งแต่การสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการร้านค้าออนไลน์ ไปจนถึงการต่อยอดความรู้สู่การสร้างรายได้และคุณค่าให้กับชุมชน

มิติที่ 3 การสร้างภูมิคุ้มกันในภาวะวิกฤตทางการศึกษาด้วยพลังความร่วมมือข้ามภาคส่วน

3

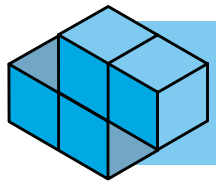
ตลอดปีที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบกับสถานการณ์วิกฤตในหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติ อาทิ อุทกภัย การสู้รบในพื้นที่ชายแดน กสศ. จึงมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันทางการศึกษาร่วมกับภาคีทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคเอกชนที่มีจุดแข็งด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และเครือข่าย เข้ามาเติมเต็มช่องว่างของระบบการศึกษา ความร่วมมือนี้ยังเป็นกลไกสำคัญในการระดมทรัพยากรอย่างเป็นระบบ และต่อยอดองค์ความรู้สู่การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา ที่สามารถขยายผลและปรับใช้ได้ในบริบทที่หลากหลาย นำไปสู่ โมเดลความร่วมมือที่ยั่งยืนในระยะยาว ช่วยเสริมความเข้มแข็งให้ระบบการศึกษาไทย พร้อมรับมือกับวิกฤตในอนาคต และเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนทุกคนสามารถเรียนรู้และก้าวต่อไปได้อย่างมั่นคง มีตัวอย่างสำคัญดังนี้

- โครงการ คอมพิวเตอร์เพื่อเด็กไทย ใส่ใจเรื่องการเงิน** ริเริ่มโดยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) ร่วมกับสภาธุรกิจตลาดทุนไทย (FETCO) และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) โดยใช้ฐานข้อมูลการคัดกรองและข้อมูลเชิงพื้นที่ของ กสศ. เป็นกลไกสำคัญในการเข้าไปปิดกั้นโรงเรียนที่ขาดแคลนอย่างเร่งด่วน เพื่อส่งมอบคอมพิวเตอร์พร้อม ชุดความรู้ด้านการเงิน (Financial Literacy) ให้แก่เด็กและเยาวชน โครงการระดมการสนับสนุนจากบริษัทจดทะเบียนและภาคธุรกิจอย่างเป็นระบบ ตั้งเป้าสนับสนุนโรงเรียนอย่างน้อย 200 แห่งในระยะแรกและขยายผลสู่การบริจาค 5,000 เครื่องภายใน 5 ปี เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและสร้างทักษะจำเป็นแห่งอนาคต

ภาพที่ 3(7)-4 : โครงการคอมพิวเตอร์เพื่อเด็กไทย ใส่ใจเรื่องการเงิน

- โครงการธนาคารโอกาส** ทำหน้าที่เป็นกลไกบูรณาการความร่วมมือเชิงระบบ ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนในการเข้าถึงการศึกษา แม้อยู่ในภาวะวิกฤต โครงการมุ่งเน้นการฟื้นฟูระบบการเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ ทั้งการซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐาน การสนับสนุนอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบเคลื่อนที่ (Mobile School) การช่วยเหลือให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ เพื่อรองรับผลกระทบจากวิกฤต
- โครงการคอมพิวเตอร์เพื่อน้อง** เปิดตัวแพลตฟอร์มและระบบเรียนรู้ฉุกเฉินเพื่อสนับสนุนโรงเรียนที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ติดตั้งระบบเรียนรู้ฉุกเฉิน โดยผนึกกำลังกับมูลนิธิกระจกเงา หน่วยงานนโยบายที่มีข้อมูลกลุ่มเป้าหมายที่แม่นยำ และภาคีที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการทรัพยากรดิจิทัล ทำให้ความช่วยเหลือไปถึงมือเด็กกลุ่มเป้าหมายในโรงเรียนขนาดเล็กพื้นที่ห่างไกลได้อย่างรวดเร็วผ่านโครงการคอมพิวเตอร์เพื่อน้อง ร่วมกันส่งมอบคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กและสมาร์ทโฟนรวมกว่า 500 ชุด ให้แก่เด็กกลุ่มเปราะบางในโรงเรียนขนาดเล็กพื้นที่ห่างไกล และซิมการ์ดสำหรับเรียนฟรี (unlimited data) ให้แก่เด็กและครูรวมกว่า 1,200 ราย ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 85 แห่ง โดยเน้นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบหนักที่สุดใน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบางบาล, อำเภอบางปะอินและอำเภอดักใหญ่ เพื่อให้การเรียนรู้ของเด็ก ๆ ยังคงดำเนินต่อไปได้ แม้โรงเรียนจะถูกน้ำท่วมขังเป็นเวลานาน เพื่อเปลี่ยนบ้านที่ถูกน้ำท่วมให้กลายเป็นห้องเรียนชั่วคราว

ความเสมอภาคที่มีชีวิต

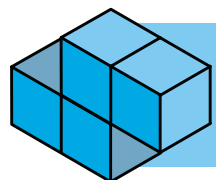

เสียงสะท้อนจากพื้นที่: หัวใจของการเรียนรู้ที่ไม่ยอมจำนน

ในพื้นที่ อำเภอบางปะอิน อำเภอผักไห่ และอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อุปกรณ์เหล่านี้ทำหน้าที่มากกว่าแค่เครื่องมือสื่อสาร แต่มันคือ “สายใย” ที่เชื่อมโยงสภาพจิตใจและบทเรียนเข้าด้วยกัน

ครูชินวัตร พลชะย จากโรงเรียนวัดเชิงท่า เล่าด้วยน้ำเสียงที่มีความหวังว่า ก่อนหน้านั้นทำได้เพียงแจกใบงานทบทวนเรื่องเดิม แต่เมื่อเด็กมีอุปกรณ์ และอินเทอร์เน็ตฟรี ครูสามารถส่งวิดีโอสอนบทเรียนใหม่และสื่อสารกับเด็กแบบเรียลไทม์ได้ทันที “มันคือกำลังใจให้เด็กว่าเขายังมีครูอยู่ข้าง ๆ แม้ในวันที่บ้านมีแต่น้ำ”

ความหวังที่กลับมาแบ่งบานบนหน้าจอ

สำหรับเด็ก ๆ อย่าง **น้องตัง และน้องแพน** นักเรียนชั้น ป.6 ที่กำลังกังวลเรื่องการสอบเข้า ม.1 และการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐาน (O-Net) การได้รับอุปกรณ์ครั้งนี้เปรียบเสมือนการได้รับ “ตัวเดินทาง” ไปสู่ความรู้ที่ไม่หยุดชะงัก แม้สภาพแวดล้อมรอบตัวจะยังคงจมอยู่ใต้น้ำ

**“จะใช้อินเทอร์เน็ต
ดูแนวข้อสอบเข้า ม.1 ครับ”**

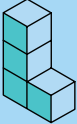

น้องตัง นักเรียนชั้น ป.6 โรงเรียนวัดน้ำเต้า (อุดมราษฎร์นิมิต) อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

**“อินเทอร์เน็ตคือทางออกเดียวที่ทำให้
เราเข้าถึงความรู้ในตอนนี้”**

น้องแพน นักเรียนชั้น ป.6
โรงเรียนวัดเชิงท่า อำเภอบางปะอิน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

	ภูมิอากาศเป็นความท้าทายเชิงโครงสร้าง ที่ระบบการศึกษาไทยต้องมีแผนสำรองที่ยั่งยืน		
	การที่ กสศ. และภาคีเครือข่ายเข้ามาร่วมกันสร้างนิเวศการเรียนรู้ในภาวะวิกฤต ไม่ใช่เพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่คือความพยายามในการสร้างหลักประกันว่า ไม่ว่าวิกฤตจะรุนแรงแค่ไหน สิทธิในการเรียนรู้ของเด็กไทย จะต้องไม่ถูกพัดพาไปกับกระแสน้ำ		

โอกาสการเรียนรู้ที่ปลอดภัย: เปลี่ยน “พื้นที่พักพิง” ให้เป็น “พื้นที่เรียนรู้”

ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา เมื่อช่วงเดือนกรกฎาคม 2568 ที่ผ่านมา เสี่ยงระเบิดและการปะทะไม่เพียงพรากชีวิตและบ้านเรือน แต่ยังส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชนจำนวนมาก โรงเรียนกว่า 64 แห่งต้องปิดตัวชั่วคราว เด็กและผู้สูงอายุต้องละทิ้งบ้านเกิดเข้าสู่ศูนย์พักพิง ทั้งความฝันและความสดใสไว้เบื้องหลังท่ามกลางความหวาดกลัวและวิตกกังวล

กสศ. ผนึกกำลังภาคี
ตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็ก
ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์สู้รบ

สุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

อุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม

จังหวัดสุรินทร์ ☎ 093-446-4775 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	จังหวัดสุรินทร์ ☎ 098-147-3445 มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ	จังหวัดอุบลราชธานี ☎ 097-262-5940 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	จังหวัดอุบลราชธานี ☎ 090-270-7608 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Call Center กสศ. ☎ 02-079-5475 | support@eeft.or.th | 文 @ EEF THAILAND

กสศ. ไม่นิ่งนอนใจต่อภาวะฉุกเฉินนี้ จึงผนึกกำลังร่วมกับเครือข่ายเพื่อน กสศ. ใน 4 จังหวัดชายแดน (อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สภาเด็กและเยาวชนเทศบาลนครอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สภาเด็กและเยาวชนเทศบาลเมืองศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ สภาเด็กและเยาวชนเทศบาลเมืองสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มูลนิธิปัญญาศิลป์ และกลุ่มอาสาสมัครการเรียนรู้ หนุนส่วนการศึกษา กลุ่มอาจารย์ นักศึกษา เยาวชน ภาคประชาสังคม ร่วมกันขับเคลื่อน “ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์สู้รบ” เพื่อกอบกู้การเรียนรู้และเยียวยาใจ

ด้วยความเชื่อว่า การเรียนรู้ต้องไม่หยุดชะงัก แม้นยามวิกฤต เป้าหมายของการเปลี่ยนพื้นที่พักพิงให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย (Safe Space) ผ่านภารกิจสำคัญระดมพลังอาจารย์ นักศึกษา และคนรุ่นใหม่กว่า 396 คน ลงพื้นที่เคียงข้างเด็ก ๆ ออกแบบการเรียนรู้ที่ไม่เน้นตำรา แต่เน้นการเยียวยา (Healing through Learning) เพื่อช่วยให้เด็ก ๆ รวม 2,612 คน ก้าวข้ามความกลัวและเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และร่วมกับชุมชนจัดตั้งระบบอาสาสมัครดูแลเด็กในภาวะฉุกเฉิน เพื่อเป็นเกราะป้องกันและเตรียมพร้อมรับมือหากเกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันในอนาคต

ความร่วมมือครั้งนี้ไม่ใช่เพียงการบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้า แต่คือ การยืนยันว่าในทุกวิกฤต เด็กทุกคนต้องได้รับโอกาสที่จะเรียนรู้และเติบโตอย่างปลอดภัย โดย กสศ. และภาคีพร้อมขยายความช่วยเหลือให้ครอบคลุมและทั่วถึง เพื่อไม่ให้เด็กคนใดต้องตกหล่นจากระบบการเรียนรู้เพียงเพราะภัยสงคราม

เสียงสะท้อนจากพื้นที่: เมื่อ “ห้องเรียน” ต้องเคลื่อนที่ไปพร้อมวิถีอพยพ

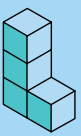

ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา สิ่งที่น่ากังวลที่สุดอาจไม่ใช่เพียงเสียงของความขัดแย้ง แต่คือ “ร่องรอยในใจ” และ “จังหวะชีวิตที่สะดุดลง” ของเด็ก ๆ ในศูนย์อพยพจังหวัดศรีสะเกษ

รศ.ดร.ประจวบ จันทรหมื่น ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สะท้อนภาพจากการลงพื้นที่จริงว่า ความเครียดของเด็ก ๆ มักซ่อนตัวอยู่ภายใต้ความเงียบ การต้องเปลี่ยนที่อยู่และการห่างหายจากชั้นเรียน คือ ตัวแปรสำคัญที่ขัดขวางพัฒนาการและสร้างความวิตกกังวลสะสมระดับลึก

กสศ. และเครือข่ายมหาวิทยาลัยในพื้นที่ จึงไม่ได้เข้าไปเพื่อเปลี่ยนโลกในข้ามคืน แต่เข้าไปเป็นเพื่อนเพื่อประคับประคองให้เด็ก ๆ ในศูนย์พักพิงกว่า 400 คน ผ่านช่วงเวลาที่ยากลำบาก เพื่อคลายปมความเครียดเบื้องต้นก่อนที่จะกลายเป็นบาดแผลเรื้อรัง

หัวใจสำคัญของภารกิจนี้คือการรักษาความต่อเนื่องของการเรียนรู้ (learning continuity) คณะทำงานได้ลงพื้นที่พูดคุยและประเมินสถานการณ์ร่วมกับครูในพื้นที่อย่างใกล้ชิด เพื่อร่วมกันหาทางออกภายใต้เงื่อนไขที่จำกัด มุ่งหวังให้เด็ก ๆ ยังคงมีใจรักในการเรียนแม้ในวันที่โรงเรียนจำต้องปิดชั่วคราว

	การขยับรูปแบบมาสู่ “การเรียนรู้ในภาวะฉุกเฉิน” ภายในพื้นที่พักพิง จึงเป็นการเปลี่ยนศูนย์อพยพ ให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีชีวิตชีวา ผ่านงานศิลปะ ดนตรี และเกมฝึกทักษะ	
	เพื่อยืนยันว่าไม่ว่าสถานการณ์จะเป็นอย่างไร เด็กทุกคนจะต้องได้รับการดูแลทั้งร่างกาย จิตใจ และไม่หลุดหายไปจากเส้นทางการเรียนรู้	

3 ความร่วมมือระดับนานาชาติเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

กสศ. ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในทุกกระดับ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อระดมทรัพยากร องค์ความรู้ และนวัตกรรมใน การขับเคลื่อนความเสมอภาคทางการศึกษา โดยความร่วมมือในปี 2568 มีบทบาทสำคัญต่อการก้าวขึ้นอีกขั้นของการพัฒนานวัตกรรมและส่งเสริมเครือข่ายด้านวิชาการทางการศึกษาในประเทศไทย ดังนี้

การพัฒนาระบบนิเวศการวิจัยด้านการศึกษาร่วมกับสหพันธ์สมาคมวิจัยด้านการศึกษาโลก (WERA)

ระบบนิเวศวิจัยการศึกษาของไทยยังมีข้อจำกัด ทั้งจำนวนผลงานตีพิมพ์ที่มีน้อย ความกระจุกตัวของวารสารที่ได้รับการยอมรับ และการขาดเครือข่ายสนับสนุนการวิจัยอย่างต่อเนื่อง ในปี 2568 กสศ. ได้รับการรับรองเป็นภาคีสมาชิกใหม่แบบสถาบันของสหพันธ์สมาคมการวิจัยด้านการศึกษาโลก (World Education Research Association: WERA) ในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2568 ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2568 ณ เมืองเดนเวอร์ สหรัฐอเมริกานับเป็นก้าวสำคัญของประเทศไทยในการยกระดับความร่วมมือด้านงานวิจัยการศึกษานานาชาติ WERA ถือเป็นเวทีรวมพลังสมาคมวิจัยด้านการศึกษาจากกว่า 30 ประเทศทั่วโลก โดยมีพันธกิจหลักในการยกระดับมาตรฐานงานวิจัยและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ข้ามพรมแดน

ต่อมา กสศ. ได้ร่วมกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) จัดงาน Thailand International Conference on Education Research 2025 (ThaiCER 2025) เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2568 มีผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD) สมาคมการวิจัยด้านการศึกษาโลก (World Education Research Association: WERA) และสถาบันการศึกษาชั้นนำระดับนานาชาติ ร่วมแลกเปลี่ยนมุมมองภายใต้หัวข้อ “การศึกษาเพื่ออนาคต: The Education for the Future begins today” ซึ่งสะท้อนความท้าทายจากปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ขยายวงกว้างในสังคม และผลักดันให้ระบบการศึกษาต้องยกระดับคุณภาพและสร้างความเสมอภาค ผ่านนโยบายที่มุ่งผลลัพธ์การพัฒนาเครื่องมือและนวัตกรรมดิจิทัล งานวิจัยเชิงลึก และการส่งเสริมทุนมนุษย์อย่างรอบด้าน เพื่อมุ่งสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่แข่งขันได้อย่างยั่งยืน

การดำเนินงานนี้จะนำไปสู่การยกระดับสถานะของไทยให้เป็นสมาชิกประเภทสมาคมกำกับดูแล (Governing Association Member) ของ WERA ผ่านการจัดตั้งสมาคมวิจัยด้านการศึกษาแห่งประเทศไทย (Thailand Education Research Association: THERA) โดยเริ่มดำเนินการในปี 2569

ภาพที่ 3(7)-5 : การประชุมหารือแนวทางการจัดตั้ง THERA
ในงาน Thailand International Conference on Education Research 2025
(ThaiCER 2025) เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2568

การพัฒนาแพลตฟอร์ม Thai PILA ร่วมกับ OECD

กสศ. ได้ร่วมมือกับองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) พัฒนาแพลตฟอร์ม Thai PILA (Platform for Innovative Learning Assessment in Thailand) ภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างปี 2567–2570 โดยในปี 2568 ได้นำร่องใช้งานกับศึกษานิเทศก์ 85 คน และครูแกนนำ 249 คน จากสถานศึกษาใน 6 จังหวัด ได้แก่ ลำปาง เพชรบูรณ์ ขอนแก่น สุรินทร์ สระแก้ว และกระบี่ แพลตฟอร์มนี้สนับสนุนการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) ตามปฏิบัติสากล เพื่อช่วยให้ครูสามารถติดตามพัฒนาการของผู้เรียนและปรับกระบวนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การขับเคลื่อนมาตรการ Thailand Zero Dropout ต่อเวทีกานาชาติ

กสศ. ร่วมเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนมาตรการ Thailand Zero Dropout ของรัฐบาลไทย มาตั้งแต่ปี 2567 ทำให้เกิดชุดองค์ความรู้แนวปฏิบัติที่ดีของประเทศไทยนำเสนอต่อเวทีนานาชาติในระดับนโยบายผ่านการประชุมสัมมนาอาเซียน (Seminar on ASEAN Out-Of-School Children and Youth: OOSCY) ในหัวข้อ “From Margin to Centre: Bridging OOSCY Intersectional ties through Innovative Solutions in ASEAN” ระหว่างวันที่ 28-30 ตุลาคม 2567 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย

การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นร่วมกับ UNESCO Bangkok

กสศ. ร่วมกับ UNESCO Bangkok จัดทำรายงานข้อค้นพบที่สำคัญและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สำหรับกลุ่ม NEET ใน 5 ประเทศ เพื่อสนับสนุนการทำงานของภาครัฐ ผู้กำหนดนโยบาย นักการศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ระดมความร่วมมือเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ซึ่งจะเผยแพร่รายงานฉบับสมบูรณ์ในช่วงปี 2569

การพัฒนานวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะและความพร้อมของเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน

กสศ. ร่วมกับธนาคารโลก และภาคีทั้งในและต่างประเทศ พัฒนาตัวแบบนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะและความพร้อมของเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน โดยต่อยอดจากการสำรวจระดับชาติไปสู่การดำเนินงานเชิงพื้นที่ผ่านโครงการ Adult Skills Assessment in Thailand ซึ่งครอบคลุมประชากรอายุ 15–64 ปี ในพื้นที่นำร่อง 3 จังหวัด ได้แก่ ระยอง พะเยา และปัตตานี โดยในระยะนำร่องสามารถเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างได้กว่า 4,500 คน ครอบคลุมทั้งเยาวชนในระบบการศึกษา แรงงานนอกระบบ และแรงงานในภาคอุตสาหกรรมสำคัญของพื้นที่

ควบคู่กันนี้ กสศ. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) และธนาคารโลก ได้ร่วมกันพัฒนาโครงการ Social and Emotional Learning in Vocational Education and Training (SEVLT) เพื่อเสริมศักยภาพครูอาชีวศึกษาในการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะสังคมและอารมณ์ (SEL) ในห้องเรียน โดยมีครูและบุคลากรอาชีวศึกษารุ่นแรกผ่านการอบรมจำนวน 141 คน จาก 25 สถานศึกษา และนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับผู้เรียนกว่า 3,000 คน ช่วยเสริมบทบาทครูอาชีวศึกษาให้เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง (change agent) ในการพัฒนาทักษะรอบด้านของผู้เรียน ทั้งด้านความสามารถทางวิชาชีพ การทำงานเป็นทีม การปรับตัว และความรับผิดชอบต่อสังคม และการเติบโตในสายอาชีพอย่างมั่นคง

การพัฒนาเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของไทยสู่เครือข่ายนานาชาติ

ในระดับประเทศและนานาชาติ กสศ. มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการให้แก่พื้นที่ที่ตัวแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่และเมืองแห่งการเรียนรู้ 8 เมือง ครอบคลุมทุกภูมิภาคที่มีสถานการณ์ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้พัฒนาเส้นทางและแหล่งเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพบุคลากรและนักจัดการเมืองแห่งการเรียนรู้ ตลอดจนแผนและนโยบายการขับเคลื่อนระดับเมือง โดยจากผลการดำเนินงานจำนวน 5 เมืองได้รับคัดเลือกเป็นสมาชิกเครือข่ายระดับโลกของเมืองแห่งการเรียนรู้ (Global Network of Learning Cities: GNLC) ได้แก่ พะเยา ยะลา กรุงเทพมหานคร ตาก และระยอง ตลอดจนการเข้าสู่สมาชิกเครือข่ายระดับนานาชาติ ได้แก่ เครือข่าย Citta Slow ของประเทศไต้หวัน เครือข่ายเมือง ESD (Education for Sustainable Development) ของประเทศญี่ปุ่น และเครือข่าย Regional Centers of Expertise on Education for sustainable Development: RCE ของมหาวิทยาลัยสหประชาชาติ (United Nations University: UNU) เป็นผู้สนับสนุน ซึ่งประเทศไทยมีเมืองแห่งการเรียนรู้เทศบาลนครตรัง และเมืองแห่งการเรียนรู้จังหวัดพะเยา ร่วมเป็นสมาชิก RCE นำมาซึ่งประโยชน์สำคัญในการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนผ่านกลไกการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ เกิดกลไกการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ที่คนทุกช่วงวัย รวมถึงกลุ่มเปราะบาง ผู้สูงอายุ และผู้พิการ สามารถเข้าถึงความรู้เพื่อพัฒนาทักษะได้อย่างเท่าเทียม

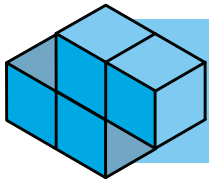
ปี 2568 ถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญที่หน่วยงานด้านการศึกษาและการเรียนรู้จับมือร่วมส่งเสริมสนับสนุนท้องถิ่นไทยแสดงบทบาทและศักยภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเด็ก เยาวชน และคนทุกช่วงวัย เครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ประเทศไทยได้จัดประกวดเมืองแห่งการเรียนรู้ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อยกย่องชื่นชมท้องถิ่นที่มีใจให้ขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง มีท้องถิ่นที่สนใจสมัครเข้ามาประกวด 16 เมือง และได้รับรางวัลเมือง 4 ประเภท ประกอบด้วย

- 1) **เมืองสำหรับเด็กและเยาวชน** (Learning City for CHILDREN and YOUTH) มุ่งสร้างสภาพแวดล้อมปลอดภัยและเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนอย่างรอบด้าน ได้แก่ เทศบาลนครตรัง
- 2) **เมืองอัตลักษณ์ท้องถิ่น** (Learning City for CULTURAL IDENTITY) ใช้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกลไกสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลเมืองตาก
- 3) **เมืองลดความเหลื่อมล้ำ** (Learning City for EQUITY) เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมเพื่อลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี
- 4) **เมืองเศรษฐกิจ** (Learning City for ECONOMY) ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มทุกวัย ได้แก่ เทศบาลเมืองปัตตานี

นอกจากนี้ ในระดับนานาชาติ กสศ. ได้เป็นคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนสมาชิกเครือข่ายระดับโลกด้านเมืองแห่งการเรียนรู้ขององค์การยูเนสโก ตลอดจนร่วมกับหน่วยงานภาคี²⁰ จัดตั้งเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ประเทศไทย (Thailand Learning City Network) สร้างความตื่นตัวให้แก่เมืองและท้องถิ่นขับเคลื่อนเพิ่มขึ้น รวมทั้งประเทศไทยยังเป็นเจ้าภาพจัดประชุม ASEAN+3 Regional Learning Cities Conference 2024 ซึ่งมีผู้แทนจากกว่า 200 เมือง ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ เข้าร่วม ส่งผลให้เกิดแผนปฏิบัติการร่วมระดับภูมิภาค และกลไกการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทุก 2 ปี ซึ่งช่วยยกระดับบทบาทของท้องถิ่นไทยบนเวทีสากลอย่างเป็นรูปธรรม การประชุมนี้ไม่ใช่แค่การพบปะทางวิชาการ แต่เป็น “เวทีเชิงยุทธศาสตร์” ที่ทำให้ไทยสามารถยกระดับมาตรฐานการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ให้ทัดเทียมสากล และสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงของโลก

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับภาคีเครือข่าย

กสศ. ให้ความสำคัญกับการจัดการองค์ความรู้และการสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษาและกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยในปี 2568 ได้จัดเวที EEI International Forums ระยะที่ 5 จำนวน 6 ครั้ง ครอบคลุมประเด็นสำคัญ เช่น การพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับคนพิการ การจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นในโรงเรียนขนาดเล็ก การพัฒนาทักษะ Social and Emotional Learning: SEL เพื่อการเป็นผู้ประกอบการของเยาวชนด้วยโอกาส มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมรวม 1,181 คน จากหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา โรงเรียน มหาวิทยาลัย องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ เวทีดังกล่าวทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางสำหรับการถอดบทเรียน แลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี และสร้างเครือข่ายความร่วมมือข้ามประเทศ ซึ่งช่วยเสริมศักยภาพของบุคลากร และขยายผลนวัตกรรมการเรียนรู้ไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ก้าวต่อไป

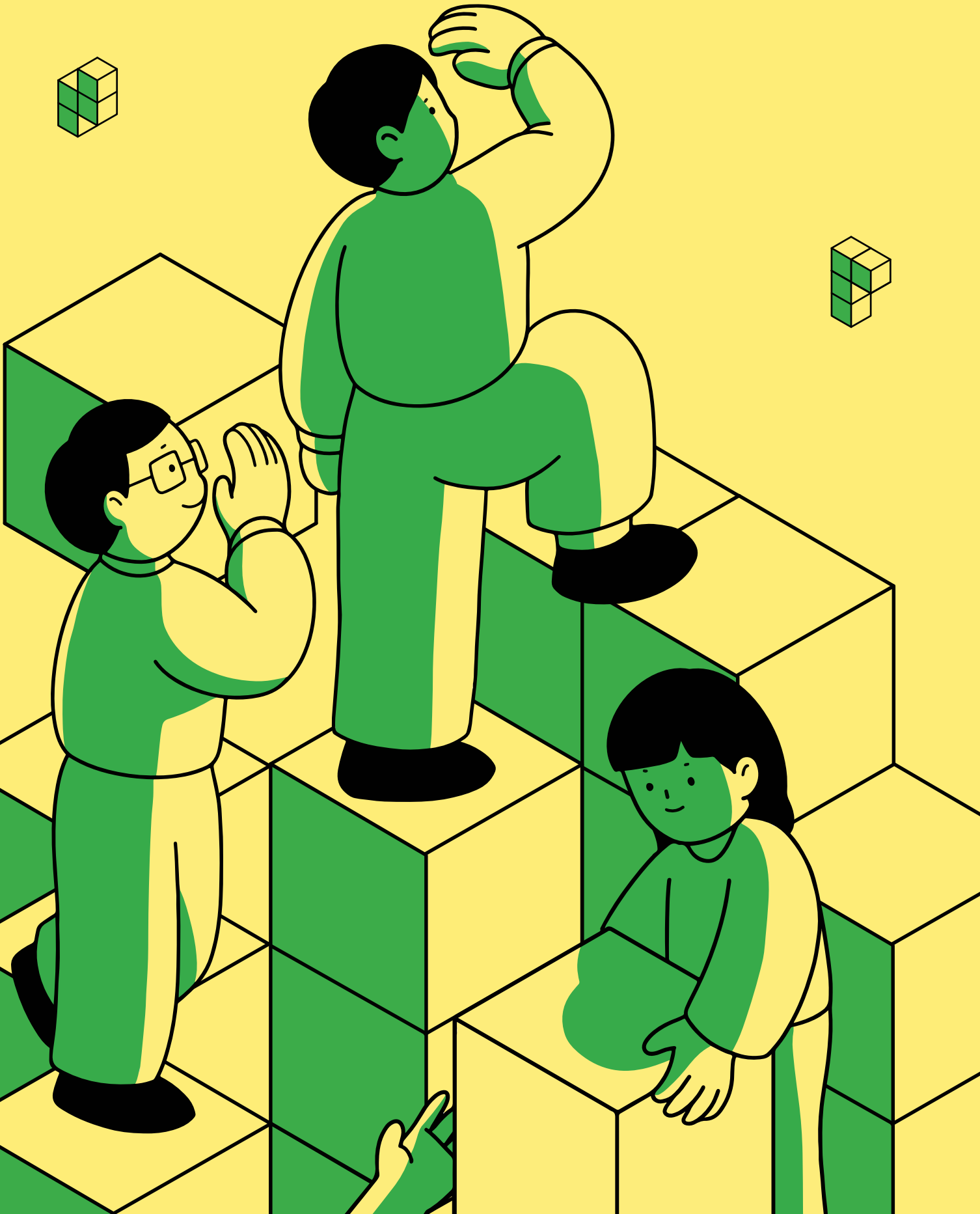
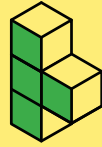
การขับเคลื่อนความเสมอภาคทางการศึกษาในอนาคต จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง กสศ. มุ่งมั่นที่จะขยายเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างระบบนิเวศการวิจัยด้านการศึกษา ผ่านการจัดตั้งสมาคมวิจัยด้านการศึกษาแห่งประเทศไทย (THERA) ควบคู่กับการนำนวัตกรรมจากนานาชาติมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การออกแบบนโยบายและการดำเนินงานสู่การสร้างระบบนิเวศทางการศึกษาและการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนทุกคนสามารถพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ

นอกจากนี้ ในมิติของการระดมความร่วมมือ กสศ. ไม่ได้วางบทบาทเป็นเพียงผู้รับบริจาคเพื่อส่งต่อเงินทุนการศึกษา แต่มุ่งมั่นทำหน้าที่เป็น “ตัวเร่งปฏิกิริยา” และ “สะพานเชื่อม” ที่ดึงเอาศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และทรัพยากรจากภาคเอกชนและภาคประชาสังคมที่มีวิสัยทัศน์ร่วมมาผนึกกำลังกัน ให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วมของสังคม เพื่อสร้างหลักประกันว่า “จะไม่มีเด็กคนใดถูกทิ้งไว้ข้างหลัง” ด้วยโครงสร้างที่แข็งแกร่งจากการร่วมมือกันของทุกคน บนฐานข้อมูลที่มีคุณภาพ ที่ช่วยให้การดำเนินการได้ตรงจุดที่สุด

²⁰ ภาควิชาดำเนินงาน ได้แก่ หน่วยงานบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) (สปร.) อุทยานการเรียนรู้ (TK Park) สำนักเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ของประเทศไทย (Thai National Commission for UNESCO)

ส่วนที่ 4

ก้าวต่อไปของ กสศ. ปี 2569

ในการก้าวเข้าสู่ระยะกลางของศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยจะต้องเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านสำคัญในหลายมิติ และอาจเผชิญกับภาวะ “วิกฤตซ้อนวิกฤต” (Perfect Storm) ทั้งความผันผวนทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และการปรับโครงสร้างประชากรที่หดตัวอย่างรวดเร็ว ปัจจัยเหล่านี้ซ้ำเติมให้การก้าวออกจากกับดักรายได้ปานกลางได้สำเร็จตลอด 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมา กสศ. และหน่วยงานภาคีตระหนักดีว่าการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไม่ใช่เพียงภารกิจระยะสั้น แต่เป็นยุทธศาสตร์ระยะยาวเพื่อสร้างความมั่นคงและปลดล็อกศักยภาพของคนไทยในการพัฒนาประเทศ

ก้าวต่อไปในปี 2569-2570 กสศ. มุ่งมั่นที่จะยกระดับภารกิจจากการส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาผ่านการให้ทุน และการพัฒนานวัตกรรมต้นแบบ สู่การเป็น “ตัวเร่งการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่ยั่งยืน” (Catalyst for Sustainable Systematic Change) ภายใต้กรอบทิศทางของแผนกลยุทธ์ ปี 2568-2570 โดยมีจุดเน้นสำคัญ ดังนี้

1 ยกระดับหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ (Empowering Strategic Partners)

ขยับจากการทำงานเชิงโครงการสู่การเป็น “หุ้นส่วน” (Partner) ที่มีเป้าหมายร่วมกันและลงมือปฏิบัติจริงเพื่อหลายกำแพงการทำงานแบบแยกส่วน (Breaking the Silos) โดยมีภาคีทุกภาคส่วนเป็นแกนหลักขับเคลื่อนนวัตกรรมและการระดมทรัพยากร เพื่อสร้างระบบนิเวศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจากฐานราก

2 ขับเคลื่อนนโยบายด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม (Evidence-based Policy)

นำพลังแห่งข้อมูล องค์ความรู้ และหลักฐานเชิงประจักษ์ มาออกแบบมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเชิงโครงสร้าง เพื่อยกระดับต้นแบบการทำงานที่มีประสิทธิผลสู่ข้อเสนอเชิงนโยบาย และการผลักดันระดับประเทศร่วมกับภาคีเครือข่าย

3 พัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ (Equitable Education for Human Security)

พัฒนาและเชื่อมโยงให้เกิดระบบการพัฒนาและดูแลที่ครอบคลุมทุกมิติ ผ่านการชี้เป้าด้วยฐานข้อมูลที่แม่นยำ ควบคู่ไปกับมาตรการลดอุปสรรคการเรียนรู้เพื่อปิดช่องว่างคุณภาพทุนมนุษย์ และกลไกการดูแลของหน่วยงานต่าง ๆ ในระบบนิเวศทางการศึกษา

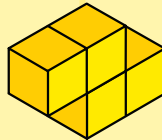
4 พลิกดันระบบการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและพร้อมรับวิกฤต (Flexible Learning)

เพื่อเป็นกลไกเชิงป้องกันไม่ให้เกิดและเยาวชนหลุดออกจากระบบผ่านการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่โอบอุ้มรองรับข้อจำกัดของผู้เรียน และผลักดันมาตรการ Learning Passport เพื่อประกันสิทธิการเรียนรู้ที่ไม่หยุดชะงักในทุกสถานการณ์ สามารถโอนย้ายผลการเรียนได้ทั้งในและนอกระบบ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบเมื่อเกิดเหตุวิกฤตมากกว่ากลุ่มอื่น

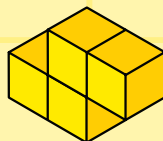
5 การยกระดับประสิทธิภาพสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning and Smart Organization)

พัฒนาสมรรถนะให้เป็นองค์กรที่มีความคล่องตัว โปร่งใส และใช้ข้อมูลเป็นเข็มทิศในการตัดสินใจ (Data Driven) เพื่อเกิดความคุ้มค่าสูงสุดในการใช้ทรัพยากรเพื่อเด็ก เยาวชน และประชากรวัยแรงงาน

ภารกิจต่อจากนี้ของ กสศ. และภาคีหุ้นส่วนยุทธศาสตร์จึงไม่ใช่เพียงการขยายโอกาสรายกรณี แต่คือการสร้างระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาที่มั่นคงและยืดหยุ่น เพราะความเหลื่อมล้ำทางการศึกษานั้นไม่ใช่เพียงปัญหาของเด็กคนใดคนหนึ่ง หรือครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง แต่คือการลดทอนขีดความสามารถในการแข่งขันและอนาคตของประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

**กสศ. จึงขอเชิญชวนทุกภาคส่วนมาร่วมเป็น
“หุ้นส่วนของวาระความเสมอภาคทางการศึกษา”
ด้วยความเชื่อมั่นว่า “ความไว้วางใจ” และ “พลังทางปัญญา”
ของเราทุกคนคือ “จุดคานงัดสำคัญ”
ที่จะกลายกับดักความยากจนข้ามรุ่น
และเป็นรากฐานแห่งการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบอย่างยั่งยืน
เพื่อให้เด็กและเยาวชนไทยทุกคนมีโอกาสที่เสมอภาคในการเติบโต
เป็นกำลังสำคัญในการนำพาประเทศไปสู่อนาคตตามเป้าหมาย
ของคนไทยทุกคน โดยไม่มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลังอย่างแท้จริง**

ส่วนที่ 5

รายงานทางการเงิน และประสิทธิภาพองค์กร

5.1 | รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการตรวจสอบภายใน

คณะกรรมการตรวจสอบภายใน (คตส.) มีองค์ประกอบตามที่กำหนดในมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 ดังนี้

1. นางภัทรพร วรทรัพย์	ประธานกรรมการ	ผู้แทนกระทรวงการคลัง
2. นางนภาพร บุญสร้าง	กรรมการ	ผู้แทนสำนักงานงบประมาณ
3. นายรัชชชัย เกียรติกวานกุล	กรรมการ	ผู้ทรงคุณวุฒิที่คณะกรรมการบริหาร กสศ. แต่งตั้ง

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 คตส. ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการบริหาร กสศ. โดยมีการประชุมรวม 11 ครั้ง กรรมการตรวจสอบภายในทุกคน เข้าร่วมประชุมครบองค์ประชุม มีการประชุมร่วมกับผู้สอบบัญชีทุกไตรมาส และประชุมร่วมกับผู้จัดการ กสศ. เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำงานร่วมกัน อีกทั้ง คตส. ได้รายงานผลการดำเนินงานเป็นรายไตรมาส ต่อคณะกรรมการบริหาร กสศ. สำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ดังนี้

1. การกำกับดูแลฝ่ายตรวจสอบภายใน

คตส. พิจารณาเห็นชอบให้ใช้เกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปี พ.ศ. 2568 ของหัวหน้าฝ่ายตรวจสอบภายใน ตามที่สำนักงาน กสศ. เสนอ และเห็นชอบการประเมินผลงานประจำปี พ.ศ. 2568 ของหัวหน้าฝ่ายตรวจสอบภายใน

2. การรายงานความคืบหน้าการปฏิบัติงานตามแผนการตรวจสอบภายใน

คตส. ได้พิจารณาความคืบหน้าการปฏิบัติงานตามแผนการตรวจสอบภายใน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 และ 2568 รวมทั้งเห็นชอบการจัดทำแผนการตรวจสอบภายใน ประกอบด้วย แผนระยะสั้น ปีงบประมาณ พ.ศ. 2569 และแผนระยะยาว ปีงบประมาณ พ.ศ. 2570-2572

3. การสอบทานผลการตรวจสอบประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 และ 2568 ของฝ่ายตรวจสอบภายใน

คตส. สอบทานผลการประเมินการควบคุมภายในของผู้ตรวจสอบภายใน (แบบ ป.ค.6) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2568 และสอบทานผลการตรวจสอบ ดังนี้

- 3.1 แผนปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 จำนวน 3 งาน ซึ่งฝ่ายตรวจสอบภายในได้ co-source ร่วมกับผู้ตรวจสอบภายในจากภายนอก ได้แก่ (1) การตรวจสอบการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) (2) การตรวจสอบโครงการของสำนักพัฒนาคุณภาพครูและสถานศึกษา และ (3) การตรวจสอบสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ (การควบคุมทั่วไป และความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์)
- 3.2 แผนปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 จำนวน 5 งาน ได้แก่ (1) การตรวจสอบการคัดเลือก และบริหารโครงการของสำนักพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ (2) การตรวจสอบกระบวนการเบิกค่าใช้จ่ายเงินทดรองจ่าย (3) การตรวจสอบกระบวนการบริหารความเสี่ยงของ กสศ. (4) การตรวจสอบกระบวนการจัดซื้อจัดหาสินค้า บริการ และการทำสัญญา และ (5) รายงานผลการติดตามการแก้ไขจากประเด็นการตรวจสอบ

4. การสอบทานความเหมาะสมของกฎบัตรคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 และพิจารณาให้ความเห็นชอบการสอบทานกฎบัตรของฝ่ายตรวจสอบภายใน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

คตส. ได้พิจารณากฎบัตรทั้ง 2 ฉบับ ซึ่งอ้างอิงหลักเกณฑ์กระทรวงการคลังว่าด้วยมาตรฐานและหลักเกณฑ์ปฏิบัติการตรวจสอบภายในสำหรับหน่วยงานของรัฐ และกรอบการจัดทำกฎบัตรของคณะกรรมการตรวจสอบ และกฎบัตรของหน่วยงานตรวจสอบภายใน ของกรมบัญชีกลาง สรุปได้ดังนี้

- 4.1 คตส. เห็นชอบกฎบัตรคณะกรรมการตรวจสอบภายใน กสศ. พ.ศ. 2567 ที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ซึ่งได้ระบุรายละเอียดเป็นไปตามกรอบการจัดทำกฎบัตรตามที่กรมบัญชีกลางกำหนดไว้ และยังมีความเหมาะสมโดยไม่ต้องปรับปรุงแก้ไข แล้วนำเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการบริหาร กสศ. ในเดือนธันวาคม 2567
- 4.2 คตส. เห็นชอบการสอบทานกฎบัตรฝ่ายตรวจสอบภายใน กสศ. พ.ศ. 2566 และเห็นว่ามีความเหมาะสมเพียงพอสำหรับใช้ในการดำเนินการต่อไป

5. การสอบทานการบริหารจัดการความเสี่ยงและการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านทุจริตของ กสศ.

คตส. ได้สอบทานประสิทธิภาพและความเหมาะสมของกระบวนการบริหารความเสี่ยงเพื่อให้มั่นใจว่ากระบวนการบริหารความเสี่ยง ครอบคลุมปัจจัยเสี่ยงทั้งภายในและภายนอก ทั้งในด้านกลยุทธ์ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการเงิน และด้านทุจริต ซึ่งส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงขององค์กร โดย คตส. ได้ให้แนวทางในการบริหารจัดการความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ของสำนักงาน กสศ. ซึ่งควรหาแนวทางหรือมาตรการควบคุมในส่วนของความเสี่ยงดังกล่าว และได้เสนอว่าควรต้องปลูกฝังในเรื่อง Whistle Blower ให้กับพนักงานทุกคน และให้เป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องรายงานหากพบสิ่งผิดปกติ และสร้างกระบวนการให้พนักงานที่รายงานได้รับความคุ้มครอง

6. การสอบทานรายงานทางการเงินและการประชุมหารือกับผู้สอบบัญชี ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 และ 2568

คตส. ได้สอบทานรายงานทางการเงินประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2567 รวมทั้งรายงานการเงินระหว่างกาล 3 ไตรมาส ของปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 โดยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการที่ กสศ. มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายสะสมจำนวนมาก จึงขอให้ กสศ. เร่งรัดการใช้จ่ายงบประมาณให้เกิดผลตามภารกิจและวัตถุประสงค์ พร้อมชี้แจงแผนการใช้เงินและช่วงเวลาในการจัดสรรทุนการศึกษาอย่างชัดเจน รวมทั้งควรเพิ่มเติมรายละเอียดแผนการให้ทุนการศึกษาในหมายเหตุประกอบงบการเงิน ส่วนโครงการล่าช้าขอให้ติดตามประเมินผลและแก้ไขปัญหาโครงการที่ล่าช้า เพื่อให้การใช้เงินเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ส่วนสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ควรดำเนินการตัดจำหน่ายหรือประเมินการด้อยค่าระหว่างปี ไม่ควรรอถึงสิ้นปี และค่าใช้จ่ายบุคลากรที่สูงขึ้น ควรกำหนดแนวทางควบคุมค่าใช้จ่ายบุคลากรให้เหมาะสมและเพิ่มคำอธิบายเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาล และการประกันสุขภาพเทียบกับจำนวนบุคลากรที่เพิ่มขึ้น เพื่อความสมเหตุสมผล

7. การพิจารณากรอบวงเงินการสรรหาผู้สอบบัญชี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569

คตส. ได้พิจารณาเห็นชอบกรอบวงเงินในการจัดจ้างผู้สอบบัญชี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569 จำนวน 1,283,333.33 บาท (ต่อมาคณะกรรมการบริหาร กสศ. ได้มีการอนุมัติกรอบวงเงินที่ 1,440,000 บาท) โดยเสนอให้สำนักงาน กสศ. จัดทำข้อมูลแสดงรายละเอียดของระบบงานและจำนวนชั่วโมงที่ผู้สอบบัญชีต้องใช้ และคำนึงถึงคุณภาพงานเป็นเกณฑ์คัดเลือก โดยต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560

8. การประชุมร่วมกับผู้จัดการ กสศ.

คตส. ได้ประชุมหารือร่วมกับผู้จัดการ กสศ. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 จำนวน 2 ครั้ง โดยมีข้อหารือในประเด็นการประเมินผลการดำเนินงานของฝ่ายตรวจสอบภายใน ซึ่งพบว่าในประเด็นข้อตรวจพบและข้อเสนอแนะของฝ่ายตรวจสอบภายในเป็นประโยชน์ต่อ กสศ. และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริง และเสนอแนะให้ กสศ. กำหนดวิธีปฏิบัติที่สามารถควบคุมให้การดำเนินงานของกองทุน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งในส่วนของเงินงบประมาณที่ กสศ. ได้จัดสรรให้ภาคีไปดำเนินการ หรือระบบการเบิกจ่ายที่ยังมีเงินคงค้างอยู่ระหว่างการจ่ายในเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างที่อาจจะล่าช้า เสนอให้ กสศ. จัดทำคู่มือจัดซื้อจัดจ้างในแต่ละวิธีที่เป็นมาตรฐานกลางของ กสศ. เพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนให้แก่เจ้าหน้าที่ กสศ. และค่าใช้จ่ายบุคลากรที่อาจจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ เห็นควรให้ กสศ. พิจารณาถึงกรอบค่าใช้จ่ายดังกล่าวตามความเหมาะสมเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการต่อไป

(นางสาวทิวพร ผาสุข*)
ประธานกรรมการตรวจสอบภายใน

5.2 | รายงานการเงินและรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

รายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2568

เสนอ คณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

ความเห็น

ข้าพเจ้าได้ตรวจสอบรายงานการเงินของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กองทุน) ซึ่งประกอบด้วยงบแสดงฐานะการเงิน ณ วันที่ 30 กันยายน 2568 งบแสดงผลการดำเนินงานทางการเงิน และงบแสดงการเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน สำหรับปีสิ้นสุดวันเดียวกันและหมายเหตุประกอบงบการเงิน รวมถึงสรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ

ข้าพเจ้าเห็นว่า รายงานการเงินข้างต้นนี้แสดงฐานะการเงินของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ณ วันที่ 30 กันยายน 2568 และผลการดำเนินงาน สำหรับปีสิ้นสุดวันเดียวกัน โดยถูกต้องตามที่ควรในสาระสำคัญตามมาตรฐานการบัญชี ภาครัฐและนโยบายการบัญชีภาครัฐที่กระทรวงการคลังกำหนด

เกณฑ์ในการแสดงความเห็น

ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติงานตรวจสอบตามหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินและมาตรฐานการสอบบัญชี ความรับผิดชอบของข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในวรรคความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีต่อการตรวจสอบรายงานการเงินในรายงานของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีความเป็นอิสระจากกองทุนตามหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินที่กำหนดโดยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและประมวลจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี รวมถึงมาตรฐานเรื่องความเป็นอิสระที่กำหนดโดยสภาวิชาชีพบัญชี (ประมวลจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบรายงานการเงิน และข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตามความรับผิดชอบด้านจรรยาบรรณอื่น ๆ ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินและประมวลจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี ข้าพเจ้าเชื่อว่าหลักฐานการสอบบัญชีที่ข้าพเจ้าได้รับเพียงพอและเหมาะสมเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการแสดงความเห็นของข้าพเจ้า

ข้อมูลและเหตุการณ์ที่เน้น

ข้าพเจ้าขอให้สังเกตหมายเหตุประกอบงบการเงินข้อ 29 กองทุนได้ปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดรายงานการเงินของงวดก่อน เนื่องจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 กองทุนได้รับใบแจ้งหนี้และเอกสารส่งมอบงานของโครงการบริการด้านเครือข่ายสำหรับบริการรอบระยะเวลาปี พ.ศ. 2563 ถึง พ.ศ. 2567 ซึ่งควรรับรู้เป็นค่าใช้จ่ายในงวดที่ได้รับบริการแล้ว ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายและเจ้าหนี้อื่นระยะสั้นในงวดดังกล่าวต่ำไป กองทุนจึงปรับปรุงย้อนหลังสำหรับรายงานการเงินที่แสดงเป็นข้อมูลเปรียบเทียบแล้ว

ทั้งนี้ ความเห็นของข้าพเจ้าไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเรื่องนี้

เรื่องอื่น

รายงานการเงินของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2567 (ก่อนปรับปรุง) ที่แสดงเป็นข้อมูลเปรียบเทียบตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีอื่นที่อยู่ในสำนักงานเดียวกัน ซึ่งแสดงความเห็นอย่างไม่มีเงื่อนไขตามรายงานลงวันที่ 21 เมษายน 2568 โดยมีข้อมูลและเหตุการณ์ที่เน้นเกี่ยวกับการแก้ไขข้อผิดพลาดของงวดก่อน

ข้อมูลอื่น

ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบต่อข้อมูลอื่น ข้อมูลอื่นประกอบด้วย ข้อมูลซึ่งรวมอยู่ในรายงานประจำปี แต่ไม่รวมถึงรายงานการเงินและรายงานของผู้สอบบัญชีที่อยู่ในรายงานประจำปีนี้ ซึ่งผู้บริหารจะจัดเตรียมรายงานประจำปีให้ข้าพเจ้าภายหลังวันที่ในรายงานของผู้สอบบัญชีนี้

ความเห็นของข้าพเจ้าต่อรายงานการเงินไม่ครอบคลุมถึงข้อมูลอื่นและข้าพเจ้าไม่ได้ให้ความเชื่อมั่นต่อข้อมูลอื่น

ความรับผิดชอบของข้าพเจ้าที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบรายงานการเงิน คือ การอ่านและพิจารณาว่าข้อมูลอื่นมีความขัดแย้งที่มีสาระสำคัญกับรายงานการเงินหรือกับความรู้ที่ได้รับจากการตรวจสอบของข้าพเจ้าหรือปรากฏว่าข้อมูลอื่นมีการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญหรือไม่

เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านรายงานประจำปี หากข้าพเจ้าสรุปได้ว่าการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ข้าพเจ้าต้องสื่อสารเรื่องดังกล่าวกับผู้มีส่วนที่ในการกำกับดูแลเพื่อให้ผู้มีส่วนที่ในการกำกับดูแลดำเนินการแก้ไขข้อมูลที่แสดงขัดต่อข้อเท็จจริง

ความรับผิดชอบของผู้บริหารและผู้มีส่วนที่ในการกำกับดูแลต่อรายงานการเงิน

ผู้บริหารมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำและนำเสนอรายงานการเงินเหล่านี้โดยถูกต้องตามที่ควรตามมาตรฐานการบัญชีภาครัฐและนโยบายการบัญชีภาครัฐที่กระทรวงการคลังกำหนด และรับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมภายในที่ผู้บริหารพิจารณาว่าจำเป็นเพื่อให้สามารถจัดทำรายงานการเงินที่ปราศจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ไม่ว่าจะเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาด

ในการจัดทำรายงานการเงิน ผู้บริหารรับผิดชอบในการประเมินความสามารถของกองทุนในการดำเนินงานต่อเนื่อง เปิดเผยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานต่อเนื่อง (ตามความเหมาะสม) และการใช้เกณฑ์การบัญชีสำหรับการดำเนินงานต่อเนื่อง เว้นแต่มีข้อกำหนดในกฎหมายหรือเป็นนโยบายรัฐบาลที่จะเลิกกองทุนหรือหยุดดำเนินงานหรือไม่สามารถดำเนินงานต่อเนื่องต่อไปได้

ผู้มีส่วนที่ในการกำกับดูแลมีหน้าที่ในการกำกับดูแลกระบวนการในการจัดทำรายงานการเงินของกองทุน

ความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีต่อการตรวจสอบรายงานการเงิน

การตรวจสอบของข้าพเจ้ามีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลว่ารายงานการเงินโดยรวมปราศจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญหรือไม่ ไม่ว่าจะเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาด และเสนอรายงานของผู้สอบบัญชีซึ่งรวมความเห็นของข้าพเจ้าอยู่ด้วย ความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลคือความเชื่อมั่นในระดับสูงแต่ไม่ได้เป็นการรับประกันว่าการปฏิบัติงานตรวจสอบตามหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินและมาตรฐานการสอบบัญชีจะสามารถตรวจพบข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญที่มีอยู่ได้เสมอไป ข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอาจเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาดและถือว่ามีสาระสำคัญเมื่อคาดการณ์ได้อย่างสมเหตุสมผลว่ารายการที่ขัดต่อข้อเท็จจริงแต่ละรายการหรือทุกรายการรวมกันจะมีผลต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจของผู้ใช้รายงานการเงินจากรายงานการเงินเหล่านี้

ในการตรวจสอบของข้าพเจ้าตามหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินและมาตรฐานการสอบบัญชี ข้าพเจ้าใช้ดุลยพินิจและการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพตลอดการตรวจสอบการปฏิบัติงานของข้าพเจ้ารวมถึง

- ระบุและประเมินความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในรายงานการเงิน ไม่ว่าจะเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาด ออกแบบและปฏิบัติงานตามวิธีการตรวจสอบเพื่อตอบสนองต่อความเสี่ยงเหล่านั้น และได้หลักฐานการสอบบัญชีที่เพียงพอและเหมาะสมเพื่อเป็นเกณฑ์ในการแสดงความเห็นของข้าพเจ้า ความเสี่ยงที่ไม่พบข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญซึ่งเป็นผลมาจากการทุจริตจะสูงกว่าความเสี่ยงที่เกิดจากข้อผิดพลาดเนื่องจากการทุจริตอาจเกี่ยวกับการสมรู้ร่วมคิด การปลอมแปลงเอกสารหลักฐาน การตั้งใจละเว้นการแสดงข้อมูล การแสดงข้อมูลที่ไม่ตรงตามข้อเท็จจริงหรือการแทรกแซงการควบคุมภายใน

- ทำความเข้าใจในระบบการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบ เพื่อออกแบบวิธีการตรวจสอบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ แต่ไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ในการแสดงความเห็นต่อความมีประสิทธิภาพของการควบคุมภายในของกองทุน
- ประเมินความเหมาะสมของนโยบายการบัญชีที่ผู้บริหารใช้และความสมเหตุสมผลของประมาณการทางบัญชีและการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องซึ่งจัดทำขึ้นโดยผู้บริหาร
- สรุปเกี่ยวกับความเหมาะสมของการใช้เกณฑ์การบัญชีสำหรับการดำเนินงานต่อเนื่องของผู้บริหารและจากหลักฐานการสอบบัญชีที่ได้รับ สรุปว่ามีความไม่แน่นอนที่มีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่อาจเป็นเหตุให้เกิดข้อสงสัยอย่างมีนัยสำคัญต่อความสามารถของกองทุนในการดำเนินงานต่อเนื่องหรือไม่ ถ้าข้าพเจ้าได้ข้อสรุปว่ามีความไม่แน่นอนที่มีสาระสำคัญ ข้าพเจ้าต้องกล่าวไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชีของข้าพเจ้าโดยให้ข้อสังเกตถึงการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการเงินที่เกี่ยวข้องหรือถ้าการเปิดเผยดังกล่าวไม่เพียงพอ ความเห็นของข้าพเจ้าจะเปลี่ยนแปลงไป ข้อสรุปของข้าพเจ้าขึ้นอยู่กับหลักฐานการสอบบัญชีที่ได้รับจนถึงวันที่ในรายงานของผู้สอบบัญชีของข้าพเจ้า อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์หรือสถานการณ์ในอนาคตอาจเป็นเหตุให้กองทุนต้องหยุดการดำเนินงานต่อเนื่อง
- ประเมินการนำเสนอโครงสร้างและเนื้อหาของรายงานการเงินโดยรวม รวมถึงการเปิดเผยข้อมูลว่ารายงานการเงินแสดงรายการและเหตุการณ์ในรูปแบบที่ทำให้มีการนำเสนอข้อมูลโดยถูกต้องตามที่ควรหรือไม่

ข้าพเจ้าได้สื่อสารกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำกับดูแลในเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญ ซึ่งรวมถึงขอบเขตและระยะเวลาของการตรวจสอบตามที่ได้วางแผนไว้ ประเด็นที่มีนัยสำคัญที่พบจากการตรวจสอบรวมถึงข้อบกพร่องที่มีนัยสำคัญในระบบการควบคุมภายในหากข้าพเจ้าได้พบในระหว่างการตรวจสอบของข้าพเจ้า

ผู้สอบบัญชีที่รับผิดชอบงานสอบบัญชีและนำเสนอรายงานฉบับนี้คือ

(นางสาวกุลธิดา ภาสุรกุล)

ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตทะเบียนเลขที่ 5946

บริษัท เอเอ็นเอส ออดิท จำกัด
กรุงเทพฯ วันที่ 22 ธันวาคม 2568

รายงานการเงิน

งบแสดงฐานะการเงิน

ณ วันที่ 30 กันยายน 2568

หมายเหตุ	หน่วย : บาท			
	ณ วันที่ 30 กันยายน 2568	ณ วันที่ 30 กันยายน 2567	ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2566	
สินทรัพย์		(ปรับปรุงใหม่/ จัดประเภทใหม่)	(ปรับปรุงใหม่/ จัดประเภทใหม่)	
สินทรัพย์หมุนเวียน				
เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด	4	295,275,261.04	314,920,223.69	343,399,869.99
ลูกหนี้อื่นระยะสั้น	5	2,075,900.00	646,389.10	1,031,912.30
เงินลงทุนระยะสั้น	6	1,592,525,534.39	1,446,926,027.07	1,787,290,000.81
ดอกเบี้ยค้างรับ		9,416,357.35	7,526,309.77	5,016,785.10
สินทรัพย์หมุนเวียนอื่น		1,177,999.64	448,583.83	1,096,194.24
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน		1,900,471,052.42	1,770,467,533.46	2,137,834,762.44
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน				
เงินลงทุนระยะยาว	7	570,718,355.02	589,634,269.20	458,710,446.02
ส่วนปรับปรุงอาคารสำนักงานเช่า และอุปกรณ์-สุทธิ	8	49,433,488.85	61,982,168.80	65,023,694.74
สินทรัพย์ไม่มีตัวตน-สุทธิ	9	104,889,248.11	97,407,141.96	144,097,131.54
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนอื่น	10	4,964,613.18	4,535,453.00	4,682,053.00
รวมสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน		730,005,705.16	753,559,032.96	672,513,325.30
รวมสินทรัพย์		2,630,476,757.58	2,524,026,566.42	2,810,348,087.74

หมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการเงินนี้

(นางสาวสุชดา จัตุรสุพิทักษ์)
ผู้ช่วยผู้จัดการ
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา(นายไกรยศ ภัทราวาท)
ผู้จัดการ
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

งบแสดงฐานะการเงิน ณ วันที่ 30 กันยายน 2568

หมายเหตุ	หน่วย : บาท		
	ณ วันที่ 30 กันยายน 2568	ณ วันที่ 30 กันยายน 2567	ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2566
		(ปรับปรุงใหม่/ จัดประเภทใหม่)	(ปรับปรุงใหม่/ จัดประเภทใหม่)
หนี้สินและสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน			
หนี้สิน			
หนี้สินหมุนเวียน			
เจ้าหนี้เงินโอนและรายการ			
อุดหนุนระยะสั้น	11, 30	56,996,221.40	61,352,038.47
เจ้าหนี้อื่นระยะสั้น	12, 29, 30	36,449,611.36	51,812,865.65
เงินรับฝากระยะสั้น	13	9,019,927.00	12,388,117.76
รวมหนี้สินหมุนเวียน	102,465,759.76	120,685,419.10	125,553,021.88
หนี้สินไม่หมุนเวียน			
ประมาณการหนี้สินไม่หมุนเวียน			
สำหรับผลประโยชน์พนักงาน	14	17,009,045.12	9,503,374.64
รวมหนี้สินไม่หมุนเวียน	17,009,045.12	13,706,804.94	9,503,374.64
รวมหนี้สิน	119,474,804.88	134,392,224.04	135,056,396.52
สินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน			
ทุน	16	1,011,958,077.72	1,011,958,077.72
รายได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายสะสม	17, 29	1,495,963,900.09	1,662,454,565.67
องค์ประกอบอื่นของสินทรัพย์			
สุทธิ/ส่วนทุน	18	3,079,974.89	879,047.83
รวมสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน	2,511,001,952.70	2,389,634,342.38	2,675,291,691.22
รวมหนี้สินและสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน	2,630,476,757.58	2,524,026,566.42	2,810,348,087.74

หมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการเงินนี้

(นางสาวสุชาดา จิตรฤกษ์พิทักษ์)
ผู้ช่วยผู้จัดการ
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

(นายไกรยส ภัทราวาท)
ผู้จัดการ
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

งบแสดงผลการดำเนินงานทางการเงิน สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2568

	หมายเหตุ	หน่วย : บาท	
		2568	2567 (ปรับปรุงใหม่)
รายได้			
รายได้จากงบประมาณ	19	6,983,654,600.00	6,044,080,100.00
รายได้จากการอุดหนุนอื่นและบริจาค	20	165,999,333.77	89,274,145.08
รายได้อื่น	21	98,569,534.27	88,463,194.42
รวมรายได้		7,248,223,468.04	6,221,817,439.50
ค่าใช้จ่าย			
ค่าใช้จ่ายโครงการ	22	6,819,548,426.29	6,228,595,083.84
ค่าใช้จ่ายบุคลากร	23	124,559,161.18	109,841,464.31
ค่าใช้จ่ายเงินชดเชยการเลิกจ้าง	24	5,460,400.18	5,248,540.30
ค่าตอบแทน	25	12,184,238.00	9,580,680.00
ค่าใช้จ่ายสอย	26	100,948,066.13	86,519,743.34
ค่าวัสดุ	27	2,294,399.62	2,780,798.65
ค่าสาธารณูปโภค	28, 29	10,928,334.25	9,899,284.32
ค่าเสื่อมราคาและค่าตัดจำหน่าย		51,909,250.06	56,233,702.65
รวมค่าใช้จ่าย		7,127,832,275.71	6,508,699,297.41
รายได้สูง(ต่ำ)กว่าค่าใช้จ่ายสุทธิสำหรับปี		120,391,192.33	(286,881,857.91)

หมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการเงินนี้

(นางสาวสุชาดา จัทรุฑพิทักษ์)
ผู้ช่วยผู้จัดการ
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

(นายไกรยส ภัทราวาท)
ผู้จัดการ
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

งบแสดงการเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2568

หน่วย : บาท

หมายเหตุ	ทุน	รายได้สูงกว่า ค่าใช้จ่ายสะสม	องค์ประกอบอื่น ของสินทรัพย์สุทธิ/ ส่วนทุน	รวมสินทรัพย์สุทธิ/ ส่วนทุน
ยอดคงเหลือ ณ วันที่ 30 กันยายน 2566				
- ตามที่รายงานไว้เดิม	1,011,958,077.72	1,671,897,337.79	879,047.83	2,684,734,463.34
ผลสะสมจาก				
การแก้ไขข้อผิดพลาดของปีก่อน	29	(9,442,772.12)	-	(9,442,772.12)
ยอดคงเหลือ ณ วันที่ 30 กันยายน 2566				
- ปรับปรุงใหม่	1,011,958,077.72	1,662,454,565.67	879,047.83	2,675,291,691.22
การเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน :				
รายได้ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายสำหรับปี		(286,881,857.91)	-	(286,881,857.91)
กำไรจากการปรับมูลค่าเงินลงทุน		-	1,224,509.07	1,224,509.07
ยอดคงเหลือ ณ วันที่ 30 กันยายน 2567	1,011,958,077.72	1,375,572,707.76	2,103,556.90	2,389,634,342.38
ยอดคงเหลือ ณ วันที่ 30 กันยายน 2567				
- ตามที่รายงานไว้เดิม	1,011,958,077.72	1,388,652,591.96	2,103,556.90	2,402,714,226.58
ผลสะสมจาก				
การแก้ไขข้อผิดพลาดของปีก่อน	29	(13,079,884.20)	-	(13,079,884.20)
ยอดคงเหลือ ณ วันที่ 30 กันยายน 2567				
- ปรับปรุงใหม่	1,011,958,077.72	1,375,572,707.76	2,103,556.90	2,389,634,342.38
การเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน :				
รายได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายสำหรับปี		120,391,192.33	-	120,391,192.33
กำไรจากการปรับมูลค่าเงินลงทุน		-	976,417.99	976,417.99
ยอดคงเหลือ ณ วันที่ 30 กันยายน 2568	1,011,958,077.72	1,495,963,900.09	3,079,974.89	2,511,001,952.70

หมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการการเงินนี้

(นางสาวสุชาดา จัตตรกุลพิทักษ์)
ผู้ช่วยผู้จัดการ
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

(นายไกรยส ภัทราวาท)
ผู้จัดการ
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

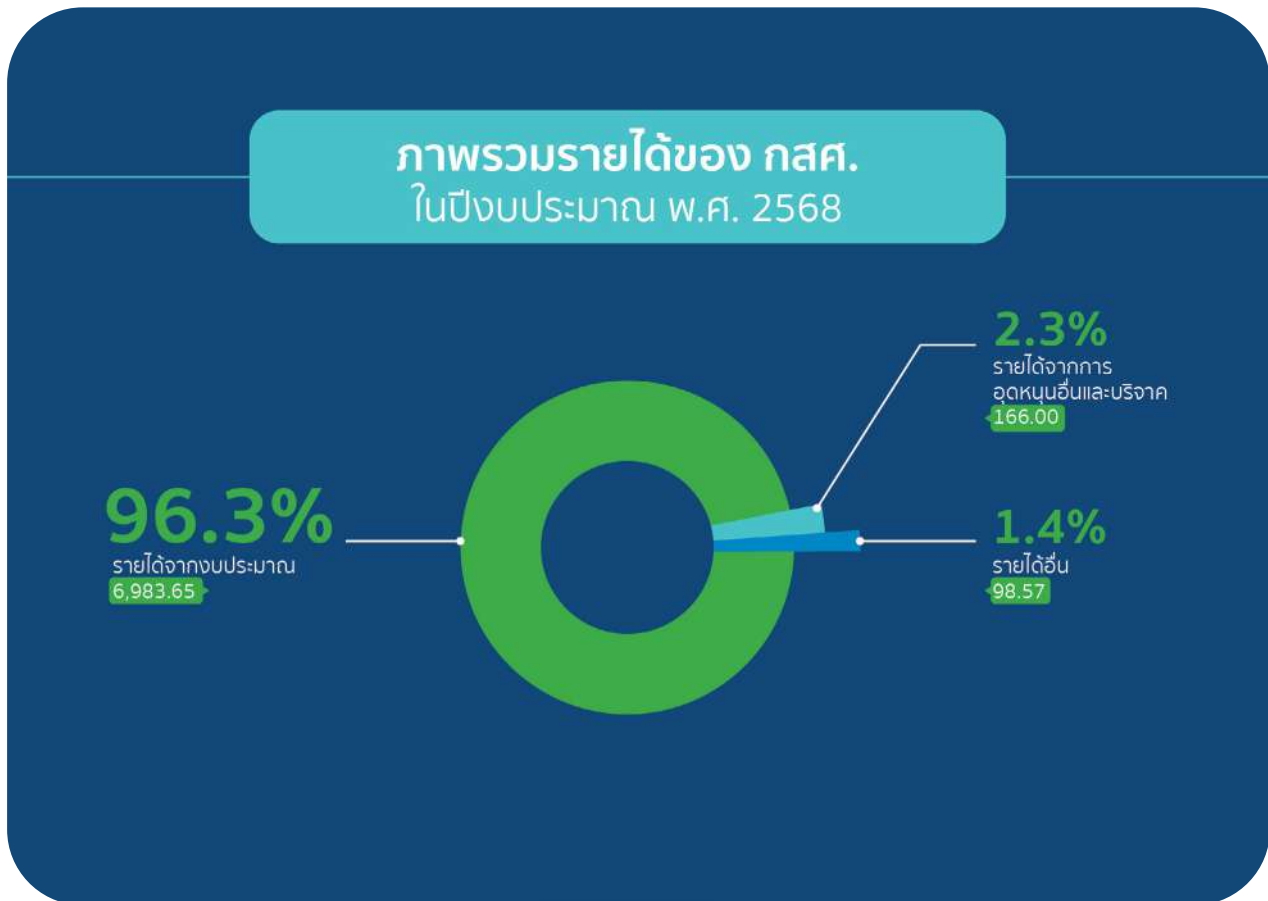

รายงานการเงินของ กสศ.

5.3 | สรุปข้อมูลสำคัญทางการเงิน

• รายได้

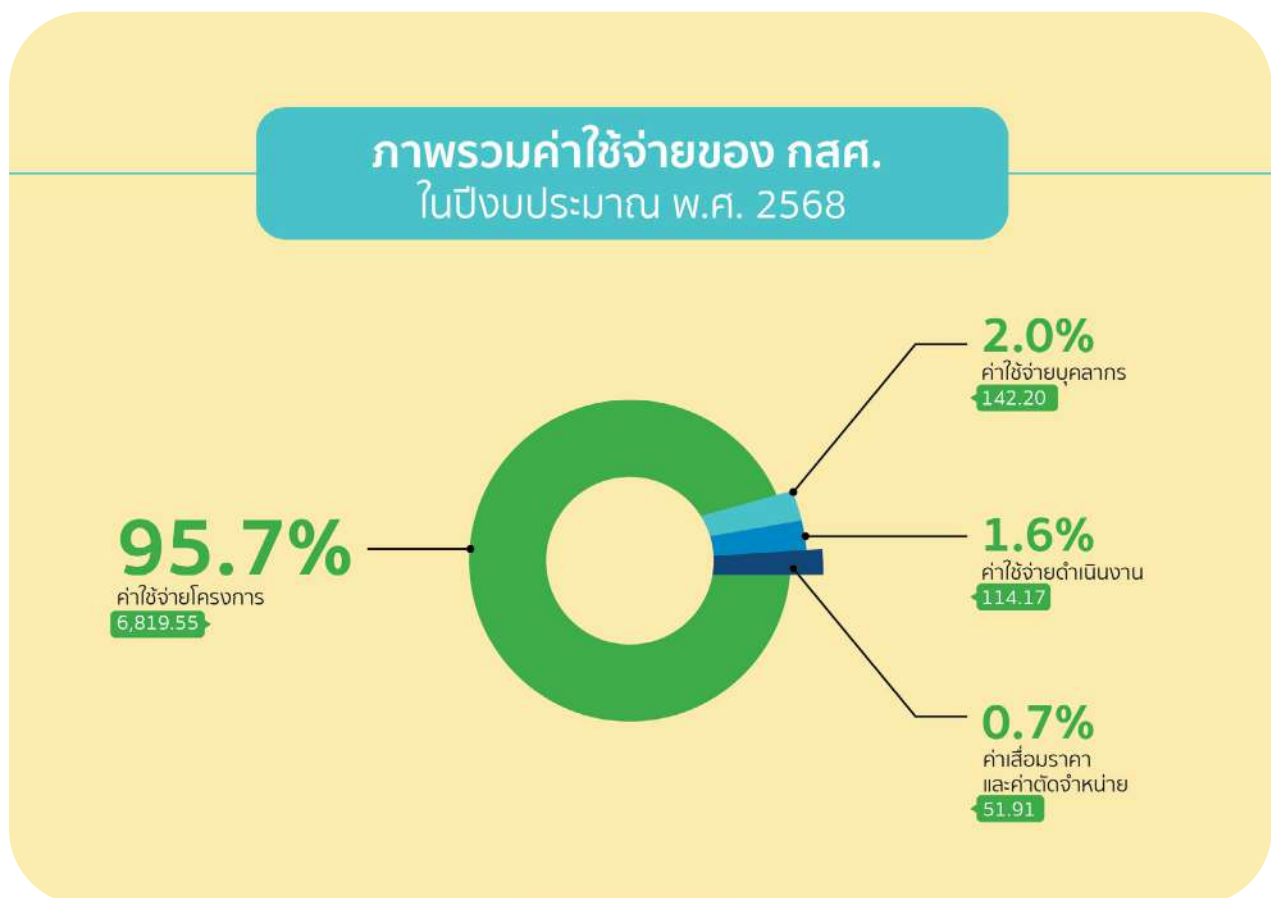
ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 กสศ. มีรายได้รวมทั้งสิ้น 7,248.22 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 คิดเป็นร้อยละ 16.50 โดยแหล่งที่มาของรายได้จำแนกเป็น 3 แหล่งเงิน ได้แก่ (1) เงินอุดหนุนที่ได้รับจัดสรรตาม พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายฯ จำนวน 6,983.65 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 96.35 ของรายได้รวม เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 15.55 (2) เงินอุดหนุนอื่นและเงินบริจาค จำนวน 166.00 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 2.29 ของรายได้รวม เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า ร้อยละ 85.94 (3) รายได้อื่น ซึ่งประกอบด้วย ดอกเบี้ยและผลตอบแทนจากเงินฝากและเงินลงทุน จำนวน 98.57 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 1.36 ของรายได้รวม เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 11.42

กสศ. รับรู้รายได้จากการอุดหนุนอื่น ประกอบด้วย (1) รายได้จากโครงการสลากการกุศล “สลากเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาผ่านการสร้างโอกาสทางการศึกษาสายอาชีพและการเรียนรู้สำหรับผู้พิการ เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา” จำนวน 86.49 ล้านบาท และ “ทุนการศึกษาเพื่อขยายโอกาสและพัฒนาประเทศ (ODOS)” จำนวน 1.20 ล้านบาท และ (2) รายได้จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินโครงการวิจัยและนวัตกรรมที่ได้ลงนามความร่วมมือเป็นระยะเวลา 2 ปี (ปี 2568-2569) จำนวน 6.57 ล้านบาท

• ค่าใช้จ่าย

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 มีค่าใช้จ่ายรวมทั้งสิ้น 7,127.83 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ร้อยละ 9.51 โดยจำแนกค่าใช้จ่ายออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ (1) ค่าใช้จ่ายบุคลากร รวมถึงค่าใช้จ่ายเงินชดเชยการเลิกจ้าง และค่าตอบแทน จำนวน 142.20 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 2.00 ของค่าใช้จ่ายรวม เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 14.06 (2) ค่าใช้จ่ายโครงการ จำนวน 6,819.55 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 95.67 ของค่าใช้จ่ายรวม เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า ร้อยละ 9.49 (3) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ได้แก่ ค่าใช้สอย ค่าวัสดุ และค่าสาธารณูปโภค จำนวน 114.17 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 1.60 ของค่าใช้จ่ายรวม เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า ร้อยละ 15.09 และ (4) ค่าเสื่อมราคาและค่าตัดจำหน่าย จำนวน 51.91 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.73 ของค่าใช้จ่ายรวม ลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 7.69

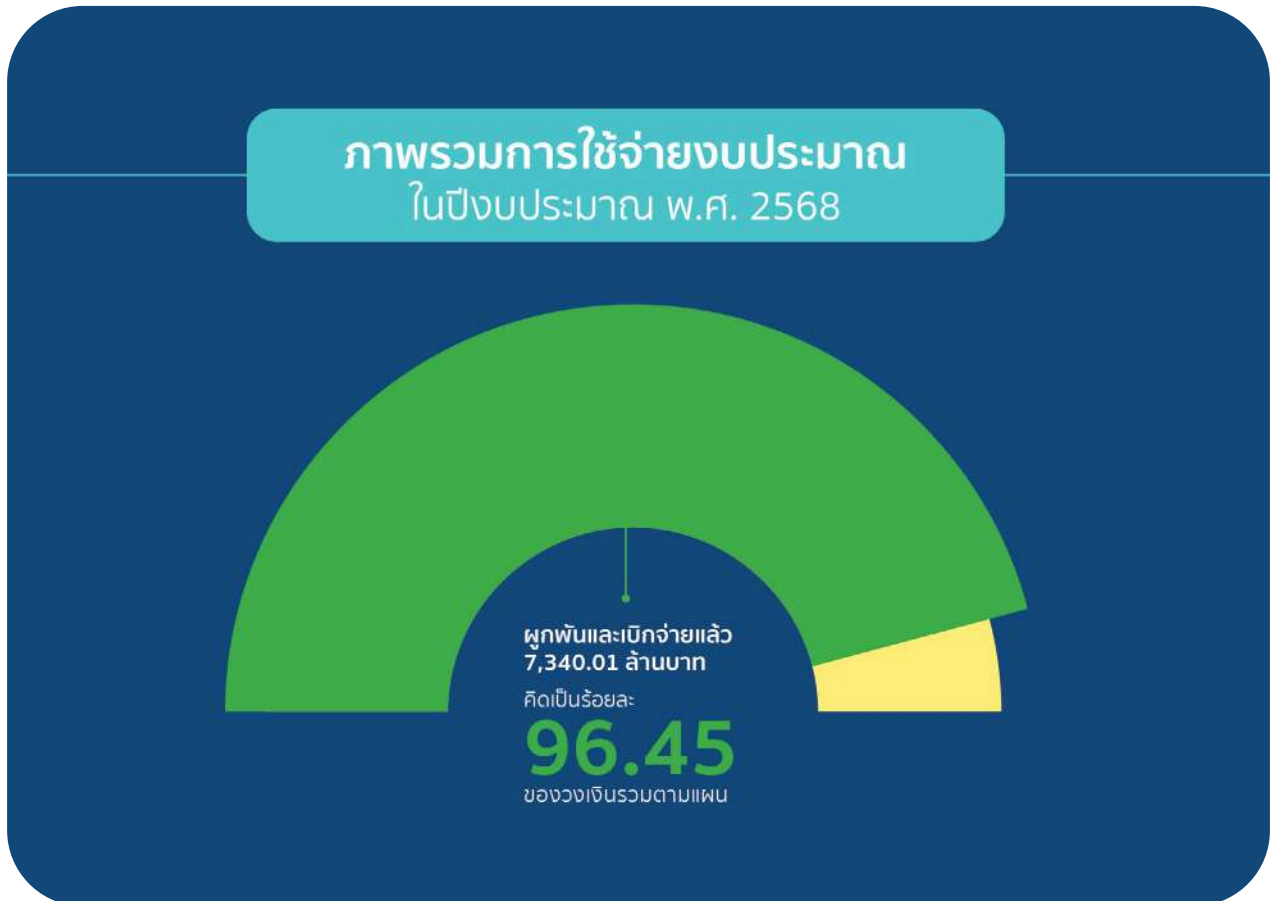

ค่าใช้จ่ายบุคลากรที่เพิ่มขึ้น สืบเนื่องจากคณะกรรมการบริหาร กสศ. (24 ธันวาคม 2567) ได้มีมติเห็นชอบปรับเพิ่มกรอบโครงสร้างอัตราค่าจ้าง ในอัตราร้อยละ 10 จาก 153 คน เป็น 168 คน ซึ่ง กสศ. ได้ดำเนินการสรรหาและบรรจุบุคลากรเพิ่มเติมตามแผนการสรรหาบุคลากร เพื่อรองรับการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับภารกิจขององค์กร

• ภาพรวมการใช้จ่ายงบประมาณ

แผนการดำเนินงานและแผนการใช้จ่ายเงินประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 รวมทุกแหล่งเงิน ของ กสศ. มีวงเงินรวมทั้งสิ้น 7,610.53 ล้านบาท ประกอบด้วย (1) งบประมาณที่ได้รับจัดสรรตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 เพื่อดำเนินงานตามภารกิจของกสศ. จำนวน 6,983.65 ล้านบาท (2) เงินเหลือจ่ายจากปีงบประมาณก่อนหน้า เงินอุดหนุนอื่นและเงินบริจาค และเงินจากแหล่งอื่น ๆ จำนวน 626.88 ล้านบาท

ณ วันที่ 30 กันยายน 2568 ได้ผูกพันและเบิกจ่ายงบประมาณแล้ว เป็นจำนวนเงิน 7,340.01 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 96.45 ของวงเงินงบประมาณตามแผนการดำเนินงานฯ สะท้อนถึงประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณที่ดีขึ้นจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ที่ผูกพันและเบิกจ่ายงบประมาณ อยู่ที่ร้อยละ 91.30 ซึ่ง กสศ. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการวางแผนและบริหารงบประมาณในทุกแหล่งเงินเพื่อขับเคลื่อนภารกิจต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแผนและเป้าหมายที่กำหนดภายใต้การบริหารอย่างโปร่งใสตรวจสอบได้

• การบริหารจัดการเงินและทรัพย์สินของกองทุน

เนื่องด้วยปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 กสศ. ได้รับจัดสรรงบประมาณตาม พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายประจำปี ครั้งที่ 1 ในช่วงไตรมาสที่ 1 จำนวน 5,237.64 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 43.01 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อนหน้า ประกอบกับการดำเนินการบริหารจัดการทรัพย์สินของกองทุนที่มีประสิทธิภาพส่งผลให้ กสศ. มีรายได้จากดอกเบี้ยรับ จำนวน 95.23 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.77 จากปีงบประมาณก่อนหน้า ทั้งนี้ รายได้จากดอกเบี้ยรับดังกล่าว จะนำไปสมทบเป็นงบประมาณในแผนการดำเนินงานและแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อสนับสนุนดำเนินงานตามภารกิจขององค์กรต่อไป

5.4 | การพัฒนาประสิทธิภาพ การดำเนินงานและธรรมาภิบาลที่ดี

1 ภาพรวมนโยบายด้านธรรมาภิบาลและแนวปฏิบัติด้านการกำกับดูแลการปฏิบัติงาน

1.1 นโยบายธรรมาภิบาล

การกำกับดูแลกิจการของ กสศ. เป็นไปตามนโยบายธรรมาภิบาลเพื่อให้องค์กรดำเนินงานเป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี สามารถช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสให้มีโอกาสทางการศึกษา พัฒนาครู รวมถึงหน่วยจัดการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพอย่างทั่วถึง ตลอดจนสร้างองค์ความรู้เพื่อให้ภาครัฐและภาคสังคมมีแนวทางในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้ได้ผลยิ่งขึ้น

คณะกรรมการบริหาร กสศ. มุ่งมั่นที่จะพัฒนาและส่งเสริมหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้ระบบการบริหารจัดการองค์กรมีความถูกต้อง โปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงทุกฝ่าย เพื่อให้สาธารณชนเกิดความเชื่อมั่น และเป็นการสร้างคุณค่าให้แก่องค์กรอย่างยั่งยืน โดยนโยบายธรรมาภิบาลถือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการดำเนินงานที่คณะกรรมการ ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานทุกคนจะใช้เป็นแนวทางยึดถือปฏิบัติในการดำเนินงาน

1.2 การบริหารกิจการกองทุน

พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 หมวด 2 กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหาร กสศ. มีหน้าที่และอำนาจในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานของกองทุนเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับมาตรการและผลการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา อนุมัติแผนการดำเนินงาน ควบคุมดูแลและจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานของกองทุน โดยสอดคล้องกับหลักบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี รวมถึงการออกระเบียบ และการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ

คณะกรรมการบริหาร กสศ. ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อกำกับดูแลกิจการที่ดีและการกำกับทิศทางเชิงกลยุทธ์ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญจากสาขาวิชา โดยมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย (รายชื่อคณะอนุกรรมการสามารถดูได้ในส่วนรายนามที่ปรึกษาและคณะอนุกรรมการท้ายเล่ม)

1.3 การกำกับดูแลการปฏิบัติงาน

ระบบการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของ กสศ. เป็นไปตาม “นโยบายการกำกับดูแลการปฏิบัติงาน” (compliance policy) โดยผู้จัดการ ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานทุกคน ต้องยึดมั่นที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ในทุกที่ทุกเวลาที่ กสศ. ดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นที่ผู้จัดการ ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานทุกคนต้องเคารพและปฏิบัติตาม การปฏิบัติหรือการกระทำที่ผิดกฎหมาย จึงเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ กสศ. จัดให้มีการสื่อสาร ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีการกำหนดแนวทางและกำกับดูแลให้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง รวมถึงสร้างความตระหนักรู้ และสร้างวัฒนธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของ กสศ. ให้เข้มแข็ง

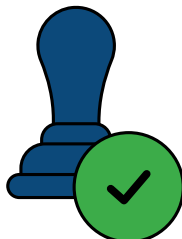
ขณะเดียวกันกลไกกำกับดูแลการปฏิบัติงาน กำหนดให้มีการรายงานตามสายการบังคับบัญชา รวมถึงอำนาจอนุมัติในการดำเนินงานตามที่คณะกรรมการบริหารกำหนด เพื่อให้มีการรายงานผลการปฏิบัติงานและการกำกับดูแลทั้งระดับนโยบาย ลงสู่การดำเนินงาน และขณะนี้อยู่ระหว่างการปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติตามคู่มือและระเบียบการดำเนินงาน เพื่อลดขั้นตอนการดำเนินงานบนพื้นฐานของการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ

กลไกกำกับดูแลการปฏิบัติงาน

- 1 **คณะกรรมการ** เป็นผู้กำหนดนโยบายการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของ กสศ. และกำกับดูแลระดับนโยบาย
- 2 **คณะอนุกรรมการด้านธรรมาภิบาล** เป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะในการจัดทำกรอบธรรมาภิบาลองค์กรที่สอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงและการจัดการความเสี่ยง รวมถึงแผนการควบคุมภายใน (GRC: Governance-Risk-Control & Compliance) จากนโยบายไปสู่การปฏิบัติแก่ผู้จัดการและคณะทำงานบริหารความเสี่ยงและควบคุมภายใน
- 3 **ผู้จัดการและคณะทำงานบริหารความเสี่ยงและควบคุมภายใน** เป็นผู้รับผิดชอบในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง
- 4 **สำนักธรรมาภิบาล** เป็นผู้กำกับดูแลในส่วนงานต่าง ๆ ของสำนักงาน พัฒนาระบบการจัดการของสำนักงานให้กระชับ มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การพัฒนาระบบการควบคุมภายใน การปฏิบัติตามกฎหมาย และกำกับมาตรการป้องกันการทุจริต
- 5 **ฝ่ายตรวจสอบภายใน** มีหน้าที่สอบทานการดำเนินงานของ กสศ. สอบทานประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการควบคุมภายใน กระบวนการบริหารจัดการความเสี่ยง และการกำกับดูแลกิจการที่ดี
- 6 **ผู้ปฏิบัติงาน** มีหน้าที่พัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงในบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของตนในการปฏิบัติตามนโยบายการกำกับดูแลการปฏิบัติงาน และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ด้วยความรอบคอบ

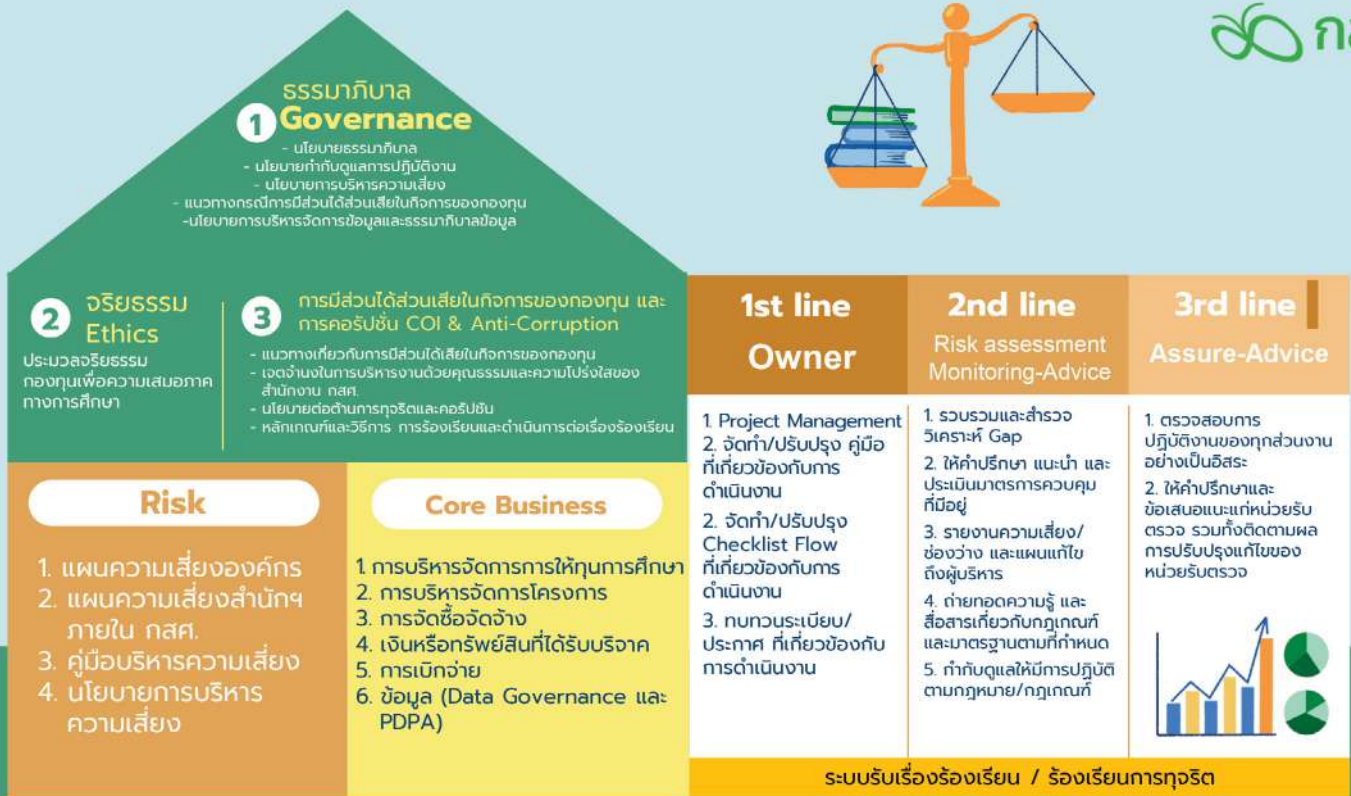
การรายงานผล กสศ. มีการกำกับติดตามการรายงานผลความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามแผนการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ต่อคณะกรรมการบริหารทุกไตรมาส ประกอบด้วย (1) ผลการใช้จ่ายงบประมาณ และ (2) ผลความก้าวหน้าในการดำเนินงานที่สำคัญและความก้าวหน้าการดำเนินรอบ 6 เดือน ในโครงการที่มีมูลค่าเกิน 20 ล้านบาท รวมถึงการกำกับติดตามการส่งมอบผลการดำเนินงานที่ครบกำหนดในแต่ละงวดงาน โดยมีระบบการแจ้งเตือนล่วงหน้า

การติดตามและประเมินผลระบบการควบคุมภายใน มีการดำเนินการโดยฝ่ายตรวจสอบภายใน เพื่อสื่อสารข้อบกพร่องของการควบคุมภายในที่ตรวจพบ และดำเนินการติดตามแก้ไขอย่างทันที่

1.4 กลไกการตรวจสอบการดำเนินงานของกองทุน และการประเมินผล

ในการตรวจสอบการดำเนินงานของกองทุน เป็นไปโดยคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ประกอบด้วย ผู้แทนกระทรวงการคลัง เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงานประมาณ และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้ง เป็นกรรมการ มีหน้าที่ตรวจสอบภายในเพื่อรายงานผลการตรวจสอบโดยตรงต่อคณะกรรมการซึ่งเป็นไป พ.ร.บ. กสศ. มาตรา 42

แผนภาพที่ 5(4) : ภาพ Governance, Risk and Compliance: GRC ของ กสศ.

การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบภายใน เป็นไปตามกฎบัตรของคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ปี 2568 ในการสอบทานประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการควบคุมภายใน กระบวนการบริหารจัดการความเสี่ยงและกระบวนการกำกับดูแลที่ดี รวมถึงระบบบริหารจัดการความเสี่ยงด้านการทุจริตของหน่วยงานของรัฐ ระบบการรับแจ้งเบาะแส สอบทานให้ กสศ. มีการรายงานการเงินอย่างถูกต้องและน่าเชื่อถือ สอบทานการดำเนินงานของ กสศ. ให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับหรือมติคณะรัฐมนตรีรวมทั้งข้อกำหนดอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ กสศ. รวมถึงกำกับดูแลระบบงานตรวจสอบภายในของ กสศ. ให้มีความเป็นอิสระเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานในหน้าที่

ในปี 2568 กสศ. ได้เข้าสู่กระบวนการประเมินผลสัมฤทธิ์ขององค์กรในรอบที่ 2 ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดของ พ.ร.บ. กสศ. มาตรา 44 กำหนดให้ “ทุกสามปีอันถือว่าเป็นรอบการประเมิน ให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานของกองทุน โดยก่อนครบกำหนดสามปีไม่น้อยกว่าหกเดือนให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเสนอต่อคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการดำเนินงานของกองทุน” และให้คณะกรรมการประเมินผลรายงานผลการประเมินให้คณะรัฐมนตรีทราบภายใน 180 วัน นับแต่วันสิ้นรอบการประเมิน และเมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบ ให้กองทุนเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปทราบในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของกองทุนด้วย

2 นโยบายการบริหารงานด้วยคุณธรรมและความโปร่งใส

2.1 แนวทางเกี่ยวกับกรณีการมีส่วนได้เสียในกิจการของกองทุน

คณะกรรมการบริหาร กสศ. ได้วางแนวทางเกี่ยวกับกรณีการมีส่วนได้เสียในกิจการของกองทุนตามประกาศ กสศ. เรื่อง แนวทางเกี่ยวกับกรณีการมีส่วนได้เสียในกิจการของกองทุน ซึ่งครอบคลุม คณะกรรมการ ผู้จัดการ พนักงาน ลูกจ้าง มีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดของกองทุน รวมถึงระมัดระวังมิให้มีการดำเนินการใดที่เป็นกรณีมีส่วนได้เสียในกิจการของกองทุนที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประโยชน์กองทุนหรือส่วนรวมกับประโยชน์ส่วนตัว

ในทางปฏิบัติของแนวทางการป้องกันการมีส่วนได้เสียในกิจการของกองทุน อาทิ ในสนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบของโครงการ มีการกลั่นกรองคุณภาพโครงการทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ปราศจากการมีส่วนได้เสียในโครงการ โดยมีการทบทวนรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและตำแหน่งปัจจุบันทุกปี รวมถึงการตรวจทานความเหมาะสมของงบประมาณโครงการตามประกาศ กสศ. เรื่อง การกำหนดคู่มือการดำเนินงานโครงการของกองทุน พ.ศ. 2567 ว่าด้วยหลักเกณฑ์และอัตราค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินโครงการ และแนวทางบริหารโครงการให้เกิดความคุ้มค่า โปร่งใส เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ

ตารางแสดงการจำแนกบทบาทผู้มีส่วนได้เสียในกิจการกองทุน การดำเนินการ และการกำกับดูแล

ผู้มีส่วนได้เสีย ในกิจการกองทุน	การบริหารจัดการ บทบาทของผู้มีส่วนได้เสีย
ผู้ปฏิบัติงาน	1. แผนการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล 2. รายงานผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลประจำปี 3. คู่มือหรือแนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเผยแพร่ในเว็บไซต์ กสศ.
ภาคีร่วมดำเนินงาน	ในปี พ.ศ. 2568 มีการปรับปรุงการทำงานให้เกิดการยกเครื่อง “การบริหารจัดการภาคีเครือข่าย” (Partner Governance Excellence) โดยมีการจัดแบ่งภาคีตามระดับความเสี่ยงและงบประมาณ โครงการ การจัดทำหลักเกณฑ์การคัดเลือกภาคีผู้รับผิดชอบโครงการก่อนเริ่มโครงการ การอบรมภาคีร่วมดำเนินงานด้านการบริหารจัดการด้านการเงินและสร้างความตระหนักถึงการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล การใช้เทคโนโลยีในการกำกับติดตามผ่านระบบบริหารจัดการโครงการ และเมื่อสิ้นสุดโครงการมีการประเมินผลการทำงานภาคี (Rating) เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการบริหารจัดการและการคัดเลือกภาคีร่วมดำเนินโครงการในคราวต่อไป สำหรับระเบียบ ประกาศที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ เพื่อวางระบบการควบคุมภายใน มีดังนี้ 1. ประกาศ กสศ. เรื่อง หลักเกณฑ์เลือกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อกลั่นกรองโครงการ ประกาศ ณ วันที่ 17 ตุลาคม 2561 โดยผู้ทรงคุณวุฒิต้องปราศจากการมีส่วนได้เสียในโครงการที่พิจารณา และมีการทบทวนรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิทุกปี 2. ประกาศ กสศ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขึ้นทะเบียนภาคีร่วมดำเนินงาน ประกาศ ณ วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2562 เพื่อตรวจสอบคุณสมบัติของภาคีร่วมดำเนินงาน และมีการวางหลักเกณฑ์การคัดเลือกภาคีผู้รับผิดชอบโครงการในคู่มือบริหารจัดการโครงการของเจ้าหน้าที่ กสศ. 3. ระเบียบ กสศ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบข้อมูลและการช่วยเหลือเด็กปฐมวัย เด็กและเยาวชน ซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ผู้ด้อยโอกาส ครอบครัวที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และครู พ.ศ. 2561 เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนของกลุ่มเป้าหมาย และเป็นการบูรณาการฐานข้อมูลให้เกิดประสิทธิภาพ 4. ประกาศ กสศ. เรื่อง การกำหนดคู่มือการดำเนินงานโครงการของกองทุน พ.ศ. 2567 ว่าด้วยหลักเกณฑ์และอัตราค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินโครงการ และแนวทางการบริหารโครงการให้เกิดความคุ้มค่า โปร่งใส เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ
ผู้รับบริการ	การบริหารจัดการบทบาทผู้มีส่วนได้เสียในส่วนของผู้รับบริการ กสศ. ได้จัดให้มีคู่มือหรือแนวทางการให้บริการสำหรับผู้รับบริการหรือผู้มาติดต่อ โดยมีช่องทางการขอรับข้อมูลหรือติดต่อ กสศ. ในเว็บไซต์ www.EEF.or.th/contact/ รวมถึงมีการเปิดเผยข้อมูลสำคัญที่ถูกต้อง เพียงพอ เชื่อถือได้ต่อสาธารณะ ผ่านเว็บไซต์ www.EEF.or.th

2.2 การบริหารงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใส

สำนักงาน กสศ. ได้ประกาศแนวทางการปฏิบัติในการบริหารงานด้วยคุณธรรมและความโปร่งใส สำหรับผู้บริหารและบุคลากรสำนักงาน ประกอบด้วย

- **ด้านวัฒนธรรมสุจริตในองค์กร** โดยยึดหลักธรรมาภิบาลและส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตในองค์กร
- **ด้านความโปร่งใส** ด้วยการปฏิบัติหน้าที่บนความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้เป็นไปตามมาตรฐานและขั้นตอนการให้บริการและคู่มือการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้
- **ด้านคุณธรรมการทำงานในองค์กร** โดยยึดระบบคุณธรรม ความโปร่งใส
- **ด้านการสื่อสารภายในองค์กร** สื่อสารสร้างความเข้าใจร่วมกับเกี่ยวกับเจตจำนงสุจริตในการบริหารงานด้วยคุณธรรมและความโปร่งใสของสำนักงาน และส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- **แผนการปฏิบัติการป้องกันความเสี่ยงการทุจริต** ของ กสศ. และรายงานผลการดำเนินการป้องกันการทุจริตประจำปี

ช่องทางรับเรื่องร้องเรียน

ร้องเรียนทุจริต | กสศ. ผ่านเว็บไซต์ กสศ. <https://www.eef.or.th/contact/complaints>
หรือ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ whistleblower@eef.or.th

3 ผลการดำเนินงานด้านการกำกับดูแล ในปี 2568

• ITA ระดับ A ติดต่อกัน 5 ปี

กสศ. เป็นองค์กรที่ได้รับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ในระดับ A ติดต่อกันเป็นปีที่ 5 จากผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 โดย สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และพบว่า กสศ. มีความสามารถดำเนินการได้ดีในด้านการป้องกันการทุจริตการเปิดเผยข้อมูล การปฏิบัติหน้าที่ และคุณภาพการดำเนินงาน

• ผลการประเมินด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล “ระดับมาตรฐานสูง”

การดำเนินงานด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตรวจสอบประเมินโดยสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (ประกาศ ณ วันที่ 19 มกราคม 2569) กสศ. อยู่ในระดับ “มาตรฐานสูง” (PDPA Certificate Mark) มีระบบบริหารจัดการวงจรจรเป็น Best Practice มีความพร้อมสูงในการดำเนินงานด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามหลักเกณฑ์มาตรฐานระบบตรวจรับรองมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ด้วยความมุ่งมั่นของ กสศ. เพื่อให้เป็นองค์กรที่มีธรรมาภิบาลและความโปร่งใส กสศ. ได้พยายามดำเนินงานตามนโยบายด้านธรรมาภิบาลที่ชัดเจน และพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้หลักการ คือ (1) ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างนวัตกรรมและองค์ความรู้ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบาย (2) วางแผนการทำงาน ให้มีขั้นตอนที่กระชับรวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย ควบคู่กับการควบคุมภายในที่ดีและมีธรรมาภิบาล และ (3) นำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือทำงานในองค์กร และร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

รายนามคณะกรรมการบริหาร กสศ.

ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2568

1. นายประสาร ไตรรัตน์วรกุล	ประธานกรรมการ
2. นางสาววลัยรัตน์ ศรีอรุณ	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ รองประธานกรรมการ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริณา ศรีวินิชย์	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านกฎหมาย
4. คุณหญิงเกษมา วรรณธรณ ญ อยุธยา	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ภาควิชาการ
5. นายชาติ จันทนยิ่งยง	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคเอกชน
6. นายรุ่งโรจน์ รังสีโยภาส	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคเอกชน
7. รองศาสตราจารย์ดารณี อุทัยรัตนกิจ	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคประชาสังคม
8. นายสรวิศ ไพบูลย์รัตนากร	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคประชาสังคม
9. นายสุเทพ แก่งสันเทียะ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ คนที่หนึ่ง	กรรมการโดยตำแหน่ง
10. ว่าที่ร้อยตรีธนู วงษ์จินดา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ คนที่สอง	กรรมการโดยตำแหน่ง
11. นายธิติ แสงธรรม รองปลัดกระทรวงสาธารณสุข ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข	กรรมการโดยตำแหน่ง
12. นางสาวชลลดา แจงทงนงค์ ผู้อำนวยการกองจัดทำงบประมาณด้านสังคม 1 ผู้แทนสำนักงบประมาณ	กรรมการโดยตำแหน่ง
13. นางอภิญญา ชมภูมาศ อธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน ผู้แทนกรมกิจการเด็กและเยาวชน	กรรมการโดยตำแหน่ง
14. นางมัลลิกา อภิภาสกิจ ผู้อำนวยการกองกำกับและพัฒนาระบบเงินนอกงบประมาณ ผู้แทนกรมบัญชีกลาง	กรรมการโดยตำแหน่ง
15. นายสุรพล เจริญภูมิ รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ผู้แทนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	กรรมการโดยตำแหน่ง
16. นางสาวณัฐอร อินทร์ศรี รองอธิบดีกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ผู้แทนกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ	กรรมการโดยตำแหน่ง
17. นายไกรยศ ภัทรราวาท ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	กรรมการและเลขานุการ

รายนามคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ที่ปรึกษาของคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ

ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2568

ที่ปรึกษาของคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

1. นายกฤษณพงศ์ กีรติกร
2. ศาสตราจารย์ชานไกรฤทธิ์ บุญเกียรติ
3. ศาสตราจารย์นักสิทธิ์ คุวัฒนาชัย
4. ศาสตราจารย์วิจารณ์ พานิช
5. นายภัทร คำพิทักษ์
6. ศาสตราจารย์สมพงษ์ จิตระดับ
7. นายวิโรฒ สันติประภาพ

คณะกรรมการตรวจสอบภายใน

1. ผู้แทนกระทรวงการคลัง	ประธานกรรมการ
2. ผู้แทนสำนักงานงบประมาณ	กรรมการ
3. นายวิชาชัย เกียรติกานกุล	กรรมการ

คณะอนุกรรมการด้านการเงิน การงบประมาณ และการบัญชี

1. นางสาววัลย์รัตน์ ศรีอรุณ	ประธานอนุกรรมการ
2. ผู้แทนกรมบัญชีกลาง	อนุกรรมการ
3. นายบุญเลิศ เลิศเมธากุล	อนุกรรมการ
4. นางกรรณิการ์ งามโสภี	อนุกรรมการ
5. นายรังสรรค์ มณีเล็ก	อนุกรรมการ
6. นายวรัญญู เพชรร่วง	อนุกรรมการ
7. นายบุญชู ประสพกิจถาวร	อนุกรรมการ
8. ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้ที่ผู้จัดการมอบหมาย	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการกำกับดูแลการลงทุนหาผลประโยชน์จากเงินและทรัพย์สินของกองทุน

1. นางผ่องเพ็ญ เรืองวิริยอุท	ประธานอนุกรรมการ
2. นายกำพล ศรณะรัตน์	อนุกรรมการ
3. นายอัมพร แสงมณี	อนุกรรมการ
4. นางสุรีรัตน์ สุระเดชะ	อนุกรรมการ
5. ผู้แทนกระทรวงการคลัง	อนุกรรมการ
6. ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้ที่ผู้จัดการมอบหมาย	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการกำกับทิศทางและนโยบายด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

1. รองศาสตราจารย์ปิยะบุตร บุญอร่ามเรือง	ที่ปรึกษา
2. นายกำพล ศรธนะรัตน์	ประธานอนุกรรมการ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริณา ศรีวินิชย์	อนุกรรมการ
4. นายสรวิศ ไพบูลย์รัตนากร	อนุกรรมการ
5. นางเนตรนภิส สุขนวนิช	อนุกรรมการ
6. ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้ที่ผู้จัดการมอบหมาย	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการสรรหาและพิจารณาค่าตอบแทน

1. นายรุ่งโรจน์ รังสีโยภาส	ที่ปรึกษา
2. รองศาสตราจารย์ปัทมาวดี โพชนุกูล	ที่ปรึกษา
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริณา ศรีวินิชย์	ประธานอนุกรรมการ
4. ว่าที่ร้อยตรีธนู วงษ์จินดา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ	อนุกรรมการ
5. นายวิศรุต รักรักษ์ภาพวงศ์	อนุกรรมการ
6. นางสาวนวลอนันต์ ตันติเกตุ	อนุกรรมการ
7. หัวหน้าฝ่ายทรัพยากรบุคคล	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการด้านธรรมาภิบาล

1. นายชาติ จันทนยิ่งยง	ที่ปรึกษา
2. นางวรัชญา ศรีมาจันทร์	ประธานอนุกรรมการ
3. นายกำพล ศรธนะรัตน์	อนุกรรมการ
4. นางศิษฏ์ศรี นาคะศิริ	อนุกรรมการ
5. นายอนุวัฒน์ จงยินดี	อนุกรรมการ
6. ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้ที่ผู้จัดการมอบหมาย	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการบริหารจัดการเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้กองทุน และนโยบายข้อมูลข่าวสารสาธารณะ

1. ศาสตราจารย์ชานไกรฤทธิ์ บุญยเกียรติ	ที่ปรึกษา
2. ศาสตราจารย์สมพงษ์ จิตระดับ	ที่ปรึกษา
3. นายรุ่งโรจน์ รังสีโยภาส	ประธานอนุกรรมการ
4. รองศาสตราจารย์ดารณี อุทัยรัตนกิจ	อนุกรรมการ
5. นายภัทรธ คำพิทักษ์	อนุกรรมการ
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริณา ศรีวินิชย์	อนุกรรมการ
7. ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้ที่ผู้จัดการมอบหมาย	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการกำกับทิศทางสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

1. นายชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์	ที่ปรึกษา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พูลศักดิ์ โกษียาภรณ์	ที่ปรึกษา
3. นายเบ็ญจก์ งามอรุณโชติ	ที่ปรึกษา
4. ศาสตราจารย์วิจารณ์ พานิช	ประธานอนุกรรมการ
5. นายกฤษณพงศ์ กีรติกร	อนุกรรมการ
6. คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา	อนุกรรมการ
7. รองศาสตราจารย์ปัทมาวดี โพชนุกูล	อนุกรรมการ
8. รองศาสตราจารย์วรารักษ์ สามโกเศศ	อนุกรรมการ
9. ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้ที่ผู้จัดการมอบหมาย	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา (ปฐมวัย-ภาคบังคับ)

1. นายกฤษณพงศ์ กีรติกร	ที่ปรึกษา
2. นายสมหมาย ปาริจฉัตต์	ที่ปรึกษา
3. นายชาติ จันทนียัง	ที่ปรึกษา
4. คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา	ที่ปรึกษา
5. นางสาววลัยรัตน์ ศรีอรุณ	ประธานอนุกรรมการ
6. รองศาสตราจารย์ดารณี อุทัยรัตนกิจ	อนุกรรมการ
7. นายวิโรจน์ โชควิวัฒน์	อนุกรรมการ
8. เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
9. อธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
10. อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
11. ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้ที่ผู้จัดการมอบหมาย	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับสูงกว่าภาคบังคับ

1. นายยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์	ที่ปรึกษา
2. ศาสตราจารย์นันทสิทธิ์ วัฒนาชัย	ประธานอนุกรรมการ
3. นายรุ่งโรจน์ รังสีโยภาส	รองประธานอนุกรรมการ
4. นายนพพร สุวรรณรุจิ	อนุกรรมการ
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปานเพชร ชินินทร	อนุกรรมการ
6. นายธนารักษ์ พงษ์เกษตรรา	อนุกรรมการ
7. นางสาวดุษฎี จิงศิริกุลวิทย์	อนุกรรมการ
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พูลศักดิ์ โกษียาภรณ์	อนุกรรมการ
9. เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
10. ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้ที่ผู้จัดการมอบหมาย	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการพัฒนาระบบการผลิต พัฒนาครูสำหรับโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล และพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบ

1. ศาสตราจารย์วิจารณ์ พานิช	ที่ปรึกษา
2. นายกฤษณพงศ์ กีรติกร	ที่ปรึกษา
3. รองศาสตราจารย์ดารณี อุทัยรัตนกิจ	ประธานอนุกรรมการ
4. คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา	รองประธานอนุกรรมการ
5. รองศาสตราจารย์ประวิต เอราวรรณ	อนุกรรมการ
6. นางเบญจลักษณ์ น้ำฟ้า	อนุกรรมการ
7. นายกำพล ศรธนรัตน์	อนุกรรมการ
8. นายนพพร สุวรรณรุจิ	อนุกรรมการ
9. นายศุภโชค ปิยะสันต์	อนุกรรมการ
10. นายเฉลิมพร พงศ์ธีระวรรณ	อนุกรรมการ
11. ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้ที่ผู้จัดการมอบหมาย	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาเยาวชน และแรงงานนอกระบบ

1. นายพงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญ	ที่ปรึกษา
2. ศาสตราจารย์สมพงษ์ จิตระดับ	ที่ปรึกษา
3. นายภัทร คำพิทักษ์	ที่ปรึกษา
4. รองศาสตราจารย์อภิญา เวชยชัย	ที่ปรึกษา
5. นายกฤษณพงศ์ กีรติกร	ประธานอนุกรรมการ
6. ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย	รองประธานอนุกรรมการ
7. นายสรวิศ ไพบูลย์รัตนาก	อนุกรรมการ
8. นายโชคชัย ลิ้มประดิษฐ์	อนุกรรมการ
9. รองศาสตราจารย์ลือชัย ศรีเงินยวง	อนุกรรมการ
10. นายเอ็นนู ซื่อสุวรรณ	อนุกรรมการ
11. รองศาสตราจารย์ชูกรี หะยีสาแม	อนุกรรมการ
12. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
13. ปลัดกระทรวงแรงงาน หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
14. อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
15. อธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
16. เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
17. ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้ที่ผู้จัดการมอบหมาย	เลขานุการ

รายนามคณะผู้จัดทำรายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

1. นางปัทมาวดี โพนนกุล	ที่ปรึกษา
2. ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	ที่ปรึกษา
3. ผู้ช่วยผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	ประธานคณะทำงาน (ด้านกลยุทธ์)
4. ผู้แทนสำนักพัฒนาหลักประกันโอกาสทางการศึกษา	คณะทำงาน
5. ผู้แทนสำนักพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้	คณะทำงาน
6. ผู้แทนสำนักพัฒนาคุณภาพครูและสถานศึกษา	คณะทำงาน
7. ผู้แทนสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	คณะทำงาน
8. ผู้แทนสำนักสื่อสารสาธารณะและระดมความร่วมมือ	คณะทำงาน
9. ผู้แทนสำนักพัฒนาการเรียนรู้เชิงพื้นที่	คณะทำงาน
10. ผู้แทนสำนักผู้จัดการ	คณะทำงาน
11. ผู้แทนสำนักธรรมาภิบาล	คณะทำงาน
12. ผู้แทนสำนักบริหารทั่วไป	คณะทำงาน
13. ผู้แทนฝ่ายตรวจสอบภายใน	คณะทำงาน
14. ผู้แทนฝ่ายทรัพยากรบุคคล	คณะทำงาน
15. ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลยุทธ์ งบประมาณ และเงินกองทุน	คณะทำงานและเลขานุการ
16. นางสาวเกตุสุภา จันทนาวิวัฒน์	ผู้ช่วยเลขานุการ
17. นายรัฐธรรมนุญ ชมโพธิ์สอน	ผู้ช่วยเลขานุการ

รายงานประจำปี 2568

ISBN 978-616-8307-44-1

พิมพ์ครั้งที่ 1

เดือนมีนาคม 2569

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
อาคารเอส.พี. (อาคารเอ) ชั้น 13
เลขที่ 388 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400
โทรศัพท์ 0-2079-5475
www.eef.or.th

ออกแบบโดย

บริษัท 1924 สตูดิโอ จำกัด
147 ซอยเทศบาล แขวงวัดราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทรศัพท์ 09-4935-9445

พิมพ์ที่

บริษัท ชันต์การพิมพ์ จำกัด
67 ถนนรองเมือง ซอย 3 แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
โทรศัพท์ 0-2216-4344-5

รายงานประจำปี 2568
ฉบับอิเล็กทรอนิกส์

